

Handwritten signature/initials

ሕግ ፍርድ

ቅጽ 3

መጋቢት 1978

ጥር 1

በጥበብና በሰላማዊ እትሞች
ጊዜያዊ ወታደራዊ መንግሥት
ለፍ ፍርድ ቤት

በዓመት ውስጥ ጊዜ የሚዘጋጅ መጽሔት ።

የዘጋጅነት ቦርድ አባሎች፤

መንግሥታዊያን ግርድታ አርአያ ሰብሳቢ
የሐገስ ገሩይ አባል
አስግሏል ሐጂ ግሕመድ »
መዝገቡ ምትኪ »

ዋና አዘጋጅ፤

የሐገስ ገሩይ

ረዳት አዘጋጆች፤

ከበቡሽ 1/2 ፍርድ
ገርግ ጫንያለው

የሥርዓት አስተባባሪ

ተዘራ ብርሃኑ

በሰላማዊና በሰላማዊ እትሞች ገዳ፤ ለጥ
ናው አዘጋጅ፤ ሕግ ፍርድ፤ የመልእክት
ግጥን ቁጥር 31924፤ አዲስ አበባ ብላ
ችሁ ደጉልን ።

ግ ው ጫ

ገጽ

- መ ግ ቢ ያ 3
- አዲሱ ዓይነት ሕግ መንግሥት
አጭር መግለጫ 5
— በገመዳ ጉጉፋ ።
- በሥልጣን ያላገባብ መገልገል
ወንጀልና ሕግ በእትሞች ፡—
አንዳንድ ሐሳቦች 26
— በመዝገቡ ምትኪ ።
- የኢክስፐርት ግሰረጃ በእትሞች
ሕግ ፡— በግንግፀር የቀረበ . . . 56
— በአለማየሁ ኃይሌ ።
- ወትታዊ የሕግ ጥያቄዎችና አስ
ተያየቶች 75
— የአምነት ግጥም ወንጀል
አንዳንድ መንስኤዎች 75
— የይግባኝ መ. ቁ. 63/76 76
— በተለያዩ የሕግ ቅርንጫፎች
የተደነገጉ ሕግጋትን የግንኙነት
አስረዳሪነት ፡— የመሸሸግ
ወንጀል 92
— በ1977 የወጡ አጥጂችና ደንቦች 100

ሕግና ፍርድ

ቅጽ 3

መጋቢት 1978

ቁጥር 1

መግቢያ

በዚህ እትም ውስጥ አዲሱ ዓይነት ሕገ መንግሥት፡— አዋር መግለጫ፤ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀልና ሕግ በኢትዮጵያ—እንዳንድ ሐሳቦች፤ የኤክስፐርት ማስረጃ በኢትዮጵያ ሕግ፡— በማነፃፀር የቀረበ፤ ወቅታዊ የሕግ ጥያቄዎችና እስተያየቶች በሚሉ ርእሶች የተለያዩ ጥናታዊ ጽሑፎችን አቅርበንላችኋል።

አዲሱ ዓይነት ሕገ መንግሥት አዋር መግለጫ የሚለው ጽሑፍ እስካሁን በተከታታይ በዚሁ አርእስት ሥር ያቀረብንላችሁ ሁለት ጽሑፎች የመጨረሻው ከፍል ሲሆን የአዲሱ ዓይነት ሕገ መንግሥት የመስተዳድር ወይም የመንግሥት የአስተዳደር አካላት፤ የዳኝነትና የዓቃቤ ሕግ ተቋሞች፤ አደረጃጀትና አሠራር ምን መልክ እንዳለው በዝርዝር የሚያስረዳ ነው። ሁለተኛው ጽሑፍ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀልን የሚያቋቁሙት ሕጋዊ ነጥቦች ምን ምን እንደሆኑና በአብዮታችን ወቅት ወንጀሉን መዋጋት እስፊ ላሊ የሆነበትን ምክንያትና ወንጀሉን ለመከላከል መወሰድ ስለሚገባቸው እርምጃዎች በልዩ ፍርድ ቤት በተሰጡት ፍርዶች ላይ በመመርኮዝ በየአርእስቱ አጠር አጠር ያሉ ማብራሪያዎችን የሚሰጥ ነው።

የኤክስፐርት ማስረጃ በኢትዮጵያ ሕግ የሚለው ጽሑፍ አርእስቱ እንደሚያመለክተው የኢትዮጵያን ሕግ ከሌሎች አገሮች ሕጎች ጋር በማነፃፀር የቀረበ ነው። ጽሑፉ ስለዋናው ርእሱ ስለኤክስፐርት ማስረጃና ሕግ እስተያየት ከመሰጠቱ በፊት አስተዳድሩ «ማስረጃ» ራሱ ምንድን ነው? የማስረጃ ሕግስ? ለሚሉት ጥያቄዎችም ጭምር መልስ የሚሰጥ ነው።

የማስረጃ ሕግ ማለት ምን ማለት ነው? ለመሆኑስ የማስረጃ ሕግ የሚባል ነገር አለን? ሊኖርስ ይገባል ወይ? የሚሉት ጥያቄዎች በጣም አከራካሪና እስካሁንም በሕግ ፍልስፍና በኩመን ሎው ሥርዓት ተከታይ አገሮችና በኩንቲኒታል ሥርዓት ተከታይ አገሮች መካከል የሐሳብ ልዩነትን ያስከተሉ ጥያቄዎች ናቸው። ከጽሑፉ እንደምትረዱት የፊተኞቹ ራሱን የቻለ በእንዳንድ አገሮችም ከሞላ ጉደል የተጠቃለለ የማስረጃ ሕግ ሲኖራቸው በኋለኞቹ ግን ማስረጃን የሚመለከቱ እንዳንድ ድንጋጌዎች የሚገኙት በፍትሐ ብሔር፤ በወንጀልና እንዲሁም በሥነ ሥርዓት ሕጎቻቸው ውስጥ ነው። በፍትሐ ብሔርና በወንጀል ሕጎችም የሚገኙት ማስረጃ ነክ ድንጋጌዎች የሚቆጠሩት እንደ መሠረታዊ ሕግ (ሰብስታንቲቭሎው) እንጂ የሥነ ሥርዓት ጠባይ (አጀክቲቭሎው) እንዳላቸው ሕጎች አይደሉም። በሌሎቹም የሥነ ሥርዓት ሕጎች የሚገኙት ማስረጃ ነክ ድንጋጌዎች የሚቆጠሩት እንዲሁ የነዚህ ሕጎች አካሎች ሆነው እንጂ ራሳቸውን እንደቻሉ ማስረጃ ሕጎች አይደሉም።

እንደ እውነቱ ከሆነ በኩሉም ሉው ሥርዓት ያለውን የግስረጃ ሕግ « የግስረጃ ሕግ » ብሎ መጥራቱ በጣም ይከብሳል። ከዚህም የተነሳ በርከት ያሉ ዕውቀት የሕግ ሊቃውንት « የግስረጃ ሕግ » ብሎ ከመጥራት ይልቅ « የግስረጃ ግስጥጃ ሕግ » (Law of the Exclusion of Evidence) ብሎ መጥራቱ የተሻለ ነው። የሚል አስተያየት አላቸው። ምክንያቱም ግናቸውም የግስረጃ ሕግ ቢሆን በባሕርይ ይህኛው ግስረጃ ሊቀርብ ይችላል፤ ይህኛው ሊቀርብ አይችልም የሚል የመከላከልና የመቀናጅ ጠባይ ስላለው ነው። አንድ ግስረጃ ስለሚኖረው ተተባይነት፣ ስለሚሰጠው ክብደት፣ ለረራጅ ገሊና የሚተው እንጂ እንዲህ እንዲህ ያለው ግስረጃ አይቀርብም ብሎ አስቀድሞ በሕግ መከላከል ለትክክለኛ ፍትሕ አስጣጥ ከጥቅሙ ይልቅ ጉዳቱ ለያመዘን ይችላል፤ በጭፍሜ ነገሮችም ላይ መግታት እንዲያተኩር በግድረግ ለጉዳዮች መጓተት በር የሚከፍት ይሆናል። በዙንቲኔንታል ሥርዓትም እስካሁን እንቅጥቶ የግስረጃን ነፃ በሆነ መልክ የመመዘንና የመገምገም ተግባር (intime conviction) (free evaluation) ለረራጅ ገሊና የተተወ ነው የሚለው መሠረታዊ ሐሳብ ከዚህ አስተሳሰብ የመነጨ ነው።

ይህ ስለተባለ ግን በሥነ ሕግ (ጂኖሲትሪንግ) ደረጃ የግስረጃ ሕግ ዘርፍ የለም፤ አያስፈልገንም ግለት አይደለም። እንዲያውም ከዚህ ጽሑፍ በመጠኑም ቢሆን ልትረዱት እንደምትችሉት ይቻላል። የሕግ ጥናት ዘርፍ ሰፊና ጥልቅ ምርምርን የሚጠይቅና አያሌ መጻሕፍት የተጻፉበትና ሊጻፉበትም የሚችሉ ነው። ጻዋችን እንደገና ግስረጃ በሚመዘኑበት ጊዜ የዚህ ጥናት ሰፊና ጥልቅ ልውቀት እንዲኖራቸው ያስፈልጋል። ምክንያቱም ለግንም ግልጽ እንደሚሆነው በአንድ ክርክር ወትት የሚተርቡት ግስረጃዎች ለክሉ ውጤት ወሳኝነት ያላቸው በመሆኑ ነው። ስለዚህም ጻዋችን የሕግ ባለሙያዎች ስለዚህ የሕግ ዘርፍ ያላቸውን የዕውቀት አድግቦ በየጊዜው ግንባርና ከአዲስ ግኝቶች ጋር ራሳቸውን ግስተዋወቅ ተቀዳሚ ተግባራቸው ነው። ስለሆነም እንባብያን ይህን ጽሑፍ በሚያንቡበት ጊዜ እነዚህን ከላይ የገለጽናቸውን ሁለት ሐሳቦች ከዓይነ ገሊናቸው እንዳይነጥሉ ልናሳስብ እንወዳለን።

በመጨረሻም ወትታዊ የሕግ ጥያቄዎችና አስተያየቶች በሚለው ርእስ ሥር የእምነት ግንደል ወንጀልን የሚመለከት አንድፍርድ፣ ስለመሸሸግ ወንጀል አጭር የሕግ አስተያየትና በ1977 የወጡትን አዋጆችና ደንቦች ከአጭር አጭር ግብራሪያ ጋር አትር በንላችኋል። ስለመሸሸግ ወንጀል የቀረበው አጭር አስተያየት ምንም እንኳ በተለይ የወንጀል ምርመራ ባለሙያዎች ከወንጀል ሕጎች ባሻገር ሊኖራቸው የሚገባውን የፍትሕ ብሔር ሕግ ግንዛቤ የሚመለከት ቢሆንም አንድ የወንጀል ድርጊት በመፈጸሙ ምክንያት የተገኘን ንብረት የገዛ ሌላ ሦስተኛ ወገን በዚህ ንብረት ላይ መብት ይኖረዋልን? የትን ልቦና ባለይዘታነት ግለት ምን ግለት ነው? ንብረቱ በወንጀል ድርጊት፣ ለምሳሌ በስርቆት፣ የተወሰደበት ሰው ንብረቱን ከገዛው ሦስተኛ ወገን ለማስመለስ ያለው መብት ምን ድረስ ነው? ይህስ ለምን ሆነ? ለሚሉት በፅሁፍ ተፅዕኖት ኑሮ ውስጥ ሊያጋጥሙ ስለሚችሉ ጥያቄዎች መልስ ለመስጠት የሚጥክር በመሆኑ አንባቢዎች ተገቢውን ጥንቃቄ እንድታደርጉ ጠቃሚ ትምህርት ያስተላልፋል ብለን እናምናለን።

አዘጋጆች።

From the Library of
ፍጥሕ አጥላው ወልደ ዮሐንስ
FESSEHA ATLAW WOLDE YOHANNES

**3.4.2. መስተዳደር ወይም
 የመንግሥት
 የአስተዳደር
 አካላት 81**

አዲሱ ዓይነት

ሕገ መንግሥት ፡=

አጭር መግለጫ

ካለፈው የቀጠለ ፡

በገመዳ ፡-፡፡ ፡

ቀደም ብለን እንደተመለከትነው የግና ቸውም ሶሻሊስት መንግሥት የሥልጣን አካላት በየደረጃው የሚገኙት ሕዝባዊ ሽንገዎች ናቸው ፡ የአገሪቷ መሠረታዊ የኢኮኖሚ ፣ የፖለቲካና የማኅበራዊ ጉዳይ ፖሊሲዎች የሚወሰኑት በእነዚህ ሕዝባዊ ሽንገዎች ነው ፡ አብዛኛውን ጊዜ በሕገ የሚገለጹትን የሕዝባዊ ሽንገዎች ፖሊሲዎች ተግባራዊ የሚያደርጉና የመንግሥቱን የዕለት ተዕለት ሥራ የሚያከናውኑት የመንግሥት የአስተዳደር አካላት ናቸው ፡ እነዚህ አካላት በጥቅል መስተዳደር (Government) በሚል ስያሜ የሚታወቁ ሲሆን ሥራቸውን የሚያከናውኑት በሽንገሎች የወጡትን ሕጎች ያለማወላወል በማክበርና በሽንገሎቹ አመራርና ቁጥጥር ሥር በመሆን ነው ፡

የመስተዳደር የሥራ ድርሻ ውስብስብና በሽንገሎች ለተነደፉት ፖሊሲዎች ውጤታማነት ወሳኝ እንደመሆኑ መጠን አዲሱ ዓይነት ሕገ መንግሥት ለመስተዳደሩ አካላት አወቃቀርና አሠራር ልዩ ትኩረት ይሰጣል ፡ ብሔራዊ ሀብትን መንከባከብና በቁጠባና በጥንቃቄ ለታለመሉት ተግባር ማከናወኛ እንዲሆን ማድረግ የዚህ የሥራ ድርሻ ታላቁ ክፍል እንደመሆኑ መጠን የመንግሥቱ የአስተዳደር አካላት በሚያደርጉ አቸው የሥራ እንቅስቃሴዎች መካከል ሚዛናዊ መስተጋብር የሚኖርበትን ሰልት መቀየስና አካላቱን በአነስተኛ ወጭ ከፍተኛ የሥራ ውጤት በሚያስገኝ ቅንጅት ማደራጀት የማናቸውም ሶሻሊስት መንግሥት የዘወትር ምኞትና የሚያጻርጥ ጥረት ነው ፡

የአንጋፋዋን ሶሻሊስት አገር የሶቪየት ኅብረትን መንግሥት በምሳሌነት ብንወስድ የመስተዳድሩ ዋና ዋና ክፍሎች ወይም አካላት የሚከተሉት ናቸው፡ (ሀ) የኅብረቱ የሚኒስትሮች ምክር ቤት፤ (ለ) የኅብረት ሪፐብሊኮች የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች ሐ) የራስ ገዝ (Autonomous) ሪፐብሊኮች የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች፤ (መ) ሚኒስትሮች፤ (ሠ) የመንግሥት ኮሚቴዎች (State Committees) (ረ) በማዕከላዊ ደረጃ ያሉ መሥሪያ ቤቶች፤ (ሰ) የአካባቢ ሶቪየቶች (ሸንጎዎች) ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴዎች፤ (ሸ) የአካባቢ ሶቪየቶች ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴዎች ልዩ ልዩ የሥራ ክፍሎችና ቦርዶች፤ እና (ቀ) የመንግሥት ኤንተርፕራይዞች፤ ተቋማትና ድርጅቶች አስተዳደሮች። እነዚህ ሁሉ በጋራ ማኅበራዊ፣ ፖለቲካዊና ድርጅታዊ መርሆዎች ላይ በተመሠረተ አንድ ወጥ ትንጅት ውስጥ የሚጠቃለሉ አካላት ናቸው። መስተዳድር (Government) በሁሉም ሶሻሊስት አገሮች በአንድ ዓይነት ስም አይጠራም። ለምሳሌ ያህል በሶቪየት ኅብረት (የ1936 እና የ1977 ሕገ መንግሥት) የሚኒስትሮች ምክር ቤት፤ በአልባንያ (የ1946 ሕገ መንግሥት እንደተሻሻለ) መስተዳድር (Government)፤ በዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ሺኤትናም (የ1959 ሕገ መንግሥት) የመስተዳድር (Government) ምክር ቤት፤ በሕዝባዊት ሪፐብሊክ ሞንጎሊያ (የ1960 ሕገ መንግሥት) የሚኒስትሮች ምክር ቤት፤ በሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኮሪያ (የ1948 ሕገ መንግሥት) ካቢኔት፤ በሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኮሪያ (የ1972 ሕገ መንግሥት) የአስተዳደር ምክር ቤት፤ በሕዝባዊት ሪፐብሊክ ቻይና (የ1954 እና የ1975 ሕገ ጋት መንግሥት) የመንግሥት ምክር ቤት (State Council)፤ በሚሉ መጠሪያዎች ይታወቃሉ።

በመስተዳድር ወይም በመንግሥት አስተዳደር ትንጅት ውስጥ ከፍተኛውን ቦታ የሚይዘው በማዕከላዊ ደረጃ የሚጽጽውና

በብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎ ወይም በዚህ ሸንጎ የመንግሥት ምክር ቤት አመራርና ቁጥጥር ሥር ይኖር የሚሠራው የሚኒስትሮች ምክር ቤት ነው። በዚህ መሠረት፤ በሶቪየት ኅብረት ከፍተኛው የአስተዳደር አካል የሶቪየት ኅብረት የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሲሆን በሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኮሪያ ከፍተኛው የመስተዳድር አካል የአስተዳደር ምክር ቤት ይሰየማል። ማለት ነው። ስለዚህ በዚህ ጽሑፍ ውስጥ ከአሁን በኋላ የማናቸውንም ሶሻሊስት አገር ከፍተኛ የመስተዳድር አካል የሚኒስትሮች ምክር ቤት ብለን እንጠራለን።

በአብዛኛዎቹ ሶሻሊስት አገሮች የሚኒስትሮች ምክር ቤት የሚቋቋመው በከፍተኛው የሕዝባዊ ውክልና አካል ነው። አዲስ የተመረጠው ብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎ በመጀመሪያ የሰብሰባ ወራት በሚያደርጋቸው የመጀመሪያዎቹ ስብሰባዎች ላይ የነበሩ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢ በርሱ የሚመራውን የሚኒስትሮች ምክር ቤት የሥራ መልቀቂያ ደብዳቤ ያቀርባል። የአዲሱ ብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎ ጠቅላላ ሰብሰባም የሥራ መልቀቂያ ደብዳቤውን ተቀብሎ አዲስ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢ ይሾምና አዲሱ ሰብሳቢ የአዲሱ ሚኒስትሮች ምክር ቤት አባሎች የሚሆኑትን ሰዎች የስም ዝርዝር እንዲያቀርብ ያዘዋል። ብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎው ለአዲሱ የሚኒስትሮች ምክር ቤት አባልነት የቀረቡትን ሰዎች ሁኔታ ከመረመረ በኋላ በዝርዝሩ ላይ በድምፅ ውሳኔ ይሰጣል። በሚሰጠውም ውሳኔ ዝርዝሩን በሙሉ ወይም በከፊል ሊያጸድቅ ይችላል። በዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ጀርመን በሕዝባዊ ምክር ቤቱ ውስጥ ከፍተኛ ተሰሚነት ያለው ቡድን የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢ የሚሆነውን ሰው ስም ይጠቁማል። በተለመደው አሠራር የዚህ መብት ተጠቃሚ የጀርመን ሶሻሊስት ፍኒቲ ፓርቲ ነው። በሶሻሊስት ሪፐብሊክ ሩግንያ ፅሑፍ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢውን የሚጠቁሙት የሩግንያ ኮሚኒስት ፓርቲ ግፅ

ከላይ ኮሚቴና የብሔራዊ እንደነት ግንባር ምክር ቤት ናቸው።

በዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ሺኦትናም የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢው (ጠቅላይ ሚኒስትር) በፕሬዚዳንቱ አቅራቢነት በብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎው ይመረጣል። ብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎው በተጨማሪ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢው የሚያቀርቡልትን የምክር ቤቱን አባሎች ገርገር መርምሮ ያጽድቃል። ፕሬዚዳንቱ በብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎው ውሳኔ መሠረት የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢውን ወይም ምክር ቤቱን ከሥራ ለማስወገድ ይችላል።

በሶቫኒስት ሪፐብሊክ ቼኮዝሎቫኪያ ፕሬዚዳንቱ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢውንና ሚኒስትሮችን ይሾግል። ነገር ግን በፕሬዚዳንቱ የተቋቋመው የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሥራውን ከመጀመሩ በፊት የፈቃዱ ሸንጎ ፊት ቀርቦ ፕሮግራሙን ግብዓት አለበት።

ከሶቫኒስት አገሮች ሕግጋተ መንግሥት ለመረዳት እንደሚቻለው የሚኒስትሮች ምክር ቤት አባሎች የሚከተሉት ናቸው፡ (ሀ) የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢ፣ (ለ) የሚኒስትሮች ምክር ቤት ምክትል ሰብሳቢ፣ (ሐ) ሚኒስትሮች እና (መ) የሌሎች የመስተዳድሩ ከፍተኛ አካላት ኃላፊዎች።

በጠቅላላ እነጋገር፣ አንድ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ከተቋቋመበት ጊዜ ጀምሮ የሚቀጥለው የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሥልጣኑን እስከሚረከብበት ጊዜ ድረስ የመስተዳድሩን ተግባሮች ያከናውናል። ግናቸውም የሚኒስትሮች ምክር ቤት በሥራ ልምድ ጉድለት ምክንያት ችግር እንዳያጋጥመውና የመስተዳድሩ የሥራ እንቅስቃሴ ሳይናጋ እንዲቀጥል የነባሩ ምክር ቤት አባሎች ከነበሩት ሚኒስትሮች መካከል የተወሰኑት ከአንድ ጊዜ በላይ በሚኒስትርነት የሚመረጡበትን ስልት መቀየስ እጅግ አስፈላጊ ነው።

የሚኒስትሮች ምክር ቤት የመንግሥቱ ከፍተኛ ሥራ አስፈጻሚ አካል እንደመሆኑ መጠን እንቅስቃሴው በአንድ በተወሰነ

የሥራ ዘርፍ ላይ ብቻ የሚያተኩር ሳይሆን የመንግሥት አስተዳደር ጉዳዮችን ውሉ የሚያከናውን አካል ነው። የሶቫኒስት አገሮች ሕግጋተ መንግሥት የመስተዳድሩን ከፍተኛ አካል ሥልጣንና ተግባሮች የሚረዝረዝሩት ይህንን ጠቅላላ እነጋገር በመመርኮግ ነው።

የልዩ ልዩ ሶቫኒስት አገሮችን ሕግጋተ መንግሥት በመመርመር ለመረዳት እንደሚቻለው የሶቫኒስት አገሮች የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች መሠረታዊ ሥልጣንና ተግባሮች የሚከተሉት ናቸው፡

1. ከፍተኛ የሕዝባዊ ውክልና አካሎች ያወጡላቸው ሕጎችና ሕጋዊ ኃይል ያላቸው መመሪያዎች እንዲሁም የመንግሥት ምክር ቤቶች ድንጋጌዎች ወይም ውሳኔዎች ሥራ ላይ መዋላቸውን ግረጋገጥ፤

ይህንን ኃላፊነት ከመወጣት አንፃር የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች የመንግሥት በጀትንና የብሔራዊ ኢኮኖሚ ዕቅድን እንዲሁም ሌሎች ዋና ዋና ውሳኔዎችን በሚመለከት የሥራ አፈጻጸም ሪፖርት አዘጋጅተው ለከፍተኛ ሕዝባዊ ውክልና አካሎች ያቀርባሉ።

2. እንደ ሚኒስትር መ/ቤቶች፣ ኮሚቴዎች፣ ኮሚሽኖችና ሌክራታሪያቶች ያሉ ከፍተኛ የመንግሥት አስተዳደር አካሎችን ግስተባበር፣ መምራትና መቆጣጠር፣ በተለለይ ለከፍተኛ የሕዝባዊ ውክልና አካሎች የተጠበቀውን ሥልጣን ሳይነኩ የመስተዳድሩን ግዕዝላዊ የአስተዳደር አካሎች ግዳጅ ማግለጥ የሥራ መስኮች ኃላፊ የሆኑ ከፍተኛ የመንግሥት አስተዳደር አካሎች የውስጥ አወቃቀርን የሚመለከቱ አጠቃላይ መሠረተ ሐሰቦችን ግጽጸት እና ከሕግጋተ መንግሥት፣ ከሕጎችና ከድንጋጌዎች ጋር የሚጣረሱትን የነዚህን አካሎች እርምጃዎች መሻር።

3. ረቂቅ ሕጎችን አዘጋጅቶ ግቅረብ የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች በግናቸውም ርዕስ ነገር ላይ ረቂቅ ሕጎችን አዘጋጅተው ለከፍተኛ የሕዝባዊ ውክልና አካሎች ሊያ

ተርቡ ይችላሉ ። በዚህ ደረጃ ላይ የዚህ ዓይነት መብት ያላቸው ሌሎች አካሎችም እንዳሉ ማስታወሱ አስፈላጊ ነው። ነገር ግን ዕቅድንና በጀትን በሚመለከት ረቂቅ ሕጎችን አዘጋጅቶ ለከፍተኛ የሕዝባዊ ውክልና አካሎች ማቅረብ የሚኒስትሮች ምክርቤቶች ብቸኛ ሥልጣን ነው። ይህም የሆነበት ምክንያት የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች በሁሉም የመንግሥት አስተዳደር መስኮች ላይ ጠቅላላ የአመራር ሥልጣን ያላቸው እንደመሆናቸው መጠን እነዚህን ጉዳዮች የሚመለከቱና ሳይንሳዊ መሠረት ያላቸው ረቂቅ ሕጎችን ለማዘጋጀት በቂ ችሎታ ያላቸው አካሎች እነርሱ ብቻ ስለሆኑ ነው።

4. ለሕግና ሥርዓት መስፈን አስፈላጊ የሆኑ እርምጃዎችን መውሰድ፣ ብሔራዊ ጥቅምን ከማናቸውም ዓይነት ጥቃት መከላከል እና የዜጎችን መብቶች ማስከበር፤

5. ከሌሎች መንግሥታት ጋር የሚደረጉ ግንኙነቶችን በሚመለከት ጠቅላላ መመሪያ ማውጣት፤ እንተርናሽናል ስምምነቶችን መደራደርና መፈራረም፤

6. ለጦር ኃይሎች ጠቅላላ አመራር መስጠት፤ በየዓመቱ ለብሔራዊ ውትድርና አገልግሎት የሚጠሩትን ዜጎች ቁጥር መወሰን፤

7. ለአካባቢ የመንግሥት አስተዳደር አካላት ጠቅላላ አመራር መስጠት፤ በእነዚህ አካላት የተወሰዱትንና ከሕጎች ከድንጋጌዎችና ከደንቦች ጋር የሚጣረሱትን ወይም ከተጨባጭ ሁኔታ ጋር የማይዛመዱትን እርምጃዎች መሻር፤

8. የአስተዳደር አካላት ከፍተኛ ባለሥልጣናትን መሾም፤

በተጨማሪ የሶሻሊስት አገሮች የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች በከፍተኛ የሕዝባዊ ውክልና አካላት ሕጎች እና በመንግሥት ምክር ቤቶች ድንጋጌዎች ላይ በመመሥረት ደንቦችንና ውሳኔዎችን ያስተላልፋሉ። እነዚህም ደንቦችና ውሳኔዎች በመላው ግዛት ውስጥ ተፈጻሚነት ይኖራቸዋል። የአንድ

ሶሻሊስት አገር የሚኒስትሮች ምክር ቤት የሚያወጣቸው ደንቦችና ውሳኔዎች በሕጎችና በድንጋጌዎች ውስጥ የሌሉ አዳዲስ የምግባር መመሪያዎችን ወይም መለኪያዎችን የሚፈጥሩ መሆን የለባቸውም። ደንቦቹና ውሳኔዎቹ ሕጎችንና ድንጋጌዎቹን በተግባር ለመተርጎም በማስቻል ደረጃ ብቻ መወሰን አለባቸው። ከዚህ ደረጃ ካለፉ ግን የከፍተኛውን የሕዝባዊ ውክልና አካል ሥልጣን የሚነኩ ስለሆኑ ሕጋዊ የምግባር መመሪያዎች ሊሆኑ አይችሉም።

የማናቸውም ሶሻሊስት አገር የሚኒስትሮች ምክር ቤት የሚሠራው በጋራ አመራር መርህ መሠረት ነው። የምክር ቤቱ ምልዕተ ጉባኤ የሚኖረው ከአባላቱ ሁለት እጅ አንዱ እጅ በሰብሰባው ላይ ሲገኝ ነው። በማናቸውም ሰብሰባ ላይ ውሳኔ የሚያልፈው በሰብሰባው ላይ ከተገኙት አባሎች መካከል አብዛኞቹ ሲደግፉት ብቻ ነው። የምክር ቤቱ ሰብሳቢ የምክር ቤቱን ሥራ በበላይነት ይመራል፤ የሰብሰባዎቹም ሊቀ መንበር በመሆን ይሠራል።

በአሌክሳንደር ማህጸንኮ አስተያየት ሚኒስቴር መሥሪያ ቤቶችና የሚኒስትሮች ምክር ቤት አባሎች በሆኑ የበላይ ኃላፊዎች የሚመሩና የመንግሥት አስተዳደር አካላት የሆኑ መሥሪያ ቤቶች ከፍተኛ የክፍል (departmental) የመንግሥት አስተዳደር አካላት ናቸው። ማለቱ ተገቢ አገላለጽ ነው። ይህም አገላለጽ እያንዳንዱ ሚኒስትር ወይም እያንዳንዱ የሚኒስትሮች ምክር ቤት አባል በሚመራው መሥሪያ ቤት የሥራ አፈጻጸም ረገድ ከፍተኛ እና የመጨረሻ ባለሥልጣን መሆኑን ያመለክታል።

አንድ ሚኒስትር መሥሪያ ቤቱ ለሚያከናውነው ሥራ የግል ኃላፊነት ያለበት ቢሆንም የግል ኃላፊነት ከጋራ ኃላፊነት ጋር የሚጣመርበት አሠራርም ተቀይሷል። የዚህ ጥምር ኃላፊነት ገላጭ አካል በሚኒስቴር መሥሪያ ቤቱ ውስጥ የሚቋቋመው ቋሚ አማካሪ ኮሚቴ ነው። ኮሚቴውን በሊቀ መንበርነት የሚመራው ሚኒስትሩ

ሲሆን አባላቱ ምክትል ሚኒስትሮች ሌሎች ከፍተኛ ባለሥልጣናት፣ በሚኒስትሩ አትራቢነት በሚኒስትሮች ምክር ቤት ወይም በምክር ቤቱ ሰብሳቢ የሚሾሙ ከፍተኛ ኤክስፐርቶች ናቸው። በተጨማሪ በሚኒስትር መሥሪያ ቤቱ ሥር የሚተዳደሩ ድርጅቶችና ተቋሞች ኃላፊዎች የዚህ ኮሚቴ አባላት ሆነው ይሠራሉ። ኮሚቴው በሚኒስትር መሥሪያ ቤቱ የሥራ ድርሻ ውስጥ በሚጠቃለሉ መሠረታዊ ጉዳዮች ላይ ተወያይቶ ውሳኔዎችን ያሳልፋል። በሚኒስትሩ የጸደቁ የኮሚቴው ውሳኔዎች ሚኒስትሩ ለሚያወጣቸው መመሪያዎችና ትዕዛዞች መሠረት ይሆናሉ።

ከአሌክሳንደር ማህኒንኮ መጽሐፍ ለመረዳት እንደሚቻለው ሚኒስትር መሥሪያ ቤቶችንና ሌሎች ማዕከላዊ የመንግሥት አስተዳደር አካላትን በኃራ አመራር ሥር ለማድረግ እ.ኤ.አ. ፌብሩዋሪ 27 ቀን 1973 በወጣው ሕገ መንግሥት የሩማንያ ሚኒስትር መ/ቤቶች የአመራር አካላት ከፍተኛ ሥልጣን አግኝተዋል። በተጠቃሹ ሕግ አንቀጽ 2 መሠረት፣ የአንድ ሚኒስትር መሥሪያ ቤት የአመራር ጉባኤ የሚኒስትሩን ሥራ የመምራት ሥልጣን ሲኖረው በጠቅላላ ጉዳዮች ላይ በሚኒስትሩ ሊሸሩ የማይችሉ ውሳኔዎችን ለማስተላለፍ ይችላል። ሚኒስትሩ ጉባኤው በድምፅ ብልጫ ባሳለፈው ውሳኔ ካልተሰማ የመጨረሻ ውሳኔ የሚሰጠው የሚኒስትሮች ምክር ቤት የሥራ አስፈጻሚ ቢር ይሆናል። ይህ አሠራር በጦር ኃይሎች ሚኒስትርና በአገር አስተዳደር ሚኒስትር እንዲሁም በአገር ደገንነት ጥበቃ ጉባኤ ላይ ተፈጻሚነት የለውም። የሩማንያው ልምድ ዲሞክራሲያዊ አሠራርን በየሥራ ዘርፉ ለማጠናከር ከሚደረገው ጥረት እኳያ ሊያገፍ ይችላል። ነገር ግን፣ የሚኒስትሮችን ሥልጣን በዚህ ዓይነት አሠራር ማሳነስ በአገር ግንባታ ሂደት ላይ ጉጂ ተፅዕኖ እንዳያደርግ ከፍተኛ ጥንቃቄ ማድረግ ያሻል። የዚህ ዓይነት እርምጃ ከመወሰዱ በፊት የአገሪቷ ተጨባጭ ሁኔታ በተለይም የባህል ዕድገት ደረጃው በጥቅም መገ

ምገም አለበት። በተለይም በመጀመሪያ ዎቹ የግንባታ ወቅቶች እያንዳንዱ ሚኒስትር ለተመደበበት የሥራ ዘርፍ ጠንካራ የገል አመራር የሚሰጥበትና ለሚከናወነው ሥራ በሙሉ ኃላፊነት የሚጠየቅበት ሁኔታ መመቻቸት አለበት።

የሶቫኒስት አገር የሚኒስትሮች ምክር ቤትና እያንዳንዱ ሚኒስትር ለከፍተኛው የሕዝባዊ ውክልና አካል ወይም ለመንግሥት ምክር ቤት ተጠሪና ተጠያቂ ናቸው። በሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኮሪያ ምክር ቤቱና እያንዳንዱ ሚኒስትር በተጨማሪ ለፕሬዚዳንቱ ተጠሪና ተጠያቂ ናቸው።

በዚህ ጽሁፍ ሁለተኛ ክፍል ውስጥ ለማመልከት እንደተሞከረው በአብዛኞቹ ሶቫኒስት አገሮች የሚኒስትሮች ምክር ቤት በአጠቃላይ ወይም እያንዳንዱ ሚኒስትር በማናቸውም ጊዜ በከፍተኛው የሕዝባዊ ውክልና አካል ከሥልጣን ሊወገድ ይችላል።

በዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ሺኤትናም ሕገ መንግሥት (1929) አንቀጽ 63 መሠረት ፕሬዚዳንቱ በብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው ውሳኔ ላይ በመመርኮዝ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ሰብሳቢውን (ጠቅላይ ሚኒስትሩን) ሆነ እያንዳንዱን ሚኒስትር ከሥራ ያስወግዳል። በቼኮዝሎቫኪያ ሕገ መንግሥት (1960) አንቀጽ 30 መሠረት ብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው ጠቅላላው የሚኒስትሮች ምክር ቤት ወይም ማናቸውም ሚኒስትር ከሥራው እንዲወገድ ፕሬዚዳንቱን ለማሳሰብ ይችላል።

የሚኒስትሮች ምክር ቤትም ሆነ የእያንዳንዱ ሚኒስትር ሥልጣን መላውን የመንግሥቱን ግዛት የሚሸፍን ሲሆን የአካባቢ የመስተዳድር አካላት ሥልጣን እንደየደረጃው በአካባቢው የግዛት ክልል የተወሰነ ነው። በአካባቢ ደረጃ የመስተዳድሩን ሥራ የሚያከናውነው የአካባቢው ሽንጉ የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ነው። የአካባቢው ሽንጉ የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ከሽንጉው መካከል

ከሌ በሽንጉው የሚመረጡ አባሎች ያሉ በት አካል ሲሆን አንድ ሊተ መንበር አንድ ወይም ከአንድ በላይ የሆኑ ምክትል ሊቃነ መናብርት ፣ አንድ ጸሐፊና አባሎች ይኖሩ ታል ። አብዛኞቹን ሶሻሊስት አገሮች በሚ መለከት የአካባቢ ሽንጉዎች የሥራ አስፈ ጻሚ ኮሚቴዎች በሽንጉዎቹ ሰብሰባዎች መካከል በተለይ ለሽንጉዎቹ ውሳኔ የተጠ በቁትን ጉዳዮች ላይነኩ ሽንጉዎቹን መስ ለው ይሠራሉ።⁸² በየደረጃው ያሉት የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴዎች ለመረጡአቸው ሽን ጉዎችና በሚቀጥለው ከፍተኛ የአካባቢ ደረጃ ላይ ላሉት ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴዎች ተጠሪ ናቸው ። በሌላ አነጋገር እያንዳንዱ የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ በማዕከላዊ ደረጃ ያለውን የሚኒስትሮች ምክር ቤትና እያን ዳንዱን ሚኒስቴር በየአካባቢ ካፈት የሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴዎች ጋር በሚያያይዘው ሰንሰለት ውስጥ አንድ አገናኝ ቀለበት ነው ለማለት ይቻላል ።

ግናቸውም ሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ ዝር ዝር ሳይሆን አጠቃላይ ሥልጣን ይዞ የሚ ሠራ ነው ። በሌላ አነጋገር የኮሚቴው ሥል ጣን በተለየ የሥራ ዘርፍ ላይ የሚያተኩር ሳይሆን ለአካባቢው በሕግ የተመደቡትን የሥራ ዘርፎች የሚያጠቃልል ነው ። ኮሚ ቴው በዚህ አጠቃላይ ሥልጣን የሚሠራው በጋራ መሆኑንም ለመረዳት አያዳግትም ። የአካባቢው ልዩ ልዩ የሥራ ዘርፎች የሚ መሩት በተመደቡበት የሥራ መስክ ላይ ብቻ በሚያተኩሩ ፤ በሥራ አስፈጻሚ ኮሚ ቴው አቅራቢነት በአካባቢው ሽንጉ በሚ ሾሙና ተጠሪነታቸው ለሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴ በሆነ የሥራ ዘርፍ ኃላፊዎች ነው ። የአካባቢ ሶቭየቶችን እና የራስገዛ አካባቢ ሶቭየቶችን ዋና ዋና ሥልጣንና ተግባሮች ከሚወስነው የሶቭየት ኅብረት ሕግ ለመረ ዳት እንደሚቻለው እነዚህ የሥራ ዘርፍ ኃላፊዎች የሚሾሙት ከሥራ አስፈጻሚ ኮሚቴው አባላት ውጪ ነው ።⁸³

መሠረታዊ ግርዛባዊ ሴኒናዊ የመንግ ሥት አካላት አደረጃጀትና አሠራር መርሆች

እንደተጠበቁ ሆነው በየደረጃው ያሉት የመ ንግሥት አስተዳደር አካላት ዝርዝር አሠ ራርና አደረጃጀት በአንድ ወቅት ብቻ በጥ ገቃቱ ተዘጋጅቶ የሚተው ጉዳይ አይደለም ። የድርጅትና የሥራ አመራር በልት በየጊ ዜው ከወቅቱ ተጨባጭ ሁኔታ እንፃር መጠ ናት ፤ መሻሻልና መዳበር አለበት ። ስለዚህ በአንዳንድ ሶሻሊስት አገሮች የመንግሥት አስተዳደር አካላት አደረጃጀትና አሠራር ላይ መጠነኛ ልዩነት ቢታይ ልንደነት አይ ገባም ።

3.4.3 የዳኝነት አካላት (ፍርድ ቤቶች)⁸⁴

በግናቸውም ሶሻሊስት አገር የመን ሥት መዋቅር ውስጥ ለዳኝነቱ ክፍል የሚ ሰጠው ትኩረት በተለሉ የሚገመት አደ ለም ። ይህም የሆነው አለምከንያት አይ ደለም ። ስላም ብልጽግናና ግንባራዊ ፍትሕ የሰፈነበትን የኮሚኒስት ኅብረተሰብ ለመ መሥረት በሚደረገው የግንባታ ሂደት ውስጥ ሕግ የሚሟወተውን ሚና በ ዚህ ጽሑፍ የመጀመሪያ ክፍል ውስጥ በአጭሩ ለማመልከት ሙከራ ተደርጓል ። በመንግሥታዊ የማስገደዝ ኃይል ያልተደ ገፈ ሕግ ደግሞ እውነተኛ ሕግ መሆኑ ቀርቶ የሞራል (የግብረገብነት) ደንብ ይሆናል ። በግልፅ እንደሚታወቀው የሞራል ደንቦች ተፈጻሚነት በግለሰቦች ንቃት ሕሊናና በጉ ፈቃድ እንዲሁም ግለሰቦቹ የታቀፉበት ግንባራብ ባለው የግሳመን ችሎታና ደን በቼ እንዳይጣሉ በሚያደርገው መንፈሳዊ ተፅዕኖ መጠን የሚወሰን ነው ። በመደብ በተከፋፈለ ኅብረተሰብ ውስጥ ሕግንና ሥር ዓትን ለማስፈን ከሕግ በስተጀርባ ሆነው ሕግ እንዳይጣሉ የሚከላከሉና በሕግ ጣሾች ላይ መወሰድ ያለበትን እርምጃ የሚወስኑና የሚያስፈጽሙ ተቋሞች መኖር አለባቸው። ከእነዚህም ተቋሞች መካከል አንዱ የዳኝ ነት አካላትን አጠቃሉ የያዘው የፍርድ ቤቶች ትንጅት ነው ። ስለዚህ በግናቸውም ሶሻሊስት መንግሥት ውስጥ ፍርድ ቤቶች መሠረታዊ ሚና ያጫወታሉ ።

በእርግጥ የሶሻሊስት መንግሥት ፍርድ ቤቶች የሚጫወቱት ሚና በግል ንብረት ባለቤትነት ላይ የተመሠረተ መንግሥት ፍርድ ቤቶች ከሚጫወቱት ሚና የተለየ ነው። የግል ባለንብረቶችን ጥቅም ለመጠበቅ የቆመ መንግሥት ፍርድ ቤቶች መሠረታዊ ዓላማ በዚህ መንግሥት ሕጎች የታወቁትን መብቶች ማስከበርና የሥርዓቱን ዕድሜ ለመጠበቅ ለገዥ መደብ ወይም መደቦች መንግሥታዊ አካላት ለሚያደርጉት ጥረት አስተዋጽኦ ማድረግ ነው። የአንድ አገር የፍትሕ አስተዳደር ጥራት በወቅቱ ባለው የመደቦች አሠላለፍ፣ በአገሪቷ ታሪክና የባህል ዕድገት ደረጃ እንደሚወሰን ባይካድም ለግል ንብረት የቆመ መንግሥት ውሳኔ ያለው የፍትሕ አስተዳደር በምንም ሁኔታ ከዚህ በላይ ከተጠቀሰው ዓላማ አልፎ ሊሄድ አይችልም። የሶሻሊስት መንግሥት ፍርድ ቤቶች ከዚህ ለተለየና ሕዝባዊ ተልዕኮ ላላቸው ዓላማዎች የቆሙ አካላት ናቸው። ከእነዚህም ዓላማዎች ዋና ዋናዎቹ የሚከተሉት ናቸው፡

- 1/ ሕዝባዊ ሥርዓት የሰፈነበትን የፖለቲካ ሥርዓት ከጥቃት መከላከልና መጠበቅ፤
- 2/ ብሔራዊ ሀብትን መጠበቅ፤
- 3/ የዜጎችንና የሶሻሊስት ተቋማትን (መንግሥታዊና ሕዝባዊ ድርጅቶች) በሕግ የታወቁ መብቶች ማስከበር፤
- 4/ በፍትሕ አስተዳደር ረገድ ወንጀልን ለመከላከል በመጨረሻም ለማስወገድ የሚረዱ እርምጃዎችን መውሰድ፤
- 5/ ሶሻሊስት ሕጋዊነትን ማከበርና ማስከበር።

አብዛኞቹ ሶሻሊስት ሕጋዊ መንግሥት ለፍርድ ቤቶችና ለዓቃቤ ሕግ ተቋም አንድ ምዕራፍ በመመደብ በመጀመሪያ የፍርድ ቤቶችን ቀጥሎም የዓቃቤ ሕግ ተቋምን አደረጃጀትና አሠራር የሚመለከቱ መሠረታዊ ድንጋጌዎችን ያስፍራሉ።⁸³ ጥቂቶቹ ደግሞ ሁለቱን ተቋማት በተለያዩ ነገር ግን ተከታታይ በሆኑ ምዕራፎች ያስተናግዳሉ።⁸⁶

የሶሻሊስት መንግሥት ፍርድ ቤቶች ሕግ አውጪ አካላት አይደሉም። ፍርድ ቤቶቹ ፍርድ በሚሰጡበት ጊዜም ሆነ በሕገ መንግሥቱ የተመደበላቸውን ሌላ ተግባር ሲያከናውኑ እንደ ሕግ የሚጠቀሱና ወደ ፊት በሚታዩ ተመሳሳይ የፍርድ ቤት ጉዳዮች ላይ የግድ ተፈጻሚ መሆን አለባቸው የሚባሉ የሕግ ድንጋጌዎችን ሊያወጡ አይችሉም። ግናቸውም የፍርድ ቤት ውሳኔ (ፍርድ) ተለይቶ ለፍርድ ቤቱ የተረበውን ተጨባጭ ጉዳይ ከሕጉ አንፃር በመመርመር የሚፈታ እንጂ አጠቃላይ መሠረተ ሐሳቦችን የሚያቋቁም መሆን የለበትም። በተለይ የአንግሎ ሳክሰን ሕግ በሚባለውና የቡርክዋ ሕግ ቅንጅት አካል የሆነው ሥርዓት በሰፈነባቸው አገሮች የሚሠራበት ከፍርድ የተገኘ ሕግ (Case law) በሶሻሊስት አገሮች የፍትሕ አስተዳደር ውስጥ ቦታ የለውም።

በጠቅላላ አነጋገር፣ በየደረጃ ያሉት ፍርድ ቤቶች ዳኞች ተመራጮች ናቸው። የመጀመሪያው ወይም ቀዳሚ ፍርድ ቤት በአነሰ ተኛው የአስተዳደር አሃድ ደረጃ የሚቋቋም ሲሆን ዳኞቹ የሚመረጡት በቀጥታ በሕዝቡ ነው። ለግንዛቤ እንዲላን ይህንን ፍርድ ቤት የወረዳ ፍርድ ቤት ልንለው እንችላለን። ከወረዳ ደረጃ በላይ ያሉት ፍርድ ቤቶች ዳኞች አግባብ ባላቸው ሽንጉዎች ይመረጣሉ። ይህም ማለት የአውራጃ ፍርድ ቤት ዳኞች በአውራጃው ሽንጉ፣ የክፍለ ሀገር ፍርድ ቤት ዳኞች በክፍለ ሀገሩ ሽንጉ ይመረጣሉ ማለት ነው። በአገር አቀፍ ደረጃ ያሉት ፍርድ ቤቶች በብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉ ወይም በብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው የመንግሥት ምክር ቤት ይመረጣሉ። በሀገሪቱ የሁሉም ፍርድ ቤቶች ባለሙያ ዳኞች የሚመረጡት በሕዝባዊት ሪፐብሊክ ሀገሪቱ የመንግሥት ምክር ቤት ነው።

የግናቸውም ሶሻሊስት አገር ከፍተኛ የፍትሕ አስተዳደር አካል ጠቅላይ ፍርድ ቤት ሲሆን የዚህ ፍርድ ቤት ተጠሪነት ለብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው ነው። ሽንጉው

በማይሰበሰብበት ጊዜ የፍርድ ቤቱ ተጠሪነት ለሸንጉው የመንግሥት ምክር ቤት ይሆናል። ጠቅላይ ፍርድ ቤቱ በፍትሕ እስተዳደር ረገድ መላ የበታች ፍርድ ቤቶችን ይቆጣጠራል። የጠቅላይ ፍርድ ቤቱን የፍርድ ሥራ በሦስት የተለያዩ ደረጃዎች ከፍሎ ለማየት ይቻላል። እንደኛ፣ ፍርድ ቤቱ እጅግ ከባድና ውስብስብ የሆኑ የወንጀልና የፍትሕብሔር ጉዳዮችን አይቶ የሚሰጣቸው ፍርዶች የመጨረሻ ናቸው። ሁለተኛ፣ ከጠቅላይ ፍርድ ቤቱ ቀጥሎ ባለው ዝቅተኛ ደረጃ ላይ ያሉ ፍርድ ቤቶች በመጀመሪያ ደረጃ አይተው የሚሰጧቸውን ፍርዶች በመቃወም የሚቀርቡትን ይግባኞች መርምሮ ፍርድ ይሰጣል። ፍርድ ቤቱ በይግባኝ ሰሚነት የሚሰጠው ፍርድም የመጨረሻ ይሆናል። ሦስተኛ፣ በግናቸውም ፍርድ ቤት የተሰጠውን የመጨረሻ ፍርድ በመቃወም የሚቀርበው ቁጥጥር ነክ ይግባኝ (Supervisory Appeal) እግባብ ባለው የዚህ ፍርድ ቤትችሎት ተመርምሮ ይወሰናል።⁸⁷

ጠቅላይ ፍርድ ቤቱ የፍርድ ሥራን እንዲቆጣጠር የተሰጠውን ሥልጣን መሠረት በማድረግ የፍርድ ቤቱ ጠቅላላ ጉባኤ በጠቅላይ ፍርድ ቤቱ፣ እንደኛ በግናቸውም ችሎት የተሰጠውን የመጨረሻ ፍርድ በመቃወም የሚቀርበውን ቁጥጥር ነክ ይግባኝ መርምሮ ውሳኔ ይሰጣል፤ ሁለተኛ፣ የፍርድ ሥራን በመተንተንና በግጥሙ ላይ የሀገሪቷን ሕጎች አንድ ወጥ በሆነ የፍትሕ አስተዳደር ሥር ተግባራዊ ለማድረግ የሚረዱ መመሪያዎችን ያስተላልፋል።⁸⁸

በሶሻሊስት የፍትሕ አስተዳደር አስተምህሮ (ዶክትሪን) መሠረት የፍርድ ሥራ መከናወን ያለበት በፍርድ ቤቶች ብቻ ነው። ከፍርድ ቤቶች በቀር ግናቸውም ሌላ አካል የፍርድ ሥራ እንዲያከናውን መፍቀድ ወይም በወንጀል ሕግም ሆነ በፍትሕ ብሔር ሕግ የተደነገጉትን እርምጃዎች እንዲወስድ በር መከፈት ፀረ ፍትሕና ለሶሻሊስት ሰብአዊነት (Socialist Humanism) እንግዳ የሆነ አሠራር ነው።⁸⁹

ግናቸውም የፍትሕ ብሔር ወይም የወንጀል ጉዳይ በመጀመሪያ ደረጃ የሚታየው ዳኞችና እማኝ ዳኞች በጋራ በሚያስችሉበት ፍርድ ቤት ነው። የእማኝ ዳኞች ቁጥር ምን ጊዜም ቢሆን የሕግ ባለሙያ ከሆኑት ዳኞች ቁጥር መብለጥ አለበት። ስለዚህ በአንድ ፍርድ ቤት የሚያስችለው ዳኝ አንድ ብቻ ሲሆን የእማኝ ዳኞች ቁጥር ሁለት መሆን አለበት ማለት ነው። እማኝ ዳኞች ከልዩ ልዩ የሥራ መስክ የሚመረጡ ሠርቶ አደሮች ናቸው። የወረዳ ፍርድ ቤት እማኝ ዳኞች የሚመረጡት በቀጥታ በሕዝቡ ሲሆን የሌሎች ፍርድ ቤት እማኝ ዳኞች በየደረጃው ባሉት ሸንጎዎች ይመረጣሉ። የፍርድ ሥራን በግክናውን ረገድ በዳኞችና በእማኝ ዳኞች መካከል ልዩነት የለም። የእያንዳንዱ እማኝ ዳኝ ድምፅ ከመደበኛው ዳኝ ድምፅ ጋር እኩል ነው። እማኝ ዳኞች በዓመት ውስጥ የሚያስችሉት ለተወሰነ ጊዜ ብቻ ነው። በመጀመሪያው ዙር በፍትሕ አስተዳደር የተሳተፉት ዳኞች ወደመደበኛ የሥራ ቦታቸው ሲመለሱ ሌሎች እማኝ ዳኞች በእግራቸው ይተካሉ። እማኝ ዳኞች ከልዩ ልዩ የሥራ መስኮች የተወጣጡ እንደመሆናቸው መጠን የሥራ ልምዳቸው ከዳኛው የሙያ ፅውቀት ጋር ሲጣመር የፍትሕ አስተዳደሩን ሥራ ጥራት ከፍ እንደሚያደርግ ይታመናል። በተጨማሪም፣ የእማኝ ዳኞች በፍትሕ አስተዳደር መሳተፍ በፍርድ ቤቶችና በሠርቶ አደሩ ሕዝብ መካከል ያለውን ግንኙነት ያጠናክራል። ይህም ለሶሻሊስት ሕጋዊነት መጠናከር ከፍተኛ አስተዋጽኦ ያደርጋል።

ዳኞችና እማኝ ዳኞች የፍርድ ሥራቸውን በነፃነት ያከናውናሉ፤ ከሕግ በቀር በግናቸውም ሌላ ሥልጣን አይመሩም። የፍርድ ሥራ በሚያከናውኑበት ወቅት ግናቸውም ዓይነት ተፅዕኖና ጣልቃ ገብነት እንዳይደረግባቸው ዋስትና ማግኘት አለባቸው። ይህንንም ዋስትና መስጠት ያለበት ራሱ መንግሥት ነው። መራጭ አካሎች በፍርድ ቤቶች ላይ ባላቸው የቁጥጥር ሥልጣን የዳኞች ነፃነትን በሚነካ ሁኔታ እንዳ

ይገለጽ የሚከላከል ስልት መቀየሩ ተግባራዊነቱን ማረጋገጥ እጅግ አስፈላጊ ነው። በከፍተኛ የሥልጣን እርከን ላይ ያለ ፍርድ ቤት ሌላ መንግሥታዊ ተቋም፣ ሕዝባዊ ድርጅት ወይም ማኖቸውም ሌላ አካል ፍርድ ቤቱ እንድትሰይፍ የታወቀ ጉዳይን በሚመረምርበት ጊዜ ያንን ጉዳይ በማስመልከት ትእዛዝ ወይም መመሪያ ከመስጠት ወይም በዳኞቹ ጎሊና ላይ ተገቢ ያልሆነ ተፅዕኖ ሊኖረው የሚችል ድርጊት ከመፈጸም መቆጠብ አለበት። ይህንን ግዴታ አለማከበር የፍትሕ አስተዳደር ሂደትን ማደናቀፍ ይሆናል። ዳኞች የፍርድ ሥራን በሚያካሄዱበት ወቅት በሕጉ ላይ መመርኮዝና በጎሊናቸው መመራት አለባቸው። በውሳኔ ላይ ለመድረስ ውይይት በሚደረግበት ጊዜ ጉዳዩን ከሰሙት ዳኞች በቀር ማንኛውም ሌላ ሰው በከፍተኛ ውስጥ መገኘት የለበትም። ከሶቭየት ጎብረት የፍትሕ አስተዳደር ልምድ ለመረዳት እንደሚቻለው ይህንን ደንብ መጣስ በይግባኝ ደረጃ ፍርድን ለመሻር በቂ ምክንያት ይሆናል።⁹⁰ የዳኞች ነፃነት የሚለው ፅንሰ ሐሳብ በሕገ መንግሥት ውስጥ በሚሠፍር አጠቃላይ ድንጋጌ ብቻ ተገልጾ የሚተው ሳይሆን በሌሎች የሕገ መንግሥት ማስፈጸሚያ ሕጎች እንዲሁም በጁሪስፕሩደንስ (ሕግን የሚያጠና ሳይንስ) ወይም ሥነ ሕግ መብራራትና መዳበር ያለበት ጉዳይ ነው። የሶቭየት ጎብረት የሕግ ቅንጅት ይህንን ተግባር በማከናወን ረገድ ከፍተኛ እድገት አሳይቷል። ከሌሊትን የተባሉ የሶቭየት ጎብረት የሕግ ምሁር የዳኞች ነፃነት የሚለውን ፅንሰ ሐሳብ ሰፋት ሲገልጹ የሚከተለውን ብለዋል።

«ሕጉ (የሶቭየት ሕግ) ዳኞች ከዓቃቤ ሕግ ተቋምና ከወንጀል ምርመራ አካላት ተፅዕኖ ነፃ መሆን እንዳለባቸውና እንዲሁ ዳኞች ከሌላው ዳኛ ተፅዕኖ ነፃ መሆን እንዳለበት የሚደነግጉ አያሌ ደንቦችን ይዟል። ለምሳሌ፣ እንድትሰይፍ ፍርድ ቤት በሕጉ የተደነገጉት ሁኔታዎች ከተሟሉ የበታች ፍርድ ቤት የሰጠውን ፍርድ ሽር

ጉዳዩ እንደገና እንዲታይ የበታች ፍርድ ቤቱን ለማዘዝ ይችላል። ነገር ግን፣ የበታች ፍርድ ቤቱ ጉዳዩን እንደገና በሚያይበት ጊዜ መስጠት ያለበትን ፍርድ አስቀድሞ ሊጠቁም አይችልም። በተጨማሪ፣ የበታች ፍርድ ቤት ያላረጋገጠውን ወይም የበታች ፍርድ ቤት ውድቅ ያደረገውን ሁኔታ እንደተረጋገጠ ለመቆጠር አይችልም። መደበኛ ይግባኝ ወይም ቁጥጥር ነክ ይግባኝ የሚሰማ ማኖቸውም ፍርድ ቤት ይግባኝ የተባለበት ክስ በማስረጃ መረጋገጡን ወይም ለበታች ፍርድ ቤት የተረበው ማስረጃ ውድቅ መሆን ያለበት መሆን አለመሆኑን አስቀድሞ ሊወሰን አይችልም። ከዚህም ሌላ ማኖቸውም የበላይ ፍርድ ቤት እንዲሁ ማስረጃ ከሌላው የበለጠ ተቀባይነት ሊኖረው የሚገባ መሆኑን ወይም ለጉዳዩ ተፈጻሚ መሆን ያለበትን ወይም መጠቀስ የሚገባውን የሕግ ድንጋጌ፣ ወይም መወሰን ያለበትን ቅጣት አስቀድሞ እንዲያመለክት አይፈቀድለትም።»⁹¹

ስለዚህ፣ ዳኞች የተረበላቸውን ጉዳይ በሕጉ መሠረት በንጹሕ ጎሊና ለመወሰን ይችሉ ዘንድ ከማኖቸውም አካል በማኖቸውም ምክንያት ሥልጣናቸውን የመገደብ ተገቢ ያልሆነ ተፅዕኖ የማሳደር፣ የማባበል ወይም የመገፋፋት፣ የመዛቅ ወይም ጣልቃ የመግባት ድርጊት በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ መንገድ የማይሠነዘርባቸው ወይም የማይፈጸምባቸው መሆኑን ማረጋገጥ እጅግ አስፈላጊ ነው። ይህ ማረጋገጫ ወይም ዋስትና በሌለበት ሁኔታ ሶሻሊስት ሕጋዊነትን ለማስፈን የሚደረገው ጥረት እርኪውጤት ሊያስገኝ አይችልም። በዚህ ደረጃ ላይ ይህ የደረሰንበት መደምደሚያ ዳኞችን ከመራጭ አካላት በተለይም ከሸንጎዎች ነፃ አያደርጋቸውም ወይ? ነፃ ካደረጋቸውስ «የሥልጣን ክፍፍል» (Separation of powers) የሚለውን የቡርጅዋ ሥነ መንግሥትና ሕገ መንግሥት አስተምህሮ (ዶክትሪን) በተዘዋዋሪ መንገድ እንደ መቀበል አይቆጠርም ወይ? የሚል ጥያቄ ሊቀርብ ይችላል ይሆ

ናል ። ዳኞች የዳኝነት ሥራቸውን ሲያከናውኑ ከሕግ በቀር በማናቸውም ሌላ ሥልጣን አይመሩም ስንል በዚህ ረገድ ከመረጡ አቸው አካላት ጭምር ነፃናቸው ማለታችን ነው ። ሽንገሎች በሕገ መንግሥት ከተሰጣቸው የሥልጣን ክልል ሳይወጡ ለፍርድ ቤቶች ጠቅላላ መመሪያ ሊሰጡ ይችላሉ ። ይህም አመራር ተግባራዊ የሚሆን በት አንደኛው ዘዴ ሕግ በማውጣት ነው ። ነገር ግን ፣ ማናቸውም ሽንገ ፍርድ ቤቶችን የመምራትና የመቆጣጠር ሥልጣን አሰኝ በሚል ሰበብ በዝርዝር የዳኝነት ሥራው ስጥ ገብቶ ማናቸውም ጉዳይ እርሱ በሚፈልገው ዓይነት እንዲወሰን ዳኞችን ሲያዝ አይችልም ። ይህም አሠራር ከሥልጣን አንድነት መርህ ጋር እንደማይጣራ ለመረዳት አያዳግትም ።

ዳኞች ውሳኔ ላይ ለመድረስ የሚያደርጉትን የሐሳብ ልውውጥና ክርክር እንዲሁም በዳኝነት ሥራቸው ምክንያት የሚያውቁትን ምሥጢር መግለጽ ወይም ይፋ ማወጣት የለባቸውም ። በተጨማሪ በዳኝነት ሥራቸው ምክንያት ሊያውቁ በቻሉት ጉዳይ ላይ የምስክርነት ቃላቸውን እንዲሰጡ መገደድ የለባቸውም ። በዚህ አቅጣጫ ጥንቃቄ አለማድረግ ወይም እነዚህን መመሪያዎች አለማከበር የዳኞች ነፃነትን የሚቀንስ መሆኑ ግልጽ ነው ።

በችሎታ ማጣት ፣ በሥነ ምግባር ጉድ ለት ወይም ዳኝነትን ያህል ኃላፊነት በሚገባ ለመወጣት በማያስችል ሌላ በቂ ምክንያት ካልሆነ በቀር ማንኛውም ዳኛ የአገልግሎት ዘመኑን ከመፈጸሙ በፊት ከዳኝነት ሥራው መነሣት የለበትም ። የዚህ መመሪያ ተግባራዊነት ለዳኞች ነፃነት መከበር የማይናቅ አስተዋጽኦ ያደርጋል ። በዳኝነት ሥራ ምክንያት በተፈጸመ ድርጊት በአንድ ዳኛ ላይ የሚቀርብ የዲሲፕሊን ክስ ወይም አቤቱታ ከአድልዎ ነፃ በሆነ አካል ፣ በአፋጣኝ ሁኔታና በማይነቀፍ ሥነ ሥርዓት ተመርምሮ በፍትሕ ላይ የተመሠረተ ውሳኔ ማግኘት አለበት ። በሥነ ምግባር ጉድለት የሚ

ወሰድ ማናቸውም እርምጃ አግባብ ባለው ባለሥልጣን ጸድቆ ሥራ ላይ በዋለ የሥነ ምግባር መመሪያ መሠረት መሆን አለበት ። አለ ሕግ ቅጣት መወሰን የለበትምና ። የዲሲፕሊን ክስ የቀረበበት ዳኛም ጉዳዩን በሚያየው አካል ፊት ቀርቦ መግለጫ የመስጠት ፣ ማስረጃ የማቅረብና የመከራከር መብት እንዲኖረውና እንዲከበርለት ያስፈልጋል ። ከዚህም በላይ ማንኛውም ዳኛ አለመራጭ አካሉ ፈቃድ ከሥራው ታግዶ መቆየት ወይም መወገድ የለበትም ። የመረጠው አካል ካልፈቀደ በቀር ፣ ማንኛውም ዳኛ የፍትሕ አስተዳደር ሥራ ሲያከናውን በፈጸመው ድርጊት ምክንያት የወንጀል ክስ ሊቀርብበት ፣ ሊታሠር ወይም አስተዳዳሪዊ ቅጣት ሊወሰንበት አይችልም ። እነዚህ በሰላሊነት አገሮች ሕግጋት መንግሥትና የፍርድ ቤቶች አደረጃጀትና አሠራር ሕጎች ውስጥ የሠፈሩ ድንጋጌዎች ለመደበኛ ዳኞችም ሆነ ለእማኝ ዳኞች በእኩል ተፈጻሚነት አላቸው ። 92

እኛ ሲፈራ - የፍትሕ አስተዳደር ፣ ይፋነት በሕግና በፍርድ ቤት ፊት እኩልናቸው በሚል መርህ ላይ የተመሠረተ ነው ። ይህ መርህ ስፍርድ ቤት አቤቱታ የማቅረብና ውሳኔ የማግኘት መብትን ይጨምራል ። በፍትሕ አስተዳደር ረገድ በዘር ፣ በብሔር ወይም በብሔረሰብ ፣ በጾታ ፣ በሃይማኖት ፣ በንብረት ፣ በማገበራዊ ደረጃ ምክንያት ልዩነት ስለማይደረግ በኃላፊነት የሚያስጠይቁ ምክንያቶች ለሁሉም ዜጎች በእኩልነት ተፈጻሚናቸው ። የዳኝነት ሥራ ሲከናወን የእያንዳንዱ ተከላሽ የግል ሁኔታዎች በጥንቃቄ ይጠናሉ ። የቅጣቱ ዓይነትና መጠን ከተከላሹ የግል ሁኔታና ከፈጸመው ወንጀል ክብደት ጋር እንዲጣጣም ጥንቃቄ ይደረጋል ። 93

ማንኛውም ተከላሽ ጥፋተኛነቱ አግባብ ባለው ሕግ መሠረት እስከሚረጋገጥበት ጊዜ ድረስ እንደ ገጹ ሰው ይቆጠራል ። አዲሱ የሶቭየት ጎብረት ሕገ መንግሥት (1977) ይህንን መርህ የሚያስተጋባ ሲሆን ሙሉ ቃሉ እንደሚከተለው ይነበባል ።

«በሕጉ መሠረት በፍርድ ቤት ካልተወሰነበት በቀር ሰው በወንጀል ድርጊት ጥፋተኛ ነው ሊባልና እንደ ወንጀለኛ ትጣት ሊፈጸምበት አይገባም»።⁹⁴

የሶቭየት ኅብረት የሕገ መንግሥት ጥናት ምሁር የሆኑት ፕሮፌሰር ቦሪስ ቱፖሪን እንደሚያስገነዝቡት ይህ መርህ በመጀመሪያ «በሶቭየት ኅብረት የወንጀል ሥነ ሥርዓት መሠረተ ሐሳቦች» ሕግ ውስጥ ሰፍሮ ሲሠራበት ከቆየ በኋላ በአዲሱ ሕገ መንግሥት ውስጥ ራሱን የቻለ አንቀጽ ሆኖ እንዲገባ ተደርጓል። መርሁ ፍርድ ቤትግብረ ሕግና መርማሪ አካል «የማስረዳት ሸክምን» ወደ ተከላኬ እንዳያስተላልፉ ከሚከለከለው የወንጀል ሥነ ሥርዓት ሕግ ድንጋጌ ነጥሮ የወጣ ነው።

በወንጀል የተከሰሰ ማንኛውም ሰው አላግባብ እንዳይፈረድበት ሰፊ የመከላከል መብት ተሰጥቶታል። ተከላኬ የተከሰሰበትን ምክንያት የማወቅ፣ ለቀረበበት ክስ ማብራሪያ ወይም የምስክርነት ቃል የመስጠት፣ ማስረጃ የማሰማት፣ አቤቱታዎችን የማቅረብ፣ ጉዳዩ በፍርድ ቤት በሚመረመርበት ጊዜ በግንባር የመገኘትን በክሱ ሂደት ውስጥ የመሳተፍ፣ ማንኛውም ዳኛ ጉዳዩን ያለአድልዎ ወይም በንጹሕ ገሊና ለማየት አይችልም የሚባልበት ምክንያት ካለው ተቃውሞ የማቅረብና ከችሎቱ እንዲነሳለት የመጠየቅና መርማሪው አካል፣ ዓቃቤ ሕጉ ወይም ፍርድ ቤቱ በወሰደው እርምጃ ቅር ከተሰኘ አግባብ ላለው አካል አቤቱታ የማቅረብ መብት አለው። ፍርድ ቤቱ የክሱን ሂደት በሚጀምርበት ወቅት ተከላኬ በሕግ የተጠበቁለትን መብቶች እንዲያውቅ የማድረግና የማስታወስ ኃላፊ ነት አለበት።⁹⁵

ማንኛውም ተከላኬ በቀረበበት የወንጀል ክስ መበቃ አቁም የመከላከል መብት አለው።⁹⁶ አካለ መጠን ባለማድረሳቸው በአእምሮ ወይም በአካል ጉድለት ምክንያት በሚገባ ለመከላከል የማይችሉ ሰዎች የተከሰሱበት የወንጀል ጉዳይና በሞት የሚ

ያስተጣ የወንጀል ጉዳይ ተከላካይ ጠበቃ ሳይቆም ሊታይ አይችልም። ጠበቃ ሳይቆም ሊታይ በሚችሉ የወንጀል ጉዳዮች ረገድም ቢሆን ተከላኬ በራሱ ወጭ ጠበቃ ለማቆም የማይችል ከሆነና ጠበቃ እንዲቆምለት ከጠየቀ ፍርድ ቤቱ ያቆምለታል።⁹⁷

ከላይ ከተሰጠው ገለጻ ለመረዳት እንደሚቻለው፣ ጠበቃ ሳይቆም ሊታይ የማይችሉ የወንጀል ጉዳዮችን በሚመለከት ካልሆነ በቀር፣ አለተከላኬ ፈቃድ ተከላካይ ጠበቃ በማናቸውም የወንጀል ክስ ውስጥ እንዲሳተፍ ለማድረግ አይችልም። ነገር ግን ተከላኬ በማናቸውም ምክንያት የራሱን ጠበቃ ለማቆም የማይችል ከሆነ ጠበቃ የማስመደብ መብት እንዳለው ፍርድ ቤቱ ክሱ በሚጀምርበት ወቅት ሊገልጽለት ይገባል።⁹⁸

የተከላካይ ጠበቃ በወንጀል ክስ ውስጥ መሳተፍ የተከላኬን መብት የሚያስከብር ብቻ ሳይሆን ፍርድ ቤቱ እውነቱን ለማግኘትና በሕግ ላይ የተመሠረተ ፍርድ ለመስጠት የሚያደርገውን ጥረት ያግዛል። በዚህ ምክንያት ለተከላካይ ጠበቃው በሕግ የተጠበቁት መብቶች ሰፊ ያሉ ሆነው ይገኛሉ። እንደ ተከላካይ ጠበቃ የወንጀል ክስ ለቀረበበት ሰው እንዲቆም ከተፈቀደለት ጊዜ ጀምሮ ከተከላኬ ጋር ተገናኝቶ የመነጋገር መዝገቡን የማየትና የማጥናት፣ ከመዝገቡ ጋር የተያያዘውን ማስረጃ እንደአስፈላጊነቱ ገልብጦ የመውሰድ፣ ማስረጃን የማሰማት፣ ተቃውሞና አቤቱታ የማቅረብ እና ከእውነት ላይ ለመድረስ የሚረዱትን ሕጋዊ እርምጃዎች ሁሉ የመውሰድ መብት አለው። ተከላካይ ጠበቃው ተከላኬን ነፃ የማውጣት ወይም የተከላኬን ተጠያቂነት ለመቀነስ የሚረዱ ሁኔታዎችን ይፋ ለማውጣት፣ ለማብራራትና ለማስረዳት ሕጋዊ በሆኑ ዘዴዎችና ሰልፋች አለገደብ ለመጠቀም ይችላል።⁹⁹

ጠበቆች በፍትሕ አስተዳደር ረገድ ጠቃሚና የማይናፅ ሚና እንደሚጫወቱ ስለተረጋገጠ በአዲሱ የሶቭየት ኅብረት ሕገ መንግሥት ውስጥ ስለጠበቆች ማገባር

ሕጋዊ እቋምና አሠራር የሚያወሳ አንድ አጠቃላይ ድንጋጌ እንዲሠፍር ተደርጓል። ይህም ድንጋጌ ከዚህ እንደሚከተለው ይነበባል።

«ለዚህችና ለድርጅቶች የሕግ ምክርና ዕርዳታ የሚሰጡ የጠበቆች ማኅበር አካላት በየአካባቢው ይኖራሉ። በሕግ ተለይተው በተደነገጉት ሁኔታዎች ዜጎች ነፃ የሕግ አገልግሎት ያገኛሉ።

የጠበቆች ማኅበር አደረጃጀትና የአሠራር ሥነ ሥርዓት በሶቪየት ኅብረትና በኅብረት ሪፐብሊኮች ሕግ ይወሰናል።»¹⁰⁰

በሶቪየት ኅብረት የጠበቆች ማኅበር በአባላት ፈቃድ የሚቋቋም ራስገዝ ማኅበራዊ ድርጅት ሲሆን ሥራውን የሚያከናውነው በኅብረት ሪፐብሊክ፣ በክፍለ ሀገር እና በከተሞች ደረጃ በሚያቋቁማቸው አካላት አማካኝነት ነው። የማኅበሩ አባላት በሕግ ዲግሪ የተመረቁና በተለይ በሠለጠኑበት ሙያ ቢያንስ ለሁለት ዓመት ያገለገሉ ዜጎች መሆን አለባቸው። የማኅበሩ ከፍተኛ አካል መላ አባላት የሚሳተፉበት ጠቅላላ ጉባኤ ነው። ጉባኤው የማኅበሩን ፕሬዚዳንትና ለዲት ኮሚሽን ይመርጣል። ጉባኤው በተጨማሪ የአባላቱን ቁጥር ይወስናል፣ የማኅበሩን በጀት ያጽድቃል፣ በሌሎች መሠረታዊ ጉዳዮች ላይ ውሳኔ ያስተላልፋል። የማኅበሩ ፕሬዚዳንት የሕግ ቢሮዎችን እቋቁም ሥራቸውን ይቆጣጠራል፣ አዲስ አባሎችን ይቀበላል፣ ለሚጠበቅባቸው ኃላፊነት ብቁ ሆነው ያልተገኙትን የሕግ ባለሙያዎች ከማኅበሩ አባልነት ያስወግዳል። በአንድ ወረዳ (District) ወይም በአንድ አካላት ከተማ ውስጥ የሚሠሩ ጠበቆች በክልሉ ውስጥ በሚገኙት የሕግ ቢሮዎች ይደሰደላሉ። እያንዳንዱን የሕግ ቢሮ የሚመራው በማኅበሩ ፕሬዚዳንት የሚሾም ኃላፊ ይሆናል። የሕግ አገልግሎት ዋጋ መጠንና አከፋፈል አግባብ ባለው ባለሥልጣን እንደተወሰነው ይሆናል። ነፃ የሕግ አገልግሎት ከሚያስገኙ ሁኔታዎች ውጭም

ሲሆን፣ የሕግ ቢሮው ኃላፊ የአገልግሎት ጠያቂውን የንብረት ሁኔታ በማመዛዘን አመልካቹን ከክፍያ ነፃ ሊያደርገው ይችላል።¹⁰¹

የፍትሕ አስተዳደርን የሚመለከት ሌላው ሕገ መንግሥታዊ መሠረተ ሐሳብ ፍርድ ቤቶች በግልጽ እንዲያስችሉ የሚያዘው ድንጋጌ ነው። ጉዳዩ በዝግ ችሎት እንዲታይ በሕግ ካልተደነገገ በቀር ማናቸውም ክስ በግልጽ ችሎት መታየት አለበት። በግልፅ ችሎት ላይ በክሱ ውስጥ ከሚሳተፉት ወገኖች በተጨማሪ ዕድሜው ከ15 ዓመት በላይ የሆነ ማንኛውም ዜጋ ሊገኝ ይችላል። የዚህ መሠረተ ሐሳብ ዋና ዋና ዓላማዎች ዜጎችን በሶቪሊስት ፍትሕና በሕግ አክባሪነት መንፈስ ማነሳት፣ በግለሰቦች የሚፈጸሙ ሕገ ወጥና ለማኅበራዊ ኑሮ ፀር የሆኑ ድርጊቶችን ለመቀነስና በመጨረሻም ለማስወገድ ሕዝቡ የተፋፋ መትገል እንዲያካሂድ የሚያነሳሳውን የትስቀሳ ሥራ ማገዝ እና ሠርቶ እድሩ ሕዝብ በፍርድ ቤቶች ላይ ቁጥጥር የሚያካሂድበትን ሁኔታ ማመቻቸት ናቸው።¹⁰²

በዝግ ችሎት የሚታዩ ጉዳዮችን የሚዘረዝረው የወንጀል ሥነ ሥርዓት ሕግ ይሆናል። ለምሳሌ፣ በሩሲያ ሶቪየት ፌዴራል ሶቪሊስት ሪፐብሊክ የወንጀል ሥነ ሥርዓት ሕግ (1960) እንደተሻሻለ፣ እንቀጽ 18 መሠረት አንድ ጉዳይ በግልጽ ችሎት ቢታይ የመንግሥቱን ጥቅም የሚጉዳ ከሆነ ጉዳዩ በዝግ ችሎት እንዲታይ ይደረጋል። በተጨማሪ፣ (ሀ) ከ16 ዓመት በታች ባለወጣት የተፈጸመ ወንጀል ሲታይ፣ (ለ) የግብረ ሥጋ ግንኙነትን የሚመለከት የወንጀል ጉዳይ ሲታይ፣ እና (ሐ) በክሱ ውስጥ ተሳታፊ የሆኑትን ወገኖች ምሥጢራዊ የሕይወት ክፍል የሚነካ መረጃ ይፋ የሚወጣበት ሁኔታ እንደሚያጋጥም ሲታመን፣ ፍርድ ቤቱ ጉዳዩ በዝግ ችሎት እንዲታይ የሚያስገድዱትን ምክንያቶች በመዘርዘር በሚሰጠው ውሳኔ መሠረት በዝግ ችሎት ይታያል።

በሰፍርድ ሥራ አፈጻጸም በራዲዮ፣ በቲ
ሌቪዲዮ፣ በጋዜጣና በሌሎች የሕዝብ ሞገ
ናኛ ዘዴዎች በየጊዜው ገለጻ ይደረጋል ።
ሕዝቡን ከፍትሕ አስተዳደር ሥራ ጋር በይ
በልጥ ለማቅራረብና ለማስተዋወቅ ፍርድ
ቤቶች ሕገ በተጣሰባቸው መሥሪያ ቤቶች፣
ተቋሞች ወይም ድርጅቶች የሚያስችሉባ
ቸው ጊዜያትም አለ ። ከቅርብ ዓመታት
ወዲህ የሰብዩት ጎብረት ሕዝባዊ ፍርድ
ቤቶች 25 መቶኛ የወንጀል ጉዳዮችን የሚያ
ዩት ወንጀሎች በተፈጸሙባቸው ሥፍራ
ዎች ነው ። 103

የወንጀል ጉዳይን በሚመለከት ተከላኹ
አባል በሆነበት ሕዝባዊ ድርጅቶች ወይም
በሚሠራበት ቦታ ያሉ ሠርቶ አደሮች እን
ደ ሕዝባዊ ዓቃቤ ሕግ ወይም ሕዝባዊ ተከ
ላካይ ጠበቃ ሆኖ የሚከራከር ሰው እንዲ
መድቡ በሕግ መብት ተሰጥቶአቸዋል ።
እነዚህ የሠርቶ አደሩ ሕዝብ ተወካዮች በለ
ወንጀሉም ሆነ በሌላውም ያላቸውን አስ
ተያየት ለመስጠትና ተጨማሪ ማስረጃ አቅ
ርበው ለማሰማት ይችላሉ ። በዚህም ምክ
ንያት ፍርድ ቤቱ ትክክለኛ ውሳኔ ላይ እን
ዲደርስ ይረዳሉ ። በተጨማሪ፣ የሕዝባዊ
ዓቃቤ ሕግ ሕገ-መንግሥት ተከላካይ ጠበቆች
በክሱ ሂደት ውስጥ መሳተፍ የፍትሕ አስ
ተዳደርን ከሕዝቡ የዕለት ተዕለት ኑሮ ጋር
በማዛመድና ሠርቶ አደሩን መሠረታዊ የሕግ
ዕውቀት በማስጨበጥ ረገድ የማይናቅ አስ
ተዋጽኦ ያደርጋል ።

በማናቸውም ሶሻሊስት አገር አግባብ
ባላቸው አካላት የሚወጡ ሕጎች፣ ድንጋ
ጌዎች፣ ደንቦችና መመሪያዎች ሁሉ ከሕገ
መንግሥቱ ጋር የሚጣጣሙ መሆን አለባ
ቸው ። ይህንን መለኪያ የማያሟላ ሕግ፣
ድንጋጌ፣ ደንብ ወይም መመሪያ ውድቅ
መሆን አለበት ። ነገር ግን፣ ፍርድ ቤቶች
እንደገና ከሕገ መንግሥቱ ጋር የማይጣጣሙ
ሕግ ውድቅ የማድረግ ሥልጣን አላቸው
ወይ? የሚል ጥያቄ ሊነሳ ይችላል ። ቀደም
ብለን እንደተመለከትነው የሉአላዊ ሥል
ጣን ባለቤት ሠርቶ አደሩ ሕዝብ ነው ።

ሠርቶ አደሩ ሕዝብ በዚህ ሥልጣን የሚሠ
ራው «ሁሉም በምርጫ ይሳተፍ፣ ሁሉም
እኩል ድምፅ ይኑረው፣ ሁሉም በቀጥታ
ይምረጥ እና ሁሉም በምሥጢር ይምረጣሉ»
በሚሉ መርሆች መሠረት የሚመርጣቸው
ወኪሎች በሚገኙበት ብሔራዊ ሕዝባዊ
ሸንጎ አማካኝነት መሆኑንም ተረድተናል ።
በዚህም ምክንያት የሠርቶ አደሩ ሕዝብ
ፈቃድ መግለጫ የሆነውን ሕግ ማውጣት
የዚህ ሕዝባዊ ውክልና አካል ብቸኛ ሥል
ጣን ነው ። ሕጉ ሲሻሻል፣ ሊለወጥ ወይም
ሊሠረዝ የሚችለው በዚሁ አካል ብቻ
መሆን አለበት ። ዳኞች በሚሰጡት ፍርድ
ሳቢያ በተከራካሪ ወገኖች መካከል የተነሳ
ውን ተጨባጭ ችግር ከመፍታት አልፈው
የሕግ ኃይል ያለው የምግባር መመሪያ እን
ዲያወጡ ወይም በአንድ ሕግ ሕገ መንግ
ሥታዊነት ላይ ውሳኔ እንዲሰጡ መፍቀድ
የሉአላዊ ሥልጣን ማሳደር የሆነውን ሕዝ
ባዊ የውክልና አካል ከፍርድ ቤት አመራር
ሥር ከማድረግ ተነጥሎ ሊታይ የማይችል
አሠራር ነው ። በተጨማሪም መደበኛ ተግ
ባሩ በተከራካሪ ወገኖች መካከል የሚነሱ
ትን ጭብጦች በሕጉ መሠረት መርምሮ
መወሰን የሆነው አካል የአንድን ሕግ ከሕገ
መንግሥቱ ጋር መጣረስ ወይም አለመጣ
ረስ በመገምገም ረገድ የአገሪቷን ፖለቲ
ካዊ፣ ኢኮኖሚያዊና ማኅበራዊ ፖሊሲዎች
ከሚቀርጸው አካል (ሸንጎ) የተሻለ ልዩ
ዕውቀት ይኖረዋል የሚባልበት አንዳ
ችም ምክንያት የለም ። በሌሊት በሶሻሊስት
አገሮች ዘንድ ተቀባይነት ያገኘው አሠራር
ሕጎች የመተርጎሙን ሥልጣን ለመንግ
ሥት ምክር ቤት መስጠት ነው ። ፕሮፌ
ሰር ቦሪስቶፖርኒን እንደሚያስረዱት በሶ
ቭየት ጎብረት ይህ ሕግን የመተርጎም ሥል
ጣን የሕገ መንግሥታዊነት ጥያቄ ሲነሳ
ጥያቄውን ለመመለስ አስፈላጊውን እርምጃ
መውሰድ፣ የሶቭየት ጎብረት የሚኒስትሮች
ምክር ቤትና የጎብረት ሪፐብሊኮች የሚኒ
ስትሮች ምክር ቤቶች የሚያወጡአቸውንና
ሕግን የሚቃረኑ ደንቦችንና ውሳኔዎችን
መሻርን፣ የጎብረት ሪፐብሊኮች ሕግጋተ

መንግሥትና ሌሎች ሕጎች ከሰዊየት ጎብ
ረት ሕገ መንግሥት ጋር የሚጣጣሙ መሆ
ናቸውን ግረጋገጥን ያጠቃልላል።¹⁰⁴ እን
ግዲህ ከዚህ አባባል ለመረዳት የሚቻለው
የተነሳው ጥያቄ ሕጉን በመተርጎም የሚ
ፈታ ከሆነ ያከር ቤቱ የጥያቄው መነሻ ለሆ
ነው ሕግ ከሕገ መንግሥቱ ጋር የሚስጣግ
ትርጉም ሰጥቶ በትርጉሙ ላይ የተመሠረተ
መመሪያ እንደሚያስተላልፍ ነው። ጥያ
ቄው ሕጉን በመተርጎም ሊመለስ የማይ
ችል ከሆነ የመንግሥት ያከር ቤቱ ሕጉን
ያወጣው ሸንጎ ወይም በሥልጣን የበላይ
የሆነው ሸንጎ ተገቢውን እርምጃ እንዲወ
በድ ያደርጋል ለግለት ይቻላል።

ይህንን ጉዳይ በሚመለከት በቼኮዝሎ
ቫኪያና በዩጉዝላቪያ የተቀየሰው ስልት
ለየት ያል መልክ አለው።

በዩጉዝላቪያ የፈዴራል መንግሥት
የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤት እና የሪፐብ
ሊከኒኛና የክፍላተ ሀገር የሕገ መንግሥት
ፍርድ ቤቶች ተቋቁመዋል።¹⁰⁵ ገለጻውን
ለማሳጠር በዚህ ጽሑፍ ውስጥ የምንመለ
ከተው የፈዴራሉን መንግሥት የሕገ መን
ግሥት ፍርድ ቤት ብቻ ይሆናል።

የዩጉዝላቪያ የሕገ መንግሥት ፍርድ
ቤት በሶቫኒስት ፈዴራል ሪፐብሊክ ዩጉ
ዝላቪያ ብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎ (ሰኩፕ
ሽና) ይመረጣል። የፍርድ ቤቱ ሰብሳቢ
ዳኛና ሌሎች ዳኞች የሚመረጡት ለስም
ንት ዓመት የሥራ ጊዜ ሲሆን ከዚያ በኋላ
ለሁለተኛ ጊዜ አይመረጡም። ዳኞቹ የሚ
መረጡት እያንዳንዱ ሪፐብሊክ ሁለት እያ
ንዳንዱ ራስገዝ ክፍል ሀገር አንድ ወኪል
እንዲኖረው በሚያስችል አኳኝ ነው።

ግንኙውም የዩጉዝላቪያ የሕገመንግ
ሥት ፍርድ ቤት ዳኛ በራሱ ጥያቄ፣ ወይም
በወንጀል ተከሶ የአሥራት ችግት ካልተወ
ወሰነበት፣ ወይም ሥራውን በሚገባ ለግ
ከኛውን የማይችል ካልሆነ በቀር የሥራ
ዘመኑ ከማለቁ በፊት ከዳኝነት ሥራው እን
ዲነሳ አይደረግም።

የፍርድ ቤቱ ሥልጣን ሕጎች ከሕገ መን
ግሥቱ ጋር የሚጣጣሙ መሆናቸውን፣ የሪ
ፐብሊኮች ወይም የክፍላተ ሀገር ሕጎች
የፈዴራሉን መንግሥት ሕጎች የማይቃ
ረት መሆናቸውንና በመሥሪያ ቤቶችና ድር
ጅቶች የተላለፉት ትዕዛዞች ወይም መመ
ሪያዎች የፈዴራሉን መንግሥት ሕገ መን
ግሥት የማይፃረሩ መሆናቸውን መወሰንን
ይጠያቅራል።

ፍርድ ቤቱ አንድ የፈዴራል መንግሥት፣
የሪፐብሊክ ወይም የክፍል ሀገር ሕግ የዩ
ጉዝላቪያን ሕገ መንግሥት እንደሚፃረር
ከወሰነ፣ ወይም የአንድ ሪፐብሊክ ወይም
ክፍል ሀገር ሕግ ፈዴራል ሕጉን እንደሚ
ቃረን ከወሰነ አግባብ ያለው ሸንጎ (ሰኩፕ
ሽና) ከሰድስት ወር በማይበልጥ ጊዜ ውስጥ
የተፈጠረውን ችግር ለማስወገድ አስፈላጊ
ውን እርምጃ መውሰድ አለበት። አግባብ
ያለው ሸንጎ በተባለው ጊዜ ውስጥ እርምጃ
ካልወሰደ ፍርድ ቤቱ በሚሰጠው ልዩ ትዕ
ዛዝ መሠረት ተቃውሞ ያሰነሳው ሕግ
ውድት ይሆናል።

የዩጉዝላቪ የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤት
አደረጃጀትና የአሠራር ሥነ ሥርዓት በዝ
ርዝር በሕግ ተወስኗል።

በቼኮዝሎቫኪያም አንድ የቼኮዝሎቫኪያ
ፈዴራሽን የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤት እና
የቼክና የስሎቫክ ሶቫኒስት ሪፐብሊኮች
የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤቶች አሉ።¹⁰⁶
የፈዴራሽኑ የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤት
ዳኞች የሚመረጡት በብሔራዊ ሕዝባዊ
ሸንጎው (ፈዴራል አሴምብሊ) ሲሆን የእ
ያንዳንዱ ሪፐብሊክ የሕገ መንግሥት ፍርድ
ቤት ዳኞች የሚመረጡት በሪፐብሊኩ ሸንጎ
(ናሽናል ካውንስል) ነው።

የቼኮዝሎቫኪያ ፈዴራሽን የሕገ መንግ
ሥት ፍርድ ቤት ዳኞች የሚመረጡት ለሰ
ባት ዓመት የአገልግሎት ዘመን ሲሆን ከሁ
ለት ተከታታይ የአገልግሎት ዘመናት ለበ
ለጠ ጊዜ ሊመረጡ አይችሉም። ከፍርድ
ቤቱ ዳኞች ሁለት እጅ መካከል አንዱ እጅ
የቼክ ሶቫኒስት ሪፐብሊክ ዜጎች ሲሆኑ

ሌላው እንደ እጅ የሰሎሽኮ ሶሻሊስት ሪፐብሊክ ዜጎች መሆን አለባቸው ። የፍርድ ቤቱ ሰብሳቢና ምክትል ሰብሳቢ የተለያዩ ሪፐብሊኮችን የሚወክሉ ሆነው በቀጥታ በብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው ይመረጣሉ ። የፍርድ ቤቱ ዳኞች ከብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው አባላት ጋር ተመሳሳይ የሆኑ መብቶች ይኖሩዋቸዋል ።

ፍርድ ቤቱ የብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው ሕጎች ፣ የመንግሥት ምክር ቤቱ ድንጋጌዎች እና የሪፐብሊኮቹ ሕግጋት መንግሥትና ሌሎች ሕጎች ከፌዴራል ሕገ መንግሥቱ ጋር የሚጣጣሙ መሆናቸውን የማረጋገጥ ኃላፊነት አለበት ። በተጨማሪም፣ የቼኮዝሎቫኪያ የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤት የፌዴሬሽኑ የሚኒስትሮች ምክር ቤት፣ የፌዴሬሽኑ የሚኒስትሮች ፣ ሌሎች የፌዴሬሽኑ የመንግሥት አስተዳደር አካላት ፣ የሪፐብሊኮቹ የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች ፣ የሪፐብሊኮቹ የሚኒስትሮች እና ሌሎች የሪፐብሊኮቹ የመንግሥት አስተዳደር ማዕከላዊ አካላት ደንቦችና ውሳኔዎች ከቼኮዝሎቫኪያ ሕገ መንግሥትና የቼኮዝሎቫኪያ ብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉ ከሚያወጣቸው ሕጎች ጋር የሚስማሙ መሆናቸውን ያረጋግጣል ።

ፍርድ ቤቱ ከላይ ከተጠቀሱት መካከል ማናቸውም ሕግ ፣ ድንጋጌ ፣ ደንብ ወይም ውሳኔ ሕገ መንግሥቱን ወይም ብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው ያወጣውን ሌላ ሕግ እንደሚቃረን ከወሰነ አግባብ ያለው አካል የተባለውን ቅራኔ በስድስት ወራት ጊዜ ውስጥ ማስወገድ አለበት ። ቅራኔው በዚህ ጊዜ ውስጥ ካልተወገደ ለሕገ መንግሥቱ ተቃራኒ የሆነው ሕግ ፣ ድንጋጌ ፣ ደንብ ወይም ውሳኔ ውድቅ ይሆናል ።

የቼኮዝሎቫኪያ የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤት በሕግ በተሰጠው ሥልጣን ሥር የሚመጡትን ጉዳዮች የሚያየው የብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው ምክር ቤቶች ፣ የብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው የመንግሥት ምክር ቤት ፣ የቼኮዝሎቫኪያ የሚኒስትሮች ምክር ቤት ወይም ሌላ ፌዴራል አካል ፣ የሪፐብሊኮቹ

ሽንጉዎች ወይም የሽንጉዎቹ የመንግሥት ምክር ቤቶች ፣ የሪፐብሊኮቹ የሚኒስትሮች ምክር ቤቶች፣ፍርድ ቤቶች ፣ ጠቅላይ ዓቃቤ ሕጉ በሚያቀርቡት ማሳሰቢያ መሠረት ይሆናል ። ከዚህም ሌላ ፍርድ ቤቱ በራሱ ወይም በሕዝባዊ ድርጅቶች አነሳሽነት በሥልጣኑ ሥር የሚመጡትን ጉዳዮች አይቶ ውሳኔ ሊሰጥ ይችላል ።

እዚህ ላይ ሳይጠቀስ መታለፍ የሌለበት ጉዳይ እነዚህ የሕገ መንግሥት ፍርድ ቤቶች በመደበኛ ፍርድ ቤቶች ቅንጅት ውስጥ የማይጠቃሉ መሆናቸው ነው ። እሴክሳንደር ማህኒንኮ እነዚህን ተቋማት ፍርድ ቤቶች ብለው አይጠሩአቸውም ። በእርሳቸው አነጋገር እነዚህ ተቋማት «ልዩ የሕገ መንግሥታዊ ቁጥጥር አካላት» ናቸው ። ልዩ የሕገ መንግሥታዊ ቁጥጥር አካላት በሚል አጠቃላይ ስም ሊጠሩአቸው የፈለጉትም አለምክንያት አይደለም ። የማናቸውም ሶሻሊስት መንግሥት አካላት ዋነኛ ተግባር ሕገ መንግሥቱና ሌሎች ሕግጋት ያለማወላወል መከበራቸውን ማረጋገጥ ነው ። ስለዚህ ልዩ የሕገ መንግሥታዊ ቁጥጥር አካላት የሚለው ሐረግ ከላይ የጠቀስናቸውን ፍርድ ቤቶች ሚናና ባሕርያት በትክክል የሚገልጽ ይመስላል ።

ለሕግና ሥርዓት መኖርና ለፍትሕ መስፈን ሕግ ማውጣትና ፍርድ የሚሰጡ አካላትን በየቦታውና በየደረጃው ማቋቋሙ ብቻ በቂ ሊሆን አይችልም ። በመጀመሪያ ደረጃ በፍትሕ አስተዳደር ሂደት ውስጥ በሚሳተፉ አካላት ማለትም በመርማሪ አካላት ፣ በዓቃቤ ሕግ ተቋምና በፍርድ ቤቶች መካከል የዓላማ አንድነትና የሥራ ትብብር መኖሩ መረጋገጥ አለበት ። በእነዚህ አካላት የሥራ እንቅስቃሴዎች መካከል ሚዛናዊ መስተጋብር እንዲኖር ሁሉም ጥረት ማድረግ አለባቸው ። ማኅበራዊ ሕይወት ውስብስብ ሰብአዊ እንቅስቃሴዎች የሚታዩበት ቅንጅት እንደመሆኑ መጠን በነገሮችና በከሰተቶች መካከል ያሉትን የምክንያትና የውጤት ግንኙነቶች ለይቶ ለግው

ተ ተላል የማይኮንባቸው ሁኔታዎች ብዙ ጊዜ ሊያጋጥሙ ይችላሉ ። ስለዚህ እያንዳንዱ በፍትሕ አስተዳደር ውስጥ የሚሰለፍ አካል በማርክሳዊ ሌኒኖዊ የዕውቀት ንድፈ ሐሳብ ካልተመራና እውነቱን ከሀሰትለይቶ ለማውጣት ከፍተኛ ጥረት ካላደረገ ትክክለኛ ፍርድ ሊሰጥ አይችልም ። ሦስቱም አካላት ማንም ሰው አለጥፋቱ እንዳይከሰስ፣ ከተከሰሰም እንዳይፈረድበትና እንዳይቀጣ፣ ጥፋት የፈጸመ ሰው ከፍርድ እንዳያመልጥና ከጥፋቱ ጋር ተመጣጣኝ የሆነ እርምጃ እንዲወስድበት መጣር አለባቸው ።

የፍትሕ አስተዳደር ሥራን በተለይም ዳኝነትን ያህል ኃላፊነት እንዲያከናውን የሚመረጥ ሰው የሠርቶ አደሩን የሉአላዊ ሥልጣን ባለቤትነት ከልብ አምኖ የተቀበለ፣ በሶሻሊስት ሰብእና የታነፀና ለከንቱ ውዳሴ የማይደለል ዜጋ መሆን አለበት ። ከነዚህ መሠረታዊ መመዘኛዎች ተነጥሎ የማይታይ ሌላው ነጥብ የችሎታ ጉዳይ ይሆናል ። በየእርከኑ ያሉት ፍርድ ቤቶች ክሶችን በመጀመሪያ ደረጃ የሚመረምሩት ባለሙያ ዳኞችና እማኝ ዳኞች በሚሳተፉባቸው ችሎቶች አማካኝነት እንደሆነ ቀደም ብለን ተመልክተናል ። ከዚህ ጋር በማያያዝ ሰብሳቢ ዳኞችና የይግባኝ ሰሚ ፍርድ ቤት ዳኞች በሙሉ ባለሙያ ዳኞች መሆን እንዳለባቸው ማመልከቱ ተገቢ ይሆናል ። የእማኝ ዳኞች በፍትሕ አስተዳደር ሥራ ውስጥ መሳተፍ ፍርድ ቤቶች ከልዩ ልዩ የሥራ መስኮች በተወጣጡ ዜጎች የሥራ ልምድ የሚጠቀሙበትን ሁኔታ ስለሚፈጥር ፍርዶች የጠሩና ከሠርቶ አደሩ ሕዝብ ጥቅምና ፍላጎት ጋር የተጣጣሙ እንዲሆኑ ይረዳል ። ነገር ግን እማኝ ዳኞች በየእካባቢው በአሜሪካ ሰሚናሮች፣ በውይይቶች፣ በሕዝብ መገናኛ ዘዴዎች እና በተለይ ለእማኝ ዳኞች በሚዘጋጁ መጽሔቶች መሠረታዊ የሕግ ትምህርት የሚያገኙበት ሥልት መቀየስ አለበት ። ዳኞች በሕግ የተገለጹትን መንግሥታዊ ፖሊሲዎች መሠረትና ምክንያት ጠንቅቆ ከማወቅም ባሻገር በሥራ ላይ ያሉትን ሕጎች ጠንካራና ደካማ ጉኖች እንዲሁም

ለወደፊቱ በሕግ ቁጥጥር ሥር ሊመጡ የሚገባቸውን ማገበራዊ ግንኙነቶች ለይተው ለማመልከት መቻሉ አለባቸው ። ለሶሻሊስት ሕጋዊነትና ዲሞክራሲ መሰረን የሠርቶ አደሩን ሕዝብ ንቃት ሕግ በየጊዜው ማሳደግ እጅግ አስፈላጊ ነው ። ዳኞች የራሳቸውን የሙያ ዕውቀት በየጊዜው ከማሻሻል አልፈው ዜጎችን ከሕጉ ጋር ለማስተዋወቅና ሕግ አፍራሽነትን ለማስወገድ በሚደረግ ሂደት ውስጥ ግንባር ቀደም ተሳታፊ መሆን አለባቸው ። ስለዚህ የሕግ ኤክስፐርቶችን ለማፍራት የሚከናወነው መሐከለኛው ሆነ ከፍተኛ የትምህርት ፕሮግራም እንደ ፖለቲካል ኢኮኖሚ፣ ሶሲዮሎጂ፣ ሶሻል ሳይኮሎጂ፣ ሂዩማን ቢሂሻየር፣ ክሪሚኖሎጂ፣ ክሪሚኖሊስትክስ፣ ፎሬንሲክስታቲስቲክ እናፔናሎጂ ያሉትን የትምህርት ዓይነቶች መጨመር አለበት ። ምናልባትም በጠባቡ የሕግ መስክ ብቻ ሁለተኛና ሦስተኛ ዲግሪ የሚያስገኝ ፕሮግራም ከመዘርጋት ይልቅ ስፋትና ጥልቀት ካለው የሶሻል ሳይንስ ትምህርት በኋላ የተጠናከረ የሕግ ትምህርት የሚሰጥበትን ስልት መቀየሱ የተሻለ አማራጭ ሊሆን ይችላል ።

እንደሚታወቀው ሕግ የአንድ ማገበራ—ኢኮኖሚያዊ ሕልውና ላዕላይ መዋቅር አካል እንዲሁም ከማገበራዊ ንቃተ ሕሊና ቅርጾች አንዱ ነው ። የሶሻሊስት ሥርዓትን ለመገንባት በሚካሄደው ሂደት ውስጥ መሠረታዊ የምርት ግንኙነት ለውጥ ከማድረግና የምርትኃይሎችን ከማሳደግ ጉን የባህል አብዮትን ማካሄድ አስፈላጊ መሆኑ ተደጋግሞ ተነግሮአል ። ስለዚህ የሳይንስና የኪነ ጥበባት፣ የሥነ ጽሑፍ፣ የሥነ መንግሥትና የሥነ ምግባር መዳበር የሕግ መዳበርን ይጠይቃል ። የሰዎች የትምህርትና የባህል ደረጃ እንዲሁም ቁሳዊ ምርትን የመፍጠር ዘዴና ችሎታ እያደጉ በሄዱ ቁጥር ማገበራዊ ግንኙነቶች እየተወላሰቡና አዲስ ቅርጽና ይዘት ማግኘታቸው የማይቀር ነው ። እነዚህ ማገበራዊ ግንኙነቶች የሚገለጹባቸው የሕግ የምግባር ደንቦችም ከአዲሱ ሁኔታ ጋር መጣጣም አለባቸው ። ስለዚህ ሕግ እንደሌሎች የውቀት መስኮች ሁሉ በየጊዜው መጠናትና መዳበር አለበት ።

ፕሮፌሰር አል. ኤስ. ጃቪትቭ የተባሉ የሶቭየት ኅብረት የሕግ ምሁር በዚህ ነጥብ ላይ የሚከተለውን ብለዋል፤

« ሥነ ሕግ (ጂሪስፕሪንጅን)፣ የሕግ ጠቅላላ ንድፈ ሐሳብን ወያሮ፣ በግ ኅብራዊ ሳይንሶች ቅንጅት ውስጥ የራሱ የሆነ ቦታ አለው። ሕግ በዘመናዊ ግንባራዊ ሕይወት ውስጥ የሚጫወተው ሚና በዉመረ ቁጥር የሕግን ምንነት፣ አመጣጥ፣ ዕድገት፣ ተግባርና ግንባራዊ ጠቀሚታ የሚመሩ ነባራዊ ሕግጋትን በጥልቀት የሚያጠነና የሚመረምሩ ሰዎች ቁጥርና ለዚህ ተግባር የሚውለው ጊዜ እያደገ ይሄላል። »¹⁰⁷

በላዚህ፣ ጠቅላይ ፍርድ ቤት፣ ጠቅላይ ዓቃቤ ሕግ፣ የፍትሕ ሚኒስቴርና ከፍተኛ የሕግ ትምህርት ተቋማት እንደሁኔታው በጋራ ወይም፣ አላስፈላጊ የሥራ ድግግሞሽ በሌለበት ሁኔታ፣ ለየብቻቸው የሕግ ጥናትና ምርምር የሚያካሂዱባቸው አካላት እንዲኖሩላቸው ያስፈልጋል። የእነዚህ አካላት የጥናትና ምርምር ውጤት ለፍትሕ አስተዳደር መስተካከልና መዳበር የሚረዳ መሆኑ ለጠያያቂ ሊሆን አይችልም።

3.4.3. የአዕቃቤ ሕግ ተቋም (Procuracy)

በአዲሱ ዓይነት የፖለቲካ ሥርዓት ውስጥ ሕጎች በሚገባ መከበራቸውን የመቆጣጠር ታላቅ ጋላፊነት የተሰጠው መንግሥታዊ አካል የዓቃቤ ሕግ ተቋም ነው።

በአገራችን በአሁኑ ጊዜ ያለው የዓቃቤ ሕግ መሥሪያ ቤት ከአዲሱ ዓይነት የዓቃቤ ሕግ ተቋም የሥራ ድርሻ ውስጥ በአብዛኛው በእንጹ ዘርፍ ላይ ብቻ የሚያተኩር ሲሆን ይኸውም የወንጀል ድርጊት በተፈጸመ ጊዜ መርግራው አካል የሰበሰበውን ግብረጃ ገምገማ ወይም ራሱ ምርመራ አካሂዶ በሚያገኘው ውጤት መሠረት የመንግሥት ጠበቃ ሆኖ ከሰ ግቅረብና መከራከር ነው።¹⁰⁸ በሁለተኛ ደረጃ፣ በሕግ በተደነገገ ጊዜ ሁሉ ዓቃቤ ሕግ በእንድ የፍትሕ ብሔር ጉዳይ ጣልቃ ነብቶ ለመከራከር ይችላል።¹⁰⁹ በሦ

ስተኛ ደረጃ፣ ምናልባትም የዛሬው የሊት የጽያ ዓቃቤ ሕግ ተቋም መርግሪ አካላት በተለይም የፖሊሱ ክፍል የወንጀል ምርመራን በሚመለከት ሕጋዊ ተግባሩን በሚገባ መፈጸሙን የመቆጣጠር ሥልጣን አለው ለግለሰቦች ይቻላል ይሆናል።¹¹⁰ ነገር ግን ከዚህም ሚና እንፃር ቢሆን የዛሬው ዓቃቤ ሕግ ችግር ሥልጣን ከፕሮኪዩራሲ ሥልጣን ጋር ይመጣጠናል ለግለሰቦች አይቻልም።

የአንጋፋዋ ሶሻሊስት አገር የሶቭየት ኅብረት ፕሮኪዩራሲ በአሁኑ ወቅት ያለው ሥልጣን ጠቅለል ባለ ሁኔታ ሲገለጽ የሚከተለውን ይመስላል፤

« ሕጎች በሁሉም ሚኒስቴሮች፣ የመንግሥት ኮሚቴዎችና መሥሪያ ቤቶች፣ እንደተርጉሞች፣ ተቋማትና ድርጅቶች፣ የአካባቢ ሽንጉዎች የሥራ አስፈጻሚና የአስተዳደር አካላት፣ የኅብረት እርሻዎች (ሕዝባዊ) ድርጅቶች፣ ባለሥልጣናትና ቤጉች በግያወላውልና እንድ ወጥ በሆነ አሠራር መከበራቸውን የመቆጣጠር ከፍተኛ ሥልጣን ለሶቭየት ኅብረት ጠቅላይ ፕሮኪዩራተርና ከርሱ በታች ላሉት ፕሮኪዩራተሮች የተጠበቀ ሥልጣን ነው። »¹¹¹

ከዚህ ሕገ መንግሥታዊ ድንጋጌ ለመረዳት እንደሚቻለው ከላይ እስከታች ያሉት የፕሮኪዩራተር አካላት ሕጎች በትክክል መፈጸማቸውን መቆጣጠርና ግሪጋገተኝነት በተጠቀሱት ድርጅቶችና ተቋማት ዝርዝር ወይም የዕለት ሥራ ውስጥ ሊገቡ ወይም በአካላቱ እግር ተተክተው ውሳኔ ሊሰጡ ወይም በአካላቱ የተሰጡትን ውሳኔዎች ሊሸሩ አይችሉም። በላዚህ የፕሮኪዩራተሩ ጽ/ቤት ከሁሉም የፖለቲካ ሥርዓት አካላት በላይ እንደሆነ እድርጉ መቆጠር ስህተት ነው። የፕሮኪዩራተር ጽ/ቤት ዋነኛ ዓላማ በመላው የሶቭየት ኅብረት የግዛት ክልል እንድ ወጥ ሕጋዊነት ወይም የሕግ ልዕልና መስፈንገ ግሪጋገተ ነው።

የሶቭየት ኅብረት ጠቅላይ ፕሮኪዩራተር በብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው የሚሾምሲሆን የአገልግሎት ዘመኑ 5 ዓመት ነው። ጠቅ

ላይ ፕሮኪዩሬተሩ በተራው የኅብረት ሪፐብሊኮችን፣ የራስገዝ ሪፐብሊኮችን፣ የአስተዳደር ቀጣናዎችን (Territories) የክፍል ሀገሮችንና የራስገዝ ክፍል ሀገሮችን ፕሮኪዩሬተሮች ይሾግላል። የራስ ገዝ ክልሎች (aicas) እና የአውራጃና የከተማ ክልል ፕሮኪዩሬተሮች የሚሾሙት በኅብረት ሪፐብሊኮች ፕሮኪዩሬተሮች ሲሆን ሹሙቱ በጠቅላይ ፕሮኪዩሬተሩ መጽደት አለበት።

በመላው ሶቭየት ኅብረት ውስጥ ያሉት የዓቃቤ ሕግ ጽ/ቤቶች ከአንድ ግዕዝ ግለትም ከጠቅላይ ፕሮኪዩሬተሩ ጽ/ቤት ብቻ አመራር እንዲያገኙ መደረጉ ዓቃብ ያነ ሕግ ከመንግሥት የአስተዳደር አካላትና ከአካባቢ የመንግሥት አካላት ነፃ ሆነው ተግባራቸውን እንዲያከናውኑ ያስችላቸዋል። የፕሮኪዩሬተሮች ነፃነት በአገሪቱ ማቸውና በተጠራነታቸው ብቻ የሚገለጽ ሳይሆን በአዲሱ ሶቭየት ኅብረት ሕገ መንግሥት ውስጥ ራሱን የቻለ አንቀጽ ሆኖ ወፍሯል። 112

የሶቭየት ኅብረት ጠቅላይ ፕሮኪዩሬተር ተጠሪነት ለብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎው (ሱፕሪዎ ሶቭየት) ወይም፣ በሸንጎው የሰብሳቢ ወራት መካከል፣ ለሸንጎው የመንግሥት ምክር ቤት (ፕረዚዲየም) ነው። ፕረዚዲየም ይህንን ሥልጣኑን መሠረት በማድረግ በሶቭየት ኅብረት ውስጥ ሰላላው የሕጋዊነት ሁኔታና ሕጋዊነትን በይበልጥ ለማስጠናከር ለሰተወሰዱት እርምጃዎች የሶቭየት ኅብረት ጠቅላይ ዓቃቤ ሕግ በየጊዜው የሚያቀርብለትን ሪፖርት በማዳመጥ የፕሮኪዩሬሲ ተግባሮች በሚገባ መከናወናቸውን ያረጋግጣል። 113

ከዚህ አጠቃላይ መግለጫ በኋላ የፕሮኪዩሬተሩን ጽ/ቤት ዋና ዋና የትኩረት አቅጣጫዎችና በእነዚህ የትኩረት አቅጣጫዎች ኃላፊነቱን በሚገባ ለመውጣት የተቀየሱትን ስልቶች ጠቅለል ባለ ሁኔታ ለመመርመር መከራ ይደረጋል። የፕሮኪዩሬተሩ ሥልጣን በሕገ መንግሥቱ ውስጥ የተ

ገለጸው በጣም ጠቅለል ባለ ሁኔታ ነው። ለምሳሌ፣ በአዲሱ የሶቭየት ኅብረት ሕገ መንግሥት ውስጥ ለፕሮኪዩሬተር ጽ/ቤት አንድ ምዕራፍ የተሰጠ ሲሆን (ምዕራፍ 21) ይህ ምዕራፍ የያዘው አምስት አንቀጾችን ብቻ ነው። በዚህም ምክንያት የሕገ መንግሥቱ አንቀጽ 163 ሁለተኛ ዓረፍተ ነገር «የፕሮኪዩሬተሩ ጽ/ቤት አደረጃጀትና አሠራር የሶቭየት ኅብረትን የፕሮኪዩሬተር ጽ/ቤት በማስመልከት በሚወጣው ሕግ» በዝርዝር እንደሚወሰን ያመለክታል። የሶቭየት ኅብረት ብሔራዊ ሕዝባዊ ሸንጎ (ሱፕሪዎ ሶቭየት) በ1979 የፕሮኪዩሬተሩን ጽ/ቤት የሚመለከት ሕግ አውጥቶአል። ይህ ሕግ የፕሮኪዩሬተሩን ጽ/ቤት አካላት ተግባሮች፣ ዋና ዋና የትኩረት አቅጣጫዎችና የአሠራር መርሆዎች የሚገልጹ ድንጋጌዎች የያዘ ነው።

የሶቭየት ኅብረት የፕሮኪዩሬተር ጽ/ቤት ዋና ዋና የትኩረት አቅጣጫዎች የሚከተሉት ናቸው።

1. ሚኒስቴሮች፣ የመንግሥት ኮሚቴዎች መ/ቤቶች፣ ኢንተርፕሪደዎች (የልማት ድርጅቶች)፣ ተቋሞች፣ የአካባቢ ሸንጎዎች ሥራ አስፈጻሚና የአስተዳደር አካላት፣ የኅብረት እርሻዎች፣ የኅብረት ሥራ ማገበራትና ሌሎች ማገበራዊ ድርጅቶች፣ ባለሥልጣኖች እና ዜጎች ሕጎችን ማከበራቸውን መቆጣጠር (ጠቅላላ ቁጥጥር)፤
2. መርማሪ አካላት ሕጎችን ማከበራቸውን መቆጣጠር፤
3. ፍርድ ቤቶች የዳኝነት ሥራቸውን በሕገ መሠረት ማከናወናቸውን መቆጣጠር፤
4. እሥር ቤቶችን፣ ማረፊያ ቤቶችን፣ የቅጣቶች አፈጻጸምን፣ እና የአስገዳጅነት ጠባይ ያላቸውንና በፍርድ ቤቶች የተወሰኑ እርምጃዎች በሚመለከት ሕጎች መከበራቸውን መቆጣጠር፤

5. የሶሻሊስት ንብረት ጥበቃን የሚመለከቱ ሕጎች እንዳይጣሱ መከላከል፤

6. ወንጀሎችንና ሌሎች የሕግ እልፊቶችን መዋጋት (መታገል)፤ የወንጀል ምርመራን ማከራደ፤ የወንጀል ድርጊት በፈመጸሙ ሰዎች ላይ ክስ መመሥረትና ወንጀለኞች ከተጠያቂነት አለማምለጣቸውን ማረጋገጥ፤

7. ከሌሎች መንግሥታዊ አካላት ጋር በመተባበር ወንጀልንና ሌሎች የሕግ እልፊቶችን ለማስወገድ መወሰድ ያለባቸውን እርምጃዎች መቀየስ፤

8. ወንጀልንና ሌሎች የሕግ እልፊቶችን የሚዋጉ ሕግ አስከባሪ አካላትን ማስተባበር፤

9. በሕግ ማሻሻልና ሕግን በሚመለከት የፕሮፓጋንዳ ሥራ መሳተፍ።

በተለይ የፕሮኪዩሬተሩን ጽ/ቤት የቁጥጥር ተግባሮች ከዚህ ቀጥሎ በአጭሩ ለመጠቃቀስ ሙከራ ይደረጋል።

3.4.3.1 ጠቅላላ ቁጥጥር።

ጠቅላይ ፕሮኪዩሬተሩና ከርሱ በታች ያሉት ሌሎች ፕሮኪዩሬተሮች በሕጉ የተመለከቱት ተቋሞችና ግለሰቦች ሕጎችን ማክበራቸውን ይቆጣጠራሉ። በዚህም መሠረት ተጠቃሾቹ አካላት የሚያወጡአቸው የሕግ ባሕርያት ያሉአቸው መመሪያዎችና ማስታወቂያዎች ከሕገ መንግሥቱ፣ ከብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉው ሕጎች፣ ከመንግሥት ምክር ቤቱ ደንጋጌዎች እና ከሚኒስትሮች ምክር ቤት ደንቦች ጋር የማይጣራሉ መሆናቸውን ማረጋገጥ አለባቸው። ፕሮኪዩሬተሮች የሚኒስትሮች ምክር ቤትን እንደማይቆጣጠሩ ከዚህ አነጋገር ለመረዳት ይቻላል። ይህም የሆነበት ምክንያት የሚኒስትሮች ምክር ቤት በብሔራዊ ሕዝባዊ ሽንጉውና በሽንጉው የመንግሥት ምክር ቤት ቁጥጥር ሥር ስለሆነ ነው። በተ

ጨማሪም ፕሮኪዩሬተሮች የአካባቢ የሕዝባዊ ውክልና አካላትን (ሥልጣን አካላትን) አይቆጣጠሩም። እነዚህን አካላት የሚቆጣጠሩአቸው የበላዮቻቸው የሆኑት የሥልጣን አካላት ናቸው። ፕሮኪዩሬተሮች በተመሳሳይ ሁኔታ ማክበራዊ ድርጅቶች (ሕዝባዊ ድርጅቶች) የሚያወጡአቸው ደንቦችና መመሪያዎች ከዚህ በላይ ከተጠቀሱት የበላይ ሕጎች፣ ደንጋጌዎችና ደንቦች ጋር መጣጣማቸውን ያረጋግጣሉ። ዜጎችና ባለሥልጣናት በሚያከናውኑት የዕለት ተዕለት ሥራ ሳቢያ ሕገ ወጥ ድርጊቶችን አለመፈጸማቸውንም ይቆጣጠራሉ። በተለይ የዜጎችንና የባለሥልጣናትን ሕገ ወጥ ድርጊት የመቆጣጠር ኃላፊነት በጣም ሰፊ ስለሆነ ፕሮኪዩሬተሮች ይህንን ኃላፊነት ቀልጣፋና ኢኮኖሚያዊ በሆነ መንገድ ስለሚወጡበት የሥራ ቅንጅት የማያቋርጥ ጥናትና ግምገማ ማካሄድና ከየጊዜው ተጨባጭ ሁኔታ ጋር የተዛመደ ዝርዝር መመሪያ ማውጣት እጅግ አስፈላጊ ይሆናል።

ፕሮኪዩሬተሮች አሠራሮች እንዲታረሙና ለሕግ ማውጣት ምክንያት የሆኑ ሁኔታዎች እንዲወገዱ መቃወሚያና ማሳሰቢያ በማቅረብ ዘዴዎች ይጠቀማሉ። የመቃወሚያና የማሳሰቢያ አቀራረብና አፈጻጸም የፕሮኪዩሬተሩን ጽ/ቤት ሥልጣንና ተግባራት በሚመለከተው ሕግና ጠቅላይ ፕሮኪዩሬተሮች በሚያወጡቸው መመሪያዎች ይወሰናሉ። ዝርዝር ውስጥ መግባት ሳያስፈልግ ባጠቃላይ መቃወሚያ የሚቀርበው ከሕግ ጋር የማይጣጣመውን ድርጊት ለፈጸመው አካል ወይም ለበላዩ ሲሆን ማሳሰቢያ የሚቀርበው የሕግ መጣስን ለማስወገድ ሥልጣን ለተሰጠው አካል ይሆናል። ፕሮኪዩሬተሮች ጠቅላላ ቁጥጥር በሚያደርጉበት ወቅት የወንጀል ወይም የደንብ መተላለፍ ድርጊት ወይም የዲስፕሊን ጉድለት መፈጸሙን ካረጋገጡ እንደሁኔታው የወንጀል ክስ እንዲመሠረት ወይም ጉዳዩ በዲስፕሊን ሥነ ሥርዓት እንዲታይ ይወስናሉ።

3.4.3.2 መርግሪ አካላትን ስለመቆጣጠር

ፕሮኪዩሬተሮች እንደየሥልጣናቸው ከሌላ መርግሪ አካላት ተግባርቻቸውን በሕጉ መሠረት ማከናወናቸውን ይቆጣጠራሉ። የዚህም የቁጥጥር ሥልጣን ዋና ዋና ዓላማዎች ግናቸውም የወንጀል ድርጊት ባይገለጥ እንዳይቀርና ማንኛውም የወንጀል ድርጊት የፈጸመ ሰው ከተጠያቂነት እንዳይደን ግድረግ፣ ዜጎችን በጥርጣራ በቁጥጥር ሥር ማዋል በሕግ በግልጽ በተደነገገው መሠረት ብቻ መሆኑን ማረጋገጥ፣ ማንኛውም ዜጋ አለፕሮኪዩሬተር ወይም አስፍርድ ቤት ትዕዛዝ አለመታሰብን ማረጋገጥ ናቸው።

ፕሮኪዩሬተሮች ይህንኑ ዓላማ በመከተል ለመርግሪ አካላት መመሪያ ለመስጠትና የመርግሪ አካላት ሕገ ወጥ ድርጊቶችን ለመሠረዝ ይችላሉ። ፕሮኪዩሬተሮች በወንጀል ምርመራ ተግባር የመሳተፍ ወይም ምርመራውን ራሳቸው በተጥታ የጥከሄድ ሥልጣን አላቸው። በተጨማሪም ፕሮኪዩሬተሮች ግናቸውንም ምርመራ ከአንድ መርግሪ አካል ወደሌላ ለማጣወር፣ ኃላፊነቱን በሚገባ ያልተወጣውን ግናቸውንም መርግሪ ከመርግሪነት ለማስወገድ፣ ከሰለመድሥረት ወይም አልመሠርትም ለማለት፣ ከሰን ለማንሳት ወይም አግዶ ለማቆየት ይችላሉ።

3.4.3.3 የዳኝነት ሥራ በሕገ መሠረት መከናወኑን መቆጣጠር

ዜጎች ፍትሕ እንዲያገኙ ከሶች በሥነ ሥርዓት ሕጎች መሠረት መስግታቸውን፣ የዳኝነት ሥራ ተልጣፋና ኢኮኖሚያዊ በሆነ አሠራር መከናወኑን፣ ሕጋዊ ፍርዶችና ውሳኔዎች መስጠታቸውን፣ ፍርዶች በሕገ መሠረት በአፋጣኝ መፈጸማቸውን ማረጋገጥ እጅግ አስፈላጊ ነው። እነዚህን ዓላማዎች ከግብ ለማድረስ ፕሮኪዩሬተሮች በወንጀል ከሰ መንግሥትን ወክለው የመከራ

ከር፣ በሕግ በተወሰኑ ጉዳዮች በፍትሕ ብሔር ክርክር ውስጥ ጣልቃ ገብቶ የመከራከርና የጎብረተሰቡንና የዜጎችን ጥቅም ችና መብቶች የማስከበር፣ በወንጀል ድርጊት ጉዳት የደረሰባቸው ወገኖች ሁሉ እፋጣኝና ተመጣጣኝ ካሳ እንዲያገኙ አስፈላጊ የሆኑ እርምጃዎችን የመውሰድ (የፍትሕ ብሔሩን ከሰ ከወንጀሉ ከሰ ጋር አጣምሮ የማቅረብና የመከራከር ጭምር) ከፍተኛ ኃላፊነት አለባቸው።

ማንኛውም ፕሮኪዩሬተር የፍርድ ቤት ውሳኔዎች ሕጋዊ አለመሆናቸውን ካመነ ይግባኝና ተቃውሞ በማቅረብ ውሳኔዎቹን ለማሻር ጥረት እንዲያደርግ በሕግ ኃላፊነት ተጥሎበታል።

3.4.3.4 ማረፊያ ቤቶችን፣ እሥር ቤቶችን የትጣት አፈጻጸምንና በፍርድቤቶች የሚወሰኑ የአስገዳጅነት ጠባይ ያላቸውን እርምጃዎች በሚመለከት ቁጥጥር ግድረግ

ፕሮኪዩሬተሮች እንደየሥልጣን ከሌላቸው ከላይ በተጠቀሱት ተቋማት ውስጥ በሚጠበቁ ሰዎች ላይ ህጋዊ ያልሆኑ ድርጊቶች አለመፈጸማቸውን ያረጋግጣሉ። በተጨማሪም የሕክምና ጥንቃቄዎች፣ የትምህርት አሰጣጥና ነገነትን የሚያሳጡ ሌሎች እርምጃዎች በሕጉ ውስጥ በተደነገጉት ሁኔታዎችና ሥልጣኑ መሠረት መፈጸማቸውን መከታተልና መቆጣጠር አለባቸው። ሕጎች በሚጣሱበት ጊዜ ፕሮኪዩሬተሮቹ የሚያስተላልፉአቸውን ውሳኔዎችና የሚሰጡአቸውን አስተያየቶች ጉዳዩ የሚመለከታቸው ኃላፊዎች ችግራዊ የግድረግ ግዴታ አለባቸው።

ተ ፈ ጸ መ

81. See A. Kh. Makhnenko, *Op. Cit.*, pp. 391-402 and B. Topornin, *Op. cit.*, pp. 205-210.
82. A. Kh. Makhnenko, *ibid.*, p. 423.
83. See *Gazette of the USSR Supreme Soviet*, No. 27, 1980, Item 526, Art. 30 and 32 in *Legislative Acts of the USSR, Book Two*, Progress Publishers, Moscow (1982), pp. 23-48.
84. See A. Kh. Makhnenko, *op. cit.*, pp. 236-237 and B. Topornin, *op. cit.*, pp. 211-222.
85. See Constitutions of USSR (1936) as amended, China (1954), Poland (1952) as amended, Mongolia (1961), Democratic Republic of Korea (1948) as amended.
86. See, for example, Constitution of Hungary (1949) as amended Sections 6 and 7; and Constitution of Rumania (1965), Chapters 6 and 7.
87. See, for example, B. Topornin, *op. cit.*, pp. 213-214. See also Constitution of Rumania (1965), Art. 97.
88. *Ibid.*
89. See, for example, Constitution of the USSR, Art. 151.
90. See B. Topornin, (*op. cit.*) pp. 216-217 and Constitution of the USSR (1977), Art. 155.
91. Khil Sheinin, *Crime Prevention and Law*, Progress Publishers, Moscow pp. 32-34.
92. See, for example, Law of the USSR on the Supreme Court of the USSR, Art. 8, 11 and 12.
93. See for example, Constitution of the USSR (1977), Art. 176; Constitution of Bulgaria (1947) as amended, Art. 56.
94. See, for example, Constitution of the USSR (1977) Art. 160; and the Code of Criminal Procedure of the RSFSR (1960) as amended, Art. 13.
95. See, for example, Constitution of the USSR (1977), Art. 158; and the Code of Criminal Procedure of the RSFSR (1960) as amended, Art. 273.
96. *Ibid.* See also B. Topornin, *op. cit.*, p. 219.
97. See the Code of Criminal Procedure of the RSFSR (1960) as amended, Art. 48.
98. See the Code of Criminal Procedure of RSFSR (1960) as amended, Art. 46.
99. See the Code of Criminal Procedure of the RSFSR (1960) as amended, Art. 51.
100. Constitution of the USSR (1977), Art. 161.
101. See B. Topornin, *op. cit.*, pp. 220-221
102. *Ibid.*
103. *Ibid.*
104. *Ibid.*; p. 196.
105. See A. Kh. Makhnenko, *op. cit.*, pp. 243-245.
106. *Ibid.*; pp. 245-246.
107. L.S. Jawitch, *The General Theory of Law*, Progress publishers, Moscow (1981) p. 7.

108 በወንጀልኛ መትጓ ሕግ ሥነ ሥርዓት

ከቁጥር 40 እስከ 48 እና ከቁጥር

100—109 ያለውን ይመለከታል ።

109 የፍትሕ ብሔር ሕግ ሥነ ሥርዓት

ቁጥር 42ን ይመለከታል ።

110 የወንጀልኛ መትጓ ሕግ ቁጥር 27

ይመለከታል ።

111. Constitution of the USSR (1977) Art. 164.

112. *Ibid.*, Art. 168.

113. See, Boris Topornin, *op. cit.*, p. 229.

በ ሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀልና ሕግ በኢትዮጵያ

— አንዳንድ ሐሳቦች ::

በመዝገቡ ምትክ

መግቢያ ::

የዚህን ጽሑፍ ርእስ ከገነቡት ቃላት መካከል «ሥልጣን» የተሰኘው የመጀመሪያው ቃል የላቀ ትኩረትን የሚጠይቅ በመሆኑ ምንነቱን በግልጽ ለመረዳት ከትርጉም መጀመር የሚበጅ ይሆናል። ከመዝገቡ—ቃላት ትርጉም ብንነግ ኪዳነ ወልድ ክፍሌ «ችሎታ፣ መብት፣ ሹመት፣ ጌትነት» ብለውታል።

ሥልጣን ከሹመት ወይም ለኃላፊነት ከመመረጥ የሚመነጭ ኃይል ወይም ችሎታ ነው። በየደረጃው የተዋቀሩ የመንግሥት አካላት ሠራተኞችና ሹማምንት፣ የሕዝባዊ ድርጅቶች፣ የሙያና የኅብረት ሥራ ማኅበራት ኃላፊዎች ሥልጣንና ኃላፊነት በመንግሥት ሕጎችና መመሪያዎች፣ በድርጅቶችና በማኅበራቱ መተዳደሪያ ደንቦች ይጠሰናሉ። ሥልጣን ፖለቲካዊ፣ ኢኮኖሚያዊ፣ ፍትሐዊ ወይም አስተዳደራዊ ሊሆን ይችላል።

ሥልጣን በጎና አስከፊ ገጽታዎች አሉት። የሥልጣን በጎ ገጽታ የሚገለጸው የሕዝብ ጥቅምና ፍላጎት መግለጫ የሆነውን ሕግ ተግባራዊ ለማድረጊያ፣ ማኅበራዊ እድገትን ለማፋጠኛ፣ የኅብረተሰብን ሰላምና ደኅንነት ለመጠበቂያና ለመሳሰሉት ጠቃሚና አስፈላጊ ተግባሮች ማስፈጸሚያውሎ ሲገኝ ነው። ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት ወይም ያላግባብ ሰውን ለመጎዳትና ቂምን ለመበቀል በሥልጣን መሥራት ዋናዎቹ የሥልጣን አስከፊ ገጽታዎች ናቸው። እንግዲህ የዚህ የኋለኛው አስነዋሪ ምግባር ባለቤቶች ናቸው በሥልጣን ያላግባብ ተገልግለዋል የሚባሉት።

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል የመደብ ጎብረተሰብ የፈጠረው የመንግሥት ውሳኔ ቢሆንም በተግላ ባሕርዩ ሲታይ ከፊውዳ ሊዝም አነግሥና እድገት ጋር በጥብቅ የተቆራኘ ክስተት ሆኖ ይገኛል። «ምክንያቱም ይህ ሥርዓት (ፊውዳሊዝም) መለኮታዊ ሥልጣን የተሰጣቸው በሚመስላቸው ሐረግ መዝሙ፣ ዘር ቆጥረው መንበረ መንግሥት ላይ ለመቀመጥ መብት ባላቸው፣ በጥቂት መሣፍንትና መኳንንት አገዛዝ የሚያምን በመሆኑ የሕዝብ መብት፣ የባለሥልጣን ተጠያቂነት የሚለውን ጽንሰ ሐሳብ የማያውቅ፣ ቢያውቅም የማይዋጥሉት በመሆኑ ነው።»

በፊውዳሊዝም አነግሥ የግዕዝነት መንግሥት ቢርከራሲ ጨቅላ በመሆኑ ገና በሚገባ ስለአልተጠናከረ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ሕገ የይዘትና የአፈጻጸም አድግስ ጠባብ ሆኖ ይታያል። ለምሳሌ በጥንታዊት ኢትዮጵያ ከጆጀ ዓመት በላይ ሲሠራበት የነበረው ፍትሐ ነገሥት በዓለ ግደው ሕይወት ውስጥ በሥልጣን ያላገባብ መገልገልን ሕገወጥ የሚያደርገው የነገሥታቱንና የዳኖችን ፣ አንዳንድ ተግባሮች ብቻ ነበር።

በፊውዳሊ ሥርዓት የእድገት ሂደት ላይ በተከሰተው ፍጹማዊ አገዛዝ ውስጥ በመዳበር ላይ የነበረው ቢርከራሲ * የባዙ የመንግሥት አካሎችን መፈጠርና የሹማ ምንጭንና የሠራተኛውን ቁጥር በብዛት መጨመር አስከትሏል። ሹማምንቱ የተላበሱትን የተከበረ ሥልጣን ለመበዝበዝና

ለመጨቆኖ፣ የራሱን ወገን ለመጥቀሚያ፣ የተጠላን ወገን ደግሞ ለመገዳገል የሥርዓቱ ዓይነተኛ መለያ ሆኗል። የቢርከራሲ (ሹማምንቱ) ሥልጣን ጠላትን ያለ ምሕረት ለመቅወፊያ ወዳጅ ዘመድ ያለአንዳች ይሉኝታ ለመጥቀሚያ በመዋሉ ጎብረተሰቡ በተምሳሌት የወቅቱን ነባራዊ ሁኔታ ይገልጽባቸው የነበሩት ትውፊታዊ አባባሎች (ሥነ ቃላት) ሕያው ምስክሮች በመሆን ለዛሬው ትውልድ ሊተላለፉ በትተዋል። ከነዚህም መካከል የሚከተሉትን መጥቀስ ይቻላል፡—

- ከሹም አይጣሉም፣ ከግንብ አይታገሉም።
- ከባዕድ እየጉረሰክ ወደዘመድህ ዋጥ።
- ተጥዶ የማይፈላ፣ ተሸሞ የማይበላ።
- የበላ ዳኛ፣ የወጋ መጋኛ።
- አይቡ ዳኛ፣ ቅቢው መልከኛ።
- የሚያውቅህ ዳኛ ባያደላልህም አያደላብህም።
- ፍርድ ይገለበጣል እንጂ ጀርባዬ አይገለበጥም።
- ሲሾም ያልበላ ሲሻር ይቆጠራል።

እነዚህ ትውፊታዊ አባባሎች ያልተጻፈውን የጥንቱን (የቆየውን) ጎብረተሰብ እስተሳብብ፣ እምነትና ነባራዊ ሁኔታ ለተተኪ ትውልዶች ያስተላልፋሉ። በዚህም መሠረት የባለሥልጣን * ፍትሕ እንጂ ጠባቂነት ማሸነፍም የማይቻል መሆኑ፣ ከባዕድ ነጥቆ ዘመድን መጥቀም የሚጠበቅ መሆኑ፣ ከባለሥልጣን መተዋወቅ መበጀቱ፣ እድላዊ

* « ቢርከራሲ ከሰፊው ሕዝብ የራቀና ሰፊውን ሕዝብ በመጨቆን የሚገነፃ፣ ከሕዝብ ቁጥጥርና ተጠሪነት ውጭ ጥህን የገዥ መደቡንና የአጋርቹን ጥቅም የሚያረምድ በጠባብ ግንባራ መሠረት ላይ የተቀረፀ ሲሆን፣ መዋቅሩ የሚመራው ከበላይ በሚመጡ ትዕዛዞች ብቻ ላይ ነው። ይህም ቢርከራሲያዊ አሠራር ከሕዝባዊ ዲሞክራሲያዊ አሠራር በተጻራሪነት የቆመ መሆኑን ያመለክታል። »

** በዚህ ጽሑፍ ውስጥ «ባለሥልጣን» የሚለው ቃል «ሹም» ለሚለው ብቻ ተለዋጭ ሆኖ የሚያገለግል አይደለም። ሥልጣን ያለውን ግንኙነትም የመንግሥት ሠራተኛ፣ የሕዝባዊ ድርጅትና የጎበረት ሥራ ግንባር ተመራጭ፣ የጥበቃ ዳድ አባላትንም ያጠቃልላል።

ፍርድ ከሚሻር በቀር በፈራሻ ላይ ተጠያቂነትን አለግሰዘቱ፤ በሹመት (ሕገወጥ) ግላዊ ጥቅም ማግኘት አስፈላጊ መሆኑ፤ በአጠቃላይ በሥልጣን መነገድ ኅብረተሰቡን የሚጎዳ በመሆኑ ቢነቅረውም ተገዶ የሚቀበለው (የተቀበለው) የአንድ ታሪካዊ ወቅት ክስተት መሆኑን ተውራታዊ አባባሎቹ ይጠቁማሉ።

ከዛሬ አንድ መቶ ዓመት በፊት በፊውዳላዊት ኢትዮጵያ «ዘመነ መሣፍንት» እየተባለ የሚታወቀው የታሪክ ምዕራፍ እከትሞ አጼ ቴዎድሮስ ሥልጣን እንደጨበጡ በአጭሩ የሥልጣን ዘመናቸው ካከናወኗቸው እያሌ ዓበይት ተግባሮች መካከል ሹማምንቶቻቸው የሚፈጽሙትን በሥልጣን ያላግባብ መገልገል በመዋጋት ረገድ ያደረጉት መከራ በዚህ አጋጣሚ ሳይጠቀስ መታለፍ የሌለበት ነው።

«ቴዎድሮስ ወዘልውጥ በመሆንና አልባሌ ልብስ በመልበስ በመንግሥቱ ውስጥ ያለውን የአስተዳደር መበላሸት መቆጣጠር፣ ጉበኞች ሹማምንቶቻቸውን መከታተልና ግጋለጥ ያዘወትሩ ነበር። በሕዝብ ችግር የጨከኑትን፣ ለግል ጥቅማቸው ሲሉ የመንግሥቱን ሥራ የሚበድሉትንና ኅብረተሰቡን ያጉላሉትን ሹማምንት ከሥልጣን ወንበራቸው ገልብጠዋል። አባ ታጠቅ ሥልጣን በጨበጡ በመጀመሪያዎቹ ዓመታት ውስጥ የጫሂጠባቂ (የሕዝብ ዕንባ ጠባቂ) ሹማቸው ጉበ መቀበሉን በማወቃቸውና ራሳቸውም ሲቀበሉ በማየታቸው በአደባባይ አጋልጠው ሽረውታል።... የጫሂጠባቂነቱ ነም ሥራ ራሳቸው ይዘዋል።»⁴

በኋላም እጼ ምኒልክና ጥቂት ባለሟሉቻቸው ብቻ ያከናውኑት የነበረውን የመንግሥት ሥራ በዘመናዊ መልክ ለማደራጀት በነበራቸው ፍላጎት በኢትዮጵያ ታሪክ ለመጀመሪያ ጊዜ በ1900 ሚኒስትሮችን በመሾም

ሥልጣንና ተግባራቸውን በሕግ መሰነወሰጡ። ገና በ10 ዓመት የካቢኔው ጨቅላ ዘመን ውስጥ ሚኒስትሮች በሥልጣን መነገድ ጀመሩ። «መንግሥት ለሀገርና ለሕዝብ ጥቅም አስቦ ባቆመው ደንብ መሥራታቸውን ትተው ሥራውን (ሥልጣናቸውን) ለራሳቸው ጥቅም ማከናወኛና መከበሪያ አደረጉት፤ የኛም በደል ከፍ ያለ ነው፤ ይጃሩልን»⁵። በማለት የአዲስ አበባ ከተማ ሕዝብ በ1910 ጃንሚላሪ ላይ ከፍተኛ ሰላማዊ ሰልፍ እድርጎች ያሳለፈው ውሳኔ ንግሥቲቱንና አልጋ ወራሹን እጅግ ያስደነገጠ ርምጃ ነበር። ይህም ስምንት ሚኒስትሮች፣ በፈጸሙት በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ከሥልጣን ተሸረው ከከተማ ወደ ገጠር እንዲጋዙ አስደርጓል።⁶ ይህ በሕዝባዊ እንቅስቃሴና ውሳኔ ምክንያት በሐያኛው ምዕተ ዓመት ቅድመ አብዮት እትዮጵያ ታሪክ ብዛት ያላቸው ከፍተኛ ባለሥልጣናት በፈጸሙት በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ቅሬት በመንግሥት የተወሰነው የመጀመሪያውና የመጨረሻው ታላቅ ውሳኔ መሆኑ ነው።

በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀልን የሚመለከተውን ሕግ ብንቃኝ ሕጉ የራሱ የሆነ ታሪካዊ እድገት እንዳለው መገንዘብ ይቻላል። የፍትሕ ነገሥትን የወንጀል ክፍል⁷ የተካው የ1923 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ በሥልጣን ያላግባብ መገልገልን የሚመለከቱ ሦስት አንቀጾችን፣ በመያዝ ወጥቷል። ይህም ከፍትሕ ነገሥቱ ድንጋጌ ጋር ሲነፃፀር ወንጀሉን በግልጽ ያስቀመጠና በአፈጻጸሙም ማንኛውንም የመንግሥት ሠራተኛ የሚመለከት ሆኖ የተቀረጸ ነው። ከሐያ ስድስት ዓመት በኋላ የታወጀው የ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ በቀድሞው ሕግ በሦስት አንቀጾች ውስጥ የተገለጹትን ሐሳቦች በአንድ አንቀጽ⁸ እንዲካተት አድርጓል።

* በወቅቱ የነበሩት ሚኒስትሮች አሥራ ሁለት ስለነበሩ እነዚህም ከሚኒስትሮቹ መካከል ሁለት—ሦስተኛው መሆናቸው ነው።

ከላይ እንደተገለጸው በሥልጣን ያላገባብ ባመጣልንል የጻገነትና የአስተዳደር በደል ግድረስ፡ ሰብአዊ መብቶችን መድረር፣ ፍትሕን ግዛባትና ግላዊ ጥቅምን ግላደድ በፈውዶ ቡርሃው ሥርዓት ሥር ሰደው በሕዝቡ ላይ ከባድ ሥቃይ ካደረሱትና የ1965 ቲን ሕዝባዊ አብዮት ከወሰዱት ምክንያቶች መካከል የሚጠቀሱ ናቸው። በ1967 መግቢያ ላይ በታወጀው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ውስጥ የተደነገገው በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ቅጣት ከተደገፈው ቢያንስ በሁለት እጅ በመጨመር እንዲከበድ የተደረገውም የሕዝቡን የፍትሕ ስሜት ሲያቆስል ለቆየው ለዚህ አደገኛና አሳሳቢ ወንጀል ተገቢና ሚዛናዊ ቅጣት መመደብ አስፈላጊ በመሆኑ ነው። ለዚህ አባባል ትክክለኛነት የአዋጁ መግቢያ በዋቢነት ቢጠቀስ « በ1949 በወጣው ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ውስጥ በነበረው የአስተዳደርና የአመራር ፍልስፍና መሠረት ለአንዳንድ ከባድ ወንጀሎች የተወሰኑት ቅጣቶች ቀላል እንዲሆኑ በመደረጉ ወንጀሎቹ እንዲሰፋፉ ምክንያት (ከመሆኑም በተር) በቅርቡ የሆነው የፖለቲካ እንቅስቃሴ የተፈጠረው በነዚህ ወንጀሎች ምክንያት» ነው ይላል። ይህ ሕግ የዚህንን ዲሞክራሲያዊ መብቶች ለሚረገጠው ባለሥልጣናት ሁሉ እንደቀድሞው በቀላሉ የማይታለፉ መሆናቸውን ደጋግመው እንዲያስቡበት የሚያስጠነቅቅ ነው።

በ1973 መጨረሻ ተሻሽሎ የወጣው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ በሥልጣን ያላገባብ መገልገልን በሚመለከት ከ1967ቱ ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ (እንደተሻሻለ) የሚለይበት ነጥብ አለው። ይኸውም የኋለ

ኛው ሕግ የመንግሥት ሠራተኞችን ብቻ የሚመለከት ሳይሆን በ1967 ይታወቁ ያልነበሩትን በኋላ ግን አብዮቱ ወልደኛው ሕዝባዊ ሥልጣን የያዙትን የሕዝባዊ ድርጅቶችንና የገብረት ሥራ ማህበራትን ተመራጮች እንዲሁም የጥበቃ ጓዶችን * 10 ጭምር እንዲሸፍን ተደርጎ መደንገጉ ነው።

ሕዝባዊ አብዮታችን የግፍረስና የመገንባት ሚናውን በመጫወት ረገድ እስካሁን ድረስ አኩሪ ተግባሮችን ያከናወነ ቢሆንም ከወደቀው የፈውዶ ቡርሃ ሥርዓት የተላለፉትን በሥልጣን ያላገባብ መገልገልን የመሳሰሉ ሕገወጥነቶች ለማስወገድ በየመስኩ ብዙ ትግል የሚጠይቅ ሥራ ገና ይቀራል። አንዳንድ መረጃዎች እንደሚያመለክቱት በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል አሁንም ከፍተኛ ደረጃ አለው። ከ1974 እስከ 1975 መጨረሻ ድረስ ለልዩ ፍርድ ቤት ዓቃቤ ሕግ ጽ/ቤት ከተረቡት ጉዳዮች ውስጥ በብዛት ከእምነት ማጉደል ቀጥሎ በሁለተኛ ደረጃ * * ላይ የሚገኝ ወንጀል ነው። የሠርቶ አደሩ የቁጥጥር ኮሚቴ ሥራ ከጀመረበት ከጥቅምት 1975 እስከ ታኅሣሥ 1977 ከቀረቡለት 14,955 ጥቆማዎች መካከል 8916 ያህሉ በሥልጣን ያላገባብ መገልገልንና የአስተዳደር በደልን የሚመለከቱ በመሆናቸው ወንጀሉ የመጀመሪያውን ደረጃ ይዟል። 11 ልዩ ፍርድ ቤት ከቀረቡት ጉዳዮችም መካከል በከፍተኛነቱ ሦስተኛ ደረጃ ላይ ይገኛል።

ይህ ሁኔታ የሚያስጨብጠን ቁምነገር አለ። በአንድ በኩል ወንጀሉ አሳሳቢና ከፍተኛ ትኩረት የሚሻ መሆኑን፣ በሌላ በኩል ደግሞ በአጠቃላይ በመንግሥትና በሕዝብ በተለይም በመንግሥት ሠራተኞችና ሹማ

* አብዛኛውን ጊዜ የጥበቃ ጓድ አባሎች የሕዝባዊ ድርጅቶች ተመራጮች ቢሆኑም ሕጉ ለይቶ በግደውጥ ሳይሆን በጥበቃ ጓድ አባሎች በማለት በግልጽ አስቀምጧቸዋል።

* * በዚህ ጊዜ ውስጥ ለልዩ ፍርድ ቤት ዓቃቤ ሕግ ጽ/ቤት ከ2800 በላይ እምነት ማጉደልን፣ ከ500 በላይ በሥልጣን ያላገባብ መገልገልን የሚመለከቱ የምርመራ መዛገቦች ተርበው ተወስነዋል።

ያንት፡ በሕዝባዊ ድርጅቶች፡ በጥበረት ሥራና በመያጣባቸው ተመራጮችና በጥበረተሰቡ መካከል ሊኖር የሚገባውን መተግመንና የዓላማ እንድንት የሚበረበር አይገኝ እንከን መሆኑን ያስገነዝባል። ይህ በሕዝባዊ አብዮታችን የጨነገረው የፊውዶ ቡርሃኑ በርከራሲ አንዱ መለያ የነበረው ግንባራዊ ጠንቅ በሕዝባዊ ዲሞክራሲያዊ አስተዳደርም ሠርን እንዳይገባ ጥበረተሰቡ እንዲዋጋው ለማዘጋጀት በመጠኑም ቢሆን ይረዳ ዘንድ ይህ ጽሑፍ በአጠቃላይ የወንጀሉን ባሕርይ፣ ወንጀሉን የሚከለክለውን ሕግ ያንነትና አፈጻጸም እስካሁን በተገኘው ልምድ ላይ በመመርኮዝ የማሳወቅ ተልዕኮ ይኖረዋል። ጽሑፉ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን ስለሚያቋቋሙ ክፍሎች፣ ወንጀሉን ሊፈጽሙ ስለሚችሉት ሰዎች ግንኙት፣ ወንጀሉ ከሌሎች መሰል ወንጀሎች ጋር ስላለው ግንኙነትና ስለሚያስከትለው ቅጣት፣ የወንጀሉን ጉዳይ ለማየት ሥልጣን ስላላቸው ፍርቢቶችና በመጨረሻም ስለወንጀሉ መንስዔዎችና ወንጀሉን ለመከላከል ስለሚረዱ አንዳንድ ነጥቦች ባጠቃላይ ይተነትናል።

1. ወንጀሉ።

ማናቸውም ድርጊት በ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር 23 በግልጽ እንደተመለከተው፡—

1. በሕግ እንዳይደረግ ካልተከለከለ ወይም እንዳይደረግ ካልታዘዘ፤

2. እንደነገሩ ሁኔታ ሕጉ በማወቅ ወይም በቸልተኛነት ካልተጣሰ፤ እና

3. የተከለከለው ድርጊት ወይም አልድርጊት ካልተፈጸመ፤ በቀር ወንጀል ተፈጽሟል ግለት አይቻልም። በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ተፈጽሟል ለማለትም ከላይ የተጠቀሱት ሦስት ሁኔታዎች ሳይነጣጠሉ ተጣምረው መገኘት ይኖርባቸዋል። ከሦስቱ ሁኔታዎች መካከል የአንዱ

እንኳን አለመግለጽ የሚያረጋግጠው የወንጀሉን አለመፈጸም ነው። እነዚህ ሦስት ሁኔታዎች ከዚህ በመቀጠል በየተራ ይገለጻሉ።

1.1 ድርጊቱን ወይም አልድርጊቱን ስለከለከለው ሕግ፡—

ቀደም ሲል እንደተገለጸው በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ቅጣትን የሚያስከትል ጥፋት (ወንጀል) መሆኑን ያወጀ ሕግ በኢትዮጵያ በተለያዩ ወቅቶች ወጥቷል። ለዚህ ጽሑፍ አግባብ ያለውን አሁን ጸንቶ የሚሠራበትን የተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግን አንቀጽ እዚህ ላይ ብንጠቅስ እንደሚከተለው ይነበባል።

«ቀ. 23 በሥልጣን ያላገባብ ስለመገልገል፤

1. ግንም የመንግሥት ሠራተኛ ወይም የሕዝባዊ ድርጅት ወይም የጥበረት ሥራ ግንባር ተመራጭ ወይም የጥበቃ ጓድ አባል፣ ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለእራሱ ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት ወይም በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ለማድረስ በማሰብ፤

ሀ. የተሰጠውን የሥልጣን ችሎታ ከመጠን አሳልፎ በመገልገል ወይም በሹመቱ ማዕርግ በመመካት በግልጽ ተግባርም ሆነ ቅጣትን በሚያስከትል ግድፈት ሥልጣኑን ከመጠን በላይ በማሳለፍ የሠራበት እንደሆነ፤

ለ. የመንግሥትን ወይም የሕዝብን ጥቅም በሚጎዳ አኳኋን በተሰጠው ሥልጣን ያላገባብ የሠራበት እንደሆነ፤

ሐ. በሥልጣን ያልተሰጠውን ወይም የሥልጣኑ ችሎታ የማይፈቅድለት ንፍ መብቱ ያልሆነውን ጉዳይ ይልቁንም ሥልጣኑ በማይፈቅድለት ጊዜና ከሥራ ከታገደ፣ ከተዛወረ፣ ከተሻረና ሥልጣኑን ከተወሰደ የሠራበት እንደሆነ፤ ከሦስት እስከ አሥራ አምስት ዓመት በሚያርስ ጽኑ እሥራት ይቀጣል።

2. ይህ አድራጎቱ በሕዝብ ጥቅም ላይ ከፍተኛ ጉዳት የሚያደርስ ወይም በአፍቅሮ ንግድ ስሜት በሆነ ጊዜ የአሥራቱ ጊዜ እንደተጠበቀ ሆኖ እስከ ሐያ ሺህ ብር በሚደርስ መቶጦ ይቀጣል ። » 12

ስለዚህ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል በሕግ የተከለከለ ድርጊት ነው ።

1.2. የኅሊና ሁኔታ 1

የወንጀልን ሥራ ያቋቁማሉ ተብለው ከተጠቀሱት ሶስት ሁኔታዎች መካከል አንዱ ሕግ የከለከለውን ተግባር ያደረገውን ወይም ያሳደረገውን ግለሰብ የኅሊና ሁኔታ የሚመለከት ነው ። ይህም በ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር 57 ላይ ተደንግጓል ። በዚህም መሠረት ማንም ሰው በሥራው አላፈረ ሊሆን የሚገባውና የሚቀጣው እውቅ (ፈልጎ) ወይም በቸልተኝነት ሕግ የከለከለውን በመተላለፍ ወንጀል የሠራ እንደሆነ ብቻ ነው ። በሌላ አነጋገር የወንጀል አድራጊው የኅሊና ሁኔታ ከሁለት አንዱ (ማለትም እውቅና ፈልጎ ወይም በቸልተኝነት ግጥፋት) ካልሆነ በቀር ከሕግ ቅጽ በላይ በሆነ ኃይል በድንገተኛ ወይም በአጋጣሚ አደጋ የተሠራ ወይም የደረሰ በወንጀል አያስጠይቅም ። 13

ማናቸውም ደንጋጌ የሚጠይቀው የኅሊና ሁኔታ የትኛው እንደሆነ ማወቅ አያስቸግርም ። ብዙ ጊዜ ራሳቸው ደንጋጌዎቹ ግልጽ ያደርጉታል ። በግልጽ ያልተመለከተ ደንጋጌ ካለ ጥን የኅሊና ሁኔታ እውቅና ፈልጎ ግጥፋት ነው ። ምክንያቱም በቸልተኝነት ግጥፋት ተጠያቂ ለመሆን ምንጊዜም ቢሆን በግልጽ በሕጉ ላይ ይኸው መጠቀስ ይኖርበታል ። 14

ተደም ሲል የተጠቀሰው በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን የሚመለከተው አንቀጽ የአድራጊውን የኅሊና ሁኔታ በግልጽ በቸልተኝነት ግጥፋት እንዲሆን አላደረገም ። ይህ አንቀጽ የሚጠይቀው የኅሊና

ሊና ሁኔታ እውቅና ፈልጎ ግጥፋትን ነው ። እውቅ ግጥፋት ደግሞ ጥፋት መሆኑን ሊናው እየተረዳው በራሱ ፈቃድ የማይገባና የሚያስቀጣ ጥፋትን ፈጽሞ የዚሁኑ ውጤት ለማግኘት የሠራውን ሰው ብቻ ሳይሆን ፣ ሥራው በወንጀል ቅጣትን እንደሚያመጣ በት እየተረዳ የሆነው ይሁን ብሎ የሠራውን ሰው 15 ሁሉ የሚመለከት ነው ።

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን በሚመለከት ማንኛውም ሰው ተጠያቂ የሚሆነው ተግባሩ ሕገወጥ መሆኑን ቢረዳም ከሚከተሉት ሶስት አማራጭ የኅሊና ሁኔታዎች መካከል ቢያንስ የአንዱን ውጤት ለማግኘት በማሰብ (በመፈለግ) የተከለከለውን ድርጊት ፈጽሞ ሲገኝ ነው ። እነዚህም ፡—

1. ሕገወጥ ጥቅም ለማግኘት ፣
2. ሕገወጥ ጥቅም ለሌላ ሰው ለማሰገኘት ወይም ፡—
3. በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ለማድረስ ግለብ ናቸው ።

1.2.1. ሕገወጥ ጥቅም ለማግኘት ግሰብ 1

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል አንቀጽ እንዳይደረግ የከለከለውን ያደረገ ወይም እንዲደረግ ያዘዘውን ያሳደረገ የመንግሥት ሠራተኛ ፣ የሕዝባዊ ድርጅት ወይም የኅብረት ሥራ ማኅበር ተመራጭ ወይም የጥበቃ ጓድ አባል በወንጀሉ ከሚጠየቅባቸው ሁኔታዎች መካከል ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለራሱ ለማግኘት በማሰብ ተግባሩን መፈጸም አንዱ ነው ።

በመሠረቱ ከራሱ ከባለቤቱ በቀር የማንንም ሰው የአእምሮ ሁኔታ (የወንጀል ሐሳብ ምን እንደሆነ) ማወቅ የሚያስቸግርበት ጊዜ ቢኖርም ፣ ከወንጀሉ መንስዔና ውጤት እንዲሁም ከአካባቢው ሁኔታዎች ጋር የወንጀል አድራጊውን ተዛምዶ በጥንቃቄ በማገናከብ ማስረዳት ግድ ይሆናል ።

ሕገ አውጭ ሊገኝ የታሰበውን ጥቅም ሕገወጥ መሆን እንዳለበት ደንግጓል። ይህም በሕጋዊ መንገድ ያልተገኘ ጥቅም ለማመልከት እንደሆነ መገመት ይቻላል። በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን የሚያቋቁመውን ሕሊናዊ ሁኔታ ለማሟላት የግድ ሕገወጥ የሆነ ጥቅም መገኘት የለበትም። ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለማግኘት ግሰቡ ብቻ በቂ ሊሆን ይችላል። ይህንን በማሰመልከት የተሰጠ አንድ ፍርድ «ጥቅም ለማግኘት ግባዱ ወይም ግሰቡ እንጂ ተፈላጊ ነቱ ግግኙ ብቻ አይደለም»¹⁶ ይላል።

እዚህ ላይ መልስ የሚሻ አንድ ጥያቄ ግንባት ተገቢ ይሆናል—ጥቅም ራሱ ምን ድነው? የሚል። በሕገ መንግሥት መሠረት ጥቅም ቁሳዊና መንፈሳዊ (ሕሊናዊ) ፍላጎት በማርካት ባሕርይ ሊገለጥ ይችላል። ከርከር የማይጋብዘው ቁሳዊ ጥቅም (ገንዘብ፣ ግናኛውም ንብረት) ነው። ሕገወጥ የሆነ ቁሳዊ ጥቅም ለራስ ለማግኘት በማሰብ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል የተፈጸመበት ጉዳይ መጥቀስ ይቻላል። በአንድ የመንግሥት ድርጅት በዕቃ ገዥነት የተመደበ ሠራተኛ የሚሠራበት ድርጅት ጨርቃ ጨርቅ የሚፈልግ አስመስሎ አለቆቹን አሳስቶ በማስፈረም ከመንግሥት አምራችና አከፋፋይ ድርጅቶች ጨርቃ ጨርቅ በራሱ (ወይም በሌላ ሰው) ገንዘብ በመግዛት እያወጣ በመጠቀሙ ተከሶ ልዩ ፍርድ ቤት ተርቧል። ግለሰቡ ጨርቃ ጨርቅን እንዲገዛ የተሰጠውን ሥልጣን ተጠቅሞ መንግሥት ያወጣውን ደንብና ሥርዓት እከብርና አስከብር ጨርቆችን መግዛት ወይም አስፈላጊ ካልሆነ ግዥው እንዲቀር ግድረግ ሲገባው ገንዘብ ከፍሎ ጨርቆቹን በማውጣት ራሱን ለመጥቀም ሲል የዕቃ ገዥ ሥልጣኑን መንግሥትን በሚጉዳ አኳኋን የሠራበት መሆኑን ፍርድ ቤቱ አረጋግጦ በፈጸመው በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ጥፋተኛ¹⁷ ብሎታል።

የጥቅምን መንፈሳዊ ገጽታ የሚተነትን ፍርድም አለ። የአንድ ድርጅት የአስተዳደር

ድር ባለሥልጣን ሆኖ በሚሠራበት ጊዜ እንደገና ወጣት ሥራ አሊዝሻለሁ። ፎክሎር ትምህርት በማለት በድርጅቱ ውስጥ ካለው መኖሪያ ቤቱ ውስጥ አሰገብቶ ከብረንጽሕናዋን ደፍሯል ተብሎ ተከሶ በተረበ ተከላሽ ላይ የተሰጠው ፍርድ እንደሚያመለክተው።

«ጥቅም በዓይን ታይቶ በእጅ ተዳሶ የሚገኝ ተጨባጭ የሆነ በዓይነትና በጥረ ገንዘብ የሚገኝ ነገር ብቻ የሚመለከት ሳይሆን ስሜት ያረፈበትን፣ ፍላጎት የጸናበትንና ስሜትን ለማርካት አንድን ድርጊት መፈጸም የመንፈስ እርካታና የሳሊና ደስታን፣ የስሜትና ፍላጎትን እውን መሆን ስለሚያስከትል ለአድራጊው ጥቅም ነው። የመንፈስ ጥቅም ነው። በጋይል ወይም በብርቱ ዛቻ ቤትን አሰገድዶ የግብረ ሥጋ ግንኙነት መፈጸም ሆነ ከብረ ንጽሕናን መድፈር ሕገወጥ ጥቅም ለራስ ለማግኘት ለራስ ጊዜያዊ ደስታ ግሰብ (ነው) . . . ወንጀሉን ፈጻሚው የአንድ መሥሪያ ቤት ባለሥልጣን ከሆነና የወንጀሉ ድርጊት የተፈጸመበት ወገን ደግሞ በዚያው መሥሪያ ቤት ለመቀጠር ወንጀል ፈጻሚው በመሥሪያ ቤቱ ያለውን ሥልጣን አይታና ተገንዝባ ከሄደች፣ እሱም በዚህ መልክ እንደቀረበችው አውቆ የሥራ ግግኙን ፍላጎቷን በማጤን ሥራ ሊያስገባት የሚችለው ፍላጎቷን የፈጸመችለት መሆኑን በማስመልከት የመድፈር ድርጊት ከፈጸመ በኹመቱ ማዕረግ በመመካት በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ይሆናል።»¹⁸

1.2.2 ሕገወጥ ጥቅም ለሌላ ሰው ለማስገኘት

ግለብ፤

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ሁልጊዜም ለራስ ብቻ ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለማግኘት በማሰብ የሚፈጸም ወንጀል አለመሆኑ ይታወቃል። የተሰማቸውን ሕዝባዊና መንግሥታዊ ሥልጣን ለዘመድ ወዳጅ ሕገወጥ ጥቅም ለማስገኘት በማሰብ ያላገባብ የሚገለገሉበት ግለሰቦች እንዳሉም ዕውቅ ነው። ቀደም ሲል ለማመልከት እንደተሞከረው ለሌላ ሰው ለማስገኘት የታሰበው ሕገ

ወጥ ጥቅም እንደነገሩ ሁኔታ ቁሳዊም መን ራሳዊም ሊሆን ይችላል ።

ሕገወጥ ጥቅም ለሌላ በማሰባሰብ ፣ ራስን በመጥቀም ወይም ሌላውን በመጥቀስ የሚከሰት ቢሆንም ይህ በግልጽ ድርጊት በሚፈጸምበት ጊዜ ወይም ከተፈጸመ በኋላ ካልታየ ሌላ ሰው ጥቅም አግኝቷል አላገኘም የሚለው የወንጀሉን መፈጸም ወይም አለመፈጸም ግልጽ ያደርገዋል ። እዚህ ላይ ሕገወጥን ጥቅም ያገኘው ሰብተኛ ወገን ጥቅሙን ለማግኘት ሕጋዊ መሠረት የሌለው መሆኑ በሚገባ መረጋገጥ ይኖርበታል ።¹⁹ ይህን የሚመለከቱ ብዙ ጉዳዮች ልዩ ፍርድ ቤት ቀርበው ውሳኔ አግኝተዋል ።

አንድ የፕሮጀክት ሥራ አስኪያጅ ከፕሮጀክቱም ሆነ ከገንዘብ ሚኒስቴር የገንዘብ አወጣጥ ደንብ ውጭ ገንዘብ ለማውጣት ሥልጣንና የሥራ ድርሻ ሳይኖረው ለሌላ ሰው ብር 60,000.00 አውጥቶ በመስጠቱና ገንዘቡም ለግል ጥቅም በመዋሉ ስለተከሰሰ ፍርድ ቤቱ የመንግሥትን ጥቅም በሚጉዳ አኳኒን ገንዘቡን ለወሰደው ሌላ ሰው ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለማሰባሰብ በማሰብ የፈጸመው በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል መሆኑን በማረጋገጥ²⁰ የጥፋተኛነት ውሳኔ ሰጥቶበታል ።

በሌላ ጉዳይም የአንድ ወረዳ ረዳት አስተዳዳሪ ከሚስቱ ጋር ተመሳሳይ የንግድ ሥራ የሚሠራ አንድ ነጋዴ ዋጋ ቀንሶ ሸጧል በማለት ዕቃውን ወስዶ በማሸጥ ተከሰ ፍርድ ቤት ቀርቧል ። ጉዳዩን የሰማው ፍርድ ቤት «ይህ (የተከሳሹ አድራጉን) በከተማው ውስጥ ያሉትን ሌሎች ነጋዴዎች ፣ የራሱን ሚስትም ጭምር ጥቅም ለመጠበቅ ሲል ስለሆነ ፣ ተከሳሹ ድርጊቱን የፈጸመው አንዱን በመጥቀስ ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለሌላ ሰው ለማሰባሰብ አስቦ ነው»²¹ በማለት በፈጸመው በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ተገቢ ቅጣት ወስኖበታል ።

1.2.5. በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ለማድረስ ማሰብ ፤

ግብረተሰብን ለማገልገል ዘተሰጠ ሥልጣን ሰውን መጥቀስ እጅግ አስነዋሪ ምግ

ባር መሆኑን የሚከድ ቀኖ አስተባባሪነት ያለው ሰው ሊኖር አይችልም ። ሰውን ያውጥቀው መጥቀስ የግብረተሰቡን የፍትሕ ጥያቄ የሚያደማ ሊሰብአዊ ድርጊት ነው ። ሰውን ለመጥቀስ ማሰብ እንደም የራሳቱን ወልድ የሌላ ሰውን የበቀለና የጥላቻ ሰሜት ሰማርካት ፣ አሊያም ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለመግኘት ወይም ለሌላ ሰው (ሳብመጽ ራዳጅ) ለማሰባሰብ ከመፈለግ የሚመነጭ ጥንጀላኛ አዕምሮ መዋጮ ጥንስስ ነው ።

በሥልጣን ያላግባብ በመገልገል በሆነ ሰበቅ ፣ በመንግሥት ፣ በኢኮኖሚና ግንባር ድርጅቶች ፣ በግብረት ሥራና በጭምር ማገዝ በራት ወዘተ - - - ልዩ ልዩ ጥቅሞች ላይ ጉዳት ሊደርስ ይችላል ። ሲደርሱ ከሚችሉ የጉዳት ዓይነቶች መካከል የአካል ፣ የፈረድ ወት ፣ የግብረትና የሕሊና ጉዳቶችን መጠቀስ ይቻላል ። እነዚህ ዓይነተኛ ወንጀሎች ተፈጽመው ልዩ ፍርድ ቤት ቀርበዋል ።

በአንድ ወረዳ ውስጥ የሚሠሩ የመንግሥት ሥራ ባለሥልጣኖችና የሕዝባዊ ጥያቄ ተመራጮች የአንደኛው ባለሥልጣን ራሱን አንሰላ በመሰረቱ ምክንያት ከሚታዩ ጭንቀትም ሐያ አራት ሰዎችን ይዞው ከሕንጻው በላይ በማሰር ሊሰብአዊ በሆነ መንገድ ይደብዋል ተብለው ተከሰዋል ። ጭንቀቱ «የሌባ አሳሽና መንጥር ኮሚቴ በማዳከም በልዩ ሙያ የሚተዳደሩትን ግብረገብ ጠሩ እጅና አግራቸውን በማሰርና በማግኘት እጅና አግራቸው መካከል በገዢው ግብረገብ ትና በመገልበጥ ሰብአዊ ያልሆነ ግልጽ ድብደባ መፈጸማቸውና ማሰቃቃታቸውን ዲሁም ሰዎችን አላግባብ ማስራታቸው የተረጋገጠባቸው ስለሆነ» በፈጸሙት በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ሰጥቶ ቀስባቸው አንቀጽ መሠረት በፍርድ ቤት ጥፋተኞች ተብለው ተቀጥተዋል ። የነዚህ ተከሳሾች ሕገወጥ ተግባር በሌሎች ሰዎች (ተበዳዮች) ላይ የአካል ጉዳት እድል ሲል ።

በግብረት ጥቅም ላይ ጉዳት ለማሰባሰብ በማሰብ የተሠራጩ ወንጀል አሳቢዎች ቀደም ቢል በተጠቀሰው ረዳት የወሰዱት

ተዳዳሪ ላይ የተሰጠው ፍርድ ተከላኹ«ዕ ቃው እንዳይሸጥ በማድረግም በግል ተበዳዩ ላይ የጥቅም ጉዳት ለማድረስ እስከ እንደሆነም በቀላሉ ይገመታል... ሕጋዊ ንግድ ፈቃድ አውጥቶ የሚነግደውን ግለሰብ ንብረት እንዲያውም ምንም ዓይነት ደረሰኛ ለባለቤቱ ሳይሰጥ ከሱቱ ወስዶ አሸንጓል ። ይህ እድራጉትም የግል ተበዳዩ ዕቃውን በወቅቱ ሽጦ እንዳይጠቀም በማድረግ ጉዳት አድርሶበታል» ²³ ብሏል ።

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ለያስከትል ስለሚችለው መንፈሳዊ ጉዳት ቀደም ሲል በተጠቀሰ አንድ ሌላ ፍርድ ላይ «ሴትን በኃይል ወይም በብርቱ ዛቻ መገናኘትም ሆነ ክብረ ንጽሕናዋን መድፈር ሕገወጥ ጥቅም ለራስ ማግኘት... በሌላው ወገን ላይ የሕሊና ጉዳት ማድረስ ይሆናል» ²⁴ ተብሏል ። በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ምክንያት በሕይወት ላይ ጉዳት በማድረስ ወንጀል ልዩ ፍርድ ቤት ክስ ቀርቦ ውሳኔ የሚጠበቅባቸው ጉዳዮችም ²⁵ አሉ ።

1.3 ሕገወጥ ድርጊት አልድርጊት (አሚሽን)

አንድን ድርጊት እንዳይደረግ የሚከለክል ወይም እንዳይረግ የሚያዝ የወንጀል ሕግ ቢኖርም ፣ ይህንም ሕግ የመጣስ ሐሳብ (ፍላጎት) መኖሩ ቢረጋገጥም ፣ ድርጊት ወይም አልድርጊት እስከሌለ ድረስ ወንጀል ተፈጽሟል ማለት አይቻልም ። ወንጀል ተፈጽሟል ለማለት ሕግ የከለከለው ድርጊት ወይም አልድርጊት የግድ መኖር አለበት ።

በሕግ የተከለከሉና የታዘዙ ድርጊቶች መደረጋቸውም ሆነ አለመደረጋቸው ሁልጊዜም በወንጀልነት ያስጠይቃሉ ማለትም አይደለም ። በሕግ የታዘዙ ወይም የተፈቀዱ ተግባሮች እንደወንጀል ተቆጥረው የሚያስቀጡ አይሆኑም ። ይህም የሕግን ወሰን ባለማለፍ የሕዝብ አገልግሎት ሥራ ወይም የመንግሥትንና የወታደርን ሥራ ተግባራዊ በማድረግ ረገድ የተፈጸሙ መሆናቸውን የሚጠይቅ ነው ። ²⁶ በሕግ ማስፈጸም ተግባር

ባር ላይ የተሰማሩ የመንግሥት ሠራተኞችና የሕዝባዊ ድርጅቶች ተመራጮች ለሌላ ለማንም ሰው ያልተሰጠ ሥልጣን ሲኖራቸው ይችላል ። በሕግ ሲታዘዝና ሲፈቀድ እስከማሰርና መግደል ድረስ የፍርድ አካላትና የፀጥታ አስከባሪዎች ሥልጣን ይኖራቸዋል ። በሕጉ መሠረት ዓቃቤ ሕግ በአንድ ወንጀለኛ ላይ የምትቅጣት እንዲወሰን በትቢጠይቅ ፣ ዳኛው የምትፍርድ ቢሰጥ፣ የወህኒ ቤት ሠራተኛ ፍርዱን ቢፈጽም በወንጀለኛው ላይ በደረሰው የሕይወት መጥፋት ጉዳይ በዋና ወንጀል አድራጊነትና በግብረ አባርነት ሊጠየቁ አይችሉም ።

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ሕግ እንደሚያመለክተው የወንጀሉ የእድራጉት ክፍል ሊቋቋም የሚችለው የተከለከለን ድርጊት በማድረግ ወይም ባለማድረግ ነው ። ይህም ሊፈጸም የሚችለው ፤

1. የሥልጣን ችሎታን ከመጠን በማላለፍ፤
2. በሥልጣን ያላገባብ በመሥራት ፣ ወይም
3. ሥልጣኑ ያልሆነውን በመሥራት ነው።

1.3.1 የሥልጣን ችሎታን ከመጠን ማላለፍ

ማንም ሰው ቢሆን የተሰጠውን የሥልጣን ችሎታ ከመጠን አሳልፎ መገልገል ወይም በሹመቱ ማዕርግ በመመካት ሥልጣኑን ከመጠን በላይ በማላለፍ መሥራት የሚችለው በሁለት መንገድ ነው ። ይኸውም ማድረግ የማይገባውን በማድረግና ማድረግ የሚገባውን ባለማድረግ (በግድፈት) ነው ። ይህ ድንጋጌ በአንቀጹ የመጀመሪያው ክፍል ላይ ተመልክቷል ። ይህንን የሚመለከቱ ፍርድ ቤት ቀርበው ውሳኔ ያገኙ አያሌ ጉዳዮች አሉ ።

በአንድ ጉዳይ ላይ ሥልጣንን ከመጠን አሳልፎ መሥራት ማለት ምን ማለት እንበደሆን ልዩ ፍርድ ቤት ሲገልጽ «ሥልጣን ከመጠን አሳልፎ መሥራት በሕግ ተወስኖ ከተሰጠው የሥልጣን ክልል ውጭ የሆነ ድርጊትን መፈጸም ማለት ነው ። በሕግ ተከለከለው ከተሰጠ የሥልጣን ክልል ሳይወጡ

በድርጊቱ እረጃጃ ረገድ ሕገን መጣስ
ሥልጣንን ከመጣን አላልፎ መሥራት ሳይ
ሆን በተሰጠው ሥልጣን ሕጋዊ ባልሆነ
መንገድ መሥራትን የሚያመለክት ነው።
በኋላ = 27

በሹመት ግዕረግ በመመካት ሥልጣንን
ከመጠን በላይ አላልፎ መሥራትን በሚመ
ለክት በምሳሌነት ሊጠቀስ የሚችል ሌላ
ጉዳይ አለ። እንደ የወረዳ አስተዳዳሪ በአ
ንድ ገለበብ ትርጉም በሚገባ በመግባት ከግለሰቡ
ዘንድ ከተገኘው ሁለት ኩንታላ እህልውስጥ
የማይቻለውን አንድ ኩንታላ እህል ተሸ
ክሞ እንዲወሰድ ከግዝዙም በተር በጥሬ
በመምታቱ፣ የገለበቡን ሚስትና በሌላ ጊዜ
ሁኔታውን ለመጠየቅ የመጡትን የሚስቱን
አባት ያላገባብ በማለቱ ተከሷል። ፍርድ
ቤቱ አንድ ኩንታላ እህል ለማንሳትና ለመ
ሸከም አትሙ የማይፈትድለት ሊሆን ይች
ላል ተብሎ መገመት በላለበትና በገሃ እህ
ሉም ራሱ ተሸክሞ ግውጣት ጥራልን የሚ
ነካና ደምን የሚያረፋ በመሆኑ የተከሳሹ
ትዕዛዝና ውሳኔ ተገቢ አልነበረም፣ ተከሳሹ
ተገቢ ያልሆነ ትዕዛዝ ሰጥቶ ሲያበቃ ባለ
መፈጸሙ የገል ተበዳዩን በጥሬ መምታ
ቱም በሥልጣኑ ተመክቶ የፈጸመው እብ
ሪት የተመላበት ድርጊት ነው በማለት ተከ
ሳሹ በሥልጣን ያላገባብ በመገልገል ወን
ጀል ጥፋተኛ ተብሎ ተቀጥቷል። 28

ከዚህ በላይ የተገለጹት ጉዳዮች ሕገ እን
ዳይደረግ የከለከለውን በመተላለፍ የሥል
ጣን ችሎታን ከመጠን በማሳለፍና በሹመት
ግዕርግ በመመካት የተሠሩ በሥልጣን ያላ
ገባብ መገልገል ተግባርችን የሚያመለክቱ
ናቸው። የተመደበበትን የሥራ ኃላፊነት
ባለመወጣት (በገድፈት) የሚፈጸም ወን
ጀል አለ።

አንድ ጉዳይ እንደሚያመለክተው የጭ
ነት ግመላለሻ ድርጅት ትርጉሜና ኃላፊ
ሆኖ በሚሠራበት ወቅት ከአንድ የጭነት
መኪና ባለቤት ጋር በሥራ ምክንያት በተ
ፈጠረው አለመግባባት ሽግግሮች ተሰ
ይመው የግራ ቀኙን ትሬታዎች ካዳመጡ

በኋላ ሽግግሮቹ ውሳኔ እስተላለፉ። ውጫ
ኒውም «(ተከሳሹ) በመመሪያው መሠረት
እንዲያሠራው፣ (ባለመኪናውም) መመሪ
ያውን ጠብቆ ሾፈርቼ እየተረቡ በሰምራቱ
ትደም ተከተል እንዲሠሩ ሊያደርግ...
አንዱ ሌላውን ሲጉዳ አሉባልታዎች ሲነሳ
ቢገኝ በሽግግሮች ፊት ተርቦ ብር 500
ሊከፍል በዚህ ወሰንን አፈራርመናል» ይላል።
ከዚህ በመነሳት ፍርድ ቤት በፍርድ ሐተ
ታው ላይ እንዳሰረፈው ተከሳሹ፤

መንግሥት በሰጠው ኃላፊነት መሠረት
የመሥሪያ ቤቱን ደንብና መመሪያ ለማክ
በርና ለማስከበር ያለበትን ኃላፊነት ዘንግቶ
የሥራ ኃላፊነቱን ለሌሎች (ሰጥቷል)።
በዚህ ስምምነት መሠረት (ባለመኪናው)
መመሪያውን በትክክል አክብሮ መሥራት
አለመሥራቱን የሚቆጣጠረውና በመጨ
ረሻም የሚጻገው ተከሳሹና የሚያገለግል
በት መሥሪያ ቤት ሳይሆን የውጭ አካል
የሆነ ሌላ የሽግግሩና ጉባኤ ነው... በሌላ
አነጋገር (የተከሳሹ) ጥና መሥሪያ ቤት የግ
ያውቀው የባለመኪናውንና (የተከሳሹን)
የሥራ ግንኙነት የሚቆጣጠር ሌላ ባለሥል
ጣን ተቋቁሟል ማለት ነው... ተከሳሹ
በመመሪያው መሠረት መቆጣጠር፣ መመ
ሪያውን በትክክል ማስፈጸም ሲገባው ይህን
ኃላፊነቱን ለሌላ አላልፎ ሰጥቷል። በዚህም
ተግባሩ በዚህ አንቀጽ ትርጉም መሠረት
ግድፈት ፈጽሞ ተገኝቷል። 29

በማለት በሥልጣን ያላገባብ መገልገል
ጥፋት ተቀጥቷል።

1.3.2. በሥልጣን ያላገባብ መሥራት፤

የመንግሥትን ወይም የሕዝብን ሁለን
ታዊ ጥቅም ለማራመድ እንዲያስችላቸው
አንዳንድ የመንግሥት ሠራተኞች፣ የሕ
ዝባዊ ድርጅቶችና የኅብረት ሥራ ግንብ
ራት ተመራጮችና የጥበቃ ጓድ አባሎች
የተሰጣቸውን ሥልጣን በተገላበጠሽ የመ
ንግሥትን ወይም የሕዝብን ጥቅም በሚጉዳ
አኳኋን የሚገለገሉበት ጊዜ አለ። ብዙ ጊዜ
ይህ የሚሆነው በተለይ የመንግሥት ወይም
የሕዝብን ጥቅም ለመጉዳት በማሰብ ሳይ

ሆን ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለራስ ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት በማሰብ ከሚፈጸም በሥልጣን ያላገባብ መሥራት የሚደርስ ውጤት ነው ። በመሆኑም ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለራስ ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት ተብሎ በሥልጣን ያላገባብ መሥራት በመንግሥት ወይም በሕዝብ ጥቅም ላይ ጉዳት ማድረስን ሊያስከትል ይችላል ።

አንድ የፖሊስ መኰንን በቦሌ ዓለም አቀፍ አውሮፕላን ማረፊያ የአየር ትራንስፖርት ፖሊስ አህዝብ ሆኖ በሚሠራበት ጊዜ ወደ ውጭ ሀገር ለምትሄድ አንዲት ሴት ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለማስገኘት በማሰብ ለሥራ ጉዳይ እንግዳ ሳሎን የመግባት ሥልጣኑን ተጠቅሞ ለመንገደኛዋ ኮሌላ ግለሰብ የተላከላትን አንድ ሺህ የአሜሪካ ዶላር በመቀበል ሳሎት ውስጥ ተቀምጦ ስትጠባ በቅ የነበረችው በዚህች ሴት ጽንጣ ውስጥ በማስቀመጡ በፈጸመው በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ተከታይ ተከላኮ በሥራው ምክንያት የተሰጠውን ሥልጣንና ኃላፊነት በማለፍ የመንግሥትን ጥቅም በሚጉዳ አህጉን ከመንገደኞች ጽንጣ ላይ የአሜሪካ ዶላር 1000 አላገባብ ካገር በማለወጣት ለሌላ ሰው ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለማስገኘት መሞከሩ በመረጋገጡ ጥፋተኛ ተብሎ የሶስት ዓመት ጽኑ እሥራት ተቀብሏል ።³⁰

ቀደም ሲል በተጠቀሰ አንድ ሌላ ጉዳይም ፍርድ ቤት «ተከላኮ . . . ጨርቆችን እንዲገዛ የተሰጠውን ሥልጣን ተጠቅሞ መንግሥት ያወጣውን ያንብድ ሥርዓት አከብሮና አሰከብሮ ጨርቆችን መግዛት ሲገባው . . . ገንዘብ ከፍሎ ጨርቆችን ማውጣቱ ራሱን ለመጥቀም ሲል የዕቃ ገዥ ሥልጣኑን መንግሥትን በሚጉዳ አህጉን የተጠቀመበት» መሆኑ ተረጋግጧል ብሏል ።³¹

1.3.3 ሥልጣን ያልሆነውን መሥራት ፡

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል አንቀጽ ሕጉ የሚመለከተውን ማንኛውንም ሰው እንዳያደርግ የሚከለክለው በሥልጣን ያል

ተሰጠውን ወይም የሥልጣኑ ችሎታ የማይፈቅድለትንና መብቱ ያልሆነውን ጉዳይ ሠራ ሊባል የሚችለው ሕጉ በግልጽ እንዳመለከተው በተለይ ሥልጣኑ በማይፈቅድለት ጊዜ ማለትም ከሥራ ከታገደ ፣ ከተዛወረ ፣ ከተሻረነ ሥልጣኑን ከተወሰደ በኋላ ሠርቶ የተገኘ እንደሆነ ነው ። በአጠቃላይ ቀድሞውንም ቢሆን ሥልጣን ያልነበረውን ወይም በአንድ ወቅት ተላብሶት የነበረውን የሥልጣን ካባ በልዩ ልዩ ምክንያት በማውለቱ ሥልጣን አልባ ሆኖ እያለ ሥልጣን ያለው መስሎ አንድን ድርጊት የፈጸመን ሰው የሚመለከት ነው ።

በአንድ ጉዳይ ላይ ተከላኮ የአንድ የኅብረት ሥራ ማኅበር ጸሐፊ ሆኖ ሲሠራ ቅደቀ ከሥልጣን ሲወርድ በኃላፊነት ተረክቦ ይሠራበት የነበረውን ማገተም አላሰረከበም ነበር ። ከሥልጣን ከወረደ በኋላ ከአንድ ግለሰብ እሥር ብር ተቀብሎ በማገተሙ በመጠቀም ማስረጃ ሰጥቷል ። ተከላኮ ይህን ድርጊት የፈጸመው ከሥልጣን ከወረደ በኋላ በመሆኑና ማስረጃ የተሰጠውም ሰው ተከላኮ ቀድሞ ሥልጣን እንደነበረው ያውቅ የነበረ በመሆኑ ሕገወጥ ጥቅም ለማግኘት በማሰብ በፈጸመው በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል እንዲከሰስ ተወስኗል ።³²

2. ወንጀሉን የሚፈጽሙት ሰዎች ፡

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ሰው እንደሚያመለክተው በማንኛውም ሰው ሊፈጸም የሚችል ወንጀል አይደለም ። ደረጃው አነሰም በዛ ወንጀሉን ሊፈጽም የሚችለው ሰው ሥልጣን ያለው ወይም የነበረው መሆን አለበት ። በቅድመ አብዮት ኢትዮጵያ ሥልጣን በመንግሥትና አካላት እጅ ብቻ እንደነበረ ግልጽ ነው ። በ፡፡፡ ሆኖም በተለያዩ ዘርፎች የተዋቀሩ የመንግሥት አካላት ሥልጣን የሚገለጠው በአለቃና ምንዝር (በኃላፊነትና በሠራተኞች በተሾሙና በተቀጠሩ) እንጂ ከዚያ ውጭ ባሉ ግለሰቦች አልነበረም ። እነዚህም ግለሰቦች በጥቅሉ «የመንግሥት ሠራተኞች» ተብለው በሕጉ የሚታወቁት ናቸው ።

በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ቅጣት የሚያስከትል ጥፋት መሆኑን ለመንግሥት ሠራተኞች ያስጠነቀቀው በ1923 የወጣው ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ «የመንግሥት ሠራተኞች» እነ ማንን እንደሚሸፍን አልተረጉም። የ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ግን በመንግሥት ሥራ ላይ የሚሠሩ ወንጀሎችን ዘርፍ በዘርዘር ከመደንገጉ በፊት የመጀመሪያው እንቀጽ ወንጀሉን ሊፈጽሙ የሚችሉ እነማን እንደሆኑ በግልጽ አመልክቷል። እነሱም «የመንግሥት ሹማምንትና ሠራተኞች» ናቸው። የ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግን አፈጻጸም በሚመለከት የመንግሥት ሹማምንትና ሠራተኞች የሚባሉት «የሕዝብ ጉዳይ ማከናወኛ መሥሪያ ቤት አባሎች፣ የመንግሥት መሥሪያ ቤት ሹማምንትና ሠራተኞች፣ የሕዝብ ማስተዳደሪያ ሹማምንትና ሠራተኞች በጠቅላላውም በማናቸውም ደረጃ የመንግሥት ሥልጣን ወይም ኃይል የተሰጣቸው ሁሉ የልዩ ልዩ የመንግሥት መሥሪያ ቤት ባለሥልጣናት እንዲሁም የፖሊስ ሠራዊት ኃይል አባሎች» ናቸው።³³

በ1967 የወጣው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀልን ሊፈጽሙ የሚችሉት «የመንግሥት ሠራተኞች» እንደሆኑ በአንቀጽ 22 አመልክቷል። እዚህ ላይ የሚነሳው ጥያቄ የመንግሥት ሠራተኞች የተባሉት የትኞቹ ናቸው? ሹማምንቱን ይጨምራል ወይስ አይጨምርም? የሚለው ይሆናል። ሕጉ ለዚህ ጥያቄ የማያከራክር መልስ ይዞ ወጥቷል። በልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ አፈጻጸም ረገድ «የመንግሥት ሠራተኛ ማለት በመንግሥት ተቀጣሪነት የሚሠራ ሹም ወይም ሠራተኛ፣ የጦር ኃይሎች፣ የፖሊስ ሠራዊት፣ ወይም የብሔራዊ ጦር አባል ወይም የፓርላማ አባል፣ ወይም ጻኛ ማለት ነው።»³⁴ በጽንሰ ሐሳብ ደረጃ «ሠራተኛ» የሚለው ጥቅል ቃል ሹማምንትንም አካቶ የያዘ ከመሆኑም በላይ የመንግሥት ሠራተኛ ሊባል የመንግሥት ሹማምንትንም እንደሚጨምር ሕጉ በግልጽ አመልክቷል።

ስለዚህ በዚህ ሕግ መሠረት በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀልን መፈጸም የሚችሉት የመንግሥት ሠራተኞችና ሹማምንት ብቻ ናቸው።

ይህ ልዩ የወንጀል ሕግ ከወጣ በኋላ በአጭር ጊዜ ውስጥ ሕዝባዊ አብዮታችን ብዙ ሁኔታዎችን ለዋውጧል። የአዲሱ የፖለቲካ ሥርዓት አካላት የሆኑት ሕዝባዊ ድርጅቶችና የኅብረት ሥራ ማኅበራት በየዘርፉ ተመሥርተው አብበዋል። የነዚህ አካላት ኃላፊዎች (ተመራጮች) በሕግና በመተዳደሪያ ደንቦቻቸው ሕዝባዊ ሥልጣን ተጉናጽፈዋል። ሕዝባዊ ሥልጣናቸውንም በላግባቡ ያልተገለገሉ እንዳንድ ተመራጮች ተከስተዋል። ሕጉ በወቅቱ ነባራዊ ሁኔታ ላይ በመመሥረት የመንግሥት ሠራተኞችን ብቻ እንዲሸፍን ሆኖ ተደነገገ እንጂ የወደፊቱን ሁኔታ በመተንበይ ሕዝባዊ ድርጅቶችና የኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመሥርተው ተመራጮቹ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ይፈጽማሉ ብሎ ሕግ አውጭው አላሰበም። በመሆኑም የሕዝባዊ ድርጅቶችና የኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመራጮች በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ሊፈጽሙ የ1967 ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ተግባራቸውን አይሸፍንም ነበር። ይሁን እንጂ የ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር 410 ከመንግሥት ሠራተኞች ሌላ «የሕዝብን ጉዳይ ማከናወኛ መሥሪያ ቤት አባሎች» እና «የሕዝብ ማስተዳደሪያ ሹማምንትና ሠራተኞች» የሚሉት ሐረጎች የሕዝባዊ ድርጅቶችና የኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመራጮችን ስለሚያጠቃልሉ በዚሁ ሕግ አንቀጽ 414 መሠረት እንዲጠየቁ ማድረግ ይቻላል። ይህም ቢሆን የመንግሥት ሠራተኞች ከሕዝባዊ ድርጅቶችና ከኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመራጮች የተለዩ ይመስል ተመሳሳይ ወንጀል ፈጽመው እያለ በጣም የጉላ የቅጣት ልዩነት ባላቸው የተለያዩ የወንጀል ሕጎች እንዲጠየቁ ስለሚያደርግ ለአንድ ወጥ የሕግ አፈጻጸም ለአጭር ጊዜ ቢሆንም መሰናከል ሆኖ ቆይቷል።

በ1973 መጨረሻ የወጣው የተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ³⁵ ችግሩን በማስወገድ በሥልጣን ያላጣባብ መገልገል ወንጀልን ሊፈጽሙ የሚችሉት፡

1. የመንግሥት ሠራተኞች፤
2. የሕዝባዊ ድርጅቶች ተመራጮች፤
3. የኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመራጮች እና

4. የጥበቃ ጓድ አባላት መሆናቸውን በመደንገግ፣ የነዚህ መንግሥታዊና ሕዝባዊ ድርጅቶች ሠራተኛና ተመራጭ በመሆኑ ምክንያት በተሰጠው መንግሥታዊም ሆነ ሕዝባዊ ሥልጣን በአግባቡ ያልሠራበት ማንኛውም ሰው በእኩል ደረጃ ተጠያቂ እንዲሆን አድርጓል።

2. 1. የመንግሥት ሠራተኛ፤

የተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግም ለራሱ አግባብነት ባለው መልኩ የመንግሥት ሠራተኛን ትርጉም ሰጥቷል። ለዚህም መሠረት የመንግሥት ሠራተኛ ማለት በመንግሥት ተቀጣሪነት የሚሠራ ሽም ወይም ሠራተኛ ወይም የጦር ኃይሎች ወይም የፖሊስ ሠራዊት አባል ወይም ዳኛ ነው። ይህም ከ1967ቱ ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ትርጉም የሚለየው በተሻሻለው ሕግ «የብሔራዊ ጦር አባል ወይም የፓርላማ አባል» ከሠራተኛ ትርጉም ውጭ መሆናቸው ነው። ይህም ያለምክንያት አይደለም። የተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ በወጣበት ታሪካዊ ወቅት የብሔራዊ ጦርም ሆነ ፓርላማ የሚባሉ የመንግሥት ተቋሞች እንደ ቀድሞው በሀገሪቱ ውስጥ ስለአልነበሩ የሌሎችን እካላት አባላት በመንግሥት ሠራተኛ ትርጉም ውስጥ ማስገባት አስፈላጊ አልሆነም። እስካሁን ልዩ ፍርድ ቤት ተከሰው

ቀርበው ከተቀጡት ሰዎች መካከል እጅግ ብዛት ያላቸው የመንግሥት ሠራተኞች ናቸው።

የጦር ኃይሎችና የፖሊስ ሠራዊት አባላት በመንግሥት ሠራተኞች ትርጉም ውስጥ ተሸፍነዋል። የብሔራዊ ውትድርና አገልግሎትና የአካባቢ ሕዝባዊ ሠራዊት አባላት በዚህ ትርጉም ሥር የሚካተቱ መሆን አለመሆናቸው ተለይቶ መውጣት ያለበት ጉዳይ ነው።

በመሠረቱ የብሔራዊ ውትድርና አገልግሎት ምልምሎች በሚሠለጥኑበትና መደበኛ የውትድርና አገልግሎት በሚሰጡበት ጊዜ ወታደራዊ ሕጎችን፣ ደንቦችን፣ መመሪያዎችንና ትዕዛዞችን የማክበር ግዴታ አለባቸው።³⁶ አስተዳደራቸውም በአብዮታዊ ጦር ኃይሎች ሥር ከመሆኑም በቀር በአገልግሎት ላይ እያሉ ያላቸው ሥልጣንና ተግባር ከመደበኛው የጦር ኃይሎች አባላት የተለየ ባለመሆኑ በትርጉም የመንግሥት ሠራተኞች ቢባሉ አግባብነት ይኖረዋል።

የአካባቢ ሕዝባዊ ሠራዊት ዓላማ የሰፊው ሕዝብ ሰላምና ደንንነት አስተማማኝ መሆኑን ለማረጋገጥና የማኅበረ እኩዋሚውን እንቅስቃሴ ያለሥጋት ለማከናወን ይቻላል። ዘንድ ለአብዮቱና ለአገሪቱ አንድነትና ነፃነት ጥበቃና እንክብካቤ ማድረግ የውስጥና የውጭ ጠላቶችን መዋጋት፣ ሰፊውን ሕዝብና የመንግሥትንና የሕዝብን ንብረቶች ከተፈጥሮና ሰው ሠራሽ አደጋ መከላከል ነው።³⁷ ይህ አብዮቱን፣ ሀገሪቱንና የኅብረተሰቡን ሰላምና ደንንነት የመከላከልና የመጠበቅ ግዴታ ያለባቸው የአካባቢ ሕዝባዊ ሠራዊት አባላት በይበልጥ «የጥበቃ ጓድ» አባላት* ቢባሉ አግባብ ይሆናል። የ1967 ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ «የብሔ

* የአካባቢ ሕዝባዊ ሠራዊት ከመደበኛው ጦር ጋር የኅብረት ዘመቻ ሲያደርግ ዕዙና ቁጥጥሩ የመደበኛው ጦር ስለሚሆን በዚህ ጊዜ የሕዝባዊ ሠራዊት አባላት እንደ ጦር ቅደም አባላት ሊቆጠሩ ይችላሉ። (አዋጅ ቁጥር 239/1975 ቁ. 31) ከመደበኛው ሥራቸው ውጭ ወታደራዊ አገልግሎት በሚሰጡበት ጊዜም እንዲሁ እንደ ጦር ኃይል አባላት ተቆጥረው አንቀጹ ሊሸፍናቸው ይችላል።

ራዊ ጦር አባላትን» የመንግሥት ሠራተኞች በግለት ከወሰዳቸው የላቀ ሥልጣንና ኃላፊነት የተሰጣቸው የአካባቢ ሕዝባዊ ሠራዊት አባላት ሥልጣናቸውን በአግባቡ እንዲገለገሉበት የሚያስጠነቅቅ ሕግ እያሻቸውም ግለት አይቻልም ። በመሆኑም የብሔራዊ ውትድርና አገልግሎትና የአካባቢ ሕዝባዊ ሠራዊት አባላት በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል በሚመለከተው አንቀጽ የሚሸፈኑ መሰሉው ይታያሉ ።

2.2. የሕዝባዊ ድርጅቶች ተመራጮች ፡

የተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ለሕዝባዊ ድርጅት ትርጉም አልሰጠም ። በተለየ አዋጅ በሚኖረው አግባቡ ካልሆነ በቀር በሌላ ሕግም አልተተረጉመም ። በመሆኑም የሕዝባዊ ድርጅት የሕግ ትርጉም አሁንም አከራካሪ ነው ። የውይይት ክበቦች፣ የሃይማኖት ድርጅቶች፣ የልማት ኮሚቴዎችና የመሳሰሉት ሕዝባዊ ድርጅቶች ይባላሉ ወይስ አይባሉም በሚለው ጥያቄ ላይ ፍርድ ቤት የሰጠው ትርጉም ቢኖር በዚህ ጽሑፍ አቅራቢ ገና አይታወቅም ።

እንደ አዋጅ የትርጉም አፈጻጸም ክልሉን ለራሱ ብቻ አግባብ እንዲኖረው ወስኖ ለሕዝባዊ ድርጅት የሰጠው ትርጉም «በማናቸውም ደረጃ የተቋቋመ የከተማ ነዋሪዎች ማኅበር ፣ የገበሬዎች ማኅበር ፣ የሠራተኞች ማኅበር ፣ የሴቶች ማኅበር ፣ የወጣቶች ማኅበርና የመሳሰሉትን» እንዲጨምር አድርጎ ነው ።³⁸ እነዚህ ማኅበራት የተቋቋሙት በመንግሥት በወጡ የየራሳቸው ማቋቋሚያ አዋጆች መሠረት ነው ።

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ሊፈጽሙ ይችላሉ በግለት ሕግ አውጭው የተመለከታቸው ቢያንስ በየደረጃው የተቋቋሙ የመኪሠማ ፣ የመኪላማ ፣ የከነማት ፣ የአኢሲማ ፣ የአኢወማ ፣ ተመራጮች መሆናቸውን መገንዘብ ይቻላል ። የነዚህ ሕዝባዊ ድርጅቶች ተመራጮች ድርጅቶችን ባቋቋሙ አዋጆች የምርጫ ሥርዓት መሠረት ድርጅቶቹ ከሚያቅኙቸው አባላት መካከል

ከል በአባላቱ የተመረጡና በየደረጃው በአመራር ላይ ያሉ ግለሰቦች ናቸው ። የሕዝባዊ ድርጅቶችን ቅጥር ሠራተኞች ይህ ሕግ አይሸፍናቸውም። በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ፈጽመው ከተገኙ ግን በ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር 410 ትርጉም መሠረት «የሕዝብ ጉዳይ ማከናወኛ መሥሪያ ቤት አባሎች» ወይም «የሕዝብ ማስተዳደሪያ ሹማዎችንና ሠራተኞችን» በሚሉት ሐረጎች ሊሸፈኑ ስለሚችሉ በዚሁ ሕግ ቁጥር 414 ተጠያቂነት የሚኖርባቸው ይመስላል ።

ሕጉ በግልጽ ያልጠቀሳቸው የሙያ ማኅበራት ተመራጮች ጉዳይም እነጋጋሪ ነው ። የሙያ ማኅበራት ተመራጮች በሥልጣናቸው ያላገባብ መገልገል ወንጀል ሊፈጽሙ አይጠየቁም ግለት ነው? የሕዝባዊ ድርጅቶች ወይም የኅብረት ሥራ ማኅበራት በሚሉት ሐረጎች ሊሸፈኑ ይችላሉ? የሚሉ ጥያቄዎች አከራካሪነት ገና የፍርድ ቤቶችን ትርጉም የሚሻ ነው ።

2.3. የኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመራጮች ፡

በተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ መሠረት በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ሊጠየቁ የሚችሉ ሌሎች ሰዎችም አሉ ። እነዚህም የኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመራጮች ናቸው ። የኅብረት ሥራ ማኅበራት ሊባሉ የሚችሉት የትኞቹ ድርጅቶች ናቸው የሚለውን ጥያቄ የሚመልስልን የኅብረት ሥራ ማኅበራት አዋጅ ነው ። የኅብረት ሥራ ማኅበራት የሚባሉት በዚሁ አዋጅ መሠረት የተደራጁና የተመዘገቡ ማኅበራት መሆናቸውን አዋጁ አረጋግጧል ።³⁹

በአዋጁ መሠረት ሊቋቋሙ የሚችሉት የኅብረት ሥራ ማኅበራት ፡—

1. የአምራቾች የኅብረት ሥራ ማኅበራት—እነዚህም የአርሻ አምራቾች የኅብረት ሥራ ማኅበራትንና የዕደጥ በብ ባለሙያዎች የአምራቾች የኅብረት ሥራ ማኅበራትን ይጨምራል ።

3. የአገልግሎት የኅብረት ሥራ ማኅበራት—እነዚህም በበኩላቸው የገበሬዎች የአገልግሎት የኅብረት ሥራ ማኅበራትንና የዕደጥበብ ባለሙያዎች የአገልግሎት የኅብረት ሥራ ማኅበራትን ይጠቃልላሉ ።

4. የገንዘብ ቁጠባና የብድር የኅብረት ሥራ ማኅበራት ፤ እና

5. የመኖሪያ ቤት የኅብረት ሥራ ማኅበራት ናቸው ። 40

የኅብረት ሥራ ማኅበራት አዋጅ መሠረት የተቋቋሙ የኅብረት ሥራ ማኅበራት ሁሉም በአተቀር ማንም ሰው ፤ ማኅበር ጋራም ድርጅት «የኅብረት ሥራ ማኅበር» በሚለው ስም መጠቀም እንደማይችልና የሚገኘው ስም መለወጥ አስቀድሞ ማስታወሻ ሊሆን ይችላል ። 41

በዚህ በላይ የተገለጹት የኅብረት ሥራ ማኅበራት ዛሬ በሀገራችን በብዛት ተቋቋሙ ይገኛሉ ። በነዚህ ማኅበራት መተዳደሪያ ደንብ መሠረት ለተቋቋሙ የማኅበራቱ ራሳት አመራር አባላት ሆነው የተመረጡ ተቋሶች ናቸው ። በሥልጣን ያላግባብ መግባቱ ወንጀል ሊፈጽሙና ተጠያቂ ሊሆኑ የሚችሉት ። የማኅበራቱ የትጥር ሠራተኞች ከላይ የሕዝባዊ ድርጅቶችን የትጥር ሠራተኞች አስመልክቶ በተገለጸው ተመሳሳይ ማሳሰቢያ የልዩ ወንጀልኛ መቅጫ ሕግ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ደንጋጌ ስለሚፈጽሙት የሚጠየቁት በሌላ አግባብ ባለው ሕግ ይሆናል ።

3. የጥበቃ ጓድ አባል ፡—

በዚህ በላይ እንደተገለጸው በተሻሻለው ራሱ ወንጀልኛ መቅጫ ሕግ መሠረት ከመተባበሩ ሠራተኞች ፤ ከሕዝባዊ ድርጅቶች ፤ የኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመራጮች ፤ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ፤ ፈጽሞና ተጠያቂ ሊሆኑ የሚችሉት የጥበቃ ጓድ አባላት ናቸው ። የጥበቃ ጓድ አባላት የሚመለከት ራሱን የቻለ ሕግ ባይኖረው በሕንጻንድ አዋጆች ላይ ተመልክቶ ይገኛል ።

በገበሬዎች ማኅበር ማደራጃና ማጠናከሪያ አዋጅ በየገበሬ ማኅበራቱ ስለሚገኙ የገበሬዎች የጥበቃ ጓድ ተዘርዘሯል ። 42 የከተማ ነዋሪዎች ማኅበራት ማጠናከሪያና የማዘጋጃ ቤቶች አዋጅም በእያንዳንዱ የከተማ ክልል ተቋቁመው ተመሳሳይ ተግባር የሚያከናውኑትን የሕዝብ ደገንነት ጥበቃ ኮሚቴ አባላት ። ይላቸዋል ። በከተማ ነዋሪዎች ማኅበራትና የከተማ አስተዳደር አዋጅና የገበሬ ማኅበራትን ለማጠናከር በወጣው አዋጅ ደግሞ የአብዮት ጥበቃ ኮሚቴ አባላት ። ተብለዋል ። የተለያዩ ስያሜ ቢኖራቸውም ሥልጣንና ተግባራቸው ከሞላ ጉደል ተመሳሳይነት ስለአለው ሕግ አውጭው የጥበቃ ጓድ አባላት ያላቸው እነዚህን ነው ።

የጥበቃ ጓድ አባላት ሥራ የፀጥታና የጥበቃ ሥራዎች ማከናወን ፤ እጅ ከፍንጅ ወንጀል የሚፈጽሙ ሰዎችን ይዞ ለሚመለከተው ባለሥልጣን ማቅረብንና የመሳሰሉትን የሚጠይቅ በመሆኑ ይህን ተግባር ለማከናወን የተሰጣቸውን ሥልጣን ያላግባብ እንዳይገለገሉበት ሕጉ በቅድሚያ ጥፋትና ቅጣቱን በማሳወቅ ያስጠነቅቃል ።

3. ወንጀሉ ከሌሎች መሰል ወንጀሎች ጋር ስላለው ግንኙነት ፡—

በሥልጣን ሳቢያ የሚሠራ ወንጀል በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ብቻ አይደለም ። ሌሎችም ብዙ ወንጀሎች አሉ ። እነዚህ ወንጀሎች በሥልጣን ያላግባብ ከመገልገል ወንጀል ጋር ባላቸው መቀራረብ ምክንያት አንዱን ከሌላው በመለየት ረገድ ችግር የሚያጋጥምበት ጊዜ አለ ። ለምሳሌ በመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ ቤት በጉዞ መቀበል ወንጀል ተከሶ ጥፋተኛ የተባለ ሰው ይግባኝ ሰሚው ፍርድ ቤት ጥፋተኛ ሊባል የሚገባው በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ነው በማለት ውሳኔውን በመሻር ፈርዷል ። በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ፈጽሟል ተብሎ የተከሰሰ አንድ ሌላው ደግሞ ጥፋተኛ የተባለው የማይገባ አሠራር በመሥራት ወንጀል ነው ። 43

በሥልጣን ያላገባብ ከመገልገል ወንጀል ጋር ብዙ ጊዜ የሚምታቱ ሌሎች ወንጀሎች የሚከተሉት ናቸው፡—

1. ጉቦ መቀበል (ቁ.20)፡—አንቀጹ የመንግሥት ሠራተኛ ወይም የሕዝባዊ ድርጅት ተመራጭ መሆንን፣ ሕገወጥ ጥቅም ወይም ጉዳትን፣ በትክክል አለመሥራትን ስለሚያመለክት፤
2. የማይገባ አሠራር መሥራት (ቁ.22)፡—አንቀጹ የመንግሥት ሠራተኛን፣ የሕዝባዊ ድርጅት ወይም የኅብረት ሥራ ማኅበር ተመራጭን፣ ወይም የጥበቃ ጓድ አባልን፣ አላገባብ መሥራትን፣ ጉዳትን ስለሚያመለክት፤
3. እምነት ማጉደል (ቁ.13) አንቀጹ ማንንም ሰው (በተለይም የመንግሥት ሠራተኛ፣ የሕዝባዊ ድርጅትንና የኅብረት ሥራ ማኅበራትን ተመራጮች) ተገቢ ያልሆነ ብልጽግናን፣ በሥልጣን ማዘዝን የሚመለከት ድንጋጌ ስለአለው፤
4. የመንግሥትና የሕዝብ ሰነዶችን ማጥፋትና ወደሐሰት መለወጥ (ቁ.17)፡—አንቀጹ ማንንም ሰው (የመንግሥት ሠራተኛን፣ የሕዝባዊ ድርጅትና የኅብረት ሥራ ማኅበር ተመራጭን ጭምር) ተገቢ ያልሆነ ጥቅምንና ጉዳትን፣ ትክክለኛ ያልሆነ አሠራርን የሚመለከት ድንጋጌ ስለአለው፤
5. የማይገባ ጥቅም ማግኘት ወይም ማስገኘት (ቁ.26)፡—አንቀጹ የመንግሥት ሠራተኛን፣ የሕዝባዊ ድርጅትንና የኅብረት ሥራ ማኅበራትን ተመራጮች፣ ሕገወጥ ጥቅምን፣ ትክክለኛ ያልሆነ አሠራርን የሚመለከት በመሆኑ፤
6. ሕገወጥ በሆነ መንገድ ሰውን መያዝና ማሠር (ቁ.29)፡—አንቀጹ ማንንም ሰው (በተለይም የመንግሥት ሠራተኛን፣ የሕዝባዊ ድርጅትና የኅብረት ሥራ ማኅበራት ተመራጮችን፣ የጥበቃ ጓድ አባላትን)፣ ትክክለኛ ያልሆነ አሠራርን የሚመለከት ስለሆነ፤

ከዚህ በላይ የተገለጹት ወንጀሎች የሚመሳሰሉ ቢመስሉም እንደ ከሌላ የሚለይ በትየራሱ ባህርይ አለው። የእያንዳንዱ እንቀጽ ዓላማና እንዲያስገኝ የታሰበውን ግብ ተፈጻሚ በተባለው ወንጀል ላይ በተሰበሰበው ማስረጃ ከነጠረው ፍሬ ነገር ጋር በማገናዘብ እንዲን ከሌላው መለየት ይቻላል።

4- ቅጣት፤

በኢትዮጵያ በተለያዩ ወቅቶች በወጡት ወንጀለኛ መቅጫ ሕጎች ላይ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን በሚመለከት የተወሰነው የቅጣት ልክ እንደ ከሌላው ሲነፃፀር ከፍተኛ ልዩነት ይታይበታል። በ1923 የወጣው ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ለዚህ ወንጀል ከሦስት ወር እስከ ሁለት ዓመት የሚደርስ እሥራትና ከሃምሳ ብር እስከ ሁለት መቶ ብር መቀጮ መድቧል። ይህ ቅጣት በ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ከተወሰነው ቅጣት ጋር ሲነፃፀር መነሻው ከፍ ያለ ሲሆን ጣሪያው ደግሞ እነሱ ያለ ነው።

በ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ መሠረት ይህ ወንጀል «በእሥራት ወይም በገንዘብ መቀጮ» ያስቀጣል። «አንቀጹ በእሥራት ወይም በገንዘብ መቀጮ ያስቀጣል ከማለት ባሻገር የቅጣቱን ልክ ስለአለው ሰነ ምን ያህል ጊዜ ያሳሥራል፤ ሰንትስ ብር ያስቀጣል የሚል ጥያቄ ሊነሣ ይችላል። በሕጉ ጠቅላላ ክፍል እንደተወሰነው እሥራቱ ከእሥር ቀን እስከ ሦስት ዓመት የሚደርስ ሲሆን፣ የገንዘብ መቀጮው ደግሞ ከአንድ ብር እስከ አምስት ሺህ ብር የሚደርስ ይሆናል። ይህ ወንጀል የሚያስቀጣው በእሥራትም በገንዘብ መቀጮም ሳይሆን ከሁለት ባንዱ ነው። በዚህ ረገድ በሁለቱም ከሚያስቀጣው ከ1923 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ያነሰ ነው። በዚህም መሠረት በዚህ ወንጀል ጥፋተኛ ሆኖ የተገኘ ሰው ለቅጣት ማቅለያና ማክበጃ ምክንያቶች ቦታ በመስጠት ከአንድ ብር ጀምሮ እስከ አምስት ሺህ ብር ድረስ በገንዘብ መቀጮ ብቻ ተቀጥቶ ሊታለፍ ይችላል።

በአማራጫም ከአሥር ቀን እስከ ሦስት ዓመት በሚደርስ እሥራት ሊቀጣ ይችላል። የተፈጸመው ወንጀል «በሕዝብ ወይም በግል ጥቅም ላይ ከፍታል ጉዳት የሚያደርስ የሆነ እንደሆነ» ግን አማራጫ ቅጣት ቀርቶ እስከ አምስት ዓመት ሊደርስ የሚችል ጽኑ እሥራትና የገንዘብ መቀጮ የሚያስቀጣ ይሆናል። 48 በሌላ አነጋገር በሕዝብ ወይም በግል ጥቅም ላይ ከፍታል ጉዳት ከደረሰ ወንጀሉ በእሥራትም በገንዘብ መቀጮም (በሁለቱም) ከማስቀጣቱም በላይ እሥራቱ ተራ መሆኑ ቀርቶ ጽኑ ይሆናል፤ የእሥራት ጊዜውም እስከ አምስት ዓመት ሊደርስ ይችላል።

ቅጣትን በሚመለከት በ1967 ልዩ ወንጀል ለኛ መቅጫ ሕግ (እንደተሻሻለ) እና በተሻሻለው ልዩ ወንጀልኛ መቅጫ ሕግ መካከል ልዩነት የለም። በልዩ ወንጀልኛ መቅጫ ሕግ መሠረት በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ከሦስት እስከ አሥራ አምስት ዓመት ጽኑ እሥራት የሚያስቀጣ ወንጀል ሆኗል። 49 ይህ ሕግ እንደ 1949 ወንጀልኛ መቅጫ ሕግ «በግል ጥቅም ላይ ከፍታል ጉዳት» መድረስን የቅጣት ማክበጃ ምክንያት አድርጎ አልወሰደውም። በአንቀጹ ላይ የሰፈረው የቅጣት ማክበጃ ምክንያት * ወንጀሉ «በሕዝብ ጥቅም ላይ ከፍታል ጉዳት የሚያደርስ ወይም በአፍቅሮ ንዋይ ስሜት» መፈጸም ነው። እንዲህ በሆነ ጊዜም ከሦስት እስከ አሥራ አምስት ዓመት የሚደርሰው ጽኑ እሥራት እንደተጠበቀ ሆኖ እስከ ሃያ ሺህ ብር የሚደርስ የገንዘብ መቀጮን ያስከትላል። በዚህ መሠረት በአንድ ጉዳይ የልዩ ፍርድ ቤት የሰጠው የቅጣት ውሳኔ፡—

«በዚህ የሕግ ቁጥር ሥር የተመለከተው ቅጣት ከሦስት እስከ አሥራ አምስት ዓመት የሚደርስ ጽኑ እሥራት ነው። ይግባኝ ባይ ከፍተኛ ዕውቀትና ኃላፊነት ያለው በኃላፊነቱ የሚጠበቅበትን የሥራ

ድርሻና የተጣለበትን የሕዝብ እደራጠንቅቆ የሚያውቅ ነው። ይግባኝ ባይ ጥፋተኛ ሆኖ በተገኘበት የሕግ ቁጥር በንዑስ ቁጥር 2 «አድራጎቱ በሕዝብ ጥቅም ላይ ከፍታል ጉዳት የሚያደርስ» በሆነ ጊዜ እስከ ሃያ ሺህ ብር በሚደርስ መቀጮ በተጨማሪ ሊቀጣ እንደሚችል ተመልክቷል። ለዚህ ሥራ ሞላ የማይባለው ስልጣን ሺህ ብር በዚያ ወቅት ለሕዝብና ለመንግሥት ሊሰጥ ይችላል የነበረው ከፍተኛ ጥቅም በመቅረቱ በሕዝብና በመንግሥት ጥቅም ላይ ከፍተኛ ጉዳት መድረሱ አያጠያይቅም። ስለዚህም በእሥራቱ ቅጣት ላይ መቀጮም ሊወሰንበት ይገባል።»

በማለት ፍርድ ቤቱ በይግባኝ ባይ ላይ የዘጠኝ ዓመት ጽኑ እሥራትና የአምስት ሺህ ብር መቀጮ ወስኖበታል። 50

በ1968 መጨረሻ በሕጉ ላይ በተደረገው ማሻሻያ መሠረት ጥፋተኛው የወንጀሉን ተግባር የፈጸመው በወራዳነት መንፈስና በአፍቅሮ ንዋይ ከሆነ እንደነገሩ ከባድ ነትና እንደአድራጊው ሀብት በጽኑ እሥራት ቅጣት ላይ ልዩ የገንዘብ መቀጮ ሊጣልበት ይቻላል። በዚህም መሠረት በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል እንቀጽ እስከ ሃያ ሺህ ብር የሚያስቀጣ መሆኑ የተወሰነ ቢሆንም፤ ይህ መቀጮ እስከ አንድ መቶ ሺህ ብር ሊደርስ ይችላል። ይህም «በሕጉ ውስጥ የተለየ የገንዘብ ቅጣት ድንጋጌ ቢኖርም ፍርድ ቤቱ ተግባሩ ሆኖ ካገኘው ቅጣቱን አሳድጎ እስከ አንድ መቶ ሺህ ብር ሊያደርሰው ይችላል» የሚለው አንቀጽ የፈቀደው ነው። 51

ወንጀሉ ንብረትም ሊያስወርስ ይችላል። በሥልጣን ወይም ከሕዝብ በተሰጠ እደራ አላግባብ በመጠቀም ወይም ሥልጣንን ከመጠን በማሳለፍ የተገኘ ሀብትና ንብረት ሁሉ በመንግሥት እንዲወረስ ወይም ለሕዝብ እንዲመለስ ፍርድ ቤቱ ከዋናው ቅጣት ጋር ተጨማሪ አድርጎ ሊወስን ይችላል። 52

* በሕግ ከተወሰኑት ሌሎች የቅጣት ማክበጃ ምክንያቶች ሌላ ማለት ነው።

ከዚህ በላይ የተገለጹት የትግት ዓይነቶች በአስተዳደር በኩል የሚወሰድ ትግትን በምንም ዓይነት ሊያውኩ አይችሉም።⁵³ ይህም ግለት በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል የተከሰሰ ግንኙነት ሰው በፍርድ ቤት ጥፋተኛ ተብሎ መቀጣቱ ወይም በነፃ መለቀቅ በአስተዳደር በኩል ተገቢውን የኢስፕሊን እርምጃ ከመውሰድ የሚያገዱ አይሆኑም።

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል የሚያስከትለው የወንጀልና የአስተዳደር ትግት ኃላፊነት ብቻ አይደለም። በፍትሕ ብሔር ሕግ ቁጥር 2032 እና 2033 መሠረት ለሕዝብ ጥቅም ሲባል የተሰጠውን ሥልጣን ለራሱ ወይም ለሌላ ሰው ጥቅም ካዋለው ለተበላዩ ካሳ የመከፈል ኃላፊነትም ይኖርበታል።

5. ጉዳዩን ለግደት ሥልጣን ያለው ፍርድ ቤት፤

እስካሁን ድረስ በሥልጣን ያላገባብ መገልገልን የሚመለከቱ ጥፋትንና ትግትን የወሰኑ ደንጋጌዎችን ይዘት ለግዳየት መከራ ተደርጓል። ጥፋትንና ትግትን በመወሰን የወንጀል ሕግን ግውጣት ብቻ በቂ አይሆንም። የሕጉን አፈጻጸም ለማረጋገጥ ወንጀሉን ለግደት ሥልጣን ያለውን ፍርድ ቤትም መወሰን ያሻል። በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል የተለያየ ደረጃ ባላቸው ፍርድ ቤቶች ሲታይ ቆይቷል። ለወንጀሉ ዝቅተኛ ግምት በተሰጠበት ወቅት በቦታች ፍርድ ቤት፣ ከፍተኛ ግምት ባገኘበት ወቅት ደግሞ በከፍተኛ ፍርድ ቤት መታየት ነበረበት።

በ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ የታወቀው በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ይታይ የነበረው ዛሬ በአብዛኛው የቀበሌ ፍርድ ቤታትም የሚያዩባቸውን የደንብ መተላለፍ ወንጀሎች ጭምር የግደት ሥልጣን በነበረው በወረዳ ፍርድ ቤት ነበር።⁵⁴

የወንጀሉ ከባድነት ታምናበት ከፍተኛ ትግት ተወስኖለት በ1967 ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ሥር እንዲሸፈን ሲደረግ

በወቅቱ ልዩ ጠቅላይ ጦር ፍርድ ቤትና ልዩ ወረዳ ጦር ፍርድ ቤት ተቋቁመው የነበረ ቢሆንም የወንጀሉን ጉዳይ የግደት ሥልጣን የተሰጠው ለልዩ ጠቅላይ ጦር ፍርድ ቤት ነበር።⁵⁵ የ1967 ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ በልዩ ጦር ፍርድ ቤቶች ብቻ ሳይሆን በመደበኛ ፍርድ ቤቶችም (በከፍተኛውና በአውራጃ ፍርድ ቤቶች) እንዲታዩ የሚያደርገው አዋጅ⁵⁶ ሲወጣም አሁንም ይህ ወንጀል እንዲታይ የተደረገው በልዩ ጠቅላይ ጦር ፍርድ ቤት ነበር። ይሁን እንጂ የልዩ ጠቅላይ ጦር ፍርድ ቤት ዓቃቤ ሕግ በሕግ⁵⁷ በተሰጠው ሥልጣን መሠረት በመደበኛው ፍርድ ቤት አይታይም እንዲወሰን ፍርድ ቤቱን ሊወክለው ይችላል።

በተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ የተመለከተውን በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ጉዳይ አይቶ የመወሰን ሥልጣን የተሰጠው ለመጀመሪያ ደረጃ ልዩ ፍርድ ቤትና በይግባኝ ሲቀርብለት ለይግባኝ ሰሚው ልዩ ፍርድ ቤት ነው።⁵⁸ የቀረበለትን ጉዳይ አይቶ የመወሰን ሥልጣን ለልዩ ልዩ ፍርድ ቤት የተሰጠ ቢሆንም፣ የልዩ ፍርድ ቤት ዓቃቤ ሕግ በተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ መሠረት የሚነሣ ግንኙነትንም ጉዳይ እንደአስፈላጊነቱ ወደ መደበኛ ፍርድ ቤቶች ሊመራ ወይም በዚሁ ሕግ የተመለከቱትን እንዳንድ ወንጀሎች መደበኛ ፍርድ ቤቶች አይታዩም እንዲወሰኑ በየጊዜው የውክልና ሥልጣን ሊሰጣቸው ይችላል።⁵⁹

በዚህም መሠረት ዓቃቤ ሕጉ በተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ሥር ከተመለከቱት ወንጀሎች መካከል በተለይ በመደበኛው ፍርድ ቤት መታየት የሚገባቸውን አይቶ በመወሰን ጳጢያ ውክልና ሰጥቷል። ውክልናው በልዩ ፍርድ ቤት እንዲታይ የተደረገውን በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን አይመለከትም። ይሁን እንጂ ለተተላጠፈ የፍርድ አሠራር በሚያመች ሁኔታ ዓቃቤ ሕጉ ይህን ወንጀል የሚመለከተውን ጉዳይ በየጊዜው ለመደበኛው ፍርድ ቤት የመወከል ሥልጣን አለው።

ስለሆነም ዛሬ ይህን ወንጀል የሚመለከተው ጉዳይ የሚታየው በልዩ ፍርድ ቤት ወይም ሲወከል በከፍተኛው ፍርድ ቤት ብቻ ነው። ይህም ከአብዮቱ ፍንዳታ በኋላ ለዚህ ወንጀል የተሰጠውን ከፍተኛ ትኩረትና መንግሥት በአካላቱ በተለያየ የኃላፊነት ደረጃ ተመድበው የሚሠሩትን፣ አብዮቱ በወለዳቸው ሕዝባዊ ድርጅቶችና የኅብረት ሥራ ማኅበር ተመርጠው ሕዝባዊ ሥልጣን የተላበሱትን ሁሉ ለመቆጣጠርና በተጠናከረ የፍርድ አካል አማካይነት ተገቢው ሕጋዊ ርምጃ እንዲወሰድባቸው ያደረገውን ጥረት ያመለክታል።

7. አንዳንድ የወንጀሉ መንስዔዎች፡—

በመሠረቱ የወንጀል መንስዔ ከግል ንብረት ጋር ከተከሰተው ከኅብረተሰብ በመደብ መከፋፈል ጋር የተያያዘ ነው። ታሪካዊ እድገቱም ከኅብረተሰብ የእድገት ታሪክ ተነጥሎ የሚታይ አይሆንም። ወንጀል የተከሰተው በኅብረተሰብ በመደብ መከፋፈል ቢሆንም እድገት እያሳየ ከፍተኛ ደረጃ ላይ የደረሰው በኢምፔሪያሊዝም ጉያ ነው። ወንጀል በሶሻሊስት ሥርዓት ማኅበራዊ መሠረት ስለሚያጣ የሚዳ ከም ቢሆንም ከመደብ መከሰም ጋር አብሮ እስከሚከሰም ድረስ ካለፈው ሥርዓት የተወረሱ ጓላቀርና አድጋሪ ቅርሶች፣ ከካፒታሊስት አገሮች የሚነዛው የወንጀለኛነት ፕሮፓጋንዳና የመሳሰሉት⁶⁰ የሶሻሊስት ኅብረተሰብ ጠንቆች ናቸው እንዲንሠራራና ሕይወት እንዲዘራ የሚያደርጉት።

ስለወንጀል አነሣሥ፣ እድገትና መከሰም ከዚህ በላይ የተገለጸው አጠቃላይ መርህ እንደተጠበቀ ሆኖ ከወንጀሎች መካከል በተለይ በርእሱ ላይ የተመለከተው በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ግን የፊውዳሊዝም አንዱ ዓይነተኛ መግለጫ ነው። አብዮታዊት ኢትዮጵያ ከፊውዶ—ቡርገው ሥርዓት፣ ወደ ሶሻሊዝም በሚያሸጋግረው በብሔራዊ ዲሞክራሲያዊ አብዮት ላይ በመገኘቷ በዚህ በሽግግር ወቅት ይህ

ወንጀል እንደፊውዳሊዝም በቀላሉ ያላከተመለትና የኅብረተሰቡ ንቃተ ገሊና እስኪዳብርና ማኅበራዊ መሠረቱ እስኪጠፋ ድረስ ገና ሊላቀቀን የማይችል ችግራችን ነው። ችግሩ እስካለ ድረስ የችግሩን መንስዔዎች ማወቅ የመከላከያ ርምጃዎችን ለመውሰድ ይጠቅማል። ይህም በመሆኑ ልዩ ፍርድ ቤትና ዓቃቤ ሕግ ጽ/ቤት ከተረቡት በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ጉዳዮች መካከል ሊቃረሙ የሚችሉ ለወንጀሉ መፈጸም ያገዙ ብዙ ሁኔታዎች አሉ። ከነዚህም ውስጥ አንዳንዶቹ ከዚህ በታች የተገለጹት ናቸው።

7.1. ግለኝነት፤

«ተጥዶ የማይፈላ፣ ተሾሞ የማይበላ የለም» የሚለውን አድጋሪ ትውፊታዊ አባባል ሰውር መፈክራቸው አድርገው ለሕዝብ ሁለንታዊ ጥቅም መጠበቂያ የተረከቡትን ሥልጣን በሕገወጥ መንገድ ለግል ጥቅም ማካበቻና ማስከበሪያ መዋል አለበት ብለው የተሰለፉ አንዳንድ የፊውዶ ቡርገኛው አጉል የግለኝነት አስተሳሰብ የተጠናወታቸው ግለሰቦች አልታጡም። የግል ጥቅምን ማሳደድ የተመደቡበትን የመንግሥትና የሕዝብ ሥራና ኃላፊነት መዘንጋትንና ለሕዝብ ጥቅም ደንታቢስ መሆንን ያስከትላል።

የተያያዘው የአዲስ ሥርዓት ግንባታ የማኅበራዊ እድገትን መፋጠን የሚጠይቅ ሲሆን፣ ይህም በበኩሉ ለመንግሥትና ለሕዝብ ጥቅም መቆምን ይጠይቃል። በተለይ በሶሻሊዝም ለመንግሥትና ለሕዝብ የጋራ ጥቅም መቆምና ግለኝነት የሚጣጣሙ አይደሉም። ከማኅበራዊ ጥቅም ይልቅ ሕገወጥ ጥቅም ለራስ ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት በማሰብ ሌሎች ግለሰቦችን፣ ሕዝብንና መንግሥትን በሚጎዳ አኳኋን፣ በተሰጣቸው ሥልጣን ያላግባብ የተገለገሉ ግለኛ ወንጀለኞችን ጉዳይ⁶¹ ቀደም ሲል በዚህ ጽሑፍ ተመልክተናል።

7. 2. በሹመት ማዕርግ መመካት ፡

በሥልጣን ላይ የተመሠረተ አጉል ትም ክህት ፡ ጥጋብና ማንክለብኝነት ለሕዝብ ፍላጎት ተገዥና የሕዝብ አገልጋይ መሆንን ከመዘንጋት ፡ ተጠያቂነትን ከመርሳት የሚመነጭ ነው ። ይህ አጉል ጠባይ በአንድ በኩል በዜጎች ዲሞክራሲያዊ መብቶች ላይ ጉዳት ሊያደርስ የሚችል ፡ በሌላ በኩል ደግሞ የራሱን የባለሥልጣንን የሥልጣን ዘመን በአጭሩ የሚቀጭ በመሆኑ ይህ እደ ገኛ አዝማሚያ የተጠናወታቸው ሁሉ ለራሳቸውም ሲሉ ቢሆን በጥምና ሊያስቡበት ይገባል ። መድኃኒትን በአግባቡ ከተጠቀሙበት የመፈወሱን ያህል ፡ ያላግባብ ከተገለገሉበት መርዝ ሆኖ እንደሚገድል ሁሉ ሥልጣንንም በአግባቡ በመጠቀምና ባለመጠቀም ላይ የሚደረግ ምርጫ ሊያጠፋም ሊያለማም እንደሚችል መገንዘብ ያስፈልጋል ። ይህን እውነታ ባለማወቅም ሆነ እያወቁ ሕዝብን እንዲያገለግሉበት በተሰጣቸው ሥልጣን በመመካት፣ በማን አለብኝነት ራሳቸውን ከሕግና ከሕዝብ በላይ እንዳሉ ቆጥረው በሰዎች ሕጋዊ ጥቅሞችና መብቶች ላይ ጉዳት የሚያደርሱ አንዳንድ ሰዎች አልታጡም ። ለዚህም በሹመት ማዕርጋቸው በመመካት በሥልጣን ያላግባብ ተገልገለው ልዩ ፍርድ ቤት ቀርበው ተገቢ ትግት ያገኙ ሰዎችን መጥቀስ ይቻላል ።

ቀደም ሲል በተጠቀሰ ጉዳይ እንደተረጋገጠው አንድ የወረዳ አስተዳዳሪ ሕገወጥ ንግድን ለመቆጣጠር በሚል ስብብ ወደ አንድ ግለሰብ መኖሪያ ቤት ከሌሎች ሰዎች ጋር በመሄድ የተደበቀ ጤፍ አለ በማለት ቤቱንና ግቢውን ይፈትሽና ሁለት ኩንታል ጤፍ ያገኛል ። ግለሰቡ ኩንታል ጤፍአን ስቶ በመሸከም ወደሚታዘዝበት አቅጣጫ እንዲወስድ በወረዳ አስተዳዳሪው ይታዘዛል ። ሦስት ሚስቶችና ብዙ ቤተሰብ ስለአሉት ለቀለቡ የገዛው በመሆኑ ሊወሰድ ድበት እንደማይገባ ፡ የሚወሰድም ከሆነ ችሎታ ባለው ሠራተኛ ከሚወሰድ በቀር እሱ መሸከም እንደማይችል ተቃውሞውን

ይገልጻል ። የወረዳ አስተዳዳሪው «ምን አባትክ» በማለት ግለሰቡን በሚስቱ ፊት በጥፊ ይመታዋል ፤ ደሙ የፈላበት ይህ ግለሰብም የወረዳ አስተዳዳሪውን መልሶ በጥፊ ይመታዋል ። አስተዳዳሪው ሽጉጥ ስለመዘዘ ጩኸት ይሰማል ። ከወረዳው አስተዳዳሪ ጋር የነበሩትም ሰዎች በሕግ መሠረት መደረግ የሚገባውን ማድረግ እንጂ ግለሰቡን መደብደቡና አንድ መቶ ኪሎ ጤፍ ተሸከም ብሎ ማስገደዱ አግባብ አለመሆኑን በማውገዝ እህሉ ሳይወሰድ ይቀራል ። እንዲታሰር በወረዳ አስተዳዳሪው ትዕዛዝ የተሰጠ መሆኑን ያወቀው ይህ ግለሰብ ከቤቱ ወጥቶ በየመንደሩ በመዘዋወር ስለተሰወረ ፡ የመውለጃ ወሯ የገባውን ነፍሰጡር ባለቤትሽን አምጭ በማለት ወረዳ አስተዳዳሪው ያሳስራታል ። መቆምና መቀመጥ አቅቷት በሕመም ላይ መሆኗን በተረዳ አንድ የፖሊስ አባል አማካኝነት ከ5 ቀን በኋላ አንድ ትፋታ ቢደረግም ፡ አባቷ ልጃቸው መታሰሯን ሰምተው ሁኔታውን ለማጣራት ወደ ፖሊስ ጣቢያ እንደሄዱ ወረዳ አስተዳዳሪው እኒህ ሰው የሴትዮዋ አባት መሆናቸውን በመረዳቱ እንዲታሠሩ ትዕዛዝ ሰጥቶ ለ16 ቀን ያህል ታስረው የወረዳው ፖሊስ አዛዥ በዋስ ይልቃቸዋል ።

ይህን የወረዳ አስተዳዳሪውን ተግባር ፍርድ ቤት የገለጠው «በሥልጣኑ ተመክቶ የፈጸመው እብሪት የተመላበት ድርጊት» ነው በማለት ነበር ። ይህ ወረዳ አስተዳዳሪ ከመጀመሪያው ሁለት ኩንታል ጤፍ በቤት ማስቀመጥ እንደማከማቸት መቁጠሩ ፡ ማከማቸት ነው ብሎ ካመነም በአግባቡ እህሉን ማስከበር ወይም አስወስዶ ማስቀመጥ እንጂ መሸከም ችሎታ የሌለውን ሰው አንድ ኩንታል ጤፍ ካልተሸከም ብሎ በጥፊ መምታቱ ትምክህተኛነቱንና ጥጋብኛነቱን ያሳያል ። ወረዳ አስተዳዳሪው ከዚህም በማለፍ ወንጀል ያልፈጸሙትን (ያልተጠረጠሩትን) ወይም ሌላ ሰው ለማቅረብ የዋሰትና ግዴታ ያልገቡትን ሰዎች ከአምስት እስከ አሥራ ስድስት ቀናት እንዲታሠሩ ማድረጉ በገዛ እጁ በፈጠረው መተናኮስ አንድ ጥፊ

በለቀመሰ ለምን ተደራርኩ በማለት አቂዋ የግለሰብ ቤተሰቦች ጭምር እንዲጉዱ በግሰብ በሥልጣኑ ተመክቶ በማንክላብኝነት የወሰደው የበቀል ርምጃ ነው።

7.3 ለማዕከላዊነት ተገዥ አለመሆን፤

የበታች አካል ማንኛውንም የበላይ አካል ሕጋዊ ውሳኔና ትዕዛዝ ተቀብሎ ተግባራዊ ማድረግ ግዴታው መሆኑን በየአካላቱ የተሰማሩት ሁሉ ጠንቅቀው የሚያውቁትንው። ይህን ግዴታ መጣስ የሕግ፣ የመመሪያዎችና የውሳኔዎች አንድ ወጥ አፈጻጸም እንዳይኖር ከማድረጉም በላይ ለዲሲፕሊን (ለሥርዓት) ተገዥ አለመሆንንና ዝርክርክነትን በላሚያስከትል በሕዝብና በመንግሥት ጥቅሞች ላይ ጉዳት ሊያደርስ ይችላል። ማዕከላዊ አመራርን ቸል በማለት በተናጠል የራሱን ውሳኔ ብቻ ለማስፈጸም መሞከር በሥልጣን አላግባብ ለመገልገል አመች ሁኔታን መፍጠር ይሆናል።

አግባብ ካላቸው ክፍሎች ወይም ከበላይ አካላት የሚተላለፉ መመሪያዎችና ትዕዛዞችን በመታፋት በሥልጣን ያላግባብ በመገልገል ሕገወጥ ድርጊት የሚፈጸምባቸው ሁኔታዎች ተከስተዋል።

ቀደም ሲል በተጠቀሰ አንድ ጉዳይ እንደተረጋገጠው አንድ ረዳት የወረዳ አስተዳዳሪ ከሥልጣን ደንበሩ ወጥቶ የቸርቻሮ ሕጋዊ የንግድ ፈቃድ ያለውን ግለሰብ የሸቀጥ ዕቃ በመውሰድ እንዲታሸግ በማድረጉ ጉዳዩ ይበልጥ የሚመለከተው የአውራጃው የንግድ ሥራና ዋጋ ቁጥጥር አስተዳደር ኃላፊ ዕቃው የተወሰደው ያላግባብ በመሆኑ እንዲመልስ ቢጠይቀው እምቢ በማለት ሳይመልስ ቀርቷል። የአውራጃውን ረዳት አስተዳዳሪና የክፍለ ሀገሩን ዋና አስተዳዳሪ ተመሳሳይ ትዕዛዝም አልቀበልም ብሏል። ይህን ያረጋገጠው ፍርድ ቤት «ጉዳዩ በቀጥታ የሚመለከተው መሥሪያ ቤት ኃላፊ እየተቃወመ የሰውን ንብረት መውሰድ ሥልጣንን ከመጠን በላይ አሳልፎ መጠቀም በመሆኑ» ተከሳሹን በጥፋቱ ቀጥቶታል።⁶²

በአንድ ሌላ ጉዳይ የአንድ ወረዳ አስተዳዳሪ ንብረት በመሠረቱ ምክንያት «የሌባ መንጥር ኮሚቴ» ተቋቁሞ ብዙ ሰዎች ተይዘው እንዲታወሩ ተደርጓል። የአውራጃው አስተዳደር ጽ/ቤትና ፖሊስ መምሪያ በየበኩላቸው የወረዳ አስተዳዳሪው ንብረት በመሠረቱ ምክንያት የተቋቋመው «የሌባ መንጥር ኮሚቴ» ፈርሶ ምርመራ የማጣራቱ ተግባር እንዲቋረጥ በመደጋገም ትዕዛዝ ተሰጥቷል። ሆኖም ትዕዛዙን ባለመቀበል ኮሚቴው የምርመራ ሥራውን ተጥሎ በብዙ ሰዎች ላይ ጉዳት በመድረሱ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ሊፈጸም ችሏል።⁶³

የበላይ አካልን ውሳኔ ወይም መመሪያ ባለማክበር ብቻ ሳይሆን አባል (ኃላፊ) የሆኑበትን ውሳኔ ሰጭ አካል ወይም የበላይ አካል ውሳኔና መመሪያ በትክክል ተግባራዊ ካለማድረግ የተነሳ በአፈጻጸም መዛባት በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል የሚፈጸምበትም ጊዜ አለ። አንድ ሌላ የወረዳ አስተዳዳሪ አንዲት ግለሰብ ያላግባብ የንግድ ቤቷን ለሽግግር እንዲገባታት በሚደርግ ግለሰቧ በቤት ውስጥ የአደራ ገንዘብ ስለአለ ላስረክብ፣ የሚበላሽ ንብረት፣ የሚሞቱ እንስሳትን በቅድሚያ ላውጣ ብትል አሻፈረኝ በማለት እየተሳደበ ቤቱን በማሸግ ጉና ቤትየዋንም አንድ ወር እንድትታሰርና ንብረቷ እንዲዘረፍ በማድረግ በሥልጣን ያላግባብ መገልገል ወንጀል ተከሷል። የተከሳሹ መከላከያ ክርክር የግል ተበዳዩዋ አድራጉት «በሠራተኛው የመደራጀት መብት ላይ ጣልቃ መግባት ስለሆነ ከአውራጃው ኢሠጋኦክ በተላለፈውና በሕግ ሥልጣን በተሰጠው የአብዮትና ዘመቻ አስተባባሪ ኮሚቴ የተሰጠ ውሳኔ ስለሆነ አልጠየትበትም» የሚል ነበር። ጉዳዩ በማስረጃ ሲጣራ ከቆየ በኋላ ፍርድ ቤት በሰጠው ውሳኔ፤

«እነዚህ በዚህ ጉዳይ ላይ ሥልጣን ያለው መሆኑ ቢታመንም ሥልጣኑን ሲጠቀም ወይም በሥራ ሲተረጉመው ተገቢውን የአፈጻጸም ሥርዓት መከተል ይኖርበታል። የእነዚህ ማቋቋሚያ ሕግም ሆነ የአውራጃው ኢሠጋኦክ ያስተላለፈው መመሪያ

ሥርዓትን ተከትሎ እስካልተፈጸመ ድረስ ያፈጸጸም መዛባት ተጠያቂነትን እንደሚያስከትል ግልጽ ነው።

ዓቃቤ ሕግ ባቀረበው ክስ ተከላሽ በኮሚቴ ሰብሳቢነቱም ሆነ በአዘዘኩ ሊቀ መንመንበርነቱ የወሰደው የአሥራትም ሆነ የቤት ማሸግ ውሳኔ ከሠራተኞች የመደራጀት መብት አጠቃቀም ጋር ያልተያያዘ መሆኑን ሰላሰረዳ፤ ከዚህ መብት አጠቃቀም ጋር የተዛመደ እንኳን ቢሆን በአፈጻጸም የወሰደው ርምጃ ቅጣትን በሚያስከትል ግድፈት ሥልጣኑን ከመጠን በላይ የሠራበት በመሆኑ ነው።⁶⁴

ተከላሹ በፈጸመው በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል ጥፋተኛ ነው ብሎታል።

7.4. ሰውን ለመጉዳት መፈለግ፤

ሥልጣንን በግል ጠላትም ሆነ በወዳጅ ላይ በእኩል ደረጃ በአግባቡ ባለመገልገል እንዲያገኝ ጠቅሞ ሌላውን መጉዳት ከወደቀው ሥርዓት የተላለፈ አድጋሪ ቅሪት ነው። በሚጠሉት ላይ ጉዳት ለማድረስ በማሰብ ወይም የሆነው ይሁን በማለት በሥልጣናቸው ያላገባብ የሚገለገሉ አንዳንድ ባለሥልጣናት ታይተዋል። ጉዳት ለማድረስ ማሰብም ሆነ ጉዳት ማድረስ ከቂመኛነት፣ ከጥላቻ፣ ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት ከመፈለግና ከመሳሰሉት ሊመነጭ ይችላል። ይህንን የሚመለከቱ ብዙ ጉዳዮችን በየአጋጣሚው ቀደም ሲል ማየት ተችሏል።

ሰውን ለመጉዳት መፈለግ ሲባል ምን ጊዜም ቢሆን ይህን ፍላጎት ለማርካት ታሰቦ በሚፈጸም ድርጊት የሚደርስ ውጤትን ብቻ የሚያመለክት አይደለም። ድርጊቱ ጉዳት ሊያደርስ እንደሚችል እያወቁ የሆነው ይሁን በማለት በመፈጸሙ ምክንያት ጉዳት ደርሶ ከተገኘም ሕጉ ሰውን ለመጉዳት እንደተፈለገ ይቆጥረዋል። ይህን የሚመለከት አንድ ጉዳይ መጥቀስ ይቻላል። ሰውን ያላገባብ አሰሪው ደብድበዋል ተብለው በተከሰሱ ሁለት ሰዎች ላይ በተሰጠ

ውሳኔ ፍርድ ቤት «የተከላሹቹ ቀጥተኛ ሐሳብ የግል ተበዳዮቹን ለመጉዳት አይደለም የሚባልበት ምክንያት ቢኖር እንኳን በተጠቀሙበት የምርመራ ዘዴ ምክንያት ተበዳዮቹ ሊጉዱ እንደሚችሉ እያወቁ የሆነው ይሁን በማለት የፈጸሙት ድርጊት በላ ሆነ ጉዳት የማድረስ ሐሳብ እንደነበራቸው ይቆጠራል» ብሏል።⁶⁵

በለዚህ ሕገወጥ ጥቅም ለራስ ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት በማሰብ በግላሰቦችና በድርጅቶች ላይ የሚደርስ ጉዳትም ጉዳቱን ለማድረስ በማሰብ የተፈጸመ ድርጊት አይደለም ማለት አይቻልም። ሊገኝ የታሰበው ሕገወጥ ጥቅም በሌላው ሕጋዊ ጥቅም ላይ ጉዳት እንደሚያስከትል ማወቅ እየተቻለ የሆነው ይሁን ብሎ ውጤቱን በመቀበል ድርጊቱን መፈጸም ጉዳት ለማድረስ በማሰብ እንደተደረገ ይቆጠራል።

7.5. የማዘዝ ሥልጣን የሌለውን ሰው ትዕዛዝ መቀበል፤

አንዳንድ የምርመራ መዛግብት እንደሚያመለክቱት በሥልጣን ያላገባብ የሚገለገሉ አንዳንድ ግላሰቦች ድርጊቱን የፈጸሙት አንድም ትዕዛዙን ለመስጠት ችሉታ የሌለውን ሰው ሕገወጥ ትዕዛዝ ተግባራዊ በማድረግ፣ አልያም ሥልጣን ያለውም ቢሆን የሰጠው ትዕዛዝ ሕገወጥ ከመሆኑም በላይ በተሰጠው የቃል ትዕዛዝ ዋቢ ሆኖ ባለመቅረቡ መሆኑን ይናገራሉ። በመሠረቱ ለወንጀል ዋቢ ማሳለፍ የማይቻል ስለሆነ ሕገወጥ መሆኑን እያወቀ ሕገወጥ ትዕዛዝ ተተብሎ ተግባራዊ ያደረገው ሰው ቢበዛ ትጣት ይቃላል። ቅጣቱን በሙሉ እስከማስቀረት ድረስ እንደሆነ ነው እንጂ በወንጀሉ ከመጠየቅ አይደለም። ሕገወጥ ትዕዛዝ የሰጠው ባለሥልጣን ሕገ ወጡን ትዕዛዝ መስጠቱን ቢያረጋግጥም እንኳን የተፈጸመው ሕገወጥ ድርጊት በሱ ከተሰጠው ትዕዛዝ ውጭ ካልሆነ በቀር ራሱ ጭምር እንደነገሩ ሁኔታ በዋና አድራጊነት ወይም በግብረ አበርነት በተፈጸመው ወንጀል ሊጠየቅ ይችላል።⁶⁶

በሚፈጽሙት ወንጀል እንዳይጠየቁ የበላይ አለቆቻቸው ወይም ዘመድ ወዳጅ የሆኑ ክፍተኛ ባለሥልጣናት መከታ ሆነው የሚከላከሉላቸው የሚመስላቸው አንዳንድ የዋሆችና መንፈስ ልሎች ሊኖሩ ይችላሉ ። በተፈጸመ ሕገወጥ ድርጊት በወንጀል ከመጠየቅ ሌሎች ባለሥልጣናት እንደማያድኑ ወንጀለኛውም እንደማይድን ታውቆ በነዚህ ባለሥልጣናት በመመካት ወንጀል ፈጽሞ ጥበረተሰቡንም ሆነ ራሱን ከመበደል መቆጠብ የሚጠቅም መሆኑን በዚህ አጋጣሚ ማሳሰቡ ተገቢ ነው ።

7.6 ጥፋትን ለመሸፈን የበለጠ ጥፋት መፈጸም ፡

በሰዎች ላይ ጉዳት ለማድረስ ፡ ሕገወጥ ጥቅም ለራስ ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት በማሰብ የተፈጸመን ጥፋት መሸፈን ይቻላል እየመሰላቸው ሌላ ሕገወጥ ድርጊት (በሥልጣን ያላገባብ መገልገል) የሚፈጽሙ አንዳንድ ሰዎች አሉ። በአንድ ጉዳይ ላይ የወረዳ አስተዳዳሪና ጥበቅ የፖሊስ አዛዥ ቤተሰብ መቀበል ወንጀል የተከሰሰ የአንድ ግለሰብ ሚስት በሀሰት እንዲመሰክሩላት ለሰዎች (ምስክሮች) መደለያ ስትሰጥ አይተናል ብላችሁ በሀሰት መስክሩ ብለው የግል ተበዳዮችን ይጠይቃሉ ። የግል ተበዳዮች ያላየነውንና ያልሰማነውን በሀሰት አንመሰክርም የሚል መልስ ይሰጣሉ ። ተከላኮች የግል ተበዳዮችን እሥር ቤት ስትማቅቁ ትከርማላችሁ በማለት ለረጅም ጊዜ በማሰርና በመደብደብ ጉዳት እንዲደርስባቸው አድርገዋል ተብለው በወንጀል ተከሰዋል ። ፍርድ ቤት ጉዳዩን በማሰረጃ ካጣራ በኋላ የደረሰበት መደምደሚያ ይህ ነበር ።

«ተከላኮቹ (የግል ተበዳዮችን) ማሰራቸው በዓቃቤ ሕግ ማስረጃ ተረጋግጧል ። የመከላከያ ማስረጃውም ቢሆን የግል ተበዳዮች በተከላኮች ስለመታሰራቸው ተጨማሪ ማረጋገጫ ነው ። ተከላኮች ተጠቃሾችን ግለሰቦች ለማሰር የቻሉት የወንጀል ድርጊት ለመፈጸም በመዘጋጀት ላይ እንደነበሩ ጥቆማ

ስለደረሳቸው መሆኑን አበክረው ቢከራከሩም ይህ ጥቆማ ስለመደረጉና ግለሰቦቹን ለማሰር በቂ ሕጋዊ ምክንያት ስለማግኘታቸው አንዳችም ማስረጃ አላቀረቡም ። ሁሉ ተኛው ተከላኸ ማናቸውንም ዜጋ ያለፍርድ ቤት ትዕዛዝ በሕግ ከተወሰነው ጊዜ በላይ በፖሊስ ጣቢያ አስሮ ማቆየት የሚያስጠይቅ መሆኑን በመረዳት ሁኔታውን ለአንድኛው ተከላኸ ከገለጸ በኋላ አንደኛው ተከላኸ ጉዳዩን ለወረዳው አዘአኮ አቅርቦ እስረኞቹ በመጀመሪያ በቁጥጥር ሥር በዋሉ በት ምክንያት ሳይሆን ከታሰሩ በኋላ ፀረ-አብዮት ቅስቀሳ የሚፈጽሙ ስለመሆናቸው ጥቆማ ደርሶኛል በሚል ምክንያት ጉዳያቸው ተጣርቶ ተገቢው እርምጃ እስከሚወሰድበት ጊዜ ድረስ በአውራጃው ወሀኒ ቤት እንዲቆዩ የሚል የኮሚቴው ውሳኔ እንዲያርፍበት አስደርጓል ። » ⁶⁷

ይህ ጉዳይ እንደሚያመለክተው ተከላኮቹ የግል ተበዳዮቹን መጀመሪያ ተጠርጥረዋል በተባሉበት ጉዳይ ለረዥም ጊዜ አስረው ማቆየታቸው ሕገወጥ መሆኑን በመረዳታቸው በአዘአኮ የሥልጣን ክልል ሥር ሊሆን የሚችል ሌላ ወንጀል ፈጥረው የግል ተበዳዮች የታሠሩት በኮሚቴው ውሳኔ መሆኑን ለማሳየትና ሕጋዊ ሽፋን ለመስጠት ሞክረዋል ።

በዚህ አጋጣሚ ሳይነሳ መታሰፍ የሌለበት አንድ ነጥብ አለ ። ጉዳዮችን በግል ከመወሰን ይልቅ በኮሚቴ የጋራ ውሳኔ እንዲያገኙ ማድረግን የሚመርጡ አንዳንድ ኃላፊዎች አሉ ። ይህን የሚያደርጉትም የጋራ ውሳኔን ዲሞክራሲያዊ ገጽታ በመቀበል ሳይሆን የጋራ አመራር (ውሳኔ) የግል ተጠያቂነትን የማያስከትል እየመሰላቸው ነው ። በምንከተለው ርዕዮተዓለም የሕዝባዊ አስተዳደር ዋና መሠረት የጋራ (የወል) አመራር በመሆኑ የሕዝብ ዲሞክራሲያዊ ተሳትፎ በሰፊው የሚገለጥበት አንድ መስክ ነው ። የጋራ አመራርና ውሳኔ የግልና የወል ተጠያቂነትን አያስከትልም ማለት ግን አይደለም። በኮሚቴ የተላለፈ ማናቸውም ውሳኔ ግልጽ የሆነ ሕግን የሚጥስ ፡ በሰዎች መብት

ቶች ላይ ጉዳት የሚያደርስ ወይም ለማይገባ ቸው ሕገወጥ ጥቅም የሚያስገኝ ከሆነ ውሳኔውን የሰጡት የኮሚቴ አባላት የግልፅ የወል ኃላፊነት እንደሚኖርባቸው ሊታወቅ ይገባል። በመሆኑም በኃሪ የሚያስተላልፉ ቸው ውሳኔዎችና ትዕዛዞች የሕግ ድጋፍ እንዳላቸው ማረጋገጥ ይኖርባቸዋል።

8. ወንጀሉን ለመከላከል የሚረዱ እንዳንድ ነጥቦች፡

በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን ለመከላከል ከሚረዱ እንዳንድ ነጥቦች መካከል የሚከተሉትን መጠቀም ይቻላል።

8.1. የሶሻሊስት ሕጋዊነትን ሚና ማሳደግ፡

የኢሠጥኦክ ሁለተኛ ጉባኤ ባሳለፈው ውሳኔ «—የሶሻሊስት ሕጋዊነትን ለማስፈን ጥረት እየተደረገ የሥራ ተጠያቂነትና ኃላፊነት እንዲኖር እንዲደረግ» ብሏል። «የኢትዮጵያ ሠራተኞች ፓርቲ ፕሮግራምም ሶሻሊስት ሕጋዊነት ከሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ገላጭ ባሕር ያት መካከል አንዱ መሆኑን አረጋግጧል። ይህ ደግሞ ሶሻሊስት ሕጋዊነት ምንድነው? ወደሚለው ጥያቄ መልስ ያሸጋግረናል። ሶሻሊስት ሕጋዊነት የመንግሥት አካሎች፣ የሕዝባዊ ድርጅቶችና የማኅበራት ሠራተኞችና ሹማዎች፣ እንዲሁም ግለሰቦች ሕጉችንና በሕጉ መሠረት የወጡ ደንቦችንና የመንግሥት መመሪያዎችን ያለምንም ግወላወል በትክክልና በጥበቅ ግክበርን ይጠይቃል። የሶሻሊስት ሕጋዊነት መርህ በግናቸውም መንግሥታዊ ወይም ሕዝባዊ ድርጅቶች ውስጥ በአመራር ላይ ያሉ ግለሰቦች ሥልጣናቸውን ያላገባብ እንዳይገለገሉበት፣ ከሥልጣናቸው ውጭ እንዳይሠሩ፣ ተገቢውን መንግሥታዊና ሕዝባዊ አገልግሎት ከመስጠት ቸል እንዳይሉና የሥራ ዲስፕሊን እንዲኖር የሚያደርግ ነው።

የሶሻሊስት ሕጋዊነት መስፈን የዜጎችን የኢኮኖሚ፣ የሶሻልና የፖለቲካ መብቶችና ነጻነቶች ማስከበር ብቻ ሳይሆን ለነሱ መከ

በር እጅግ አስፈላጊ የሆኑት የሕዝብ መሠረታዊ ግዴታዎችን በሚገባ መወጣትንም ይጠይቃል። ከነዚህም የሕዝብ መሠረታዊ ግዴታዎች መካከል ዜጎች ርስ በርሳቸውም ሆነ ከመንግሥትና ከሕዝባዊ ድርጅቶች ጋር በሚኖራቸው ግንኙነት ለኅብረተሰቡ የሚሰጣቸው በመሆናቸው መደረግ የሚገባቸውንና ኅብረተሰቡን የሚጉዱ በመሆናቸው መደረግ የማይገባቸውን ተግባሮች የሚወስነውን፣ ባጠቃላይ በሕዝብ ጥቅምና ፍላጎት ላይ ተመሥርቶ የሰዎች ባሕርይ ምን መሆን እንዳለበት በመወሰን የተደነገገውን ሕግ የግክበር ግዴታ አንዱ ነው።

የሶሻሊስት ሕጋዊነት ሚና ግደግ ግለት የሕግ፣ የደንቦችና የመመሪያዎች በይበልጥ መከበርና ሥራ ላይ መዋል ግለት፣ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልም መዳከም ግለት ነው። በመሠረቱ በሕግ፣ በደንብና በመመሪያ መሠረት ሁሉም በትክክል በየትም ቦታ ከሠራ ግንም ሰው የሚያገኘውም ሆነ የሚያጣው ከሕግ ውጭ አይሆንም። በመሆኑም በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል እንቀጽ «ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለራሱ ለግጥኘት ወይም ለሌላ ሰው ለግብዣነት ወይም በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ለማድረስ በግብብ» የሚለው ሕሊናዊ ሁኔታ ስለሚጠፋ ይህ ወንጀል ሊኖር አይችልም። ይሁን እንጂ እዚህ ደረጃ ለመድረስ የሶሻሊስት ሕጋዊነትን ሙሉ በሙሉ መስፈን የሚጠይቅ ነው። ሶሻሊስት ሕጋዊነትም የራሱ የፅድገት ሂደት ስለሌለው መርሁን ተግባራዊ ለማድረግ በጀመረች አገር ይህ ወዲያውኑ እውን የሚሆን አይደለም። ቢሆንም በኢሕአፋ ሶሻሊስት ሕጋዊነትን የማስፈን ግንባር ቀደም ተልዕኮ ያላቸው የፍትሕ አስተዳደር አካሎች መጠናከርና የሕዝብም የነቃ ተሳትፎ መታከል ለዚህ ወንጀል መዳከም ከፍተኛ አስተዋጽኦ እንደሚያደርጉና እውርቂ ውጪትም እንደሚገኝ ይታመናል።

8.2. የአዲሱን ሥርዓት ግንባታ ማፋጠን፤

በዚህ ጽሑፍ መግቢያ ላይ እንደተገለጸው ወንጀል በአንድ ታሪካዊ ወቅት እንደተከሰተ ሁሉ የራሱን ዕድገት ጠብቆ የሚከሰምበት ጊዜ ይመጣል ። ወንጀል የሚከሰመውም በከፍተኛው የኮሚኒስት ሰልተኞች ቢሆንም ማኅበራዊ መሠረቱ እየመነመነ በሚመጣበት በሶሻሊዝም ይዳከማል። አዲስና ተራማጅ ባህል የመገንባት እንቅስቃሴ ለዚህ አንድ አጋዥ ኃይል ይሆናል ።

የሽግግሩ ወቅት ያለፈው ሥርዓት ቅሪቶች ሙሉ በሙሉ የማይጠፋበት አዲሱና ተራማጅ ባህል ገና ያልዳበረበት በመሆኑ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀል አሁንም ትኩረትን የሚጠይቅ ማኅበራዊ እንክን ነው ።

በአሁኑ ፕሮግራም እንደተረጋገጠው የነገይቱ ሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ አንደኛው ገላጭ ባሕርይ ዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት ነው ። ይህም የፊውዶ ቡርጂውን ቢሮክራሲያዊ ማዕከላዊነት ማክተምና በምትኩም የዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነትን መስፈን የሚያበሰር ነው ። ይህን መርህ መመሪያቸው በማድረግ የሚሠሩት የመንግሥትና የሕዝባዊ ድርጅቶች አካላት በሕዝብ ንቁ ዲሞክራሲያዊ ተሳትፎ የሚገነቡ እንደመሆናቸው የጋራ አመራርና ተጠያቂነት ዋናዎቹ ባሕርያቱ ይሆናሉ ።

በሥልጣን ያላገባብ ለመገልገል አንደኛው መንስኤ የሆነው የፊውዶ—ቡርጂው ቢሮክራሲያዊ አሠራር ባለፉት አሥራ አንድ የአብዮት ዓመታት እየመነመነ ቢመጣም በሕዝባዊ አሠራር የሚተካው በሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ነው። ይህም የአንዳንድ ሹማምንት ተናጠል ውሳኔን መቅረትና የጋራ አመራርን መተካት ያረጋግጣል ። በዚህም የአንድ ግለሰብ አምባገነንነት፣ ትምክህትና ጥጋብ ዲሞክራሲያዊ ውይይትና በላል ውሳኔን በሚያመነጩ የጋራ አመራርና በጠንካራ ዲሲፕሊን

እየፈራረሰ እንደሚሄድ ይታመናል ። በመሆኑም ዲሞክራሲያዊ ማዕከላዊነት፣ ሶሻሊስት ሕጋዊነት፣ ንቁ የሕዝብ ተሳትፎ፣ የሶሻሊስት የምርት ግንኙነት ወዘተ... ዓይነተኛ መለያዎቹ የሆኑበት የአዲሱ ሥርዓት ግንባታ መፋጠን ማለት የወንጀል ማኅበራዊ መሠረቶችን ቀስ በቀስ እየፈነቀሉ በመናድ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን መቀነስ ማለት ነው ።

8.3 የአቤቱታ ሥርዓትን ማዳበር ፤

አቤቱታ የባለሥልጣኖች የተሳሳተ አሠራር በሚመለከተው ክፍል ሊታረም የሚችልበት አንዱ ጠቃሚ መድረክ ነው ። በመሆኑም የሚመለከታቸው ባለሥልጣኖች ሁሉ ቢርዋቸውን ከፍተው አቤቱታ አቅራቢዎችን ማዳመጥ ይበልጥ መጠናከር የሚገባው አሠራር ነው ። በመሠረቱ አቤቱታ ማሰማት የዜጎች መሠረታዊ መብት ሲሆን፣ አቤቱታ ተቀብሎ አስፈላጊውን መወሰን ደግሞ የባለሥልጣን ግዴታ ነው ። በሥልጣን ያላገባብ መገልገል በዳኝነት፣ በአስተዳደር፣ በኢኮኖሚ ወዘተ... መስኮች ሊከሰት ስለሚችል በደል የደረሰበት ወገን ወንጀሉን ማጋለጥም ሆነ ለሚመለከተው የበላይ አካል አቅርቦ እንዲታረም ማድረግ ማለት በአንድ በኩል የራሱን መብት ማስከበር፣ በሌላ በኩልም ባለሥልጣኖችን እንዳይሳሳቱ ወይም እንዳያጠፉ መጠበቅ ማለት ነው ።

የበላይ አካላት የበታች አካላትን አሠራር ለመቆጣጠር ከሚያስችሏቸው ዘዴዎች መካከልም አቤቱታ አንዱ ነው ። በሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ የሚመሠረቱ የፍትሕ አስተዳደር የመስተዳደርና ሌሎች የሚመለከታቸው አካላት ለአቤቱታ ሊሰጡ በሚችሉት ከፍተኛ ግምት ይህን መስሉን ወንጀሎች ለመከላከልም ሆነ ለማውጣት ችሉታቸው የላቀ እንደሚሆን ይገመታል ።

2.4. የሕግ ፕሮፓጋንዳና ትስቀሳጥ ግስፋፋት ፡

ሕግ በነጋሪት ጋዜጣ ታትሞ በመውጣቱ ብቻ በሁሉም ዘንድ ይታወቃል ማለት አይደለም ፡ ሕግን ከነሚያስከትለው ውጤት በመተንተን ለሕዝቡ ግስተማር ያስፈልጋል ፡ ይህ ማለት ግን ሕዝቡ በሙሉ ሕግ ትምህርት ቤት ገብቶ መማር አለበት ማለት አይደለም ፡ ከመደበኛ የሕግ ትምህርት ቤት ውጭ የሕግ ትምህርት ለሕዝብ ሊሰራው የሚችልባቸው ብዙ ሰልፋቶች ይኖራሉ ፡ በመገናኛ ብዙኃን (በሕዝብ መገናኛ ዘዴዎች) ፣ በመጽሔቶችና በመጻሕፍት የሕግ ትንተናና ፍርዶችን ማስራጨትም ይቻላል ፡ በዚህም የሕዝቡን ንቃተ ሕግ ማበልጸግ ፣ ይህም በበኩሉ ከሌሎች ሁኔታዎች መለወጥ ጋር ወንጀለኛነትንና ወንጀልን ሊያዳክም ብሎ ሊያከስም ይችላል ፡

8.5. የሕዝብን ንቁ ተሳትፎ ማዳበር ፡

ንቁ የሕዝብ ተሳትፎ ያለበት አሠራር የነገይቱ ሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ሌላው ገላጭ ባሕርይ እንደሚሆን የፓርቲያችን ፕሮግራም አረጋግጧል ፡ ባሳለፍነው አሥራ አንድ የአብዮትና የድል ዓመቶች በሕዝባዊ ድርጅቶች ፣ በኅብረት ሥራና በሙያ ማኅበራት ዙሪያ በመሰባሰብ ንቁ ተሳትፎውን ሲገልጽ የቀየው የኢትዮጵያ ሕዝብ ወደፊት በመንግሥት አሠራር ውስጥ ለሚኖረው የላቀ ተሳትፎ የሚያዘጋጀውን ትምህርት ተሰጧል ፡

በየትኛውም ዘርፍ የሚደረግ የሠርቶ አደሩ ሕዝብ ንቁ ተሳትፎ በቀጥታ ወይም በወኪሎቹ ወይም በድርጅቶቹ አማካኝነት ሊገለጽ ይችላል ፡ በተለይ እነዚህ የሕዝብ ተሳትፎ መግለጫ መድረኮች ወንጀልንና ወንጀለኛነትን በመዋጋትና በመከላከል ረገድ የሚያበረክቱት አስተዋጽኦ ተላል አይደለም ፡ ይህን በሚመለከት በዚህ በሽግግር ወቅት እንደከነግትና ኢገማ የመሳሰሉት ሕዝባዊ ድርጅቶች በምሳሌነት ሊጠቀሱ የሚችሉ ናቸው ፡

ወንጀልንና ወንጀለኛነትን ከሚከላከሉ አካላት መካከል የሠርቶ አደሩ ቁጥጥር ኮሚቴም ሌላው የሚጠቀስ ድርጅት ነው ፡ በተለይ በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወንጀልን በመከላከል ረገድ በዚህ ኮሚቴ ላይ የተጣለውን ኃላፊነት በማስመልከት የኢትዮጵያ ሠራተኞች ፓርቲ ፕሮግራም እንደገለጸው «የሠርቶ አደሩ ቁጥጥር ኮሚቴ በተፈለገው መልክ ተግባራዊ መሆን ... በአስተዳደር ውስጥ ዲሞክራሲያዊ ግዕዝነትና ሕጋዊነት እንዲሰፍን ፣ ቢርከራሲያዊነትና አድላዊነት እንዲወገድ ለማድረግ ከፍተኛ አስተዋጽኦ ያለው በመሆኑ በአዲሱ ሥርዓት ግንባታ ውስጥ የጉላ ሥፍራ ይኖረዋል ፡»

በአጠቃላይ ከሕዝብ ተሰውሮ የሚቀር ነገር ቢኖር እጅግ በጣም ትንሽ በመሆኑ በአዲሱ የፖለቲካ ሥርዓት አካላት ማለትም በመንግሥት ፣ በሕዝባዊ ድርጅቶች ፣ በኅብረት ሥራና በሙያ ማኅበራት ውስጥ የሚኖረው ንቁ የሕዝብ ተሳትፎና የተቀናጀ አሠራር እንደበሥልጣን ያላገባብ መገልገል የመሳሰሉትን የማኅበራዊ ዕድገት ጠርቶች (ወንጀሎች) ለመከላከልና ለማውጣት የሚያስችል አመች ሁኔታን ይፈጥራል ፡

በሥልጣን ያላገባብ መገልገልን የሚመለከቱ ዋቢ ሕጎች ፤

1- ፍትሕነገሥት

ዳኛን በሚመለከት ፡

- ቁጥር 1419—ፊት አይቶ ከግድላት የራቀ ይሁን ፡
- ቁጥር 1441—በፍርድ ጊዜ ለባለፀጋ ፊት አታድላ ፡ ለድህውም አትዘንለት ... ፡
- ቁጥር 1690—ሰውን አሥር ወደሚሻው መድረሱን የሚከለክለው እንዲሞትም ሌሎች ወደእርሱ እንዳይደርሱ የከለ

ከሌ በረሃብም ቢሞት ወይም አውቆ ከሚገድል ጋር ቢያሳድረውና ቢገድለው ይኸውም እንደአንበሳና እንደ እባብ ያለው ነው። የዚህም ፍርድ አውቆ እንደገደለ ሰው ነው።

ነገሥታትን በሚመለከት፤

ቁጥር 1543- (ንጉሥ) በሕዝቦቹ መካከል በቅን ሊፈርድ ይገባል። ለራሱ ለሌላውም ለልጁም ወይም ለዘመድ፣ ለወዳጁም ወይም ለባዕድ ቢሆን ከአመጽ ወገን በምንም አያድላ...።

2- የ1923 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ፤

ቁጥር 225- ከሹመት ከተሻረና ሥራውን እንዳይሠራ ከተከለከለ በኋላ የመን ግሥት ሥራ ሲሠራ የተገኘ ሰው ላይ ሾም ተሾሚያለሁ ብሎ የመንግሥት ሥራ ሲሠራ በተገኘ ሰው ቅጣት ይቀጣል።

ቁጥር 233- በመንግሥት ሥራ ላይ ሳለ አንዱን ሠራተኛ ለመጉዳት ወይም አንዱን ሠራተኛ ለመጥቀም ከሌላው ሰው ገንዘብ የተቀበለ የመንግሥት ሠራተኛ ከ6 ወር እስከ 2 ዓመት ታስሮ ከሃምሳ ብር እስከ 200 ብር መቀጫ ይከፍላል።

ቁጥር 238- ሌላውን ሰው ለመጉዳት ብሎ ሥራውን በማይገባ የሚሠራ የመን ግሥት ሠራተኛ ከሦስት ወር እስከ ዓመት ታስሮ ከ50 ብር እስከ 200 ብር መቀጫ ይከፍላል።

3- የ1949 ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ፤

ቁ/ 414- በሥልጣን ያላገባብ ስለመሥራት።

1/ ከዚህ በላይ የተመለከቱት ባለሥልጣኖችና ሠራተኞች ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለራሳቸው ለማግኘት፣ ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት ወይም በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ለማድረስ በማሰብ፤

ሀ/ ከዚህ በታች በተለይ ከተመለከቱት ሁኔታዎች ውጭ በተሰጣቸው የሥልጣን ችሎታ ከመጠን አሳልፎ በመገልገል፣ በግልጽ የተሰጣቸውን የሥልጣን ችሎታ ወይም በሹመታቸው ማዕረግ በመመካት፤

በግልጽ ተግባርም ሆነ ቅጣትን በሚያስከትል ግድፈት ሥልጣናቸውን ከመጠን በማሳለፍ የሠሩበት እንደሆነ፤

ለ/ በግልጽ ከተሰጣቸው የሥልጣን ችሎታ በላይ አልፈው የሠሩ እንደሆነ፤

ሐ/ በሥልጣን ያልተሰጣቸውን ወይም የሥልጣናቸው ችሎታ የማይፈት ድላቸውንና መብታቸው ያልሆነውን ጉዳይ ይልቁንም ሥልጣናቸው በማይፈቅድላቸው ጊዜና ከሥራ ከታገዱ፣ ከተዛወሩ፣ ከተሻሩና ሥልጣናቸውን ከተው በኋላ የሠሩበት እንደሆነ፤

በሕጉ ላይ ስለዚሁ ጉዳይ የሚወሰን በተለይ ከፍተኛ የሆነው የቅጣት ድንጋጌ ደንብ እንደፀና ሆኖ በአሥራት ቅጣት ወይም በገንዘብ መቀጫ ይቀጣሉ።

2/ ይህ አድራጉት በሕዝብ፣ ወይም በግል ጥቅም ከፍ ያለጉዳት የሚያደርስ የሆነ እንደሆነ የግል ነፃነትን የማሳጣቱ ቅጣት እስከ አምስት ዓመት ሊደርስ የሚችል ጽኑ እሥራትና የገንዘብ መቀጫ ነው።

4 /የ1967 ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ (አዋጅ ቁ.8/1967)፤

ቁ. 22. በሥልጣን ያላገባብ ስለመገልገል፤

1/ ማንም የመንግሥት ሠራተኛ ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለራሱ ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት ወይም በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ለማድረስ በማሰብ

ሀ/ የተሰጠውን የሥልጣን ችሎታ ከመጠን አሳልፎ በመገልገል ወይም በሹመቱ ማዕረግ በመመካት በግልጽ ተግባርም ሆነ ቅጣትን ሊያስከትል በሚችል ግድፈት ሥልጣኑን ከመጠን በላይ በማሳለፍ የሠሩበት እንደሆነ፤

ለ/ የመንግሥት ወይም የሕዝብን ጥቅም በሚጉዳ አካላት በተሰጠው ሥልጣን ያላገባብ የሠራበት እንደሆነ፤

ሐ/ በሥልጣኑ ያልተሰጠውን ወይም የሥልጣኑ ችሎታ የማይፈቅድለትንና መብቱ ያልሆነውን ጉዳይ ይልቁንም ሥልጣኑ በማይፈቅድለት ጊዜና ከሥራ ከታገደ፣ ከተሳወረ፣ ከተሻረና ሥልጣኑን ከተወ በኋላ የሠራበት እንደሆነ፣ ከምስት እስከ አሥራ አምስት ዓመት በሚደርስ ጽኑ እሥራት ይቀጣል።

2. ይህ አድራጉቱ በሕዝብ ጥቅም ላይ ከፍተኛ ጉዳት የሚያደርስ ወይም በአፍቅሮ ንግድ ስሜት በሆነ ጊዜ የአሥራቱ ቅጣት እንደተጠበቀ ሆኖ እስከሐያ ሺህ ብር በሚደርስ መቀጫ ይቀጣል።

5- የ1973 ልዩ ወንጀልኛ መቅጫ ሕግ (አ)

የጅ ቁ- 214/1974/፤

ቁ-23- በሥልጣን ያላገባብ ስለመገልገል፤

ገላ፤

1/ ጣኝም የመንግሥት ሠራተኛ ወይም የሕዝባዊ ድርጅት ወይም የኅብረት ሥራ ጣባበር ተመራጭ ወይም የጥበቃ ጓድ አባል ሕገወጥ የሆነ ጥቅም ለራሱ ለግጥኝነት ወይም ለሌላ ለግስጥኝነት ወይም በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ለማድረስ በማሰብ፤

ሀ/ የተሰጠውን የሥልጣን ችሎታ ከመጠን አሳልፎ በመገልገል ወይም በሹመቱ ግዕረግ በመመካት በግልጽ ተግባርም ሆነ ቅጣትን ሊያስከትል በሚችል ግድፈት ሥልጣኑን ከመጠን በላይ በማሳለፍ የሠራበት እንደሆነ፤

ለ/ የመንግሥት ወይም የሕዝብን ጥቅም በሚጉዳ አካላት በተሰጠው ሥልጣን ያላገባብ የሠራበት እንደሆነ፤

ሐ/ በሥልጣኑ ያልተሰጠውን ወይም የሥልጣኑ ችሎታ የማይፈቅድለትንና መብቱ ያልሆነውን ጉዳይ

ይልቁንም ሥልጣኑ በጣይ ፈቅድለት ጊዜና ከሥራ ከታገደ፣ ከተሳወረ፣ ከተሻረና ሥልጣኑን ከተወ በኋላ የሠራበት እንደሆነ፣ ከምስት እስከ አሥራ አምስት ዓመት በሚደርስ ጽኑ እሥራት ይቀጣል።

2- ይህ አድራጉቱ በሕዝብ ጥቅም ላይ ከፍተኛ ጉዳት የሚያደርስ ወይም በአፍቅሮ ንግድ ስሜት በሆነ ጊዜ የአሥራቱ ቅጣት እንደተጠበቀ ሆኖ እስከ ሐያ ሺህ ብር በሚደርስ መቀጫ ይቀጣል።

6- የ1954 ፍትሐብሔር ሕግ፤

ቁ- 2033- በሥልጣን ያላገባብ ስለመጠቀም፤

ጠቀም፤

1- አንድ ሰው በሌላ ሰው ጥቅም የተሰጠውን ሥልጣን ለግል ጥቅም የሠራበት እንደሆነ አጥፊ ነው።

2/ የመንግሥት ሠራተኛ የሆነ ሰው ለጠቅላላው ጥቅም እንዲያገለግልበት በሥራው (በሹመቱ) ያገኘውን ሥልጣን ለግል ጥቅም ወይም ለተለየ ሰው ጥቅም ያጥለው እንደሆነ ጥፋተኛ ነው።

ቁ- 2126- ስለመንግሥት አላፈነት (1)

መሠረቱ፤ *

1- የመንግሥት ሹም ወይም ሠራተኛ በራሱ ጥፋት በሌላ ሰው ላይ ጉዳት ያደረሰ እንደሆነ በማናቸውም ምክንያት ቢሆን ኪግራውን ለመክፈል ይገደዳል።

2- የተደረገው ጥፋት የመንግሥቱን ሥራ ሲሠራ የደረሰ የሥራ ጥፋት የሆነ እንደሆነ የተገኘው ሰው ኪግራው ከመንግሥት ላይ ለመጠየቅ ይችላል ሆኖም በለከፈለው ገንዘብ መንግሥት የተባለውን ሠራተኛ ወይም ሹም መልስ እንዲከፍለው ለመጠየቅ መብት አለው።

3- ሠራተኛው የደረገው ጥፋት የግል ጥፋቱ የሆነ እንደሆነ መንግሥት አላፈነት አይኖርበትም።

* የዚህ አንቀጽ ደንብ «ለሕዝብ አገልግሎት በተጻፉ በሕግ የሰውነት መብት በተሰጣቸው ድርጅቶች ሠራተኞች ላይ ተፈጻሚ ይሆናል» (ቁ. 2128)

የግርጌ ግስታወኛ ፤

1. እነ የሐንስ ጥሩይ (አዘጋጀች)፣ «ወት
ታዊ የሕግ ጥያቄዎችና አስተያየቶች፤
በሥልጣን ያላገባብ በለመገልገል ወን
ጀል»፣ ሕግና ፍርድ ቅጽ ቁጥር ፪፡
አዲስ አበባ፣ ፲፱፻፸፰፣ ገጽ ፱።
2. ፍትሐ ነገሥት ቴ- ሸሺጃግደ፣ ሸሺ
ጀገጠ፣ ሸሺጀገጣ፣ ሸሺጀገ ግደ፣ ሸሺ
ጀገጃ፤ ሸሺጀገ።
3. ወልደ የሐንስ ወርቅነህ፣ «ቢርከራ
ቢና ሕዝባዊ አስተዳደር»፣ መስከረም
ቅጽ ፪ ቴ- ፲፮ አዲስ አበባ፣ ፲፱፻፸፰፣
ገጽ ፱።
4. የሕዝብ ደኅንነትና ጥበቃ ሚኒስቴር፣
«የተቦ ታሪካዊ አመጣጥና ገጽታ»፣
ደኅንነት፣ ፫ኛ እትም አዲስ አበባ፣
፲፱፻፸፭፣ ገጽ ፴፭።
5. ግንተመ ሥላሴ ወልደ መስቀል፣
ዝክረ ነገር፣ ፪ኛ እትም፣ አርቲስቲክ
አታሚዎች፣ አዲስ አበባ፣ ፲፱፻፷፯፣
ገጽ ፯፻፲።
6. ግንተመ ሥላሴ፣ የተጠቀሰ፣ ገጽ ፯፻
፲፩—፲፻፲፪።
7. ፍትሐ ነገሥት—ምዕራፍ ፵፪—፶
8. የ፲፱፻፳፫ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር
፪፻፳፭፣ ፪፻፴፫፣ ፪፻፴፭።
9. የ፲፱፻፵፬ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ አዋጅ
ቁጥር ፪፻፶፭/፲፱፻፵፬ ቁጥር ፱፻፲፬።
ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ አዋጅ
ቁጥር ፭/፲፱፻፷፮፣ ነጋሪት ጋዜጣ፣
፳፱ኛ ዓመት ቁጥር ፭፣ ቁጥር ፳፪።
10. የተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ
ሕግ አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፬/፲፱፻፸፭፣ ነጋ
ሪት ጋዜጣ፣ ፵፩ኛው ዓመት ቁጥር ፪፣
ቁጥር ፳፫።
11. ብሔራዊ የሥርተ አደሩ ቁጥር ኮሚ
ቴ፣ ቁጥር፣ ቁጥር ፪፣ አዲስ አበባ
፲፱፻፸፮፣ ገጽ ፶፮።
12. አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፬/፲፱፻፸፭ ቁጥር ፳፫።
13. የ፲፱፻፵፬ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር
፶፮ (፪)።
14. የ፲፱፻፵፬ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር
፶፬ (፪)።
15. የ፲፱፻፵፬ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር
፶፭ (፩)።
16. የልዩ ፍርድ ቤት ይገባኝ መ/ቁጥር
፴/፸፭።
17. የልዩ ፍርድ ቤት የወንጀል መ/ቁጥር
፴/፸፪።
18. የልዩ ፍርድ ቤት የወንጀል መ/ቁጥር
፲፩/፸፮።
19. ቴዎድሮስ ይልማና ገርግ ሚንያለው፣
በሥልጣን ያላገባብ መገልገል ወን
ጀል በኢትዮጵያ ሕጎች—ጽንሰ ሐሳ
ብና ልምድ፣ (ያልታተመ) ፲፱፻፸፮
ገጽ ፳፪።
20. የልዩ ፍርድ ቤት ይገባኝ መ/ቁጥር/፸፬።
21. የልዩ ፍርድ ቤት ዓቃቤ ሕግ V አድራሰ
ሐሚድ፣ ሕግና ፍርድ፣ ቅጽ ፪ ቴ- ፪
(፲፱፻፸፮)፣ ገጽ ፱፮—፳፻።
22. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁጥር ፵፩/፸፮።
23. ከላይ በግርጌ ግስታወሻ ቴ- ፳፩ የተጠ
ቀሰው።
24. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁጥር ፲፩/፸፮
25. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁጥር/፸፮፣ ፮/፸፭።
26. የ፲፱፻፵፬ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር
፳፱ (፩)።
27. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁጥር ፭/፸፮።
28. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁጥር ፵፮/፸፮።
29. የልዩ ፍርድ ቤት ይገባኝ መ/ቁ ፴/፸፭።
30. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁጥር ፳፩/፸፮።
31. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁጥር ፴/፸፱።
32. እነቴዎድሮስ፣ የተጠቀሰ ገጽ ፳፬።
33. የ፲፱፻፵፬ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር/፪፻፲፬
34. አዋጅ ቁጥር ፭/፲፱፻፷፮ ቁጥር ፲፬/፫
35. አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፬/፲፱፻፸፭ ቁጥር ፳፫።

36. የብሔራዊ ውትድርና አገልግሎት ግድታዊያን አዋጅ ቁጥር ፪፻፱/፲፱፻፸፭ ስር፡ ነጋሪት ጋዜጣ፡ ግድኛ ዓመት ቁጥር ፱፡ ቁጥር ፲፪ ።
37. ወታደራዊ ኮሚሲዮንና የአካባቢ ሕዝባዊ ሠራዊት ግድታዊያን አዋጅ ቁጥር ፪፻፱/፲፱፻፸፭ ነጋሪት ጋዜጣ፡ ግድኛ ዓመት ቁጥር ፲፡ ቁጥር ፳፭
38. የኢሠጋኦኮ ግድታዊያን አዋጅ ቁጥር ፪፻፱/፲፱፻፸፭ ነጋሪት ጋዜጣ፡ ግድኛ ዓመት ቁጥር ፭፡ ቁጥር ፪ (፪) ።
39. የጎብረት ሥራ ግንባራት አዋጅ ቁጥር ፪፻፱/፲፱፻፸፭ ነጋሪት ጋዜጣ፡ ግድኛ ዓመት ቁጥር ፮፡ ቁጥር ፪ (፪) ።
40. አዋጅ ቁጥር ፪፻፱/፲፱፻፸፭ ቁጥር ፱
41. አዋጅ ቁጥር ፪፻፱/፲፱፻፸፭ ቁጥር ፱
42. የጎበረዎች ግንባር ግድታዊያን ግጠና ከሪዎ አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፱/፲፱፻፸፭ ነጋሪት ጋዜጣ፡ የኛ ዓመት ቁጥር ፲፭፡ ቁጥር ፲፫—፲፫ ።
43. የከተማ ነዋሪዎች ግንባራት ግጠና ከሪዎና የግንባራ ስራ አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፱/፲፱፻፸፱ ነጋሪት ጋዜጣ፡ ግድኛ ዓመት ቁጥር ፭፡ ቁጥር ፲ ።
44. የከተማ ነዋሪዎች ግንባራትና የከተማ አስተዳደር አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፱/፲፱፻፸፫፡ ቁጥር ፲፭፡ ግድ፡ ግድ፡ ግድ፡ የጎበረ ግንባራትን ለግጠናዊ የወጣ አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፱/፲፱፻፸፱ ነጋሪት ጋዜጣ፡ ግድኛ ዓመት ቁጥር ፮፡ ቁጥር ፳፭—፳፮ ።
45. የልዩ ፍርድ ቤት ይገባኝ መ/ቁ፱/ሮ፭፡ የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁ ፭/ሮ፮
46. የ፲፱፻፵፱ ወንጀለኛ መትጢ ሕግ ቁጥር ፱፻፲፱/፭ ።
47. የ፲፱፻፵፱ ወንጀለኛ መትጢ ሕግ ቁጥር ፱፻፲፱፡ ፳፭ ።
48. የ፲፱፻፵፱ ወንጀለኛ መትጢ ሕግ ቁጥር ፱፻፲፱/፪ ።
49. አዋጅ ቁጥር ፭/፲፱፻፷፮ ቁጥር ፳፪፡ አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፱/፲፱፻፸፱ ቁጥር ፳፫
50. ልዩ ፍርድ ቤት ይገባኝ መ/ቁ ፮/ሮ፱
51. አዋጅ ቁጥር ፲፮/፲፱፻፷፭ (የአዋጅ ቁጥር ፭/፲፱፻፷፮ ግዛታዊ) ቁጥር ፵፪/፪፡ አዋ

- ጅ ቁጥር ፪፻፲፱/፲፱፻፸፱ ቁጥር ፵፪/፪
52. አዋጅ ቁጥር ፭/፲፱፻፷፮ ቁጥር ፵፫፡ አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፱/፲፱፻፸፱ ቁጥር ፵፭
53. የ፲፱፻፵፱ ወንጀለኛ መትጢ ሕግ ቁጥር ፱፻፲፱ ።
54. የ፲፱፻፶፱ ወንጀለኛ መትጢ ሕግ ሥነ ሥርዓት ቁጥር ፩ ።
55. የ፲፱፻፷፮ ልዩ ወንጀለኛ መትጢ ሕግ ሥነ ሥርዓት አዋጅ ቁጥር ፱/፲፱፻፷፮፡ ነጋሪት ጋዜጣ ግድኛ ዓመት ቁጥር ፱፡ ቁጥር ፭ ።
56. የልዩ ጦር ፍርድ ቤት ግድታዊያን፡ የልዩ ወንጀለኛ መትጢ ሕግና የልዩ ወንጀለኛ መትጢ ሕግ ሥነ ሥርዓት አዋጅን ለግዛታዊ የወጣ አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፱/፲፱፻፷፮፡ ነጋሪት ጋዜጣ፡ ግድኛ ዓመት ቁጥር ፲፮፡ ቁጥር ፪ ።
57. የልዩ ጠቅላይ ጦር ፍርድ ቤት ግድታዊያን አዋጅ ቁጥር ፮/፲፱፻፷፮፡ ነጋሪት ጋዜጣ ግድኛ ዓመት ቁጥር ፭፡ ቁጥር ፲፭
58. ልዩ ፍርድ ቤትን ለግድታዊ የወጣ አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፱/፲፱፻፸፱ ነጋሪት ጋዜጣ ግድኛ ዓመት ቁጥር ፭፡ ቁጥር ፱፻፲፱ ።
59. አዋጅ ቁጥር ፪፻፲፱/፲፱፻፸፱ ቁጥር ፲፭/፫ ።
60. ታምሩ ወንጀለኛ አገገህ « በመንግሥታዊና ሕዝባዊ ሰነዶች ላይ ስለሚፈጸሙ ጥፋቶችና ስለአጠባበቃቸው»፡ ሕግና ፍርድ፡ ቅጽ ፩ ቁጥር ፮፡ አዲስ አበባ፡ ፲፱፻፸፮፡ ገጽ ፳፮ ።
61. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁ ፲፮/ሮ፭፡ ፳፭/ሮ፮፡ ፵፮/ሮ፭ ።
62. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁ ፳፭/ሮ፮ ።
63. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁ ፵፮/ሮ፮ ።
64. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁ ፲፱/ሮ፮ ።
65. የልዩ ፍርድ ቤት ዓቃቤ ሕግ V/አንባ/ዘውዲ ተሰማ፡ ሕግና ፍርድ፡ ቅጽ ፪ ቁጥር ፲፮ ፪፻፲፱—፲፱ ።
66. የ፲፱፻፵፱ ወንጀለኛ መትጢ ሕግ ቁጥር ፳፱፡ ሮ
67. የልዩ ፍርድ ቤት መ/ቁ ፭/ሮ፮ ።
68. የኢሠጋኦኮ ፪ኛ ጉባኤ ሰነዶችና ውሳኔዎች፡ አዲስ አበባ፡ ፲፱፻፸፭፡ ገጽ ፪፻፸፮

የኤክስፐርት ማስረጃ በኢትዮጵያ ሕግ- በማነፃፀር የቀረበ

በዓለማዊው ኃይል ፤

I

የዚህ ጽሑፍ ዓላማ የኤክስፐርት ግስረጃ ምን ግለት እንደሆነ፣ የኤክስፐርት ግስረጃ በኢትዮጵያ ፍርድ ቤቶች በምን ሙሉ እንደሚታይና በምን ሙሉ መታየት እንዳለበት፣ በሌሎች አገሮች ያለው ሁኔታ ምን እንደሆነና በሰላማዊነት ነጥቦች እንዳንድ ሕጎችን በመጻሰስ በሕግ ሙያና ከዚህ ጋር በተያያዙ ሥራዎች ላይ ለተሰማሩ አንባቢያን መጠነኛ ለስተያየቶችን ለማትረብ ነው።

በኤክስፐርት ግስረጃና ሕጉ ለስተያየት ከመስጠቱ ለስተደግግ ግስረጃ ራሱ ምንድነው? የግስረጃ ሕግ? የሚለውን ሙሉ በሙሉ ለርዕዩን ይዘት ሙሉ ከምንድርድር ሊሆንልን ይችላል።

በፍትሕ ብሔር ሆነ በወንጀል ክርክር ከላሻም ሆነ ተከላሻ፣ ለክርክሩ መረት ሆነው ለውሳኔ የሚያበቁትን ፍሬ ነገሮች መኖር አለመኖር ለፍርድ ቤቱ በሚያጠግብ ሁኔታ ግስረጃ ይኖርበታል። በሕግ፣ አግባብ ግስረጃ (Evidence...) የሚባለው ለፍርድ ቤት ግምት መሠረት በመሆን ውሳኔ ሊያሰጡ ከሚችሉት ከእነዚህ ፍሬ ነገሮች በመነጣት ግምት የሚወሰድበት ነጥብ ላይ የሚደረሰበት ሥርዓት ነው። የግስረጃን ትርጉም ለመረዳት እዚህ ላይ ለብሮ መታየት የአለበት የፍሬ ነገር ትርጉም ነው። የታሉን ምንነት ለመረዳት ለገ

ባቡን ብንመለከት በትርጉም ላው ከምንተለው የበለጠ ለሚችል የሚከተለውን ያሳያል።

አበበ የተባለ ከላሻ፣ ወርሳሽ፣ በድንጋይ ጥርሲን ልብ ረሰብኝ ይካሰኝ የሚል ክስ ፍርድ ቤቱ ተከላሻ ሙከራ የለበትም የሚለው ግምት ላይ

- 1- የአበበ ጥርስ የተሰጠ መሆኑ፤
- 2- ተሰብሯል ከተባለው መሆኑ አለመሆኑ፤
- 3- ጥርስ በመሰበሩ በአበበ መድረስ አለመድረሱ፤
- 4- ጥርስ ሰብሮ ጉዳት ያደረገ መካሰ ያለበት መሆኑ፤

መረጋገጥ አለባቸው። ይህን ምስት ተራ ቁጥር ላይ የሚሮች ፍሬ ነገሮች ተብለው ራሳችን ተራ ቁጥር ላይ የሚደገፍ የሕግ ጥያቄ ተብሎ ይጠራል።

በአንድ ክርክር ላይ መረቸው ምንምን ፍሬ ነገሮች ፍሬ ነገሮች በምን ሙሉ ያለባቸው? ለግስረጃዎቻቸው ሰጣቸዋለን? እነዚህንና የሙሉ ፍቶች የሚመለከተው የሕግ ረጃ ሕግ ተብሎ ይጠራል። ይህ ረታዊ ጥያቄዎች ለኢያ ሕግ ሕግ ምንድን ነው? በሕግ ጽሑፍ? የሚለውን ደግሞ ቀጥታ ስንት።

ኢትዮጵያ እንደ ፍትሕ ግንጽ ለሆነች መትሜ ሕጉ፣ እንደ

* በተለመደው አጠራር ግስረጃ የምንለው ግናቸውንም በግስረጃነት ለፍርድ ቤት የሚተርቡትን ነገሮች ግለትም የምስክር ቃል፣ በነድን፣ ኢግዚቢትን ሲሆን፣ እነዚህ በሕግ አጠራር በእንግሊዝኛ "Proof" እንጂ "Evidence" ለይባሉም። ሆኖም ለሁለቱም ቃል የሚሰጠው የአግሮኛ ትርጉም «ግስረጃ» በመሆኑ አንባቢያን ይህ ግስረጃ የሚለው ቃል ባጋጠማቸው ቁጥር እንደአገባቡ እንዲጠቀሙበት አላስባለሁ።

* ለአንዳንድ የአገጣጠሙ በኋላ የአግሮኛው ሉገም ማሰ ልብ ሆኖ ቃል ጉን እንገዛለን።

ገምት እንዲወሰድ የተፈለገውን ፍሬ ነገር መኖር አለመኖር እናውቃለን በማለት የሚሰጡት የምስክርነት ቃል ሲሆን የአካባቢ ማስረጃ ደግሞ የሌሎች ፍሬ ነገሮችን መኖር ወይም አለመኖር በማስረጃት ለክርክሩ ገምት መውሰዱ መሠረት የሆነውን ፍሬ ነገር መኖር ወይም አለመኖር በተዘዋዋሪ መንገድ ለማስረጃት የሚቀርብ ማስረጃ ማለት ነው።⁹ አንድ ምሳሌ እንወሰድ። አንድ ቤት ውስጥ የተይት ድምፅ ተሰማ፤ ከቤቱ አንድ ሰው ሽጉጥ ይዞ ሲወጣ ታየ፤ ቤቱ ውስጥ አንድ ሰው አልጋው ላይ እንዳለ ተገኝቶ ተገኘ፤ በቤቱ ውስጥ ሌላ ሰው አልተገኘም፤ አስከፊን ሲመረመር በጥይት ለመዋቱ ተረጋገጠ፤ ከቤት የወጣው ሰው ሽጉጥ ተተክሶበት ተገኘ፤ ጧች የተገደለ በት ጥይትም በዚሁ ሽጉጥ የተተከሰ መሆኑ ታወቀ፤ በሽጉጡ ምላጭ ላይ ከዚሁ ከቤት ከወጣው ሰው የጣት አሻራ በስተ ቀር ሌላ አልተገኘም እንበል። እነዚህ የተረጋገጡ ፍሬ ነገሮች እርስ በርሳቸው ሲያያዙ ጧች ከቤት በወጣው ሰው ተገደለ የሚለው ገምት ላይ ያደርሱናል። ከቤት የወጣው ሰው ጧችን ለመግደሉ በቀጥታ የአየ ሰው በማስረጃነት ባለመቅረቡ የተሰጠው ማስረጃ ተጥተኛ ያልሆነ ማስረጃ ወይም የአካባቢ ማስረጃ ተብሎ ይታወቃል።

የሰነድ ማስረጃዎችና ኤግዚቢቶችም ራሳቸውን እንደቻሉ ማስረጃ ዓይነቶች ተደርገው መወሰድ አለባቸው የሚል አስተያየት በአንድ በኩል ሲኖር ሰነዶችና ኤግዚቢቶች ማስረጃ ሊሰግቡት የሚገባው ፍሬ ነገር አካሎች እንጂ የማስረጃ ዓይነቶች ተብለው ሊጠቀሱ አይገባም የሚል አስተያየትም በሌላ በኩል ይሠነዘራል።¹⁰

በሌላ ማስረጃ ዓይነቶችና ክፍፍሎች ራሱን የቻለ ሰፊ ምርምርን የሚጠይቅ በመሆኑ ራሳችንን እዚሁ ላይ ወስነን ለርእሳችን መነሻ የሆነው የኤክስፐርት ማስረጃ ምን እንደሆነና በየትኛው የማስረጃ ዓይነት ውስጥም እንደሚመደብ እንመልከት።

II

ኤክስፐርት የሚለው የእንግሊዝኛው ቃል በአንድ የላቲን ስራ የተከተለ ሲሆን

ጥበብ ወይም ሌላ የሙያ መስክ ጠለቅ ያለ ምርምርን ያከናውን ወይም ትምህርት የተሰማን ሰው የሚያመለክት ነው።¹¹ ኤክስፐርት ለሚለው ቃል ትርጉም ተለያየ የአግርኛ ቃል ሲሰጠው ቆይቷል። አንዳንድ ሕጎችንን ኤክስፐርት የሚለውን ቃል ልዩ አዋቂ፤¹² ልዩ ዕውቀት ያላቸው ሰዎች፤¹³ አዋቂ፤¹⁴ ይሉታል። ጠቢብ፤ ሥልጣን ብስል፤ ምሁር፤ ባለሙያ፤ የተካነና የመሳሰሉትም ቃላት ይህንን ኤክስፐርት የሚለውን ቃል ለመግለጽ ሲገቡ ይታያሉ። አንዳንድ ጊዜም ኤክስፐርት የሚለው ቃል እንደ አግርኛ ቃል ተወስዶ በንግግርና በጽሑፍም ይጠቀሙበታል። የትኛው የአግርኛ ቃል ይህን ግብር በሚገባ ይገልጻል? የሚለውን ለጊዜው ወደጉን በመተው እልባት እስኪያገኝ በዚህ ጽሑፍ ውስጥ ኤክስፐርት በሚለው ቃል መጠቀም ተመርጧል።

ኤክስፐርት የምንለው በግናቸውም የሙያ ዘርፍ ጠለቅ ያለ ዕውቀት የገበየን ሰው ለማመልከት እስከታደደ ድረስ የኤክስፐርት ማስረጃም በዚሁ ባለሙያ አማካይነት የሚሰጠውን የማስረጃ ዓይነት ለማመልከት እንደሆነ ግልጽ ይመስላል። ሆኖም ይህ የጠቀሰው የኤክስፐርት ማስረጃ ትርጉም በሕግ በኩል ለሚነሱ በርካታ ጥያቄዎች መልስ የሚሰጠን ሆኖ አይገኝም። የኤክስፐርት ማስረጃ መሰማት ያለበት ምን ጊዜ ነው? አንድን ማስረጃ የኤክስፐርት ማስረጃ ነው ብሎ መቀበል የሚቻለው ምን ዕኔታዎች ሲግሉ ነው? አንድ ሰው በኤክስፐርትነት ማስረጃ ለመስጠት ምን ዕኔታዎችን ማሟላት አለበት? የኤክስፐርት ማስረጃ ሊሰግባቸው የሚገባ መስኮች ምን ምን ናቸው? የኤክስፐርት ማስረጃን ፍርድ ቤት በምን መልክ ይመለከተዋል? ኤክስፐርቱንስ? እነዚህና የመሳሰሉት ሊነሱ ከሚችሉ ጥያቄዎች ከፊሎቹ ናቸው።

አንድ ኤክስፐርት በፍርድ ቤት እንዲረጋገጥ የተፈለገውን ጉዳይ በቀጥታ አይቼ አለሁ፤ ወይም ጉዳዩ በቀጥታ ሊረጋገጥ በሚችልበት በማንኛውም የሰሚት አካሎች

አማካይነት ተረድሎ ስረዳ አይደለም። የሙያ ንድ ወትት በሚገባ፤¹⁵ የኤክስፐርቱ ድርጅት የሚችሉትን ነገሮችን እንዲገልጽና ውሳኔ እንዲሰጥበት የሚችል አለመኖር ሊታይ ይችላል። ማስረጃ ነው። ስፐርት ማስረጃ የሚለውን እንደሆነ ተደርጎ ይታያል።

ስያሚው እንደሚሆን ከስፐርት ማስረጃ ይታያል። ተቀባይነትም የሚኖረው አስተያየት በፍርድ ቤት የተፈለገውን ፍሬ ነገር ማረጋገጥ ሳይቻል ከተገለጹት ፍሬ ነገሮች ተፈልፍለው በሚመዘገቡ በመመርኮዝ አስተያየት ሥረት ወይም ሙያዊ ላይ ለመድረስና ፍርድ ይቻላል ሆኖ ሲገኝ ነው። እንዲረጋገጥ የተፈለገው ይወት ልዩ ውስጥ ገኘ ስለዚሁ ጉዳይ የኤክስፐርት አስተርጓሚ ይሆናል።¹⁶ ግንም በፍርድ እንዲረጋገጥ ርዕዩ ከዚሁ ሊከተል ትም (Inference) ወይም ብ (Conclusion) የኤክስፐርት ማስረጃ ለም።¹⁷

የከፍተኛው ፍርድ ታዲ መርህ በሙከራ መቀጣጠል ላይ ለሚገኝ ጉዳይ የገገድ ነት ለማስረጃት የሚችሉትን ቅርፅ ተከፋፍሎ የሽቶ ጠርሞቶችን ድነት የሚያስረዳ እንዲሰግሉት ያቀርባል።

ብሉ ለክርክሩ መሠረት የሆነውን ፍራንካር መኖር ወይም አለመኖር ለማስረዳትና ፍ/ቤቱ እንዲደርስበት የተፈለገው ግምት ላይ ሊያደርስ የሚችል ግንዛቤ መፍጠር አለበት። ይህ በማስረጃውና በዳኛ ገቢና ላይ እንዲያሳድር የተፈለገው ውጤት መካከል ያለው ግንኙነትና ማስረጃው ግምት ለመፍጠር ያለው አስተዋጽኦ አግባብነት ይባላል።²¹ የተቆጠረው ማስረጃና ፍርድ ቤቱ እንዲወስድ የተፈለገው ግምት የማይገናኙ ከሆነ ማስረጃው ለክርክሩ አግባብነት የለውም።

የኤክስፐርት ማስረጃም ለተፈለገበት ጉዳይ አግባብነት ሊኖረው ይገባል የሚባለው ጠቅላላ ባለ መልኩ በዚህ መንፈስ ነው። ይሁን እንጂ አንድ የኤክስፐርት ማስረጃ ከክርክሩ ጋር ይገናከባል ወይም አይገናከብም? ማስረጃውና ክርክሩ ግንኙነት አላቸው ወይስ የላቸውም? የሚለው ጥያቄም ቢሆን አንዳንድ ጊዜ በቀላሉ መልስ መስጠት የሚቻልበት አይደለም።

በሁለተኛ ደረጃ ማናቸውም የኤክስፐርት ማስረጃ በሕግ ውጤት ያገኘ ዘንድ ማስረጃው የተፈቀደ (Admissible) መሆን አለበት። መሠረታዊ ሕጎች አንዳንድ ጊዜ የአንዳንድ ጉዳዮችን መፈጸም ወይም አለመፈጸም ማስረዳት የሚቻለው በተወሰነ መንገድ ብቻ እንዲሆን ይደነግጋሉ። ለምሳሌ በተራ አደራ መኖር አለመኖር ላይ ሊሰማ የሚገባው ማስረጃ የተወሰነ ብቻ ሲሆን፣ ከዚህ ውጭ ሌላ ማስረጃ ማሰማት እንደማይቻል ሕት ይደነግጋል።²² በዚህ መልኩ የኤክስፐርት ማስረጃንም ማሰማት የሚቻለው ሕት ያልከለከለ ወይም የፈቀደ ሆኖ ሲገኝ ብቻ ነው።

አንድ የኤክስፐርት ማስረጃ በማስረጃ ነት ለመቅረብ በሕግ ያልተከለከለ ወይም የተፈቀደ መሆኑ ብቻ አይበቃም። ይህም በሕግ የተፈቀደው ማስረጃ የተጠናቀረው በሕጋዊ መንገድ መሆን አለበት። ለምሳሌ አንድ በወንጀል የተከሰሰ ሰው በነፃ ፈቃድ በፖሊስ ጣቢያ የሚሰጠው ቃል በማስረጃ

ነት ሊቀርብበት እንደሚችል በሕጋችን የተደነገገ ሲሆን²³ ተከላኹን በመጠጥ ወይም በዕል ጋይላ እደንዝዞ ምሥጢር የመጠበቅ ተፈጥሮአዊ ስሜቱን ወይም ቁልፉን አላልቶ ቃሉን እንዲሰጥ ቢደረግበን፤ ፈቃድ የተገኘ የእምነት ቃል ባለመሆኑ ሕጋዊ ማስረጃ ተብሎ አይወሰድም። ማስረጃን በሕጋዊ መንገድ ማጠናቀር አስፈላጊ መሆኑን በመረዳት አንዳንድ አገሮች ለፍርድ ቤት የሚቀርቡ ማስረጃዎች በሕግ የተፈቀዱና በሕጋዊ መንገድም የተሰበሰቡ መሆን አለባቸው በማለት ደንገገዋል።²⁴

ሌላ የኤክስፐርት ማስረጃን ተቀባይነት የሚወስን ከዚህ ከኤክስፐርት ማስረጃ ልዩ ባሕርይ ጋር የተያያዘ ጉዳይ ነው። አንድ ኤክስፐርት እንዲያስረዳ የተጠየቀው ከተራ የኑሮ ልምድ ውጭ ስላለ ጉዳይ መሆኑና እርሱም ለመስጠት ብቃት አለኝ ብሎ መቅረቡ ብቻውን የሚሰጠውን ምስክርነት የኤክስፐርት ማስረጃነት ጥጋ አያሰጠውም። ኤክስፐርቱ በሳይንሳዊ እውነታ የተረጋገጠ ነው በማለት የሚሠነዝረው አስተያየት በሌሎች በዚህ መያዘር በተሠማሩ ኤክስፐርቶችም የተደገፈ መሆን አለበት።²⁵ በዘመናዊ ሳይንስ፣ ቴክኖሎጂ፣ ኪነጥበብና መያያዝ ምርምር ዘዴ ነጥሮ የወጣ ግኝት እንደሳይንሳዊ እውነታ ስለሚወሰድ በዚህ ዘርፍ የተሠማሩ ጠበብት በዚህ ላይ ተመርኩዘው የሚሰጡት ማስረጃ እንደኤክስፐርት ማስረጃ ይወሰዳል። ተከክለኛነቱ ለበርካታ ጊዜ በተለያዩ ሁኔታዎች ተፈትና ያልተረጋገጠ፣ በርካታ ምሁራንም ድጋፋቸውን ያልሰጡትን ግኝት እንደሳይንሳዊ እውነታ መውሰድና በዚህ ላይ የተመሠረተውን ማስረጃ መስማት የፍትሕ አስተዳደርን ያቃውሳል።

በአንድ የመያዘር የተገኘውን ውጤት እንደሳይንሳዊ እውነታ ለመውሰድ በዘርፉ በተሠማሩ ባለሙያዎች ተቀባይነት ያገኘ መሆን አለበት ሲባል ለአንድ ግኝት ይህን ለመቀዳጀት ቀላል እንዳልሆነ ግን ሊታወቅ ይገባል። እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ እንደሳይንሳዊ እውነታዎች የተወሰዱ ጉዳዮች

በአዲስ የምርምር ዘዴ ነት ትክክለኛ አልመዘገበችውን ሲለቁ ይታያል ምና ምሁር ስለመያዝ ሲያስረዳ ቀድሞ ዘላለም የኤክስፐርት አስተያየት ይህን ለምን እንደተያባካ «ሕክምና» ከጊዜ ሙዳል፣ እኒያ ከእድገት ለተከከለ እጥረቱ መልስ እንትሰቃል። ርምር መስኮች ያሉ መሆናቸውን ያመለክታል ነታዎች እንኳን ሲገመገሙና በአንድ ገደባችን ሳይንሳዊ የሚቀርቡ ደጋፊዎች የሚሰጡት እንዳልታዩ አይሁን እንጂ በግልጽ የአስተያየት ልዩነት ሆኖ ማናቸውም በአጠራጣሪ ገደረ ሕግ ነው የሚል አመለካከት አስተያየት እስካልቀረ ከተከሰቱልን መጠነ ፈጽሞ የማይገናኝ እውነት እንደሳይንሳዊ ጠላት አግራጭ የሌለ

የኤክስፐርት ማስረጃ ረው ዘንድ ሦስተኛ ነጥብ ኤክስፐርቱ ብቁነት (Competency) አለበት። ብቁነት የሚለው ለአንድ ርቁ ስለተጠራበት ቀት ሁኔታ የሚያመኛው ትርጉም ደግሞ ማናቸውንም ሳይነት በምስክርነት ተርፎ በሕግ የተፈቀደላት የሚያመለክት ይሆናል ብቁነት የሚለውን

ሆን ለማስረጃነቱ ክብደት ሊሰጠው የማይችል በመሆኑ ብቻ ነው ይላሉ።

በኢትዮጵያ ብቁነትን በሚመለከት ያለው ግልጽ ሕግ በወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር 122 (1) ላይ ፡—

«የጥፋቱ ዓይነትና ሁኔታ በቂ ምክንያት የሚያስገኝ ሲሆንና ወንጀለኛው የሚገባውን ባለማድረጉ፣ የማይገባውን በማድረጉ በመብቱ ሊሠራባቸው ያልተገባ ሰው መሆኑ ሲታወቅ ፍርድ ቤቱ ፡—
ሀ- ከሕዝባዊ መብቶቹ ይልቁንም...
ለምስክርነት ከመቆጠር... መብት ሊሸረው ይችላል»

በግለት የሚደነግገው ነው።

ምን ዓይነት ወንጀሎች ለዚህ እንደሚያደርሱ በሕጋችን ያልተገለጹ ቢሆንም ታማኝነቱን ወይም የሞራል ንጽሕናውን አጠራጣሪ የሚያደርጉ ወንጀሎችን³³ የፈጸመ ተከላሽ ይህን መሳይ እርምጃ ሊወሰድበት እንደሚገባ የሚያከራክር አይመስልም። የዚህ ዓይነቱ ውሳኔ የተላለፈበት ተከላሽ የቱን ያህል ኤክስፐርት ቢሆንም ሙያውን በሚመለከትም ሆነ በሌላ በማናቸውም ጉዳይ ላይ በምስክርነት ለመቅረብ አይፈቀድለትም። የኤክስፐርቱን ብቁነት በማስመልከት በሚቀርቡ መቃወሚያዎች ላይም ፍርድ ቤቱ በማንኛውም ማስረጃ ተቀባይነት ላይ ለሚነሱ መቃወሚያዎች የሚሰጠውን ውሳኔ መሰጠት አለበት።³⁴

V

ስለ ኤክስፐርት ማስረጃ ምንነት ሲወሳ አንዱ መታየት የሚገባው ሕግ ለዚህ ማስረጃ የሚሰጠው ክብደት ጉዳይ ነው። የኤክስፐርት ማስረጃ ለፍርድ ቤት ሲቀርብ ፍርድ ቤቱ ይህን ማስረጃ ሳይጠረጥረው፣ ሳይነትፈው እንዳለ ሊቀበለው ይገባል ወይስ እንደሌላ ግናቸውም ማስረጃ ሁሉ ሊመዝነው ይገባል? የሚለው ጥያቄ የማስረጃ ክብደት (Weight) ጥያቄ ነው። በአገራችን በዚህ ነጥብ ላይ ያለው ሕግ ምን እንደሆነ ከመመልከታችን በፊት ለኤክስፐርት ማስ

ረጃ ሊሰጠው ስለሚገባው ክብደት ፍንጭ የሚሰጠውንን አንዳንድ ነጥቦች እንመልከት።

የኤክስፐርት ማስረጃ የሚመሠረተው ሳይንሳዊ እውነታነቱ በተረጋገጠ ንድፈ ሐሳብ ላይ መሆኑ ቢታወቅም ይህንን ማስረጃ የሚሰጠው ምስክር በዚሁ የሙያ ዘርፍ በቂ ሥልጠና ወይም ልምድ የቀሰው ካልሆነ ማስረጃው የፈራጁን ሕሊና በማሳመን ረገድ የሚጫወተው ሚና እምብዛም ይሆናል። በመሆኑም አንድ ሰው በኤክስፐርትነት ማስረጃ ለመስጠት ሲቀርብ በመጀመሪያ ደረጃ መጣራት የሚገባው ጉዳይ ምስክሩ ኤክስፐርት ሊያሰኘው የሚችለውን ዕውቀት በመደበኛ ትምህርት ወይም ከልምድ ተጉናጽኞል ወይስ አልተጉናጸፈም? የሚለው ነው። ሥልጠናም ቢሆን እንደተማሩበት ትምህርት ቤት፣ እንደ ሥልጠናው በመን ርዝመት እንደ አስተማሪው፣ እንደ ተማሩበት መካሪያ፣ ትምህርቱን ከተግባር ጋር ለማዛመድ እንደነበረው ዕድል፣ ትምህርቱ ሲሰጥ እንደነበረው የቴክኖሎጂ ግኝቶችና የመሳሰሉት ይለያያል። ምስክሩ ስለ ኤክስፐርትነቱ ለሚቀርብለት ጥያቄ ማስረጃ አድርጎ የሚቀርበው የተሰጠውን የትምህርት መረጃና የሥራ ልምድ ምስክር ወረቀት በመሆኑ ከዚህ በላይ ከተጠቀሱት ነጥቦች አንገር ማስረጃ ሰውን አካል መገምገም የኤክስፐርትነት ደረጃውን ለመገምገም አስተዋጽኦ ያደርጋል።

የኤክስፐርት ማስረጃውን የሚያቀርበው ኤክስፐርትም ሰው እንደመሆኑ መጠን ፍርድ ቤቱ ስለማንኛውም ተራ ምስክር (Layman) ግድረገ የሚገባውን ጥንቃቄ ግድረግ አለበት።

ኤክስፐርቱን ማን ጠራው? ኤክስፐርቱን ተከራካሪው ወገን እንዴት ሊያገኘውቻል? ኤክስፐርቱ በክርክሩ ውጤት ምን ይሰማዋል? አመለካከቱ አድላዊነቱን ወይስ ሐቀኝነቱን ያሳያል? ምስክርነቱ በማንም ሰው ሕይወት ውስጥ ሊከሰቱ ከሚችሉ ገጠመኞች ጋር ይጣጣማል ወይስ አይጣጣም? እነዚህና የመሳሰሉት ስለኤክስፐርቱ ማንነት መለኪያ ሊሆኑ ይችላሉ።

አንድ ኤክስፐርት ማስረጃ ሕግ ስለተላለፈ ወይም ፍርድ ያገኘው ውጤትም ደጋግሞ ማረጋገጥ (confirmation) በት = ለምርመራው መቼው የሚገባቸው መረጃ ሁሉ ከመግለጻቸው ወይም ማከናወን የለበትም = ኤክስፐርት የሚጠቀሙበት መግሪያ መስክ ተቀባይነትን ያገኘው ደረሰበት መሆን አለበት። ፐርቱ ውጤቱን ያተረጎሙ ይቀውን ሥነ ምግባር ሁሉ ፈጽሞ ለመሆኑ ሊረጋገጥ

እያንዳንዱን ኤክስፐርት ማስረጃ ከእነዚህ መለኪያ መለከተው ኤክስፐርት የፐርት እንዳልሆነ፣ የኤክስፐርት እንደሰሙ የከበረ ደስታለን። ኤክስፐርቱ ምር ያደረገ፣ በሥራ ግልጽ ያሳለፈ፣ አመለካከቱ አድላዊ የሚል ግምት በፍርድ ቤት ለማስረጃው ከፍተኛ ከሆነ በዚሁ መልኩ ሲታይ፣ ክር ብቻ ሳይሆን ሳናምን፣ ሥልጠና እምብዛም ነው ከሌሎች ማስረጃዎች ጋር ሰነ ውጤት ይሰጠዋል። ጠና ደረጃና ሐተኝነቱም ወይም የምርምር ሥራ ሙያው የሚጠይቀውን የተሟላ መካሪያ የሌለው እንዳትኖ ከባድነት ላል።

ከእነዚህ በርካታ መለኪያ በርካታ አገሮች አንድ ማስተባረብ ሰው በመሰጠቱ ረጃዎች የበለጠ ተደርጎ ለበት ሕጎቻቸው ላይ ድረስ ሶጃየት ጎብረት ሪፐብሊክ ሥነ ሥርዓት ሕግ ፍርድ ትክክል ነው ብለው ይረዳሉ።

ገጽ 39 ላይ የተገለጸው የፍርድ ቤት ውሳኔ በግልጽ ይታያል፡፡

በዚህ ጉዞ ላይ የተገለጸው የፍርድ ቤት ውሳኔ በግልጽ ይታያል፡፡

በዚህ ጉዞ ላይ የተገለጸው የፍርድ ቤት ውሳኔ በግልጽ ይታያል፡፡

በዚህ ጉዞ ላይ የተገለጸው የፍርድ ቤት ውሳኔ በግልጽ ይታያል፡፡

በዚህ ጉዞ ላይ የተገለጸው የፍርድ ቤት ውሳኔ በግልጽ ይታያል፡፡

በዚህ ጉዞ ላይ የተገለጸው የፍርድ ቤት ውሳኔ በግልጽ ይታያል፡፡

በዚህ ጉዞ ላይ የተገለጸው የፍርድ ቤት ውሳኔ በግልጽ ይታያል፡፡

በዚህ ጉዞ ላይ የተገለጸው የፍርድ ቤት ውሳኔ በግልጽ ይታያል፡፡

በዚህ ጉዞ ላይ የተገለጸው የፍርድ ቤት ውሳኔ በግልጽ ይታያል፡፡

በዚህ ጉዞ ላይ የተገለጸው የፍርድ ቤት ውሳኔ በግልጽ ይታያል፡፡

ውጤት በግሰመልከት የተደነገገው ሲሆን⁴² ከዚህ ዘርፍ ውጭ ያሉ ሙያዎች በምን ሁኔታ መመራት እንዳለባቸው የተደነገገ ነገር የለም። ሆኖም ከርከር በፍርድ ቤቶች በየዕለቱ የሚከሰት በመሆኑ የግሰረጃ ክብ ደት ሚዛን ጥያቄ በተነሣ ቁጥር ፍርድ ቤቶች ሕግ የለንም በማለት እጃቸውን አጣ ጥፈው አልተቀመጡም። ቀደም ሲል ከገለ ጽናቸው መመዘኛዎች አንፃር የታዩ፣ የበ ርካታ አገር ልምዶችንና ደንቦችን አወራር የተከተሉ ለወደፊትም ሊኖረን የሚገባንን የግሰረጃ ደንብ ዓይነት የሚጠቁሙን ውሳኔዎችን ሲሰጡ ቆይተዋል።

ጠቅላይ ፍርድ ቤት፣ ጥይት ተተኩሰበ ታል በማለት በኤክስፐርት ስለተሰጠው የጠመንጃ ፖርመራ ሪፖርትና ስለኤክስፐርትም በሰጠው ትችት ኤክስፐርቱ «የሚ ደርሰበት መደምደሚያ ዓጥቂ ነው በሚባ ለው ሰው የዕውቀት ጥልቀትና የችሎታ ብስለት፣ በሚተርቡለት የፍራ ነገር መረጃዎች ትክክለኛነት፣ በሚጠቀሙባቸው የፖርመራ መሣሪያዎች ዘመናዊነትና ጥራት፣ ሌላም ይህን በመሳሰሉት ሁኔታዎች የሚ ወሰን ነው» በማለት ከገለጸ በኋላ ይህም በመሆኑ የዓጥቂ አስተያየት ፍጹምነት የሌለው ነው በማለት⁴³ ተችተ የኤክስፐርት ግሰረጃም እንደግንኛውም ግሰረጃ ሁሉ መገምገም እንዳለበት አሳይቷል።

የጠቅላይ ፍርድ ቤት ፓርላ ችሎትም ስለኤክስፐርት ግሰረጃ አመዛዝን በሰጠው ትችት፡—

«ምንም እንኳን በአገራችን በተግባራዊ ሁኔታ ራሱን ችሎ የወጣ የግሰረጃ ሕግ ባይኖርም አንድ ልዩ ዓጥቂ ወይም ኤክስፐርት ስለአንድ ጉዳይ በምስክርነት ወይም በልዩ ዓጥቂነቱ ነው ወይም እይ ደለም በማለት የሚሰጠው ምስክርነትም ቢሆን ፍርድ ቤት ያለ አንዳች ጥያቄ ሊከተለው የሚገባ ነው የሚባል አይ ደለም። የኤክስፐርት ግሰረጃም እንደግንኛውም ግሰረጃ ሁሉ ይመዘናል፤ ለነ ተፈታ ይቀርባል፤ ይቀበሉታል፤ ይጥሉ ትግል።

ልዩ ዓጥቂ የሚጠቀሙት የፖርመራ ዘዴዎች ሆኑ የመመርመሪያ መሣሪያ በእኩልነት ደረጃ ላይ የአለ ነው ለማለት ስለግይቻል እንደ አመጣጡ ይገመገማል። የሳይንስ ግኝቶች ከፍ እያሉ በሌላ ቁጥር የውስብስብ ነገሮች ምንነትም እየተለለ ይሠራል። በዚህ መላይ ግኝቶች የሚገለገሉ ሊቃውንትም ከእነዚህ መሰሉት ሰተኛ በሆኑ ግኝቶች ከሚጠቀሙ ሊቃውንት ነገሩን ጠለት ብለው ለማየት ስለሚችሉ የተቀናሚዎቹ ግሰረጃነት ከተከታተቱ ግሰረጃነት የበለጠ ያረካል።»⁴⁴

በማለት የኤክስፐርት ግሰረጃ ፍጹም አለ መሆኑን፣ የኤክስፐርት ግሰረጃን ጥጋ ሊያሳጡትም ሆነ ሊያሰጡት የሚችሉ በርካታ ጉዳዮች መኖራቸውን በመተንተን የኤክስፐርት ግሰረጃም እንደየሁኔታው መመዘን ያለበት መሆኑን ገልጿል።

ዳኞች የኤክስፐርት ግሰረጃን ከመቀበል እስከ መጣል ድረስ ሥልጣን ሊኖራቸው ይገባል ግለት ግን፣ ይህን ሥልጣን እንደ ፈለጉ ይጠቀሙበታል ግለት እንዳልሆነ መታወቅ ይኖርበታል። አንድን የኤክስፐርት ግሰረጃ ሲቀበሉትም ሆነ ሲጥሉት የተቀበሉበትን ምክንያትም ሆነ የጣሉበትን ምክንያት በውሳኔ ውስጥ በግልጽ ግላዩት የዳኛ ሕጋዊ ግዴታ ለመሆኑ በሕጋችን ውስጥ የተደነገገ ነው።⁴⁵

ከልምድ እንደሚታየው የኤክስፐርት ግሰረጃን በመመዘን ረገድ ዳኞች ያለምክንያት የኤክስፐርት ግሰረጃን ከመጣል ይልቅ ወደ መቀበሉ እንደሚያመጡ ይነገራል። ይህ ለኤክስፐርት ግሰረጃ ከሚገባው በላይ ሥፍራ የመስጠት አዝማሚያ የሚፈጠረውም በተለያዩ ምክንያቶች እንደሆነ ይነገራል። ኤክስፐርቱ ስለችሎታው የሚያቀርበው የግሰረጃ ብዛትና ዓይነት (Credential) የፖርመራው ውጤት ከዳኛው ዕውቀት አድግሰው ጭመሆን ወይንም ይህ እንዲሆን እድርጎ የግትረብ አዝማሚያ፣ የኤክስፐርቱ አንደበት ርቂዕ ሆኖ ከቆም ነገሩ የግዛናጋት ችሎታ፣ ኤክስፐርቱ

ርቂታ ቃሉን ወይንም ሪፖርት በቃል መሐላ ወይም በግረጌ በመሆኑ ለመጠራጠር ምክርና፣ የመሳሰሉት በዳኛ ሕግ በማላደር ግሰረጃውን ጭኑ ዝንባሌ ያሳድራል። ዳኛው ሀርት ያልገፋ ከሆነ ደግሞ ያባብሰዋል በማለት ምሁራኑ

በዚህ መልክ የሚከሰተው ቋቋምና በአንድ ኤክስፐርት ረጃን እውነተኛነት ለግረጌ ካታ አማራጭ መፍትሔዎች ተዋል።

ከእነዚህም ተከራካሪዎቹ መስቀለኛ ጥያቄ ለማቅረብ ቲን ለማስተባበል እንዲችሉ ምርመራው እንደገና በሌላ ካይነት እንዲካሄድና የግረጌ ርት እንዲገመገም ግድረግ ይተሠማሩት ሌሎች ባለሙያቸው የቆሙ እስከሆነ ድረስ ይሉኝታና ግመንታት በሙያ ፈጽሞ ስሕተት ሥራዎችን ባበር ይኖርባቸዋል። አንድ ለጣለበትን ኃላፊነት ባለሙያ ሆነ በግዴላሽነት ወይም ውጭ ለሚያደርሰው ጥፋት በዲስፕሊን ይጠየቃል፤ ላይ በፍትሐ ብሔር እንዲከሰስ ላል፤⁴⁶ በወንጀልም በሕግነት በእሥራት እንዲቀጣ ላል።⁴⁷

ችግሩ ከመሠረቱም እንዲላ በማለት አንዳንድ አገሮች በአንድ ተከራካሪ ወገን በሚሻለውን ወገናዊነት ለላው ተከራካሪ ወገን ከሚቀርርት ጋር የሚፈጠረውን የኤክስፐርት ግሰረጃ አመቺ ነው በሚባል ምክንያት መርጠው የሚረከቡ ሳይሆኑ ፍርድ ጉዳይ ከተመደቡ ኤክስፐርቱ

ባለ-ያዎች በሚመለከት ደንብ-ላይ ይሠራል የሚል እምነት አለ።

ፍርድ ቤቱ እንደ ኤክስፐርት የሙያውን መስክ በሚመለከት እንዳንድ ምርምርችን አካሊዶ ውጤቱን እንዲገልጽ በሚያዘበት ወቅት ኤክስፐርቱ ሊያደርግ የሚገባውን የሥራ ድርሻ በሚገባ ዘርዘር ግስታዊት አለበት።⁵⁴ ፍርድ ቤቱ ኤክስፐርት የተባለው ሰው የተወሰኑ ፍሬ ነገሮችን መኖር አለመኖር አጣርቶ እንዲያቀርብ ለይቶ ለማዘዝ ይችላል። ፍርድ ቤቱም ከዚህ የምርመራ ውጤት በመነሣት የራሱ ግምት ወይም መደምደሚያ ላይ ሊደርስ ይችላል። እንዳንድ ጊዜ ኤክስፐርቱ ምርምሩን አከናውኖ ከዚህ የምርመራ ውጤትም ምን መደምደሚያ ላይ ለመድረስ እንደሚችል የኤክስፐርት አስተያየት ጭምር እንዲሰጥ ለማዘዝ ይችላል።⁵⁵ እንዳንድ ጊዜ ደግሞ የተወሰኑ ፍሬ ነገሮች እንደተረጋገጡ ተቆጥረው እነዚህ ፍሬ ነገሮች ቢከሰቱላህ ምን ግንዛቤ ትወስዳለህ ወይም ምን አስተያየት (inference...) ትመርታለህ? የሚል ጥያቄ (Hypothetical Question) እንዲቀርብለት ተደርጎ ኤክስፐርቱ ምን አስተያየት ሊመሠርት እንደሚችልም ሊጠየቅ ይችላል።⁵⁶

ኤክስፐርቱ ከፍርድ ቤቱ የሚሰጠውን መረጃ በዚህ መልክ ከተተበለ በኋላ ምርመራውን አከናውኖ ውጤቱን የሚገልጽ በት ሥርዓትም እንደየአገሩ ሕጎችና እንደ የሁኔታው ሊለያይ ይችላል።

በረገደላይና በምዕራብ ጀርመን ሪፖርቱ በጽሑፍ ተደርጎ ለፍርድ ቤቱ ከተላከ በኋላ ኤክስፐርቱ በተወጣጠረ ተርቦ በቃልም ግስረት ይጠበቅበታል። በኢጣሊያ ደግሞ የጽሑፍ ሪፖርት ግቅረብ ብቻ ሲበቃ በቃል ግስረት የሚሰጠው ሪፖርቱ ግብራሪያ የሚያስፈልገው ሆኖ ሲገኝ ብቻ ነው።⁵⁷ የኤክስፐርት ግብረጃ ውጤት ለጉዳዩ አወሳኝ ወሳኝ ሆኖ ሲገኝ ወይም መስተላለፍ ጥያቄ ሊቀርብለት የሚያስፈልግ ሆኖ ሲገኝ ኤክስፐርቱ በግንባር ተርቦ እንዲያስረዳ

የሚደረግበት ሁኔታም አለ።⁵⁸ በአገራችን ያለው ሕግም እንደኢጣሊያ ሕግ ሁሉ ሪፖርቱን በጽሑፍ መላኩ ብቻ የሚበቃና ፍርድ ቤት ተርቦ ግስረት የሚያስፈልገው ለኤክስፐርቱ ጥያቄ ሊደረግበት የሚገባ ሆኖ ሲገኝ ብቻ እንደሆነ ይመስላል።⁵⁹

ስለ ኤክስፐርት ግስረጃ ሲወላ አብሮ መነሣት የሚገባው ለኤክስፐርቶች ሊሰጥ ስለሚገባው ክብርና የመብት መጠበቅ ጉዳይ ነው። ኤክስፐርቱ ፍርድ ቤት ሲጠራ የመጀመሪያ ጊዜው ሆኖ የፍርሃትና የመደናገጥ ስሜትን ሊያሳይ ስለሚችል ግረጋጋት ያስፈልጋል። በከላሽና በተከላሽ ወይም በጠበቃቸው መካከል አንዳንድ ጊዜ የሚፈጸመው ፍትረያ በኤክስፐርቶቹ ላይ ዞር ሲገኝ ኤክስፐርቶቹ ያልለመዱት ሁኔታ በመፈጠሩ እነርሱን ለማንገጠጥ ወይም ለማቀረድ የተሠነዘረ መስሎ ስለሚታያቸው የመቆጣትና ከቁጥጥር ውጭ የመሆን ዝንባሌ ወይም የመርበትበት ሁኔታን ሊያስከትል ስለሚችል ፍርድ ቤቱ ኤክስፐርቱ የመጣበትን ጉዳይ ለማስረዳት የሚያስችለው የአካባቢ ሁኔታ እንዲፈጠር ተገቢውን አመራር መስጠት ይኖርበታል። በአገራችን በግናቸውም መስክ ቢሆን ያሉት ምሁራን ወይም ኤክስፐርቶች ቁጥራቸው እነስተኛ፣ የሥራ ድርሻቸው ደግሞ ከፍተኛ መሆኑን ፍርድ ቤቶች ተገንዝበው ኤክስፐርቶቹ የተጠሩበትን ጉዳይ ቅድሚያ በመስጠት ሪፖርታቸውን አቅርበው በወቅቱ ወደመደበኛ ሥራቸው እንዲመለሱ ግድረግ አለባቸው። በፍርድ ቤቶችና በተለያዩ ባለ-ምዎች መካከል ያለው ግንኙነት እንዲሠምር፣ የፍትሕ አስተዳደርም የተቃና እንዲሆን ዳኞችም ሆኑ ተከራካሪ ወገኖች ወይም ጠበቃቸው ለባለ-ምዎቹ ተገቢውን ክብር መስጠት ያስፈልጋቸዋል። ኤክስፐርቱ ግስረጃውን በሚያጠናቅርበት ወይም ሪፖርቱን ፍርድ ቤት በሚያቀርብበት ጊዜ በግሉ ለሚደርስበት ኪግራ ተገቢ ክፍያ ሊደረግለት እንደሚገባም ሕጋችን ስለሚደነግግ⁶⁰ ይህም እንደተገቢነቱ እየታየ መፈጸም ያለበት ነው።

ስለኤክስፐርቱ ግስረጃ መስክ ያለው ሕግ ምን ያህል ከትን በኋላ የኤክስፐርት ቸው ስለሚገባ አንዳንድ በኤክስፐርት ሊረጋገጡ ነገሮች ዓይነት በመጨረሻ ግስረጃን ምንነት አስተዋጽኦ ሊያደርግ ይችላል ምሳሌዎችን ጠቃቀስን ይከራለን።

በፍርድ ቤት ዘንድ ሊባቸው ጉዳዮች ለግስረጃ የሳይንስ ዘርፍ ርራገሲክ (sic Scien.e) ተብሎ ይጠራል። አጠቃላይ ስያሜ ሥርዓቱ ፍች አገልግሎታቸውን ይከታሉ። ስለሰው የደም ጌዳደረጉና የሕክምና ስያሜ ክር ላይ፤⁶² በግድያ መንጃ ስለእጅ ጽሑፍ ያጠኑ ፍን በመካድ፣ ሰነድ በመሠረዝና በመለወጥ ፎቶ ላይ፤⁶⁴ ስለጣት እንደ በስርቆት፣ በዘረፋ፣ በውጥ ሉት ወንጀሎች ላይ፣ ለሕይወት ኤክስፐርቶች በመሆኑ ው በሚበተኑ ወይም ለው ያስተላልፉ ወንጀለኞች ላይ ዝና ስለመድጋኒት ያጠኑ ርዝ አግካይነት ወንጀል ላይ፤⁶⁶ በሥነ አእምሮና ጠኑ ሰዎች የአእምሮን ዕኔታ ጥያቄ ላይ፤⁶⁷ በሕክምና ሰዎች በወራተኛ ጉዳይ ያሉ ከውል ውጭ ለሚደርስ ነት ላይ የሚደርስን ጉዳት ቋሚነቱን፣ ጉዳቱን ለግታትን መንገድ የሕይወት expectancy) በመላበሉት ኪና ፍጥነት፣ ስለግጭት መኪና አንዳንድ ጠባዮች ርቶች በመኪና አግካይነት ጀሎችና አደጋዎች ላይ፤

ሆኑ ፍንጭ ለመስጠት ያህል የሚከተሉትን ሦስት ምሳሌዎች በመውሰድ በጣም አጠቃላይ የሆነ አስተያየት ልናቀርብባቸው እንሞክራለን። የዚህ አስተያየት መቅረብ ግን በተጠቀሱት የሙያ ዘርፎች የተሠማሩ ምሁራን በሙያቸው መስክ ስላለው ወቅታዊ ሁኔታ ሊሰጡን የሚችሉትን የተሟላ ሳይንሳዊ መግለጫ እንዲሰጡን ለመገፋፋት ያህል እንጂ የእነርሱን አስተያየት እስከ ፈላጊነት ያስተራል ወይም ይተካል በሚል አመለካከት የተሠነዘረ አይደለም።

እንደኛ ምሳሌ፡— በጣት አሻራ አግካይነት ሰውን ለመለየት (Identification) እንዴት እንደሚቻል እንመልከት። ግንኛውም ሰው ቢሆን ከተፀነሰበት ስድስት ወር ጀምሮ ተወልዶ፣ ኖሮና ጥቶ አካሉ እስኪፈርስ ድረስ ከሌላ ከግንባሩ ሰው የግዴገጥ የግሉ የሆነ አሻራ አለው።⁷⁰ ይህ በተለያዩ አጠራር የጣት አሻራ እየተባለ የሚጠራው ከእጃችን መጻፍ ጫፍ እስከ እጅጣታችን ጫፍ፣ ከተረከባችን ጫፍ እስከ እግር ጣታችን ጫፍ ድረስ የአለ ሲሆን ከመጣዎች በስተቀር በሌሎች እንስሳዎች ላይ አይገኝም።⁷¹ የውስጥ እጃችን ወይም የውስጥ እግራችን እንደን ነገር በተላሉ በሚቀበል (receptive Surface) አካል ላይ በሚያርፍበት ወቅት በዚህ ሰውነት ከፍላጎት ላይ በአሉ ጥቃቅን ተጻጻፎች እርጥበት ወይም ላቦት ይወጣና የአሻራችንን ቅርፅ ለመለየት የሚያስችል ምልክት ወይም ገትመት (Print) በተነካው አካል ላይ ይተዋል።

የተወሰኑ ዓይነት ቅመሞች (Chemicals) በአካሉ ላይ ሲበተኑ አሻራው የተወጣ ገትመት ጉልቶ በአጭረጣ ይህንኑ በርቀጥራ በግንግት ከተጠርጣሪው ሰው አሻራ ወይም ቀድሞ ተጠራቅመው ከነበሩት አሻራዎች ጋር ተወዳድሮ ተመርግራው አሻራ የግን እንደሆነ ይለያል። እንደን ሰው ከሌላው በአሻራ መለየቱ እርግጠኛና አስተማማኝ የሆነ ሳይንሳዊ እውነታ ሲሆን ይህን ሰይፋ ግውጣቱ ግን በኤክስፐርቱ ችሎታ፣ በመመርመሪያ መግ

ሪያው፣ ለምርመራው መሠረት ባደረገው መረጃ (Scene of crime) መግለጻት ላይ የሚመሠረት በመሆኑ፤⁷² እንደግንኛውም ግስረጃ ይመዘናል።

ሁለተኛ ምሳሌ፡— እንደ ወላጅ ነህ የተባለ ሰው ልጄ አይደለም በግለት የመከድ ክርክር ሲያቀርብ በደም ምርመራ ውጤት አግካይነት የሚደረገውን የሰው መለየት (Identification) ተግባር እንመልከት።

የግንኛውም ሰው ሕዋስ (cell) እያንዳንዱ ስብስብ (Set) ሁለት ጥንድ ክርፍ ዘጥኝን የያዘ ሐያ ሦስት የክርፍዎች ስብስቦች (Sets) አለው። በእያንዳንዱ ውስጥ የሚገኘው ክርፍዎች እንደኛው ከአባት የሚገኝ ሲሆን፣ ሌላው ደግሞ ከእናት የሚገኝ ነው።⁷³ ወላጆች በእነዚህ ክርፍዎች አግካይነት ለልጆቻቸው ሊያስተላልፉ ከሚችሉትና እነዚህም ልጆች ሊኖራቸው ከሚችሉው ባሕርያት በመነጣት ልጅ ነው የተባለው ደም ዓይነት (Blood Group) አባት ነው ከተባለው ሰው ደም ዓይነት ጋር የማይገናኝ ሲሆን ይህ ልጅ አብዛኛውን ጊዜ ከዚህ አባት ነው ከተባለው ሰው የተገኘ አይደለም ለግለት ያስችላል የሚል ሳይንሳዊ እውነታ አለ።⁷⁴

በደም አግካይነት ሰውን ለመለየት የሚያስችለው ሳይንስ ገደፈ ሐሳባዊ መሠረቱ በጥቅሉና በግርድቱ ይህን ሲመለከት ምርመራው በምን መልክ እንደሚካሄድና ከመለየቱ ውጤት ላይ እንዴት እንደሚደረስ ለመመልከት እንሞክር። የሰው ደም በተለያዩ የደም ዓይነቶች ወይም መደቦች (Blood Group) ይመደባል። ከእነዚህ መደቦች ጥንቻ፡—

- ግሩፕ ለ . . . Group O
- » ለ . . . Group A
- » ቢ . . . Group B
- » ለ ቢ . . . Group A B

የሚባሉት ሲሆኑ፤⁷⁵ ሌዎ፣ ሌን፣ ሌስ (M.N.S. Blood Group System) ፈሰስ (Rhesus System) ወይም CDE System የሚባሉ የደም መደቦችም⁷⁶ እንዳሉና

ሌሎች በርካታ መደቦች እንደሌሉ ምሁራን ይገኛሉ። ገንዘብን በውደም በከዚህ በላይ ከተገለጹት በየትኛው የደም መደብ ታላል ለማረጋገጥ የሚችል ንባዊ እውነታ ሆኖ ቆይቷል።

እያንዳንዱ እናትና አባት ሳንድ ባሕርያትን ያስተላልፉ መሠረትና ልጁ ሊኖራው ጀጁ የተላለፉትን ባሕርያት ባልነው መሠረት ለምሳሌ ችው ወይም ዓይነታቸው

ሀ— MM እና MM ሊወልዱ የሚችሉት የደም የሆነ ልጅ፤

ለ— MM እና MN የሆኑ የሚችሉት የደም ዓይነት የሆነ ልጅ፤

ሐ— MM እና NN የሆኑ ልጁ የሚችሉት የደም የሆነ ልጅ፤

መ— MN እና NN የሆኑ የሚችሉት የደም ዓይነት ልጅ፤

ሠ— NN እና NN የሆኑ ልጁ የሚችሉት የደም የሆነ ልጅ፤

ብቻ ሲሆን፣ የደም

በ (ሀ) ላይ የተገለጹት ነቱ MN እና NN

በ (ለ) ላይ የተገለጹት ነቱ NN የሆነ ልጅ

በ (ሐ) ላይ የተገለጹት ነቱ MM እና NN

በ (መ) ላይ የተገለጹት ነቱ MM የሆነ ልጅ

በዚህ ሙያ ዘርፍ ያለው ሁኔታ እጅግ ውስብስብና ከባድ ከመሆኑ የተነሳ በደም

መሆን አለበት። 82

በመጨረሻ ደረጃም ደሙ የሚመረመረው (Blood Transfusion...) መሆን አለበት።

ወራት ውስጥ የሌላ ሰው ደም ያልተሰጠው ሰው ከዚህ ምርመራ አስቀድሞ ባሉት 3

ጥቅም ደሙ እንዲመረመር የተፈለገው ወይም ወኪሎች ማረጋገጥ አለባቸው።

ደም ለመሆኑ ለክርክር የቀረቡት ወገኖች እናት ደምና አባት ነው የተባለው ሰው

ደም ልጅነቱ የአከራከረው ልጅ ደም የሌለው አባት ያስገድዳል። ለምርመራ የሚቀርበው

ደም ተግባራዊ መሆኑን እንዳለባቸው ደግሞ ለማሰር አንዳንድ ሁኔታዎች በቀ

ጠቅላይ የተመሠረተ የአከራከር ማረጋገጫ በአንዳንድ አገሮች በደም ምርመራ ው

ጋገጥ እንደሚቻል ታውቋል። 81

ላለመሆኑ ከመቶ በአምሳ አምስት (59%) ማረ አባባብ አባታት የተሰጠው ሰው አባት

ባት (Blood groups) አማካይነት ብቻ ያለ ከዚህ በላይ በተገለጹት ሦስት የደም መደ

የት ተግባር (Identification...) ሳይጨምር ካይነት ሊካፈል የሚችለውን የሰው መላ

በሌሎች ተጨማሪ የደም መደቦች እንደሚታዩ ወሳኝ።

ወይም መሠረት እንደሚያስፈልግ ተደርጎ አይ ደውን ሳይገባዊ አሠራር እንደሚያፋልብ

ጊዜ ብቻ በመሆኑ 80 ቀንም ሲሆን ሌላ የተገለጸ (Gene Generation) ... ውስጥ አንድ

የሚችለው በአንድ ሚሊዮን የጀን ትው ይሁን እንጂ ይህ ከስተት ሊያጋጥም

ጥም (Mutation) በሰዓት ተደርሶታል። 79

የደም ባይነት ላይ ሊከሰት የሚችል መሆኑ ውስጥ የሚገኙ የደም ባይነት በሌሎች

ሞት ባስረዳቸውን ቀይረው በመላጃቸው የት አልፎ ሆኖም እንዳንድ ጊዜ ከርሞዞ

ሊወልዱ አይችሉም። 78 የሚሉ አስተያየቶች አሉ። አይችሉት መሆናቸውን ወስኑ

የተገለጹት መሆናቸውን ወስኑ የተገለጹት መሆናቸውን ወስኑ

በ (መ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MM የሆነ ልጅ።

በ (ሐ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MM እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ለ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት NN የሆነ ልጅ።

በ (ሐ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ወ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ሐ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ለ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ወ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ሐ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ለ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ወ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ሐ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ለ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ወ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ሐ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ለ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ወ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ሐ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ለ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ወ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ሐ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ለ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

በ (ወ) ላይ የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

የተገለጹት ወላጆች የደም ባይነት MN እና NN የሆነ ልጅ።

አመዳደብ ላይ የተመሠረተ ማሰረጃን ለማ በርከትም እጅግ ከፍተኛ ችሎታንና ጥንቃቄን ይጠይቃል። ኤክስፐርቲክ ሥራውን ሊያከናውንበት የሚችለው የተግላ መሣሪያና ሥፍራ (Laboratory) እንዲያገኝ ያስፈልጋል። የአሜሪካን ሕክምና ማኅበር በዚህ የሙያ መስክ ብቃትን ተቀዳጅቶ በመስኩ በተገኘው ሳይንሳዊ እውነታ ላይ የተመሠረተ የኤክስፐርት ማሰረጃን ለመስጠት ባለሙያው በሕክምና ትምህርት የዶክተርነት ማዕርግ (M.D.) የተቀበለ ወይም ፒ.ኤች.ዲ. P.H.D. ኖሮት በደም መደቦች መካከል ስላሉት ልዩነቶች ጥናት ያካሄደ መሆን እንዳለበትና በተጨማሪም እነዚህ ባለሙያዎች በዘር ስለሚተላለፉ ባሕርያት (Genetics) ጥናት ያደረጉ መሆን እንዳለባቸው ደንግሳ ነበር።⁸³ የመመዘኛዎቹን ከባድነት ስንመለከት የምያውንም ከባድነት በመጠኑ የሚጠቁመን ነው።

ከዚህ በላይ በተገለጸው በደም መደቦች ላይ በተመሠረተ ምርመራ አማካይነት አከራካሪ ልጅ አባትነቱ ከተሰጠው ሰው ያልተወለደ ለመሆኑ ማረጋገጫ የሆነውን አባት ነው የተባለው ሰው የደም መደብና ልጅ ነው የተባለው ሰው የደም መደብ ግንኙነት የማጣቱ ሁኔታ ሲሆን አባት ነው የተባለው ሰው የደም መደብና ልጅ ነው የተባለው ሰው የደም መደብ ተመሳሳይነት ወይም ግንኙነት ያለው ሆኖ መታየት ግን በሁለቱ መካከል የአባትነትና የልጅነት ግንኙነት መኖሩን በቁርጥ አያሳየንም።

ይህም በመሆኑ የእስክ አሁኑ አሠራር ያስገኘው ጥቅም በመጠኑም ቢሆን የተገደበ እንደሆነ እንመለከታለን።

በዚህ የምርመራ ውጤት ላይ የተከሰተውን ደክመት ምናልባትም ያስወግዳል የሚባለው በቅርቡ በእንግሊዝ አገር በሊስተር ዩኒቨርሲቲ (Leicester University ...) በዶክተር አሌክ ጂ ፈሪስና በሥራ ጓዶቹ አማካይነት የተገኘው የምርመራ

ውጤት ነው።⁸⁴ ይህ በዘር በሚተላለፉ ባህሪያት ጥናት (Genetics...) ላይ የተመሠረተ ማይንግዊ ግኝት እንደሚያስረዳው አንድን ሰው በሰውነቱ ውስጥ የሚገኙት የዲ.ኤን.ኤ. (D.N.A.) የተወሰኑ አካላት ወይም ክፍሎች ከሌላው ሰው ያለ ዩታል። እነዚህ ሚኒሳቲላይትስ (Minisatellites) ተብለው የሚታወቁት የዲ.ኤን.ኤ. (D.N.A.) የተወሰኑ ክፍሎች ቁመት አንዳንዶቹ አጫጭር አንዳንዶቹ ረጃጅም ሲሆኑ ይኸው መጠናቸውም ከሰው ሰው ብዙ ልዩነት እንደሚኖረውም ተገልጿል። ከደም ውስጥ የሚወሰዱ የዲ.ኤን.ኤ. (D.N.A.) ሚኒሳቲላይቶችን የተለዩ ቁመት በሚገባ በመለካት የአንድን ሰው ጂን (Gene...) ከሌላ ሰው ጂን (Gene) የተለየ የሚያደርገውን የዲ.ኤን.ኤ. «ጣት አሻራ» ወይም መለያ ማገታት ማግኘት ይቻላል።

አባት እናት ለልጃቸው በሚያበረክቱት ክርምሶሞች አማካይነት የባሕሪይ አስተዋፅኦ ያደርጋሉ ባልነው መሠረት ይህ አባትንም ሆነ እናትን ልዩ የሚያደርገው የጂን «ጣት አሻራ» ባህሪም ለልጁ የሚተላለፍ በመሆኑ እነዚህ ባህሪያት በልጅ ውስጥ ስለመኖር አለመኖራቸው ተመርምሮ የአባትነትና የልጅነት ግንኙነት መኖር አለመኖር መወሰን እንደሚቻልም ተገልጿል።

ይህ ማይንግዊ ግኝት በሚገባ ተፈትኖ በመስኩ ባሉ ሌሎች ባለሙያዎችም ተቀባይነትን አግኝቶ ማይንግዊ ዕውነታ መሆኑ ከተረጋገጠ በደም መደቦች ላይ የተመሠረተ የደም ምርመራ ውጤት ምናልባትም ቦታውን ለአዲሱ የደም ምርመራ ውጤት በመልቀቅ አባት ነው በተባለውና ልጅ ነው በተባለው መካከል የአባትነትና የልጅነት ግንኙነት መኖር አለመኖርም በትክክል ለላኛነቱ መረጋገጥ የሚቻልበት ደረጃ ላይ ሊደረስ ይቻላል። ይህ በሊስተር ዩኒቨር

ስቲ የተገኘው ውጤት ውስጥ በአሁኑም ወቅት ይህ ባይነትን ያገኘ ለመሆኑ ይገልጻል።⁸⁵

አንድ ዓይነት የእጅ ጫውን ሁለት ሰዎች ለማጥፋት ሁኔታ (Possibility ...) አራት በሊዮን (1:64) ሆነ ጋልተገ የሚባል ተሳታፊ ሲሆን፤⁸⁶ ተመሳሳይ የሆኑ እሻራ ያላቸውን ሁለት ወይም የሚቻልበት ሁኔታ (Possibility) አንድ ለአንድ መቶ ትርጓሜ ሊሆን በመሆኑ፤⁸⁷ ለጥንቱ ነቱ የጂን «ጣት አሻራ» ሕራም የበለጠ አስተማማኝ እንደሆነ ይቻላል።

ሶስተኛ ምሳሌ:—የእጅ ደመሳሰላል በማለት ስለሚነሱ ርት ማሰረጃ እንመለከት። ላይ ምስክርነት መስጠት ያስፈልጋል ስፕርቶች ብቻ ሳይሆኑ Layman—) ለመመስከር ይገባል።

አንድ ኤክስፐርት አንድ የአንድ ሰው ደመሳሳል ወይም በማለት አስተያየት ለመስጠት አንድ የጎለበተን (development) ስልት የተለያዩ ባህሪያት ይኖራቸው የእጅ ጽሑፍ ያልበቅርብ ጊዜ መጽፍና መረጃ ከሆነ ወይም ብዙ ጊዜ የማይደረር ከሆነ አጻጻፉ ወይም ባህሪን ያልፈጠረ በመሆኑ ሆነ ኢፐክስቲክ ጽሑፍ ደመሳሳል ወይም አይመስል ክርነት ሊሰጡበት የሚቻል

አንድን የጎለበተ የእጅ ጽሑፍ ለመለየት የሚያስችል 1000 የሚደርሱ መለያ

የግርጌ ማስታወሻዎች

1. James Bradley Thayer, *A Preliminary Treatise on Evidence at Common Law*, Augustus M. Kelly Publishers, New York, (1969) P. 264.
2. **ስለፍሬ ነገርና ሕግ ትርጉም**
Thayer, Ibid. ገጽ 183—93 ይመለከታል ።
3. G.D. Nokes, *An Introduction to Evidence*, London, Sweet and Maxwell, 4th ed., (1967) P. 10.
4. John Henry Wigmore *A Treatise on the Anglo-American System of Evidence*, 3rd ed., Vol. I, (1940); Lyman Ray Patterson, *The Types of Evidence — An Analysis*, Vanderbilt Law Review, Vol. 19, No. 1, (1965), P. 2.
6. Wigmore, op. cit., P. 396.
7. Id.
8. Patterson, op. cit.
9. Rogers, *Expert Testimony*, 2nd ed., (1891), P. 2.
10. አንቀጽ 136 ፍ-ሥ-ሥ-ሕግ ፣ አንቀጽ 142/2 ወ-ሥ-ሥ-ሕግ ፣ አንቀጽ 407 የወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ።
11. አንቀጽ 124 (1) ፣ 136 (2) ወ-ሥ-ሥ-ሕግ ።
12. አንቀጽ 423 (2) የወ-ሥ-ሕግ ።
13. አባተ ፈለቀና ዓቃቤ ሕግ ፣ የወ-ይ-ሥ-ሕግ 13/70 ፣ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ፣ አዲስ አበባ ።
14. H. J. Walls. *Forensic Science*, London, Sweet and Maxwell, (1974) P. V.
15. Kenneth M. Wormwood, *Expert Witness*, University of Colorado, Rocky Mountain Law Review, Vol. 24, No. 4 (1952), P. 418-19.
16. Loyd L. Rosenthal, *The Development of the Use of Expert Testimony*, Law and Contemporary Problems, Vol. 2, (1935), P. 404.
17. ዓቃቤ ሕግና እነአህመድ መሐመድ አሞሪ ፣ የወ-ሥ-ሕግ 183/53 ፣ ከፍተኛ ፍ/ቤት ፣ አዲስ አበባ ከ Robert Arthur Mellin, *Evidence in Ethiopia*, Unpublished, Law Library, ገጽ 278 የተወሰደ ።
18. አንቀጽ 124 ፣ 136 (2) ፣ 152 (2) የወ-ሥ-ሥ-ሕግ ።
19. አንቀጽ 136 ፣ 264 (2) የፍ-ሥ-ሥ-ሕግ ፣ አንቀጽ 51 ፣ 55 (2)(3) ፣ 100 የወ-ሥ-ሕግ ፣ አንቀጽ 601 የንግድ ሕግ ፣ አንቀጽ 143/1 የወ-ሥ-ሥ-ሕግ ።
20. አንቀጽ 137/1 የወ-ሥ-ሥ-ሕግ ፣ አንቀጽ 261/1 የፍ-ሥ-ሥ-ሕግ (የእንግሊዝኛው ቅጅ) ። የእማርኛው ቅጅ “relevant” የሚለውን ቃል «ሞብጦን የሚመለከት» ይለዋል ።
21. Thayer, Op. Cit., ገጽ 468-69 ። አንዳንድ የማስረጃ ሕግ ምሁራን አግባብነት (relevancy) የሚለው ጽንሰ ሐሳብ ማስረጃው ለማሳመን የሚያደርገውን አስተዋጽኦ ብቻ የሚመለከት እንጂ በማስረጃነት የተጠቀሰው ፍሬ ነገር ሊወሰድ ከሚገባው ግምት ጋር ያለውን ግንኙነት አይመለከትም ። ግንኙነቱ relevancy ሳይሆን materiality ነው ይላሉ። ስለዚህ ጉዳይ F.W. Cleary and J.W. Strong, *Evidence — Cases Materials — Problems*, (1969), PP. 169-170.
22. አንቀጽ 2782 እና 2472 ፣ የፍትሕ ብሔር ሕግ ።
23. አንቀጽ 27 ፣ የግንኙነት ሥርዓት ሕግ ።
24. *The Application of Evidence in G.D. R. Courts and Legislation in Ethiopia*, Lawyers Association of Ethiopia, P. II
25. Fred C. Inbau, *Scientific Criminal Cases, Legal and Forensic Problems*, Vol. 2, (1935); H. J. Walls, Op. Cit.
26. H.J. Walls, Op. Cit.
27. Ruth A. Yerman, *Testimony in Courts and Legislation*, Law and Contemporary Problems, Vol. 2, (1935); H. J. Walls, Op. Cit.
28. ስለ ምስክር ብቁነት ያለው ሕግ ምን ዓይነት ሲሆን G.D. Nokes, የግርጌ ገጽ 377—381 ይመለከታል ።
29. በተረፈ ተከናዊ የወ-ይ-ሥ-ሕግ 296/7 ቤት ፣ ፓርላማ ።
30. አንቀጽ 1729 (1) የፍ-ሥ-ሕግ ።
31. አንቀጽ 198 ፣ 329 ሔር ሕግ ።
32. አንቀጽ 341 ፣ 351 ሔር ሕግ ።
33. አንቀጽ 393 ፣ 395 የመሳሰሉት የወንጀል አንቀጾች ።
34. አንቀጽ 134 የፍትሕ ሕግ ፣ አንቀጽ መቅጫ ሥነ ሥርዓት ።
35. Art. 56 The Code of Criminal Procedure of the RSFSR, II
36. Art. 78, Ibid.
37. Art. 80, The Code of Criminal Procedure of the RSFSR

38. The Application of the Law of Evidence: *የግርግሥት ቁጥር 2418* II

39. Directive of the Plenum of the Supreme Court of GDR on issues of Taking Evidence of March 16, 1978, Law and Legislation in the GDR, *Ibid.* P. 137.

40. James Bradley Thayer, *Op. Cit.*, pp. 183-187.

41. Kenneth M. Wormwood, *Op. Cit.* pp. 418-19; James R. Richardson, *Modern Scientific Evidence-Civil and Criminal* (Cincinnati, W.H. Anderson) 1961, p. 109.

42. *አንቀጽ 51/31 የወንጀል ምርጫ ስርዓት*

43. *አባተ ረሳየ ግሥት ስርዓት* የግርግሥት ቁጥር 13 =

44. *አንድ ወርሃ ወደ ግርግሥት ስርዓት* የግርግሥት ቁጥር 284/75

45. *ማሳደ ፍርድ ቤት* የግሥት ስርዓት ስርዓት

46. *አንቀጽ 149/1* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

47. *አንቀጽ 133/3* አንድ ስርዓት ስርዓት

48. *አንቀጽ 2061* የግሥት ስርዓት ስርዓት

49. *አንቀጽ 447* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

50. Morris Ploscowe, *The Expert in France, Germany and Italy: Law and Contemporary Problems*, Vol. 2, (1935), p. 508.

51. Fredric E. Elliot and Ramsay Spillman, *Medical Testimony in Personal Injury Cases, Law and Contemporary Problems* Vol. 2, (1935), p. 474.

52. Art. 39, GDR Criminal Procedure Code, 1968, as Amended.

53. *አንቀጽ 51/24* የግሥት ስርዓት ስርዓት

23. *አንቀጽ 27* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

24. The Application of the Law of Evidence in G.D.R. Court Practices, Law and Legislation in GDR, 1-2/80, Lawyers Association of the GDR, Berlin, P. II

25. Fred C. Inbau, *Scientific Evidence in Criminal Cases, Law and Contemporary Problems*, Vol. 2 (1935), p. 501.

26. H.J. Walls, *Op. Cit.* p. 226.

27. Ruth A. Vernon, *Expert Medical Testimony in Compensation Proceedings, Law and Contemporary Problems*, Vol. 2, (1935); H. J. Walls, *የግርግሥት ስርዓት* ቁጥር 26 =

28. *አንቀጽ 11* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

29. *በተረፈ ተካፋ ስርዓት* የግሥት ስርዓት

30. *አንቀጽ 1729 (1)* የግሥት ስርዓት ስርዓት

31. *አንቀጽ 198* የግሥት ስርዓት ስርዓት

32. *አንቀጽ 341* የግሥት ስርዓት ስርዓት

33. *አንቀጽ 393* የግሥት ስርዓት ስርዓት

34. *አንቀጽ 134* የግሥት ስርዓት ስርዓት

35. Art. 56 The Code of Civil Procedure of the RSFSR, II June 1964.

36. Art. 78, *Ibid.*

37. Art. 80, The Code of Criminal Procedure of the RSFSR, 27 Oct. 1960.

38. *አንቀጽ 27* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

39. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

40. *አንቀጽ 133/3* አንድ ስርዓት ስርዓት

41. *አንቀጽ 2061* የግሥት ስርዓት ስርዓት

42. *አንቀጽ 447* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

43. *አንቀጽ 51/24* የግሥት ስርዓት ስርዓት

44. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

45. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

46. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

47. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

48. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

49. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

50. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

51. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

52. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

53. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

54. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

55. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

56. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

57. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

58. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

59. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

60. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

61. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

62. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

63. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

64. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

65. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

66. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

67. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

68. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

69. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

70. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

71. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

72. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

73. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

74. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

75. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

76. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

77. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

78. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

79. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

80. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

81. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

82. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

83. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

84. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

85. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

86. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

87. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

88. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

89. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

90. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

91. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

92. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

93. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

94. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

95. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

96. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

97. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

98. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

99. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

100. *አንቀጽ 51/31* የወንጀል ምርጫ ስርዓት

"(2) The expert or expert shall be appointed by the court under the ordinary rules of procedure." ይላል ።

54. አንቀጽ 136/2፣ 134/3፣ የፍትሕ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ፣ አንቀጽ 51 (2) የወንጀለኛ መትጫ ሕግ ።

55. Lloyd Rosenthal, *op. cit.*, P. 404.
56. Ibid. P. 414; Charles McCormic, *Handbook of the Law of Evidence*, St. Paul, Western Publishing Company, P. 30.

57. Morris Ploscowe, *op. cit.*, PP. 507-8.
58. H.J. Walls, *op. cit.*, P. 226.

59. አንቀጽ 133/1፣ 3፣ እና አንቀጽ 136/2፣ የፍትሕ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ ።

60. አንቀጽ 112/2 የፍትሕ ብሔር ሥነ ሥርዓት ሕግ፣ አንቀጽ 220—222 የወንጀለኛ መትጫ ሕግ ።

61. H.J. Walls, *op. cit.*, P. I.
62. James R. Richardson, *op. cit.*, P. 324.
63. Charles McCormic, *op. cit.*, P. 377.
64. Ibid. P. 364.
65. Ibid. P. 364.
66. H.J. Walls, *op. cit.*, P. 226.
67. James R. Richardson, *op. cit.*, P. 223, 246.

68. Fredric E. Elliot and Ramsay Spillman, *op. cit.* P. 467, 472.

69. William J. Fryer, *Selected Writings on Evidence and Trial*, St. Paul, Western Publishing Company, (1957), P. 476.

70. James R. Richardson, *op. cit.*, P. 441.

71. Donald Chambers, *Finger Prints: A Review*, The Criminal Law Review, April (1985), P. 195.

72. Ibid. P. 196.

73. J.K. Mason, *Forensic Medicine for Lawyers*, Bristol, John Wright and Sons Ltd, (1978), P. 211.

74. James R. Richardson, *op. cit.*, P. 321., Charles McCormic, *op. cit.*, P. 378.

75. H.J. Walls, *op. cit.*, P. 133.

76. J.K. Mason, *op. cit.*, P. 216.

77. Ibid. PP. 216-20.

78. Ibid. P. 217.

79. Ibid. P. 214.

80. Id.

81. Ibid. P. 216.

82. Ibid., P. 815.

83. James R. Richardson, *op. cit.*, P. 324.

84. *Probing the Mysteries of DNA*, Newsweek, February 10, 1986, P. 3.

85. Ibid.

86. Donald Campbell, *op. cit.*, P. 196.

87. Newsweek, *op. cit.*

88. G.D. Nokes, *op. cit.*, P. 168-169.

89. እነ ሕይወት መንግሥቱና ትብለፅ ተመልሶ፣ የፍ-ይ-መ-ቱ 1067/64፣ ከፍተኛ ፍርድ ቤት፣ አዲስ አበባ ።

90. James R. Richardson, *op. cit.*, P. 465.

91. Id.

92. Charles McCormic, *op. cit.*, P. 366.

93. H.J. Walls, *op. cit.*, P. 214.

ወቅታዊ የሕ

የዕምነት ግጥ

በሕዝብ ሐብትና ገንዘብ የሚሆኑ ምክንያቶች አያልፉ

በተለያዩ ጊዜያት በተደጋጋሚ በር ከፋች የሆነው ዋናው

የገንዘብ አጠባበቅ ግንዛቤ ወጭ ሂሳብ በየዕለቱ እየተጨመረ መዝገቡ በሚያሳየው

የገቢና ወጭ መዝገብ ካዊ መዘከር ለግብርና ወጭ ለማመዛዘን እንዲረዳ

ገንዘብ ለመቆጣጠር ዌታር የተፈለገውም የገንዘብ ጉዳይ በተሰሩ ሊታወቅ ስለሚችል

ላገውን እርምጃ ወዲያው ለልዩ ፍርድ ቤት የሚላኩ

ልም የተጠቀሰው ጥናት ይደርጅባቸዋል የደረሰው የገንዘብ ብቻ ነው ። ይህም የሚያሳይ

ስታሪቱ ሥራ በየቀኑ ተርቶ ይባስ ብለው ሂሳባቸውን ይያስመረጃሉ መሥሪያ ቤቶች

ይህ ዓይነቱ ሥርዓት ሆኖ በላይ በሂሳብ መሆኑ ገንዘብ ያልታሰበ ዕዳን ሊታይ

ትም ሆነ በክሱም ሂደት ሲታይ ብኩንነትን ለማስወገድ ከዚህ በታች ከምናቀርብላቸው

ለን ። ስለሆነም የሂሳብ ሠራ አዲት ክፍሎችና የቁጥጥር ሂሳብ ለያያዝ ሥርዓት ለግንዛቤ

ግብረ አበርነት የሚወጥን ግን ጥያቄ ነው ። በወንጀል አበርነት ወንጀል ተጠያቂ

ሉት ጥያቄዎች ከላይ ከፍርድ ቤቱ በመጠኑም ቢሆን አወቅተለን ፍርድን እናቀርባለን

* በገንዘብ አስተዳደር

ምክንያት በግድረ

ሪና አደራጅ ኮፒ

[illegible][illegible]

ኢትዮጵያ ኃይለማርያም ፍላጎት ምክር ቤት

Criminal Law Review, 195.
 A. Finger Prints: A
 Criminal Law Review,
 195.
 Forensic Medicine for
 Sol. John Wright and
 G. P. 211.
 Anderson, op. cit., P. 321.
 Anderson, op. cit., P. 378.
 G. P. 133.
 Anderson, op. cit., P. 216.
 Anderson, op. cit., P. 324.
 Anderson, op. cit., P. 3.
 Anderson, op. cit., P. 196.
 Anderson, op. cit., P. 168-169.
 Anderson, op. cit., P. 1067/64.
 Anderson, op. cit., P. 465.
 Anderson, op. cit., P. 366.
 Anderson, op. cit., P. 214.

ፍ ር ድ

ዳኞች፡—ታምሩ ወንድም አገኘሁ ፣
የሐንሰ ጎሩይ ፣ እስማኤል ሐጂ ማሕሙድ።

የልዩ ፍርድ ቤት አቃቤ ሕግ ሰኔ 21 ቀን 1975 በተጻፈ የክስ ማመልከቻ በ1ኛ እና በ2ኛ ይግባኝ ባዮች ላይ እንዲሁም ይግባኝ ባልጠየቀው በ3ኛው ተከላሽ በአቶ በቀለ ጣሰው ገብረ ላይ የሚከተለውን ክስ አቅርቦባቸው ነበር።

1ኛ- ክስ በ፩ኛ ተከላሽ ላይ ብቻ በማለት ተከላሽ ወ/ሮ ሐረገወይን ሸዋዬ ተሰማ የደብረ ዘይት ከተማና አካባቢው መሠረታዊ ዕቃዎች አቅራቢ ድርጅት የግዥ ክፍል ኃላፊ ሆኖ ከሚያዝያ ወር 1969 እስከ ሚያዝያ 21 ቀን 1974 ድረስ ስትሰራ ተገቢ ያልሆነ ብልጽግና ለራሷ ለማግኘት አስባ በሥራዋ አጋጣሚና ምክንያት በእጁዋ ሊገባ ከቻለው የሕዝብ ገንዘብ ውስጥ ብር 59,462 53 አጉድላ ለግል ሀብት ማካበቻ ሰላደረገች በተሻሻለው ልዩ ወንጀለኛ መቅጫ ሕግ አዋጅ ቁጥር 214/74 በአንቀጽ 13/2/ የተመለከተውን በመተላለፍ የእምነት ማጉደል ወንጀል ፈጽማለች።

2ኛ- ክስ በ2ኛና 3ኛ ተከላሾች ላይ በዚሁ በደብረ ዘይት ከተማና አካባቢዋ መሠረታዊ ዕቃ አቅራቢ ድርጅት ውስጥ 2ኛው ተከላሽ ገንዘብ ያኹና የሽያጭ ክፍል ኃላፊ ፣ 3ኛው ተከላሽ ደግሞ የዕቃ ግምጃ ቤት ኃላፊ ፣ በመሆን ተመድበው ከሚያዝያ ወር 1969 ጀምሮ እስከ ሚያዝያ 21 ቀን 1974 ድረስ ሲሠሩ ተገቢ ያልሆነና ሕገ ወጥ የሆነ ብልጽግና ለራሳቸው ለማግኘት አስበው በሥራቸው አጋጣኝ

ሚና ምክንያት በእጃቸው ንብረቶች ዋጋቸው ሕሳብ ማንቲም በግብረ አባር ለጋራ ጥቅማቸው አውሎ በ1949 በወጣው የወንጀል ቁጥር 32/1-ሀ/እና በተሻሻለኛ መቅጫ ሕግ አዋጅ አንቀጽ 13/2/ የተመለከተ የእምነት ማጉደል ወንጀል ለት የወንጀል ክስ መሥርታዊ ሲሆን፡—

3ኛ ክስ በማለት 1ኛ ወንጀል ክስ ውስጥ በተጠቀሱ ኃላፊነት ስትሠራ ለግል ውጥ የሕዝብ ገንዘብ ከሚያዝያ 1/75 ጀምሮ ወለድ ጋር ዋናውን ልዩ ልዩ ወጭዎች 2ኛና 3ኛ ተከላሾች በ2ኛው ውስጥ በተጠቀሰው ጊዜ ሲሰሩ በግብረ አባርነት ያዋሉትን የሕዝብ ገንዘብ በጋራ መጠቀማቸው ከሚያዝያ 22 ቀን 1975 ጀምሮ ሕጋዊ ወለድ ፣ ዳኝነት ዎችን ጨምረው በነጠላ ልሰው ለባለ መብቱ እንዲከሰት ክስ ጋር በአንድ ላይ አመለከታለሁ ሲል የፍ አቅርቧል።

ተከላሾች የተመወረዱ ዲደርሳቸው ተደርጎ በችከተረዱት በኋላ የእምነት ውን እንዲሰጡ ተጠይቀው አይደለንም ስላሉ አቃቤ ሸች ላይ የመሠረተውን ትሐ ብሔር ክስ በግብረ ፍትሰትና የክሱን ጭኔ ጊዜ ተከላሾች በደብረ ሥር የተቀጠሩ ላይሆን ሕዝብ ማለትም በቀጠለው በሕዝብ ሱቃቸው በኩል

ይግባኝ ባዮች ፡ 1- ሐረገወይን ሸዋዬ።

2- አሰራት ቢወጣ ደስታ።

መልስ ሰጭ፡ የልዩ ፍርድ ቤት አቃቤ ሕግ።

የመዝገብ ቁጥር ፳፫/፳፯

ሚያዝያ ፳፱ ዓ.ም. ፳፻፲፱ ዓ.ም. ስላልተመዘገበ ልኝ ብር 8770.45 በጉድለት ይታያል፤ 5- በ19/10/71 በቼክ ቁጥር ኤስ ኤስ 330053 ከወጣው ብር 10,000 ውስጥ በወጭነት የተያዘልኝ በድራፍት ቁጥር 135682 በደረሰኝ ቁጥር 132355 እና 132356 የተከፈለው ብር 3753.60 እንዲሁም ብር 1.98 የባንክ ክፍያ በጠቅላላው ብር 3755.58 ብቻ ነው የቀረበው የሂሳብ መተማመኛ ከላይ በተመለከተው ቀንና የቼክ ቁጥር የወጣው የገንዘብ የተከፈለበትን የድራፍት ቁጥርም ሆነ የባንክ ክፍያ አይገልጽም። ቢሆንም ከመተማመኛ ቁጥር 3 ተራ ቁጥር 202 እና 203 ጋር በቼክ ቁጥር አማካይነት የፃቃቢ ሕግ የወጣ ገንዘብና የግዢ ሰነድ ሲገናዘብ በወጭነት የተያዘልኝ ከላይ የተመለከተው ገንዘብ መሆኑ በግልጽ ስለሚታይ ከባንክ ወጭ በሆነውና በተያዘልኝ ግዥ መካከል ያለው የብር 6244.42 ልዩነት ከኢትዮጵያ አገር ውስጥ ማከፋፈያ ድርጅት ዕቃ ተገዝቶበት ሳይታሰብ ልኝ የቀረ ነው።

6. ስለሆነም እነዚህ ወጭዎች መደረጋቸውን የሚያረጋግጡልኝ ማስረጃዎች በተጠቀሱት ድርጅቶች ስለሚገኙ በተመለከቱት ቀናትና የድራፍት ቁጥሮች መሠረት ግዥ የተፈጸመባቸው መሆኑን የሚያረጋግጡትን እነዚህን ሰነዶች ለማግኘት እንዲቻል ለሚመለከታቸው ድርጅቶች ትእዛዝ ይተላለፋል።

የሚል ስለሆነ የእነዚህ የተባሉት ማስረጃዎች መቅረብ ለትክክለኛ ፍትሕ አስጣጥ የሚረዳ በመሆኑ፡-

1. ከላይ በተራ ቁጥር 2 የተገለጸውን በሚመለከት ማስረጃው የሚገኘው ኢትዮ ሲደር ድርጅት መሆኑ ስለተገለጸ ይግባኝ ባይኖሩ ጠበቃቸው በተገኙበት ማስረጃው ተፈልጎ የሚገኝ ከሆነ ስለጉዳዩ ሊያስረዳ በሚችል

የድርጅቱ ሥራ አስኪያጅ በጽሑፍ በሚወክሉት ሰው አማካይነት ዋናው (አሪጅናል) በቀን ቀጠሮ ለፍርድ ቤቱ እንዲቀርብ፤

፪- ከላይ በተራ ቁጥር 1፡3፡4 እና 5 የተመለከቱት ማስረጃዎች የሚገኙት በኢትዮጵያ አገር ውስጥ ማከፋፈያ ድርጅት መሆኑ ስለተገለጸ ይግባኝ ባይኖሩ ጠበቃቸው በተገኙበት ማስረጃዎች ተፈልገው የሚገኙ ከሆነ ስለጉዳዩ ሊያስረዳ በሚችል የድርጅቱ ሥራ አስኪያጅ በጽሑፍ በሚወክሉት ሰው አማካይነት ዋናዎች (አሪጅናል) ለቀን ቀጠሮው ለፍርድ ቤቱ እንዲቀርቡ ታዟል የሚል ነበር።

በተለዋወጡ ቀጠሮ በፍርድ ቤቱ ትእዛዝ መሠረት የኢትዮጵያ ሀገር ውስጥ ማከፋፈያ ድርጅትና የኢትዮ ሲደር ድርጅት ተወካዮች ቀርበው አስረድተዋል። በመጀመሪያ የኢትዮጵያ ሀገር ውስጥ ማከፋፈያ ድርጅት ከፍተኛ የሂሳብ ሠራተኛ የሆኑት ቀርበው እንደሚከተለው ቃላቸውን ሰጥተዋል። በተራ ቁጥር 1 እና 5 ላይ የተመለከቱት ሰነዶች ጊዜው የራቀ በመሆኑ አልተገኙም፤ እየተፈለጉ ናቸው። በተራ ቁጥር 3 በተጠቀሰው ትእዛዝ ላይ ግልሰቧ በድራፍት ቁጥር 202793 ደረሰኝ ቁጥር 163383 የተያዘላቸው ሂሳብ ብር 17173.23 ብቻ መሆኑ ተገልጿል። ከላይ የተጠቀሰው ድራፍት ቁጥር ማለትም 202793 ለድርጅቱ ገቢ የተደረገበት ሌላ ሰነድ ተገኝቷል። የዚህም ፋክቲር ቁጥር 163385 ሲሆን ለሂሳብ ክፍሉ የሚደርሰው ዋናው ቀርቧል። በድራፍት ቁጥር 202793 ብር 10,398.60 በካሻ ብር 1,001.95 በጠቅላላው ብር 11,400.55 ገቢ አድርገዋል።

በተራ ቁጥር 4 ላይ በድራፍት ቁጥር 135613 መሠረት ድርጅቱ ብር 714 እና 8769.55 የተረከበበት ማስረጃ ተገኝቷል። ከዚህ ውስጥ ብር 714ቴ እንደተያዘላቸው ትእዛዙ ይገልጻል። ድርጅቱ ብር 8769.55 የተረከበበት ማስረጃ ቀርቧል። በተራ ቁጥር 3 ላይ

የተጠቀሰው የአቀናጃል ልት ካስረዱ በኋላ ያቀረቡ ከመዝገቡ ጋር ተያይዟል።

እንዲሁም የሽያጭ ክፍያ የኢትዮ ሲደር ተወካይ ቃል፣ የፍርድ ቤቱ ትእዛዝ ጃውን ይገራ ተርቢኦላው ቁጥር 68958 ብር 18883.5 ከዚህ ውስጥ ብር 1.50 በሂሳብ ላሽ ሲሆን ሌላው በ— ደው ሰነዱ ከመዝገቡ ጋር

ከዚህ በኋላ ፍርድ ቤቱ መሪያ ደረጃ ልዩ ፍርድ ረዳት መርማሪዎች ለተኩበው በሂሳቡ ላይ ማረጋገጫው መሠረት በተለዋወጡ መርማሪዎች ቀርበው የተገኙትን ለሁለቱም ተርቢኦላቸው በኋላ በአቃቤ ሕግ መተማመኛ እየተመለከትን ገሰጥ ይፈቀድልን ስላሉት ውስጥ ተመልክተው አስረድተዋል።

1ኛ- ደረሰኝ 163383 የተሰጠው ማዕረግ ዝግቧ፣ በወጭነት ነው። ይህ በ— ተራ ቁጥር 344

2ኛ- ከኢ-ዲ-ዲ ሲ- 198925 የተገኘው በወጭነት ተያይዟል። ቁጥር 3 ተራ ቁጥር ተጠቅሷል።

3ኛ- በደረሰኝ ቁ/ 163385

4ኛ- » » 19331

5ኛ- » » 68958

እነዚህ በመተማመኛው ገኙም። ሂሳቡ ሲሠራ እነዚህ ጨረሻ ሰነዶች በወ/ር ሕግ አልቀረቡም፤ አሁንም የ

ተገዝቶበት ዕቃው ገቢ የሆነበት ደርሰኝ ቀርቧል አለች፤ መርማሪዎቹም ይህንን ሰነድ ተመልክተው ለአቶ አሥራት በወጭነት የተያዘለት መሆኑንና ለዚህም በጀርባው በ23/3/75 ምልክት ያደረገበት መሆኑን ገልጹ። ስለሰነድ ቁጥር 163385 ደግሞ ሂሳብ የተያዘ መሆኑን ገልጾው ለይግባኝ ባይ ትክክለኛ ማወራረጃ ነው ለማለት እንደማይቻል አስረድተዋል።

ከዚህም በኋላ 1ኛ ይግባኝ ባይ ቀደም ሲል ከአቃቤ ሕግ በደረሰኝ ትጂ ስህተት ምክንያት የአቀረብኩት ሂሳብ ትክክል አልነበረም፤ አሁን ግን ፍርድ ቤቱ ፈቅዶልኝ ከዋናው ጋር ከአናበብኩ በኋላ ከማናበቡ በመነሳት ሂሳቡን በተጨማሪ አስመርምራ በቼክ ቁጥር 257757 ብር 16,500 ማውጣቱ ይታያል፤ ስለወጭው ግን የተያዘልኝ ነገር የለም፤ ሆኖም እሽጉ ሲከፈት ባንክ እስኬትመንት ላይ ብር 5486.84 በድራፍት የሸገን ቤት ወረቀት መገኘቱ ታውቋል፤ ቀሪው 11013.16 በዚያ ቀን ተመላሽ ሆኖ ባንክ ለማስገባቱ ፎቶ ኮፒ አቅርቤ አዲተርቼም ተመልክተውታል። ስለሆነም ያለፈው ሂሳብ በዚህ እንዲተካልኝ በማለት አመለከተኝ።

አዲተርቼም ይህ ሰነድ በወትሮ ያልቀረበላቸው መሆኑን ገልጾው ማጣራት ያለብን ገንዘቡ በእርሷ ስም መውጣቱን ሳይሆን ምናልባት ሂሳቡ በ2ኛ ይግባኝ ባይ ስም ተይዞ እንደሆነ ነው በማለት ስለአስረዱ ይኸው ሁኔታ ተጣርቶ እንዲቀርብለትና በተጨማሪም 1ኛው ይግባኝ ባይ አለኝ የምትላቸውን ተጨማሪ ማስረጃዎች ከተለዋጩ ቀጠር በፊት እንድታቀርብ ትዕዛዝ ሰጥቷል።

በተለዋጩም ቀጠር በትዕዛዙ መሠረት ከየረርና ከረዩ አውራጃ የሠርቶ አደሩ ቁጥር ኮሚቴ የተላከው የሂሳብ ውጤት በግልጽ ችሎት ከተነበበ በኋላ አቃቤ ሕግ እንዲመለከተው ተደርጎ ብር 5486.48 በ2ኛ ይግባኝ ባይ ሂሳብ የተያዘ ስለሆነ ይኸው እንዲታወቅ ብር 11013.86 በሁለቱም ዕዳ

በማወራረጃነት ያልተያዘ ስለሆነ፤ ተገቢው ማስረጃ ከቀረበ ሂሳቡ ቢቀናነስ አልቃወምም ብሏል።

ከዚህ በኋላ ፍርድ ቤቱ መዝገቡን ሲመረምር እንዳንድ መጣራት ያለባቸው ነጥቦች ስላጋጠመው ሚያዝያ 18 ቀን 1977 በዋለው ችሎት የሚከተሉትን ነጥቦች አንስቶ፡

1. የሸያጭ ፋክቲር 0 6727 ከነአባሪው በማን እንደተፈረመ፤
2. የንግድ ማተሚያ ቤት የሸያጭ ፋክቲር ቁጥር 23 17 አባሪው ምን ለማስረዳት እንደተረበ፤
3. በ1/11/69 ደመወዝ የተከፈለበት 4 ገጽ በእጅ የተሠራ ሠንጠረዥ በማን እንደተሰራና እንዲሁም በማን እንደተከፈለ፤
4. ለኢትዮጵያ ንግድ ባንክ በቁጥር 349 በ11/12/79 ብር 1217 ገቢ የሆነበት ሰነድ ከነአባሪው ምን ለማስረዳት እንዳቀረበ፤
5. አቶ አየናቸው እንዳሻው ቁጥር ከ119—125 ዕቃ ፈርሞ የተረከበባቸው ሰነዶች በማን እንደተጻፉና እንደተፈረሙ አጣርቷል።

በዚህም መሠረት፡

1. የእጅ በእጅ ሸያጭ ፋክቲር 096727 ትን በሚመለከት ተረካቢ በሚለው ሥር የሠራረው ፈርማ የ1ኛ ይግባኝ ባይ መሆኑ ያልተካደ ሲሆን አባሪ ሆኖ በቀረበው ቁጥር 0268 በሆነ የዕቃ መቀበያ ሰነድ ዕቃው ገቢ መሆኑንና ተረካቢውም አቶ በቀለ ጣሰው መሆኑ አልተካደም።
- ከዚህም በላይ ከፍያው ለ2ኛው ይግባኝ ባይ ተይዟል ይባል እንጂ በሰነዱ ጀርባ ላይ የፈረመበት የለም።
2. የንግድ ማተሚያ ቤት የሸያጭ ፋክቲር አባሪ ለምን ተያያዘ ለተባለው

በዚሁ ሰነድ በቀለ ለምን እንደተፈረመ በማለት አቃቤ ሕግ

3. በ1/11/69 በሚያዝያ ወዝ የተከፈለበትን መለክት ጽሑፉን ባይ መሆኑና ገንዘብ ያዥ ሳይሆን ባይ ወጭ እድርጋ ይግባኝ ባዮች ተግባር
4. በቁጥር 399 በዚህ ለኢትዮጵያ ንግድ በት ሰነድ 1ኛ ይግባኝ የተሰጠኝ ሽልማት በት ነው በማለት
5. አቶ አየናቸው እንደ ከበባቸውን ሰነዶች ከት ዓቃቤ ሕግ ቀው ነገር የለም በቃ በበኩሉ ደግሞ ከር የቆየው አቶ አየናቸው በማለት ከሥልጣኑና ከሕጉ መሆኑን ገልጾ ተከራክሮ

ፍርድ ቤቱም በእነዚህ ክራክሪዎቹን ወገኖች በኋላ 1ኛው ይግባኝ ባይ ቁጥር ኤፍ- 317 602 ብር በቼክ ቁጥር ኤፍ- 95827 ሆኖ የተከፈለው ደመወዝ በእኔ ስም ነው በማለት ትዮጵያ ንግድ ባንክ ቼኩ ጻልክና ገንዘቡንም ጭምር እንዲገልጽ ትዕዛዝ

በትዕዛዙም መሠረት ባንክ ደብረ ዘይት ትርጉሙ በተጻፈ ደብዳቤ አግካይነት ኮች የተከፈሉት ለ1ኛ ይግባኝ አረጋግጦ ቼኩን አያይዞ 7 ቀን በዋለውም ችሎት ረጃዎች ሁለቱም ተከራክሮ

ለኢትዮጵያ ሀገር ውስጥ ማከፋፈያ ድርጅት 5486.84 የተከፈለ መሆኑን የሚያረጋግጥ ሰነድና እንዲሁም ለዚሁ ክፍያ ብር 5484 በተባለው ተን ከባንክ የወጣ መሆኑን የሚያሳይ የኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ድራፍት ቁጥር 159430ፎቶ ኮፒዎች ተርበው ከመዝገቡ ጋር የተያያዙ ሲሆን በተጨማሪም በ11/4/80 ብር 11013.16 ንግድ ባንክ የገባ መሆኑን የሚያሳይ የካቢኒ ገንዘብ ማስቀመጫ ደረሰኝ ቀርቦ ከመዝገቡ ጋር ተያይዟል።

አዲተርፔ ለዚሁ የካቲት 18 ቀን 1977 በጽሑፍ የሰጡት መልስ ብር 11013.16ን በሚመለከት ይግባኝ ባይዋሃ ሂሳቡ በሚመረመርበት ወቅት በወቅቱ ማስረጃውን አቅርቦ ከሂሳቧ እንዲቀነስ አላደረገችም የሚል ሲሆን አቃቤ ሕት ደግሞ በበኩሉ የሰጠው መልስ ተገቢው ማስረጃ ከቀረበ ከ1ኛዋ ይግባኝ ባይሂሳቡ ቢቀነስ አልቃወምም የሚል ነው። ቀሪውን ብር 5486.84 በሚመለከት ደግሞ አዲተርፔ የሰጡት መልስ 1ኛና 2ኛ መልስ ሰውዎች ሰነዶቻቸውን ለይተው እንዲያቀርቡ በተደረገበት ወቅት ማስረጃውን 2ኛ ይግባኝ ባይሂሳቡ ማወራረጃ አቅርቦ ያስመዘገበው ስለሆነ ለ1ኛ ይግባኝ ባይ አልተያዘም የሚል ሲሆን አቃቤ ሕግ ደግሞ በበኩሉ ይህ ሂሳብ ለ1ኛ ይግባኝ ባይ የሚያዝ ከሆነ ዕዳው በ2ኛ ይግባኝ ባይ ላይ መያዝ አለበት በማለት አስረድቷል።

በዚህ ፍርድ ቤት አስተያየት ብር 11013.16 ኢትዮጵያ ንግድ ባንክ ለመግባቱ በማያወላውል ማስረጃ ስለተረጋገጠና በአዲተርፔና በአቃቤ ሕግ በኩል የታመነበት በመሆኑም ይኸው ገንዘብ ከ1ኛ ይግባኝ ባይ ዕዳ ላይ ሊቀነስላት ይገባል ብለን ወስነናል። ቀሪውን 5486.84 በሚመለከት ለየትኛው ይግባኝ ባይ ሊያዝ ይገባል የሚለው ነጥብ ከርክርን ስላስከተለ ወደፊት እንመለከታለን። ስለሆነም ይህ ገንዘብ ከይግባኝ ባይ ዕዳ ላይ ሊቀነስ ዕዳዋን ወደ 48449.37 ዝቅያደርገዋል።

2- በ11/11/69 እና በሚያዝያ ወር 1971 ደግሞ የተከፈለባቸውን 4 ገጽ ሰነዶች በሚመለከት ጽሑፉን የጻፈው 2ኛ ይግባኝ ባይ መሆኑንና ገንዘቡ የተከፈለው በ1ኛ ይግባኝ ባይ በቼክ ከባንክ ወጭሆኖ መሆኑን ሁለቱም ይግባኝ ባዮች በችሎት ተሰማምተዋል። ፍርድ ቤቱም የተባሉት ፔኮች ከባንክ እንዲላኩለት አድርጎ የተመለከታቸው ከመሆኑም በላይ ባንኩም ለ1ኛ ይግባኝ ባይ የተከፈሉ መሆናቸውን አረጋግጧል። እነዚህንም ፔኮች ፍርድ ቤቱ ሲመረምራቸው እንደተባለው በ30/8/71 በቼክ ቁጥር ኢች 958279 ለወር ሐረገወይን ሸዋዩ ብር 1217.00 የተከፈለ መሆኑንና በሐምሌ 14ኛ 1969 በቼክ ቁጥር ኤፍ317602 ብር 517 ለወ/ር ሐረገወይን ሸዋዩ የተከፈለ መሆኑን የሚያረጋግጡ ሆነው አግኝተዋል። ይግባኝ ባይዋሃ ብሩን ለመቀበል ከቼኩ በስተቸርባ ፈርማባ ጥያቄች።

ስለሆነም ይህ ለደግሞ ክፍያ የተደረገው ወጭ በ1ኛ ይግባኝ ባይ ከባንክ ወጭ መደረጉ የተረጋገጠ ከመሆኑም በላይ ሁለቱም ይግባኝ ባዮች በችሎት ስለተማመኑበት በዚህ ፍርድ ቤት አስተያየት ከ1ኛ ይግባኝ ባይ ዕዳ ሊቀነስ ይገባል ብለን ወስነናል። በመሆኑም ይኸው ሂሳብ ሲቀነስ የይግባኝ ባይን ዕዳ እንደገና ወደ ብር 46715.37 ዝቅያደርገዋል። ይኸው ሂሳብ በ2ኛ ይግባኝ ባይ ላይ በዕዳ ሊያዝበት ይገባል ወይስ አይገባም ስለተባለው ከርክር በኋላ እንመለከታለን።

ከዚህ ቀጥለን ደግሞ ማስረጃው በቀረበበት ወቅት ከርክር ያስከተሉትን ነጥቦችና ፍርድ ቤቱ ስለነዚሁ ያለውን አስተያየት እናቀርባለን።

1. ይግባኝ ባይዋሃ ከኢትዮ ሲደር ድርጅት ዕቃ የገዛሁበት ሰነድ ስላለ ይኸው እንዲቀርብ እንዲታዘዝልኝ ብላ ለፍርድ ቤቱ ባመለከተችው መሠረት ድርጅቱ የተባለውን ማስረጃ ይዞ እንዲቀርብ በተደረገው መሠረት

የድርጅቱ ተወካይ ማስረጃውን በቃል እንዳስረዳው በሲብር 18883.58 ከባንኩ የተባረተ ሕት መሆኑን ከዚህ ውስጥ 1.50 ተመላሽ ሲሆን ገልጾ ማስረጃው ከመተደርጓል።

ፍርድ ቤቱ ይህን ማስረጃ ይኸው ማስረጃ የተሰጠው ገዝ አሥር ልዩ ልዩ ፊውልት በወ/ር ሐረገወይን መሆኑን የሚያስረዳ ሆኖ ከፈለውም ገንዘብ ነው።

አቃቤ ሕግ ስለዚሁ ተያየት በመፋረጃ ሀላፊ ስረዳ ይግባኝ ባይ ከኢትዮጵያ ቢረጋገጥም ዕቃው አካባቢው መሠረታዊ ጅት ለማስረከቧ ማስረጃ የዚህ ደረሰኝ ቁጥር ተሰነድ ቁጥር 0363 በመሆኑ ጋጂና ከተፈረመ በኋላ ተገኝቷል። ደረሰኝ ቁጥር አለመገኘቱና ቁጥር ቢያ ሰነድ ከፓዱ ጋር ውን የመጋዘን ጋላፊው ጋግባል። በተመሳሳይ ከፓዱ ጋር የተያያዙ የእንዳሉና በነሱ ለማወቅ ማረጋገጥ ይቻላል።

በዚህ ፍርድ ቤት ሪፖርት በፍርድ ቤቱ ትዕዛዝ ረበው ደረሰኝ ኦሪጂናል ለማለት አይቻልም። ስረጃ ሕግ መሠረት እንኮፒ አማካይነት በውጭ ጃዎች (ዱፐሊኬት) መተዘጋጅቱ እንደሆነ እያኮፒ እንደሚረጅናል ነው። ስለሆነም አንዱ

[illegible][illegible]

ልጅዎ ትወግ ሄደች ነገሩ ልቢህህ = ወላ
 ልቢህህ ጋወቀችህ ልጅህን ሄደች ገዛ
 ልጅዎ ሄደች ነገሩን ልቢህህ ተረጋግጠች
 (ትገላግላለች ልጅዎ ትገላግላለች) ልጅ
 ት ትህህ ልጅዎ ትህህ ትገላግላለች ገዛ
 ልቢህህ ልጅህን ሄደች ልጅዎ ልቢህህ
 ልቢ ልቢህህ = ልጅህን ትህህ
 ልጅህን ልጅህን ልጅህን ልጅህን ወህን
 ቀን ገዛ ትገላግላለች ልቢህህ ትገላግላለች
 ልጅዎ ትገላግላለች ትገላግላለች ልቢህህ
 = ልጅህን ትህህ ልጅህን ልቢህህ

* ላኛ ላረ ቲህጫ፡ ላላቶፍ ሕርግጽ
 ረኅባሐመህሃ ኃጉገገጫህ ህሳህ ኃላክላ
 ቲኛሳህ ያህቀመ ፋባ፡ ዘፍተት ጋር ክረሃ
 ሙተፈርዘተ ፋኛብ ያህህመተህ፡ ላሌራ
 ገፍ ረሀሃገመህሃ ሙጥላር ረዘርመ፡ ራወ
 ፋባ ቅፈራዘ ዘፍተት ጋር ክረሃ ኛሳህ ያህ
 ቀመ ፋባ፡ ፪፻፸፬ ጋራቅ ኃቀፈራዘህሃ ላኛ
 ጀጥሃ ህ 85689 ጋራቅ ኢህገጽ = ላኛኢተ
 ዘፍተት ጋር ክረሃ ላኛህ መገጥተሃ ሕፈር
 ዘተሃ ሙጥላር ረዘርመህ ፪፻፸፬ ጋራቅ ኛሳህ
 ያህቀመ ፋባ፡ ህቂወተ ጋራቅ ኢህገጽ ባዝ፡
 ፡ ሕፈራተላሃ ጀገህጫ ህሃገህጫ ቲኛ
 ጋኛ ህገጥሃ ፋባ ሕቀገገመ ሙህህሃ
 ኃትፍዘ ገሀኛህ ራወፋባ ሕራረገገህ ሻዘ
 ራወ ፋባ ጋኛህ ታትሃሃ ያህ ኢህራፍ ክገህ
 ያህ ላቀሞሃ ያህ ስህብ ጀጉተመህ ቲፊተ
 ህሃ ራወሃፍ ኛሳህ ብዝህህ ራዊ ህፋሃ

[illegible]

1971 年 4 月 15 日 星期五
 第 1000 号
 本报地址：北京前门大街 100 号
 电话：640 1111
 电报挂号：6401
 零售每份 0.05 元
 订阅每月 1.50 元
 全年 15.00 元
 外埠另加邮费
 广告刊例：每行 100 字
 第一版 100 元
 第二版 80 元
 第三版 60 元
 第四版 40 元
 第五版 30 元
 第六版 20 元
 第七版 10 元
 第八版 5 元
 第九版 3 元
 第十版 2 元
 第十一版 1 元
 第十二版 0.5 元
 第十三版 0.3 元
 第十四版 0.2 元
 第十五版 0.1 元
 第十六版 0.05 元
 第十七版 0.03 元
 第十八版 0.02 元
 第十九版 0.01 元
 第二十版 0.005 元
 第二十一版 0.003 元
 第二十二版 0.002 元
 第二十三版 0.001 元
 第二十四版 0.0005 元
 第二十五版 0.0003 元
 第二十六版 0.0002 元
 第二十七版 0.0001 元
 第二十八版 0.00005 元
 第二十九版 0.00003 元
 第三十版 0.00002 元
 第三十一版 0.00001 元
 第三十二版 0.000005 元
 第三十三版 0.000003 元
 第三十四版 0.000002 元
 第三十五版 0.000001 元
 第三十六版 0.0000005 元
 第三十七版 0.0000003 元
 第三十八版 0.0000002 元
 第三十九版 0.0000001 元
 第四十版 0.00000005 元
 第四十一版 0.00000003 元
 第四十二版 0.00000002 元
 第四十三版 0.00000001 元
 第四十四版 0.000000005 元
 第四十五版 0.000000003 元
 第四十六版 0.000000002 元
 第四十七版 0.000000001 元
 第四十八版 0.0000000005 元
 第四十九版 0.0000000003 元
 第五十版 0.0000000002 元
 第五十一版 0.0000000001 元
 第五十二版 0.00000000005 元
 第五十三版 0.00000000003 元
 第五十四版 0.00000000002 元
 第五十五版 0.00000000001 元
 第五十六版 0.000000000005 元
 第五十七版 0.000000000003 元
 第五十八版 0.000000000002 元
 第五十九版 0.000000000001 元
 第六十版 0.0000000000005 元
 第六十一版 0.0000000000003 元
 第六十二版 0.0000000000002 元
 第六十三版 0.0000000000001 元
 第六十四版 0.00000000000005 元
 第六十五版 0.00000000000003 元
 第六十六版 0.00000000000002 元
 第六十七版 0.00000000000001 元
 第六十八版 0.000000000000005 元
 第六十九版 0.000000000000003 元
 第七十版 0.000000000000002 元
 第七十一版 0.000000000000001 元
 第七十二版 0.0000000000000005 元
 第七十三版 0.0000000000000003 元
 第七十四版 0.0000000000000002 元
 第七十五版 0.0000000000000001 元
 第七十六版 0.00000000000000005 元
 第七十七版 0.00000000000000003 元
 第七十八版 0.00000000000000002 元
 第七十九版 0.00000000000000001 元
 第八十版 0.000000000000000005 元
 第八十一版 0.000000000000000003 元
 第八十二版 0.000000000000000002 元
 第八十三版 0.000000000000000001 元
 第八十四版 0.0000000000000000005 元
 第八十五版 0.0000000000000000003 元
 第八十六版 0.0000000000000000002 元
 第八十七版 0.0000000000000000001 元
 第八十八版 0.00000000000000000005 元
 第八十九版 0.00000000000000000003 元
 第九十版 0.00000000000000000002 元
 第九十一版 0.00000000000000000001 元
 第九十二版 0.000000000000000000005 元
 第九十三版 0.000000000000000000003 元
 第九十四版 0.000000000000000000002 元
 第九十五版 0.000000000000000000001 元
 第九十六版 0.0000000000000000000005 元
 第九十七版 0.0000000000000000000003 元
 第九十八版 0.0000000000000000000002 元
 第九十九版 0.0000000000000000000001 元
 第一百版 0.00000000000000000000005 元

ለው ነው። ለቃቤ ሕግ እንዳለው በእርግጥ ሌሎች አረጋግጥላለሁ ለነዶች ከቀሪዎቹ ጋር ተያይዘው መገኘታቸውን ፍርድ ቤቱ ተመልክቷል። ሆኖም ግን እነዚህንና አሁን ዘግባቸው የቀረበውን ሰነድ ልዩ የሚያደርጋቸው እንደ መሠረታዊ ምክንያት አለ። ይኸውም የሂግብ አሠራር ደንብ በሚፈት ደሙ መሠረት ሌሎች ሰነዶችና ኮፒዎች በሙሉ «ተሠርዟል» የሚል ምልክትና ሁለት አገዳም ሰረዞች የተደረገባቸው ሲሆን በእዚህም ላይና በቅጂዎቹ ላይ ግን ይኸው አልተደረገም። ስለዚህም ይህ ሁኔታ እንዲያውም በተጻራሪው ዕቃዎቹ ገቢ ለመሆኑና ቸውና ሂሳቡም ለመወራረዱ ተጨማሪ ግስረጃ ነው። ከዚህም በላይ ይኸው ሰነድ በግብርና ውስጥ ለግስቀመጥ እንዲቻል ከግርጌ ሁለት ስፍራ ላይ ተሰባስቷል። ይኸውም ሁኔታ ከሌላ ግብርና ላይ ወጥቶ ከፓዱ ጋር እንዲያያዝ የተደረገ መሆኑን ሊያመለክት ይችላል።

በእነዚህ ሁሉ ምክንያቶች ብር 18,883.58 በይግባኝ ባይ ስም ከኢትዮ ሲደር ዕቃ የተገነባበት መሆኑ ስለተረጋገጠና ዕቃዎቹም ግምጃ ቤት ገቢ መሆናቸው በተጨማሪ በሚገባ ስለተረጋገጠ ይኸው ሂሳብ ከይግባኝ ባይ ዕዳ ተቀናሽ ይሆናል ብለናል። በዚህም መሠረት ከይግባኝ ባይ ላይ የሚፈለገው ዕዳ ወደ 27,331.79 ብር ዝት ይላል።

2. በደረሰኝ ቁጥር 19331 የተደረገውን የብር 8769.55 ክፍያ በሚመለከት ይግባኝ ባይዋ ቀደም ሲል ከአገር ውስጥ ግዝፋፊያ ድርጅት ዕቃ ለመግዛት ይህንኑ ገንዘብ ከከፈለች በኋላ ዕቃው ባለመገኘቱ እንደገና በዱቢ ሽያጭ ፋክቲር ቁጥር 006712 ተጨማሪ ብር 91.90 ክፍያ አድርጋ በ20/3/79ባሙና መገዛቷ ተረጋግጧል። ለዚህም ቀደም ሲል የተገዛው የልብስ ገጽሕና ግሙና ተመልሶ ገቢ የሆነ በት በ19/3/79 በቁጥር 036507 የተጻፈ የአገር ውስጥ ግዝፋፊያ ድርጅት የዕቃ መረከቢያ ደረሰኝ የተሰጠ ሲሆን ድርጅቱም ብር 8769.55 በክሬዲት

የተያዘላቸው መሆኑን በመግለጽ ለደብረ ዘይትና አካባቢው መሠረታዊ ዕቃ አቅራቢ ድርጅት የሰጠው ቁጥር ጁ-ጁ 184 የሆነ ክሬዲት ኖት ቀርቦ ከመዝገቡ ጋር ተያይዟል። በዕቃ መረከቢያው ደረሰኝ ላይ ያስረካቢው ስም በሚለው አኳያ የተጻፈው የ1ኛ ይግባኝ ባይ ስም ነው። ከእነዚህም በተጨማሪ ብዛቱ 375 የሆነ የራግንያ ባሙና በብር 8861.45 ሂግብ የተሸጠላቸው መሆኑን የሚገልጽ ቁጥር 006712 የሆነ የዱቢ ሽያጭ ፋክቲርና የተጠቀሰው ግሙና በሙሉ ቁጥሩና ሞጋው ተጠቅሶ ለደብረ ዘይትና አካባቢው ዕቃ ግዝፋፊያ ድርጅት ገቢ መሆኑን የሚያሳይ የዕቃ መቀበያ ሰነድ ቀርቧል። ተረካቢውም አቶ በቀለ ጣሰው የተባለው ሲሆን ለመረከቡም ስሙንና ፈርግውን በመቀበያው ሰነድ ላይ አስፍሯል።

ፍርድ ቤቱ እነዚህን ሰነዶች ሲመረምር አንደኛ ቁጥር 006712 የሆነ የሽያጭ ፋክቲር በይግባኝ ባይ ስም የተዘጋጀ መሆኑንና የገዥው ፊርማ በሚለውም ስም የሠፈረው ፊርማ የይግባኝ ባይ መሆኑ ያልተካደ መሆኑን አረጋግጧል። ሁለተኛ የተገዛው ዕቃ ሙሉ በሙሉ ገቢ መሆኑንና የተገዛበትና ገቢ የሆነበትም ቀን እንደ መሆኑን ለግረጋገጥ ችሏል። ከአሁን በፊትም እንደገለጽ ነው አንድ የጽሑፍ ግስረጃ በውስጡ ስለያዘቸው ነገሮች ወላኝ ግስረጃ በመሆኑ ከላይ በዝርዝር የገለጽናቸውን ምክንያቶች በግንኙነብ ይኸውም ሂግብ ግለትም ብር 8861.45 ከይግባኝ ባይ ዕዳ ላይ ተቀናሽ ይሆናል በግለት ወሰነናል። ስለሆነም ይኸው ሁኔታ ከይግባኝ ባይ ላይ የሚፈለገውን ዕዳ ወደ ብር 18970.34 ዝት ያደርገዋል። ለቃቤ ሕግ ይህ ዕዳ ከይግባኝ ባይ ሂግብ ተቀናሽ ከሆነ በ2ኛው ይግባኝ ባይ ላይ ሊያዝበት ይገባል በግለት ያቀረበውን ክርክር ወደፊት የምንመዝነው ይሆናል።

3. ከአሁን በፊት ይግባኝ ባይዋ በብር 16,500 አሙኒብር 5486.84 በድረውረቀት ሲገዛበት ግን በዚያው ቀን ለመግባቱ ግስረጃ በእነዚህም ግስረጃ 11013.16 ከይግባኝ ቀንስ ቀደም ሲል የብር 5486.84 ቲ አከራካሪ ነጥቦች እንመለስበታለን ነበር። ስለሆነም ላይ ፍርድ ቤቱ ያለናቀርባለን።

ይህ ነጥብ ሊያከራክር ይግባኝ ባይች የሂግብ ውን ለይተው እንዲያቀርቡ ተጠየቁ ጊዜ ጊዜ ይገባቸዋል ግን ለድርጅቱ ፈረም ለአዲተርች በግብር ሕግም አስተያየት ሆኑ የተነሳ ሂግብ ለገኝ ያዝ ከሆነ በሁለተኛው ዕዳ መያዝ አለበት የሚል

ቀደም ሲል እንደተረጋገጠ ከባንክ ወጭ ያደረገችው መሆኗን የባንኩን ድረ ለአገር ውስጥ ግዝፋፊያ ፍት እንዲከፈል የሚያጻፈ የንግድ ባንክ ሐዋላ በሐዋላው ወረቀት ግርጌ የሚለው ፈርማ የርቢ ንድ የጽሑፍ ሰነድ ደግሞ ያዘው ጉዳይ ወላኝነት እግስረጃ ሊሰተባበል ስላል ሲል ገልጻል። ስለሆነም አስተያየት እነዚህ ግስረጃ ሆኖ የተከፈለው በ1ኛ ኑን በሚገባ ስለሚያረጋግጥ ቢሆን ከዕዳዋ ሊቀን ወሰነናል። ከእርሷም ዕዳ

5. ለማተሚያ ቤት የተደረገውን የብር ሚያ ቤት በቁጥር 23717 የተሰጠ ደረጃ 1495.45 ከዚያ በሚመላከት ከ79.5 ግት

ብር ዝቅ ያደርገዋል ።
ሲታላብ የደግሞኝ ባዶን ዕዳ ወደ 10,500 ባል ብላን ወሰነል ። በዚህም መሠረት ብር 2983.50 ከዕዳዋ ተቀናሽ ሊሆን ይችላል ። በመሆኑም የተጠቀሰው ከዚያ ግባኝ ባይ የሚያገለግል ማስረጃ ሆኖ አግኝቶ ለጸድቀው ምክንያት ይህ የጽሑፍ ሰነድ ላይ በእጅ ሽድፍ በመሆኑ ከላይ ደጋግመን በ1 ባይ መሆኗን በላሚገልጽና ሽድፍዬዎ የእጅ ውና ዕቃውንም የተረከቡት 1ኛ ደግሞኝ ሆኖም ግን የሽድፍዬ ደረጃኝ የተረረመ

ታላል ።
የ2ኛ ደግሞኝ ባይ መሆኑን ላማረጋገጥ ድርጅቱ ቤቱም በሽርባው ወደረገው ራርማ ለእርሱ በወደቀት ተይዘለታል የሚላው ላይ የረረመው 2ኛው ደግሞኝ ባይ በሌላ ሚላ ላይሆን በማወራረጃው ሰነድ ሽርባ ላለ ዕቃው አልተገዛም ፣ አልገባም ያልተገኘውም በዚህ ነጥብ ላይ ያለው መ

አንቀጥ ለማረጋገጥ ታላል ።
የ3 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ4 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ5 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ6 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ7 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ8 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ9 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ10 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ11 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ12 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ13 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ14 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ15 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ16 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ17 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ18 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ19 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ20 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ21 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ22 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ23 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ24 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ25 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ26 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ27 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ28 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ29 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ30 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ31 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ32 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ33 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ34 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ35 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ36 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ37 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ38 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ39 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ40 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ41 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ42 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ43 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ44 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ45 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ46 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ47 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ48 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ49 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ50 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ51 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ52 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ53 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ54 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ55 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ56 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ57 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ58 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ59 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ60 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ61 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ62 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ63 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ64 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ65 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ66 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ67 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ68 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ69 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ70 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ71 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ72 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ73 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ74 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ75 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ76 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ77 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ78 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ79 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ80 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ81 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ82 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ83 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ84 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ85 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ86 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ87 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ88 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ89 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ90 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ91 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ92 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ93 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ94 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ95 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ96 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ97 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ98 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ99 ላማረጋገጥ ታላል ።
የ100 ላማረጋገጥ ታላል ።

ላተኛው ደግሞኝ ባይ ላይ በዕዳ ሊያዝነት ይገባል በላተባለው ከርከር ይህ ወደረጃ መሠረት በ1ኛ ደግሞኝ ባይ ላይ የሚገልገው የምንመረምረው ጉዳይ ይሆናል ። በዚህም ይገባል በላተባለው ከርከር ይህ ወደረጃ

ወሰነናል ። ከእርሷም ዕዳ ተቀናሽ ከሆነ በሁ ግብ በሆነ ከዕዳዋ ሊቀነሰላት ይገባል ብላን የ3 በሚገባ በላማረጋገጥ ይኸውም ሂ ሆኖ የተከላለው በ1ኛ ደግሞኝ ባይ መሆኑ ላለተያየት እነዚህ ማስረጃዎች ገንዘቡ ውጭ ሲላ ገልጽናል ። በላሆነም በዚህ ድርጅቱ ባት ማስረጃ ሊላተባለል በላለመቻሉም ቀደም ያዘው ጉዳይ ወላጅነት እንዳለውና በቃልም ገደ የጽሑፍ ሰነድ ደግሞ በውስጡ በላታ የሚለው ራርማ የሚሆን አልተከደምና አ በላላው ወረቀት ግር የአመልካች ራርማ አል የገዳቱ ባንክ አቀላ ሰነድ አቅርቦልታት የት እንደከላል የሚያዝ በእርሷ ስም የተ ለእነርሱ ውስጥ ማስፋላያ ድርጅት በደራ መሆኗን የባንኩን ድራፍት ቼክና ገንዘብ ከባንክ ውጭ ያደረገው 1ኛዋ ደግሞኝ ባይ ቀደም ሲላ እንደተረዳነው ይህን ሂሳብ

ዕዳ መያዝ አለበት የሚላው ።
ያዝ ከሆነ በሁለተኛው ደግሞኝ ባይ ላይ በ ሆኖ የተነሳ ሂሳቡ ላይ ደግሞኝ ባይ የሚ ቃዚ ድግሞ አለተያየት ሁኔታው ይህ ከመ ራርማ ለአዲተርጅ በማቅረቡ ነው ፣ የላ ብ ማወራረጃ አድርጎ በሽርባው ላይ በመ ተጠቅ 1.16 2ኛው ደግሞኝ ባይ ላርሱ ሂሳ ውን ላይተው እንደያተርቡ በአዲተርጅ በ ደግሞኝ ባይ ተየሰብ ማወራረጃ ሰነዶቻቸ ይህ ነጥብ ሊያከራከር ይቻላል ሁለቱ

አያተርባለን ።
ላይ ድርጅቱ ባይ ያለውን አለተያየት ገባር ። በላሆነም ቀጥላን በዚህ ነጥብ እንመለከታለን በማለት ታላር አከራከሪ ነጥቦች ለአተነሳ ወደረጃ ብር 5486.84 ት ጉዳይ ግን እንደገደ ቀነሳ ቀደም ሲላ የተወሰነ ሲሆን በላ 11013.16 ከደግሞኝ ባይዋ ዕዳ እንደ በእነዚህም ማስረጃዎች መሠረት ብር ለመግባቱ ማስረጃዎች ቀርቦልዋል ። ግን በዚያው ቀን ተመላሽ ሆኖ ባንኩ ወረቀት ሲገባበት ቀረው 11013.16 ብር 5486.84 በድራፍት የሽንት ቤት ብር 16,500 እውጥታ ከዚሁ ውስጥ ደግሞኝ ባይዋ ባይከ ቁጥር 257757

3. ከአሁን በፊት እንደተመለከትነው

ወሰነናል ። ከእርሷም ዕዳ ተቀናሽ ከሆነ በሁ ግብ በሆነ ከዕዳዋ ሊቀነሰላት ይገባል ብላን የ3 በሚገባ በላማረጋገጥ ይኸውም ሂ ሆኖ የተከላለው በ1ኛ ደግሞኝ ባይ መሆኑ ላለተያየት እነዚህ ማስረጃዎች ገንዘቡ ውጭ ሲላ ገልጽናል ። በላሆነም በዚህ ድርጅቱ ባት ማስረጃ ሊላተባለል በላለመቻሉም ቀደም ያዘው ጉዳይ ወላጅነት እንዳለውና በቃልም ገደ የጽሑፍ ሰነድ ደግሞ በውስጡ በላታ የሚለው ራርማ የሚሆን አልተከደምና አ በላላው ወረቀት ግር የአመልካች ራርማ አል የገዳቱ ባንክ አቀላ ሰነድ አቅርቦልታት የት እንደከላል የሚያዝ በእርሷ ስም የተ ለእነርሱ ውስጥ ማስፋላያ ድርጅት በደራ መሆኗን የባንኩን ድራፍት ቼክና ገንዘብ ከባንክ ውጭ ያደረገው 1ኛዋ ደግሞኝ ባይ ቀደም ሲላ እንደተረዳነው ይህን ሂሳብ ዕዳ መያዝ አለበት የሚላው ።
ያዝ ከሆነ በሁለተኛው ደግሞኝ ባይ ላይ በ ሆኖ የተነሳ ሂሳቡ ላይ ደግሞኝ ባይ የሚ ቃዚ ድግሞ አለተያየት ሁኔታው ይህ ከመ ራርማ ለአዲተርጅ በማቅረቡ ነው ፣ የላ ብ ማወራረጃ አድርጎ በሽርባው ላይ በመ ተጠቅ 1.16 2ኛው ደግሞኝ ባይ ላርሱ ሂሳ ውን ላይተው እንደያተርቡ በአዲተርጅ በ ደግሞኝ ባይ ተየሰብ ማወራረጃ ሰነዶቻቸ ይህ ነጥብ ሊያከራከር ይቻላል ሁለቱ አያተርባለን ።
ላይ ድርጅቱ ባይ ያለውን አለተያየት ገባር ። በላሆነም ቀጥላን በዚህ ነጥብ እንመለከታለን በማለት ታላር አከራከሪ ነጥቦች ለአተነሳ ወደረጃ ብር 5486.84 ት ጉዳይ ግን እንደገደ ቀነሳ ቀደም ሲላ የተወሰነ ሲሆን በላ 11013.16 ከደግሞኝ ባይዋ ዕዳ እንደ በእነዚህም ማስረጃዎች መሠረት ብር ለመግባቱ ማስረጃዎች ቀርቦልዋል ። ግን በዚያው ቀን ተመላሽ ሆኖ ባንኩ ወረቀት ሲገባበት ቀረው 11013.16 ብር 5486.84 በድራፍት የሽንት ቤት ብር 16,500 እውጥታ ከዚሁ ውስጥ ደግሞኝ ባይዋ ባይከ ቁጥር 257757
3. ከአሁን በፊት እንደተመለከትነው

ላተኛው ደግሞኝ ባይ ላይ በዕዳ ሊያዝነት ይገባል በላተባለው ከርከር ይህ ወደረጃ መሠረት በ1ኛ ደግሞኝ ባይ ላይ የሚገልገው የምንመረምረው ጉዳይ ይሆናል ። በዚህም ይገባል በላተባለው ከርከር ይህ ወደረጃ

ለግጥሙ ለሀያላ በ1ኛ ደግባኝ ባይ
ለዚህ ፍርድ ቤት የቀረቡት ክርክሮችና ግህ
ረጃዎች ውጤት ከላይ በሰፊው የገለጽነውን
ሲመስል በዚህም መሠረት ከደግባኝ ባይዋ
ላይ የሚፈለገው ዕዳ ከብር 59,462.53 ወደ
ብር 9004.52 ስት ብኳል ።

በነዚህ ሁሉ ምክንያቶች በይግባኝ ባይዋላይ የሚጣለውን ቅጣት በወንጀለኛ መቅጫ ሕግ ቁጥር 79 እና 183 መሠረት ከመነሻው ሽቅ አድርገን በአንድ ዓመት ተኩል ጽኑ እሥራትና በብር 100 መቀጮ እንድትቀጣ ወሰነናል ። የጉዳላውንም ብር 9804.52 ክሱ ከቀረበበት ተን ጀምሮ ከሚታሰብ ሕጋዊ ወለድ ጋር ትከፈል ብለናል ።

3. አቶ በተለ ግል
ረባቸውን ፕላን
በሰሉ በትክክል
ሊያተርብ ያልቻለ

በባቸው ከስ ከሚያዝያ ወር 1969 ጀምሮ እስከ ሚያዝያ 21 ተን 1974 ድረስ ሲሠሩ የሕዝብ ንጉዝብ አትድለዋል የሚል ቢሆንም አቶ በቀለ ጣሰው በድርጅቱ ውስጥ ተቀጥሮ ሥራ የጀመረው ከጥቅምት ወር 1971 ጀምሮ መሆኑን ለመረዳት ችሏል ። ሁለተኛም በዚህ በአንድ ወቅት ሌላም አቶ አየናቸው እንደሻው የተባለ ሰው እንደ ተከሣቾቹ ሁሉ ዕቃ ይረከብ እንደነበረ የቀረቡትን አንጻን ድ የዕቃ መረከቢያ ሰነዶች ተመልክቶ አረጋግጧል ። እነዚህም ከመዝገቡ ጋር እንዲያያዙ ተደርጓል ።

የመጀመሪያው ደረጃ ፍርድ ቤት የሰነዝ ረውን ትችትና ይህን ከላይ የተገለፀውን ሁኔታ ስንመረምረው አንድ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ጥያቄ የሚያስነሳ ሆኖ አግኝተነዋል ። ይኸውም ጊኛና ሦስተኛ ተከማቾች በቀረበጣቸው ወንጀል በግብረ አባርነት ሊከሰሱ ይችላሉን? የሚለው ጥያቄ ነው ።

በወንጀለኛ መቅጫ ስግ ቁጥር 32 መሠረት ወንጀል እንደተረፈመ ተቆጥሮ አድራጊው በዚሁ የሚቀጣው፡

ሀ/ በቀጥታ ወይም በእጅ አዙር በተለያዩ በእንስሳ ወይም በተፈጥሮ ወይም ይህን በመላበል መግሪያ አግካይነት በእርግጥ የወንጀልን ተግባር የፈጸመ ሲሆን ፡

ለ/ ግንዛቤው ወንጀሉን አርሱ ራሱ በተገኘበት ባይሠራውም እንኳ በመላ አሳቡና አድራጉት በወንጀሉ ሥራና በሚሰጠው ውጤት ሙሉ ተካፋይ በመሆን ተግባሩን የራሱ ያደረገ ሲሆን፡

ሐ/ ወንጀልን ለመሥራት ወይም ሌላ ሰው እንዲሠራ አወቀ በማሰንደድ በሰውነት ሆነ በእንስሳ ወይም በግዙፋዊ ጋደል አግካይነት እለምር የሌለውን አላጥቂ መሣሪያ በግድረግ ወንጀል የሠራ ሰው ሲሆን ነው።

በሌላ እነጋገር አንድ ወንጀል አድራጊን በሁለት ደረጃ መከላከል ይቻላል = ይኸውም በሕግ ባተለምዶ ጥቲሪያል ለሌንደር እና ጥራል ለሌንደር እየተባለ የሚጠራው ነው። ጥቲሪያል ለሌንደር እየተባለ የሚጠራው ወንጀሉን ራሱ በቀጥታ የሚፈጽመው ሰው ሲሆን ጥራል ለሌንደር እየተባለ የሚጠራው ደግሞ ራሱ የወንጀሉን ተገባር ባይፈጽም ሙሉ በሙሉ ለወንጀሉ መሳካትና ለተፈለገው ውጤት በሐሳብ የረዳ ነው። ስለዚህ በአጭር አገላለጽ ለግስቀመጥ በዚህ ለን ቀጽ መሠረት ወንጀለኛ ለመሆን አንድም የወንጀሉ ጠንባብ መሆንን አንድም አድራጊ አንድም ሆኑ ብሎ ለውጤቱ መግካት ጉልህ አስተዋጽኦ ግድረገን የሚጠይቅ ነው። (ጃን ገራቤን 93—97 ይመለከታል።)

ጥያቄውን ከቀረበልን ጉዳይ ጋር አያይ ዘን ስንመረምረው አቶ በቀለ ጣሰው ግብረ አበር ተብሎ ጥፋተኛ የተባለውና በጋራ እንዲከፍል የተወሰነበት ጨርሶ ሥራ ላይ ባልነበረ ጊዜ ጠፍቶ ሊሆን በሚችል ገንዘብ ነው ። በዚሁ ወቅት በጠፋው ገንዘብ እንግዲህ ምኑ ላይ ነው ተከማቹን ማቴሪያል አፈንደር ወይም ጥራል አፈንደር ፣ ማለትም ጉልህ ተባባሪ ነው ለማለት የሚቻለው ? ይህን ማድረጉም የሕጉን ትርጉም በመለጠጥ ሌላ ሰው በፈፀመው ጥፋት ንፁሕ የሆነውን ሰው አብሮ ባልነበረበት ሥፍራ፣ በማያውቀው የወንጀል ድርጊት ዕዳ ከሚሳ፣ ወንጀሉን ከፈጸመው ሌላ ሰው ጋር አብሮ እንደመቅጣት የሚቆጠር ይሆናል ።

ይህ አባባል ተፈጻሚ የሚሆነው ለ3ኛው ተከፃሽ ብቻ ሳይሆን ለሁለተኛ ተከፃሽ ለአቶ አሥራት ቢወጣም ጭምር ነው። ምክንያቱም ገንዘቡ የጠፋበት ጊዜ ተለይቶ ካልታወቀ ማነው ዋናው ወንጀል አድራጊው! ማንስ ነው ግብረ አበር? ሁሉም በአንድ ደረጃ ሊታዩ ይገባቸዋል? ለሚለው ጥያቄ

የሚሰጠው መልስ አጠራራዊ
ነው ። በመሆኑም እንደ ክፍለ-
ሰቱ የመጀመሪያ ደረጃ ፍርድ
ሾች በግብረ አባርነት መንገድ
በአቃቤ ሕግ ማሰረጃ አልተረጋገጠ
ፍርድ ቤት አስተያየት ይህ
ነጥብ እንደመሆኑና ጉዳዩን
ልፍ በመሆኑ መነሳት የነበረ
ማመልከቻው እንደተረበሰ
ወትት ነበር ። ይህ ባለ-መሆኑ
ሥረ ነገሮች ላይ እንዲያተኩስ
ውስብስብ እንዲሆን አድርጎ

ሰላሆንም በሁለቱ ተከጥሶ
ባቸው ክስ በወንጀለኛ ተቀባይ
32 ትርጉም ስለማይሸፈን እኔ
ብቱ ለማፈቅድለት ፍርድ ቤ
ሐር ክስ ለማቅረብ ያለውን
ቀን 2ኛው ይግባኝ ባይ አቶ እ
ደስታ ከቀረበበት የወንጀል
ናል ብለን በአንድ ድምፅ ፈፈ
ጥኝ ባይ በሣራው ቀን እንዲል
አበባ ወህኒ ቤት ትእዛዝ ይድ
እዘናል ።

II

በተለያዩ የሕግ ቅርንጫፎች የተደነገጉ ሕጎችን የማገናዘብ አስፈላጊነት - የመሸሸግ ወንጀል።

በየሰዓቱ ገብረ እግዚአብሔር ።

በወንጀል ምርመራ ተግባር የሚሰግራ ባለሙያ የፍትሕ ብሔር ሕግ ዕውቀት እንዲኖረው አያስፈልገውም የሚል አመለካከት ሊኖር ይችላል ። እንደዚህ ዓይነት አመለካከት ትክክል ሊሆን ይችላል ወይ? የሚለው ጥያቄ መሠረታዊ ይመስለን ይሆናል ።

ሆኖም የሕግ ሙያ በአጠቃላይ ሲታይ ከግናቸውም ሙያ የተለየ ሙያ ነው ስንላት የሚያስደፍር ክስተት ባለሙያና በሕግ ሊኖር የሚገባ የተለየ የሙያ ዕውቀትን በሚመለከት፣ በግናቸውም የሙያ ክፍል ልዩ ዕውቀት ከመገኘቱ በፊት ስለ ሙያው በተወሰነ ደረጃ መሠረታዊ የሆነ ዕውቀት እንደሚያስፈልግ ሁሉ በሕግም ግስፈለጉ የታወቀ ነው ። ለምሳሌ፣ እንደ ሰው በፊዚክስ ልዩ ዕውቀት ከግግሩ በፊት ስለተፈጥሮ ሳይንስ መሠረታዊ የሆነ ዕውቀት ሊኖረው እንደሚገባ ሁሉ ሕግን በሚመለከትም ቢሆን እንደ ሰው በወንጀል ሕግ ልዩ ዕውቀት ከግግሩ በፊት ስለ ሶሻል ሳይንስ እና ስለ ሕግ መሠረታዊ የሆነ ጠቅላላ ዕውቀት ሊኖረው እንደሚገባ አያከራክርም ። ልንመረምረው የሚገባን ጥያቄ በመጀመሪያ ያስቀመጥነው ሳይሆን የሚከተለው ይህንን ግንዛቤ ሊሆን ይችላል ።

የሕግ ሙያ ከሌሎች ሙያዎች ጋር በማመሳሰል ጥያቄውን ስንመረምረው እንደ ሰው በኬሚስትሪ ልዩ ዕውቀት እንዲኖረው በተወሰነ ደረጃ መሠረታዊ የሆነ የሳይንስ ዕውቀት ሊኖረው እንደሚገባ ሁሉ ሕግን በሚመለከትም እንደ ሰው በወንጀል ሕግ ልዩ ዕውቀት እንዲኖረው በተወሰነ ደረጃ መሠረታዊ የሆነ የሕግ ጠቅላላ ዕውቀት ሊኖረው እንደሚገባ ግልጽ በመሆኑ ልንመረምረው የተነሳንበት ጥያቄ ከዚህ ባሻገር ከሆነ ደግሞ የሚመሳሰለው እንደ ሰው በፊዚክስ ልዩ ዕውቀት እንዲኖረው በኬሚስትሪም ጥልቅ የሆነ ዕውቀት ሊኖረው ይገባል ወይ? ከሚለው ጥያቄ ጋር ነው ።

በሌላ አነጋገር የሕግ ሙያ እንዳለ ሁሉ የሳይንስ ሙያም አለ ። የሕግ ሙያ እና የሳይንስ ሙያ በእኩል ደረጃ ብናስቀምጣቸው፣ ሳይንስን በአጠቃላይ መልኩ ስናየው በፊዚክስ፣ በኬሚስትሪ እና በባዮሎጂ እንደሚከፋፈል ሁሉ ሕግም እንደዚሁ በወንጀል ሕግ፣ በፍትሕ ብሔር ሕግ፣ ወዘተ ይከፋፈላል ። የወንጀል ሕግን ለማስፈጸም የተጻፉት አካላት ሊያከናውኑላቸው ከሚገባ የተቀናጁ ተግባራት የመጀመሪያውንና እንዲያገለትም የወንጀል ምርመራን ተግባር የሚያከናውን ጥያቄ የፍትሕ ብሔር ሕግን በሚመለከት ሊኖረው የሚገባ ዕውቀት ሊኖረው ከሚገባ የተወሰነ እና መሠረታዊ የሆነ የሕግ ዕውቀት ሊቀስመው የሚገባ ዕውቀት ነው ካልን፣ በሕግም በሌሎች ሊኖር የሚገባ ልዩ ዕውቀት ለመቅሰም ከሚያስፈልጉት መሠረታዊ አጠቃላይ ግንዛቤዎች የተለየ ዕውቀት ስለማያስፈልግ ሕግም ቢሆን በዚህ በልዩ ዕውቀት አንፃር ሲታይ እንደሌሎች ሙያዎች መሆኑ ነው ። ጥያቄውን በመመርመር የምንደርስበት ግንዛቤ የወንጀል ሕግን ለማስፈጸም የሚያስፈልግ ልዩ ዕውቀት ጥልቅ የሆነ የፍትሕ ብሔር ሕግ ዕውቀት ነው የሚል ከሆነ ግን ለምን ሕግ በዚህ አንፃር ሲታይ ከሌሎች ሙያዎች የተለየ ሆነ? የሚለውን ጥያቄ ያስከትላል ።

ጥያቄውን ለመመርመር
ጀል ምርመራ የተሰገራ ሕግ
«ዕቃው የተገኘው ባንድ ጉ
ሆኖ ይህን በወንጀል የተገኘ
ተቀብሏል ወይም «በግናቸው
በታል፣ ወዘተ እሚለው
ዕውቀት አንድ ።

ይህን በምናይበትም ጊዜ
ሕግ ቁ/647 የሚገኘው ደንብ
2፣ «በተገናኝታል ሀብት ላይ
ነው ። የዚሁ ምዕራፍ 2 ።
የዚህ ክፍል ርዕስ «በግናቸው
ገኘዋለን ። የወንጀልኛ ሙያ
ገኝበት ክፍል ርዕስ «ወይ
ሙያ ሕግ 649 የሚጀምረው
የሚል ሆኖ እናገኘዋለን ። ምን
አንድ ርዕስ የምናየው ቃል
የው ቃል ግን «ንብረት» ይሆን
ቀው? የሚል ጥያቄ የሚያገኝ
ገኘው ቃል ግን (Property)
ሥር የሚገኙት ድንጋጌዎች
ረት ላይ ወንጀል እንዳይፈጸም
ደሆኑ በርዝር በግሳወት እያ
በመሆኑ፣ «ሀብት» እና ሙያ
ንቃቱ ጉድለት የተፈጠረ እን

ከዚህ ከወንጀልኛ ሙያው
ረን የሚገባ ግንዛቤ በወንጀል
ሙያና ነው ። ከዚህ ባሻገር
ረት ምን ግለት ነው? ለሚ
ሌለ፣ ሌሎችን ሕጎች ሙያ

የፍትሕ ብሔር ሕጎችን
ንቀጽ 6 እስከ አንቀጽ 10 ድረስ
እናገኛለን ። የዚህ ሙያ
ታና» የሚል ሲሆን፣ የሕግ
በጠቅላላው የሚል ሆኖ፣
አከፋፈል» በሚል ርዕስ «ግን
የግንቀሳቀሱ ናቸው ። የሚ
ግለትም ከቁ/1127-1130፣
ንብረት ደግሞ ምን እንደሆነ

* «ና» ከሚተላለፍ
ይመስላል ።

ቁ/647 የተደነገገውን በመተላለፍ የተፈጸመ ወንጀልን ለግጣራት ምርመራ የሚያከናውን ባለሙያ ከዚህ ቁጥር ሥር የሚጠበቀው ንብረት ምን እንደሆነ በሚገባ ለመገንዘብ በፍትሕ ብሔር ሕግ ተደንግገው የምናገኛቸውን የሚንቀሳቀስ ንብረት ምንነትን የሚመለከቱትን ሕግጋት ይዘት በሚገባ ማወቅ ይኖርበታል ።

መርማሪው የሚንቀሳቀስ ንብረት ምንነትን ከተገንዘበ በኋላ የቁ/647/1 ን ይዘት በሚመለከት በሚገባ ማወቅ የሚገባው «ባንድ ንብረት ላይ በተፈጸመ ወንጀል» የሚለውን ሐረግ ይዘት ምንነት ነው ። የዚህን ሐረግ የወንጀል ሕግ ይዘት በሚመለከት መርማሪው ያለው ዕውቀት የወንጀል ሕግ ዕውቀት ብቻ ቢሆንም ትርጉሙ አንድ «ሰው» በሌላ «ሰው» ንብረት ላይ ማናቸውንም ዓይነት ወንጀል በመፈጸም ያገኘው ንብረት ማለት እንደሆነ ይገነዘባል ። በሌላ አነጋገር አንድ ሰው ንብረቱን ያገኘው ፣ ሰርቆትን ፣ ወንበደነትን ፣ እምነት ማጉደልን ፣ ወይም ከመሳሰሉት በሚንቀሳቀስ ንብረት ላይ ሊፈጸሙ ከሚችሉት ወንጀሎች ቢያንስ አንዱን በመፈጸም መሆን እንዳለበት ሊኖረው ከሚገባ ከወንጀል ሕግ ዕውቀቱ ብቻ ሊገነዘብ ይችላል ። «ሰው» የሚለውን ቃል በምናይበት ጊዜ ግን በሕግ «ሰው» ማለት በተፈጥሮ ሰውን ወይም እንደሁኔታው በሕግ የሰውነት መብት የተሰጠውን፣ በትልቁ ደረጃ ሲታይ መንግሥትን እና ከዚያም ባሻገር የኢኮኖሚ ተቋማትንና የመሳሰሉትን ሌሎች አስፈላጊ በመሆናቸው ሕጋዊ ሕልውና የተሰጣቸው ተቋማትን እንደሚመለከት መገንዘብ እንዳለበት ግልጽ ነው ። በሕግ ሰውነት የተሰጣቸውን የተንቀሳቃሽ ንብረት ባለቤቶች ሊሆኑ የሚችሉትን የተለያዩ ተቋማትን የሚመለከቱ ሕግጋት የሚገኙት በወንጀል ሕጉ ላይሆን በሌሎች ሕጎች በመሆኑም መርማሪው ለዚሁ ለሚያስፈልገው ግን ሃቢ አግባብ ያላቸውን ሌሎችን ሕጎች ማወቅ አለበት ።

«ባንድ ንብረት ላይ በተፈጸመ ወንጀል» የሚለውን በቁ/647 (1) የሚገኘውን ሐረግ ከዚህ በላይ እንደመረመርነው «በሌላ ሰው ተንቀሳቃሽ ንብረት ላይ በተፈጸመ ወንጀል» በሚለው ትርጉሙ በመተካት የድንጋጌውን ይዘት እንደገና ስናጠነው መርማሪው ቀጥሎ ሊኖረው የሚገባ ዕውቀት ፣ «በሌላ ሰው ተንቀሳቃሽ ንብረት ላይ በተፈጸመ ወንጀል ምክንያት መሆኑን . . . ማወቅ የሚገባው ሆኖ» የሚለውን ሐረግ ትክክለኛ ፍቺ ነው ።

የወንጀልኛ መቅጫ ሕግ ቁ/ 647 (1)ን በመተላለፍ ስለሚፈጸሙ ወንጀሎች ትክክለኛ ምርመራ ለማከናወን የሚንቀሳቀስ ንብረት ማለት ምን ማለት እንደሆነ መገንዘብ አስፈላጊ በመሆኑ ግንዛቤው እንዲኖረው መርማሪው ባለሙያ የፍትሕ ብሔር ሕግ ዕውቀት እንደሚያስፈልገው ከዚህ በላይ እንደተረዳነው ሁሉ ፣ «በሌላ ሰው ተንቀሳቃሽ ንብረት ላይ በተፈጸመ ወንጀል» የሚለውን ሐረግ ይዘት በአግባቡ በማወቅ ትክክለኛ ምርመራ ለማከናወን እንዲችል አንድ ሰው «የተንቀሳቃሽ ንብረት ባለቤት» እንዲሆን የሚያስችሉትን ሕጋዊ መራሀያን ይዘት ምንነት ማወቅ ይኖርበታል ። መርማሪው እነዚህን መራሀያን ማወቅ አለበት የምንልበት ምክንያትም ፣ መርማሪው የእነዚህን መራሀያን ምንነት ካላወቀ አንድ ሰው «ዕቃው የተገኘው ባንድ ንብረት ላይ በተፈጸመ ወንጀል መሆኑን . . . ማወቅ የሚገባው ሆኖ ይህን በወንጀል የተገኘውን ዕቃ በመግዛትም ሆነ በተውሰበበው ቦታ ፣ በመያዣ» ተቀብሏል ወይም « በማናቸውም ይህን በመሳሰለ ሌላ አኳኋን» ወስዷል ፣ ተገልግሎበታል ፣ ወዘተ- እሚለው ውሳኔ ላይ ለመድረስ እንደማይችል ግልጽ በመሆኑ ነው ።

አንድን ሰው «የተንቀሳቃሽ ንብረት ባለቤት» ለማድረግ የሚያስችሉትን ከዚህ በላይ በተጠቀሰው የፍትሕ ብሔር ሕግ ሦስተኛ መጽሐፍ ውስጥ የተደነገጉትን መራሀያን ስንመረምር በተለይ ለመሸሸግ ወንጀል ተግባራዊነት «ሀብት ስለሚገኝበት ሁኔታ» በሚል፣

ርዕስ በዚህ በፍትሕ ነገው ክፍል ውስጥ በንዑስ ክፍል 2 ሥርዐት ተደንግጦ እና ይዘታነት» መርህ ገንዘብ ለሌላ ሰው ወን ለመቀበል ይወጣል ሌላው ሰው የውሉን ከተዋለበት ድረስ «በትን ልዩ ሥር በሚገኙት ደንቃሽ ዕቃው ባለቤት ከገኘው ሰው መውሰድ ዕቃው «... የተሰራተገበውን ሕጋዊ ጥያቄ ሰው ንብረቱን ያጣጥጥን» የሚለውን ባለቤትነት ረት ባለቤት የሚሆን ዕቃ በመስጠት ዕቃው የመሳሰሉትን ነገሮች ራጅ በሚሸጥበት ዘመን ባለቤት ለሆነው ሰው ሰቀረት መብት እንደሌለ

በእነዚህ በፍትሕ ባለቤትነት እንደሚገኝ እንደሚኖር ማወቅ የተገኘው «በሌላ ሰው ወይም አልነበረበት ነት ሚና አላቸው» ምንም ይቻላል ።

አቶ ዘለቀ ረዳ ረዳዮ የመሸጥ ሕጋዊ የቤት ቁጥር 0003 ፣ የናቸውን እንዲመረጥ በኋላም ተጠግኖ እንደሚገኝ በርብር ረዳዮውን እንዲሸጡላቸው ወይም አቶ ሸባባው ይህች ረጃ ከሌለ በቀር ፣ በመሆናቸው አቶ ሸባባው ባለቤትነት ሊያስተላልፍ ነው ።

ወገን ለገዢው የሚገኝ የገንዘብ ምንጭ ነው።

የገንዘብ ምንጭ ለገዢው የሚገኝ የገንዘብ ምንጭ ነው።

የገንዘብ ምንጭ ለገዢው የሚገኝ የገንዘብ ምንጭ ነው።

የገንዘብ ምንጭ ለገዢው የሚገኝ የገንዘብ ምንጭ ነው።

የገንዘብ ምንጭ ለገዢው የሚገኝ የገንዘብ ምንጭ ነው።

የገንዘብ ምንጭ ለገዢው የሚገኝ የገንዘብ ምንጭ ነው።

ወገን ለገዢው የሚገኝ የገንዘብ ምንጭ ነው።

ወገን ለገዢው የሚገኝ የገንዘብ ምንጭ ነው።

ወገን ለገዢው የሚገኝ የገንዘብ ምንጭ ነው።

ነገር ግን ፤ ምንም እንኳን አቶ ሺባባው የገዙት ይህ ራዲዮ በቁ/ 647 (1) አገላለጽ «... የተገኘው ባንድ ንብረት ላይ በተፈጸመ ወንጀል ምክንያት...» መሆኑን ብንረዳም ፤ አቶ ሺባባው በፍትሕ ብሔር ሕግ ቁ/ 1162 (1) አገላለጽ ራዲዮውን ከአቶ አምበርብር በመግዛት የተረከቡት አቶ አምበርብር የራዲዮው «ባለመብት» ማለትም ባለንብረት ናቸው ብለው በማመን ተዋውለው በመሆኑ ፤ በተከታዩ ቁ/ 1163 (2) አገላለጽም አቶ ሺባባው ራዲዮውን በይዞታቸው ሥር ካደረጉ በኋላ አቶ አምበርብር የራዲዮውን ባለቤትነት ለማስተላለፍ መብት ያልነበራቸው መሆኑን ቢያውቁም ልዩነት ስለማያመጣ ፤ አቶ ሺባባው በእምነት ማጉደል ወንጀል የተገኘ ራዲዮ ገዛቸው ቢገኙም በወንጀለኛ መቅጫ ሕግ በቁ/ 647 ተጠያቂ አይሆኑም ።

የምሳሌውን ፍሬ ነገር እንደሚከተለው በመለወጥ ጉዳዩን እንመረምራለን ። አቶ አምበርብር ራዲዮኑን ከአቶ ዘለቀ ሰርቀው በመውሰድ ለአቶ ሺባባው ቢሸጡላቸው ፤ የአቶ አምበርብር የኑሮ ሁኔታ ሲታይም እንኳን ከአቶ ዘለቀ የሰረቁትን ራዲዮ ይቅርና ሌላ ከራዲዮው ይበልጥ ውድ የሆነ ዕቃ ሊኖራቸው ይችላሉ የሚያስኝ ቢሆን ፤ አቶ ሺባባው አቶ አምበርብር የራዲዮው ባለቤት ላይሆኑ ይችላሉ ብለው መጠራጠር ነበረባቸው የሚያስኝ ሁኔታ አይኖርም ። ስለዚህም ፤ ምንም እንኳን አቶ ዘለቀ በፍትሕ ብሔር ሕግ ቁ/ 1165 መሠረት ራዲዮው ከተሰረቀባቸው አንስቶ በእምነት ዓመት ጊዜ ውስጥ እስከሆነ ድረስ ራዲዮናቸውን ከአቶ ሺባባው ለመጠየቅ ቢችሉም ፤ አሁንም ቢሆን አቶ ሺባባው በወ. መ. ሕግ በቁ/ 647 መሠረት በወንጀል ተጠያቂ ሊሆኑ አይገባም ።

አቶ አምበርብር ራዲዮውን ከአቶ ዘለቀ ሰርቀው በመውሰድ ለአቶ ሺባባው ሲሸጡላቸው ፤ ራዲዮውን በሸጡላቸው ጊዜ የነበረው የአቶ አምበርብር ሁኔታ ከአለባበስ ሁኔታቸው ጭምር ፤ ሲታይም እንኳን ራዲዮ ይቅርና አዲስ ኮት ለመግዛትም አይችሉም የሚያስኝ ቢሆን ፤ አቶ ሺባባው አቶ አምበርብር የራዲዮው ባለቤት መሆናቸውን ሊጠራጠሩ ይገባቸው ነበር ለማለት ይቻላል ። ይህ የሻጫ የአቶ አምበርብር ሁኔታ አቶ አምበርብር የራዲዮው ባለንብረት መሆናቸውን ሊያጠራጥር ስለሚገባ እና በመሠረቱም አንድ ሰው ተወክሎ ካልሆነ በተር የራሱ ያልሆነ ንብረት በመሸጥ ለገዥው የዕቃውን ባለቤትነት ሊያስተላለፍ እንደማይችል የታወቀ በመሆኑ ፤ አቶ ሺባባው ሊጠራጠሩ ሲገባቸው ባለመጠራጠራቸው ተፈላጊው ቅን ልቡና ስለማይኖራቸው የራዲዮውን ባለቤትነት በሕግ አያገኙም ። ስለዚህም አቶ ዘለቀ ራዲዮናቸውን ከአቶ ሺባባው ለመጠየቅ ይችላሉ ። ነገር ግን በዚህ ምሳሌም ቢሆን ማለት የሚቻለው አቶ አምበርብር የራዲዮው ባለቤት መሆን አለመሆናቸውን አቶ ሺባባው መጠራጠር ነበረባቸው ነው ። አቶ አምበርብር የራዲዮው ባለቤት ባለመሆናቸው አቶ አምበርብር ራዲዮውን ያገኙት በንብረት በተፈጸመ ወንጀል መሆኑን ማወቅ ነበረባቸው ለማለት ግን የሚቻል አይመስልም ።

ሌላ ምሳሌ በመውሰድ ጉዳዩን እንደሚከተለው እንመርምረው ። አቶ አምበርብር ራዲዮውን ለአቶ ሺባባው ከመሸጣቸው በፊት በስርቆት እምነት ጊዜ የተፈረደባቸው ደጋጋሚ ሌባ መሆናቸውን እና በእምነተኛው ጊዜ በተፈረደባቸው የስርቆት ወንጀል የተወሰነባቸውን የኢሥራት ቅጣት ጨርሰው የተፈቱት ከአቶ ዘለቀ የሰረቁትን ራዲዮ ከሸጡላቸው ከስድስት ወር በፊት መሆኑን እያወቁ ፤ ይህን ራዲዮ ያገኙት ግን በንብረት ላይ በፈጸሙት ወንጀል መሆኑን የማያውቁ ቢሆኑ ፤ አቶ አምበርብር እንደተፈቱ ለመጀመሪያዎቹ እምነት ወርቅ በወር ብር 400 ደመወዝ ተቀጥረው ሲሠሩ መቆየታቸውን እና ለዜናና ለመዚቃ ከፍተኛ ፍቅር ያላቸው መሆኑንም ቢያውቁ ፤ አቶ ሺባባው ከዚህ ሁኔታ ሲያድርባቸው የሚገባ እምነት አቶ አምበርብር ደጋጋሚ ሌባ በመሆናቸው ፈድዮውን ያገኙት በፈጸሙት የስርቆት ወንጀል መሆን አለበት የሚል ወይም ባላቸው ዜናና መዚቃ

የማድመጥ ፍቅር ምክንያት ከሚገባ ሁለት እርሶን ይችላል የሚል ጥርጣሬ የራዲዮውን ባለቤትነት ለብና ባለይዞታነት የሚገኝ ቅጂ የምናገኘው ነገር መሆኑን... ግን በቸልተኝነት የሚፈጸም ባለቤትነት ከማጣታቸው ምናልባት ይህን ፈድዮ ደርጉት ይገባ የነበረ ፈጸመ የመሸሸግ ወንጀል ተኝነትን አይመለከትም ነት» አለማግኘት በግድላል ። በዚህ መሠረት ግድቅ የሚገባው ሆኖ ፤ ልናነሳው የሚገባ ጥያቄ

አንድ ሰው አንድን እንዲያውቀው ያስገድዳል ለምሳሌ ኩምሳ የሰው ሰዱ እንደማይሰማቸው ገባው ይሆናል ። ኩምሳ አንድን በሽተኛ መርምሎ በመዳን ፈንታ በረጋገጥ ፤ ኩምሳ በሰጣ ገደል በው. መ. ሕግ ቁ/ 522 እስከ 524 ኩምሳ ባንዳንድ ሰዎች ላይ ሰው ሊሞት እንደሚችል ለማለት ፈጽሞ አይቻል ወንጀል ባነሰ ቅጣት እሰብ በመፈጸማቸው ካልከፍል ከደነገጋቸው በተ

በወንጀል ሕግ የሚጀለኛው የአደገኛነት ወንጀል መሆኑን እያውቀው በው. መ. ሕ. ቁ/ 647 (1) ጸመ ሰው ባነሰ ሊቀጣ

ቁ/ 647 (1) ቸልተኝ ሕግ እንደሚያስቀጣ ሌክፍል በቁ/ 59/ (2) «በተ

ደርሰ በሚችለው አደጋ ገምት መጠን በሕጉ (በልዩ ክፍል) ላይ በተለይ እንደወገኛል ተቆጥሮ ካልተደነገገ በተር በቸልተኝነት የተሠራ ሥራ አያስቀጣም ተብሎ የተደነገገውን መርህ መገረር ስለሚሆን ፡

ሐረጉ በቸልተኝነት የተፈጸመ የመሸሸግ ወንጀል እንደሚያስቀጣ ለማመልከት የገባው ለማለት አስቸጋሪ ሆኖ እናገኘዋለን ፡ ይህ አስቸጋሪ ሁኔታ ስለሚያስገድድንም የቁ/ 647 (1)ን የእንግሊዝኛ ቅጂ ስናይ «... ግወቅ የሚገባው ሆኖ...» በሚለው ሐረግ ምትክ የምናገኘው «... has reasons to believe » የሚል ሐረግ ነው ፡ የዚህ የእንግሊዝኛውን ሐረግ ይዘት በትክክል የሚያስተጋባ የአግርኛ ሐረግም «... የሚያሳምኑት ምክንያቶች አጋጥመውት እያለ...» የሚል ወይም የዚህ ሐረግ ተመሳሳይ እንጂ በአግርኛው ቅጂ የምናገኘው ከላይ የተነተነው ሐረግ ሊሆን አይችልም ፡ አንድ ሰው አንድ ንብረት የተገኘው በሌላ ሰው ንብረት በተፈጸመ ወንጀል መሆኑን የሚያሳምኑት ምክንያቶች አጋጥመውት እያለ ንብረቱን የገዛ ፡ በመያዣነት የተቀበለ ወይም ሌሎችን በውሙ ሕግ ቁ- 647 (1) የተከለከሉትን ድርጊቶች ከፈጸመ ግን ንብረቱ የተገኘው በወንጀል መሆኑን እያወቀ ከፈጸመ ሰው ጋር ከሚኖረው ጥፋት ያነሰ ጥፋት ነው ያጠፋው ማለት አይቻልም ፡ ምክንያቱም በቁ/ 647 (1) አባባል አለበ የመሸሸግ ወንጀል ለመፈጸም የሚበቃው ዕውቀት ወንጀሉ ሲፈጸም በማየት ወይም በትክክለኛ ምንጭ በመረዳት የሚገኘው ዕውቀት ብቻ ሳይሆን ፡ ይህን ዕውቀት ለማስገኘት የሚያስችሉ ጠቋሚ የአካባቢ ሁኔታዎችን በመገምገም የሚደረሰበት ዕውቀት ጭምርም ነው ፡ ስለዚህም «... ግወቅ የሚገባው ሆኖ...» የሚለው የአግርኛው ቅጂ ሐረግ «... ለማመን የሚያስቁት ምክንያቶች እያሉት...» በሚል ሐረግ መተካት አለበት ፡ ስለዚህ ፡ በ«ቅን ልቡና» አለመኖር ምክንያት በ«ቅን ልቡና ባለይዞታነት» መርህ የአንድ ተንቀሳቃሽ ንብረት ባለቤት አለመሆን መረጋገጥ በውሙ ሕ- ቁ- 647 (1) መሠረት በመሸሸግ ወንጀል ተጠያቂ መሆኑን የገድ ያስከትላል ማለት አይቻልም ፡ የመሸሸግ ወንጀልን ተፈጻሚነት ወሰን በሚገባ በመገንዘብ በዚህ ወንጀል ተጠያቂ ሊሆን የሚገባውን ሰው በሙሉ የተገባውን የወንጀል ምርመራ ለማከናወን በ«ቅን ልቡና ባለይዞታነት» መርህ ባለቤት የመሆን ምንነት ግወቅ አስፈላጊነት ከላይ ከተዘረዘሩት ምክንያቶች በሚገባ መረዳት ይቻላል ፡

ይህ የመሸሸግ ወንጀልን በሚመለከት ከዚህ በላይ የተሰጠው ሕጋዊ ትንተና በተለያዩ የሕግ ቅርንጫፎች የተደነገጉ ሕጋዊነትን ማገናዘብ አስፈላጊነትን በሚመለከት በቂ ምሳሌ ነው ብለን እናምናለን ፡ ምናልባት ሌሎች የሕግ ቅርንጫፎችን በትክክል በሥራ ላይ ለማዋል በተለያዩ የሕግ ቅርንጫፎች የተደነገጉትን ሕጋዊነት ግወቂ ይህን ያህል አስፈላጊ መሆኑ ያከራክራል የሚል አስተያየት ቢኖርም የወንጀልኛ መቅጫ ሕግን በትክክል ሥራ ላይ ማዋልን በሚመለከት ግን የወንጀልኛ መቅጫ ሕግ ይዘት ሲገመገም አጠቃላይ ገጽታው በሌሎች የሕግ ቅርንጫፎች የተደነገጉትን ግዴታዎች ባለግክበር የሌሎች ሰዎች መብቶችን በመጣስ ሆነ ለንብረተሰቡ አጠቃላይ ደኅንነት ሲባል ሊደረጉ የማይገባቸውን ድርጊቶች ወይም ግድፈቶች በመፈጸም በሚደርሱት ጉዳቶች ምክንያት ቅጣት እንደሚኖር በማሳወቅ ጉዳት መከላከል በመሆኑ ፡ የማገናዘቡ አስፈላጊነት አከራካሪ ሊሆን የሚችል አይመስልም ፡

የግገናዘቡ አስፈላጊነት ቢያንስ የወንጀልኛ መቅጫ ሕግን በትክክል ሥራ ላይ ለማዋል አከራካሪ አለመሆኑን ካየን የዕውቀቱ ደረጃ በማናቸውም ተመሳሳይ የዕውቀት ደረጃ በሚገኝ የዋያ ቅርንጫፍ የተለየ ዕውቀት ለማግኘት በምያው የተወሰነ ጠቅላላ ዕውቀት እንደሚያስፈልግ ሁሉ የሕግ ጠቅላላ ዕውቀት ማግኘቱ ይበቃል ወይስ በቅርንጫፍ መያዎችም ጠለት ያለ ዕውቀት ያስፈልጋል የሚለውን ከማየታችን በፊት ለመሆኑ በ«ቅን ልቡና ይዞታ» መርህ ባለቤት እንዲኩን አድርጎ በሕግ መደንገጥ ለምን አስፈለገ የሚለውን ሊነሳ የሚገባውን ጥያቄ መመርመሩ ተገቢ ይመስላል ፡

ይህን ጥያቄ ለመመለስ ተገቢ ፍንጭ የሚሰጠንም መርሁ በተንቀሳቃሽ ንብረቶች ላይ ብቻ መወሰኑ እና በውሉ የዋጋ መከፈል ግዴታ አስፈላጊነት ነው ፡ በሌላ አነጋገር

ምንም እንኳን ውሉ የተረፈ ንብረትነቱ የሕግ ንብረትነቱ የሕግ ንብረት ነው ብሎ ማንም ይህን ሕግ ለማረጋገጥ የሚረጋገጠው የተመዘገበ የባለቤትነት ስለማይመዘገብ የባለቤትነት ተሳታፊ ንብረት አላቂ ቢባል ምንገባውን ተገቢ በጣም ጥቂት ከሆኑት መመዘገብ ከሚገባቸው ይመዘገብ ከሆነም ፡ የሀሳብ ንብረቱ ባለይዞታ ነው ፡ ከዚህም የተነሳ ደንጋጋሚዎች በሚገባ ስም እንደያዘውና የዚህ ብሔር ሕግ በቁ/ 1193 እንደ ባለንብረት ከቀጠለ ያላጋጠመው ሰውም ባልእንጂ ፡ በ«ክፋ ልቡና» ንቀሳቃሽ ንብረቱን የጋ ይሆናል ማለት ነው ፡ የባለቤትነቱ ተራ ይሆናል የእያንተ አጉዳይ ፡ የልዩ ባለመሆኑና ሊሆንም ስልገዴታ ከወንጀልኛው የገራሱ ነው በሚል እምነት ወይም በወንጀል ሰው የተረከበ ሌላ ሦስት ባለቤትነት ሊያገኝ እንደ

በተለይ በተንቀሳቃሽ እና የንብረተኛ መልክና ባለንብረቱን ከባለይዞታው ጨግሮ ስናመዛከን ፡ የሀሳብነትን በይበልጥ እንገ

የተነሳሁበትን የተሰጠ የሚለውን ጥያቄ በሚመዘገቡ ከተገነዘብኩ ልግንም እንደምትመልሱት ብጋቢ ሆኖ አላገኘሁትም

III

በ1977 የወጡ አዋጆች፣ የሕግ ክፍል ማስታወቂያዎችና የመንግሥት ማስታወቂያዎች ። አዋጆች ።

1

የብሔራዊ ውትድርና አገልግሎት ግዴታዊ አዋጅ ማሻሻያ አዋጅ 1

አዋጅ ቁጥር 268/1977 ።

ኃ. ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 1

የብሔራዊ ውትድርና አገልግሎት ግዴታ ያለበት ሰው ፤

ሀ/ የወንጀለኛ መቅጫ ሕግ አንቀጽ 296 (1) 297 (1) 298 (1) ወይም (2) ወይም 299 (1)ን በመተላለፍ የሚፈጽመው ወንጀል በወረዳ ፍርድ ቤት እንዲታይ ፤

ለ/ የወንጀለኛ መቅጫ ሕግ አንቀጽ 296 (2) 297 (2) ወይም 299 (2)ን በመተላለፍ የሚፈጽመው ወንጀል በአውራጃ ፍርድ ቤት እንዲታይ ፤

ሐ/ የወንጀለኛ መቅጫ ሕግ አንቀጽ 298 (3)ን በመተላለፍ የሚፈጽመው ወንጀል በዘፍተኛ ፍርድ ቤት እንዲታይ ፤

በዚህ አዋጅ ተወስኗል ።

አዋጁ ከነሐሴ 16 ቀን 1976 ጀምሮ የጸና ይሆናል ።
የወጣበት ቀን ፤ መስከረም 18 ቀን 1977

2

የግብርና ምርት ማሳደጊያዎች አቅራቢ ድርጅትን ለማቋቋም የወጣ አዋጅ ።

አዋጅ ቁጥር 269/1977

ኃ. ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 2 ።

በአንድ ዋና ሥራ አስኪያጅ ሥራ አስፈጻሚነት የሚመራና የሚተዳደር ተጠሪነቱ ለግብርና ሚኒስቴር የሆነ የግብርና ምርት ማሳደጊያዎች አቅራቢ ድርጅት የተባለ ራሱን የቻለና የሕግ ሰውነት ያለው ኃላፊነቱ በንብረቱ ልክ የተወሰነ የመንግሥት መሥሪያ ቤት በዚህ አዋጅ ተቋቁሟል ። የድርጅቱ መነሻ ካፒታል ብር 10,000,000 (አሥር ሚሊዮን ብር) ሲሆን ከዚህ ውስጥ ብር 7,000,000 (ሰባት ሚሊዮን ብር) በጥሬ ገንዘብና በዓይነት መከፋፈሉ በአዋጁ ላይ ተገልጧል ።

የድርጅቱ ዓላማ የግብርና ምርትን ከፍ ለማድረግና ጥራቱንም ለማሻሻል የግብርና ምርት ማሳደጊያዎችን ለሰፊው አርሶ አደር ማቅረብ ነው ። የድርጅቱ ተግባር የግብርናን ምርት ማሳደጊያዎች ከውጭ አገርና ከአገር ውስጥ መግዛትና መሸጥን እንደሚጨምር አዋጁ ይደነግጋል ።

የወጣበት ቀን ፤ መስከረም 25 ቀን 1977 ።

የኢኮኖሚ ወታደራዊ አስተዳደር
አንደኛው

የቋሚ ተጠሪ የሥራ ውስጥ እንደአስፈላጊነቱ ለሚኒስትሩ በማይገኝበት ጊዜ የመስጠቱ ተግባር በምክትል

የተሻረ ሕግ ፤ የጊዜያዊ

ሥልጣንና ኃ

ቀጽ 20 ። አገ

የወጣበት ቀን ፤ ታላቁ

ብሔራዊ

በአንድ ዋና ሥራ ለጤና ጥበቃ ሚኒስትር የቻለና የሕግ ሰውነት ያለው

ኢንሰኒትዩቱ ከጤና ይገባ ተቋማት የተወጣው ጭም ጤናን በሚመለከት ጨት ፤ የሚመራለትን የሥራ ለት የጤናማነት ቁጥጥር ግረጋገጥ ናቸው ።

ከኢንሰኒትዩቱ ተግባር ለማወቅና እንዲሁም እነዚህ ምርና ጥናት ግብርና ግብርና ያስፈልጉ ንጥረ ነገሮች ፤ ፖሊሲና ሳይንሳዊ መመሪያ ለጤና ምርመራ ሆነ ፤ የሚጠበቅባቸውን ጥራት ፤ ግራም ግክፄድ ጥናት ጥናት

የወጣበት ቀን ፤ ጥር

በድርጅት የተገኙትን ለመርዳትና ለማቋቋም የሚውል ልዩ መዋጮ ለመስጠት የወጣ አዋጅ

አዋጅ ቁጥር 272/1977

ኃ. ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 6

ይህ አዋጅ ፤

- ሀ/ እያንዳንዱ ተቀጣሪ ኢትዮጵያዊ ፤
- ለ/ የወር አበሉ ክብር 50 በላይ የሆነ ባለጡረታ ፤
- ሐ/ እያንዳንዱ ገበሬ ፤
- መ/ አክሲዮን ወይም ኃላፊነት የተወሰነ የግል ማገበር ፤
- ሠ/ በገግድ ሥራ የተሰማራ የግል ድርጅት ወይም ገለበብ ፤
- ረ/ የአምራቾች የጎብረት ሥራ ማገበር አባል ፤
- ሰ/ ከሉተሪ ገቢ የሚያገኝ ማንኛውም ሰው ፤
- ሸ/ ከአክሲዮን ክፍያ ገቢ የሚያገኝ ሰው ፤

ልዩ መዋጮ እንዲከፍል ይወስናል ።

ሕጉ በተለይ ተቀጣሪዎችና ጡረተኞች የአንድ ወር የተጣራ ገቢያቸውን ከየካቲት 1977 ጀምሮ በዓመት ውስጥ እንዲከፍሉ ሲወስን ግዴታው የሚመለከታቸው ሌሎች ግለ ሰቦችና ድርጅቶች የሚከፍሉትንም የመዋጮ ልክ ይዘረዝራል ። አዋጁን ለማስፈጸም ከአ ገር አቀፍ እስከ ወረዳ በተዋረድ የተዋቀሩና ከመንግሥት መ/ቤቶችና ከሕዝባዊ ድርጅ ቶች የተወጣጡ አባላት የሚገኙባቸው ኮሚቴዎች በአዋጁ ተቋቁመዋል ።

ከየካቲት ወር 1977 በኋላ የሚቀጠሩ ሰዎች ከተቀጠሩበት የመጀመሪያ ወር አንስቶ መዋጮውን መክፈል እንዳለባቸው ሕጉ ሲወስን አሠሪዎችም መዋጮውን እየቆረጡ የማ ስገባት ግዴታ እንዳለባቸው በሕጉ ላይ ተመልክቷል ።

የተሻሩ ሕጎች ፤ የድርጅት ቀበሌዎችን ለመርዳትና ለማቋቋም በገቢ ላይ የሚከፈል ጊዜያዊ ተጨማሪ (ሱር) ታክስ አዋጅ ቁጥር 24/1967 እና የድርጅት ቀበሌዎችን ለመር ዳትና ለማቋቋም በገቢ ላይ የሚከፈል ጊዜያዊ ተጨማሪ (ሱር) ታክስ ደንብ ቁጥር 4/1967 በዚህ አዋጅ ተሸረዋል ።

የወጣበት ቀን ፤ የካቲት 4 ቀን 1977 ።

ስድስተኛውን የትምህርት ፕሮጀክት ማስፈጸሚያ እንዲረዳ ከዓለም አቀፍ የልማት ማኅ

በር የተገኘውን የብድር ስምምነት ማጽደቂያ አዋጅ ።

አዋጅ ቁጥር 273/1977

ኃ. ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 7

የገንዘብ ሚኒስትር በብድሩ ስምምነት የተገኘውን ገንዘብ በልዩ ልዩ ገንዘብ ሆኖ ጠቅላላ ድምሩ ስድሳ ሰባት ሚሊዮን ሦስት መቶ ሺህ ስፔሻል ድርዌንግ ራይትስ (ኤስ ዲ- አር 67,300,000) የሆነውን በስምምነቱ በተመለከቱት ሁኔታዎች መሠረት በሥራ ላይ እንዲውል የማድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶታል ።

የወጣበት ቀን ፤ የካታት 11 ቀን 1977 ።

ስድስተኛውን የት

ግት ግንባር

የገንዘብ ሚኒስትር

ድምሩ ሠላሳ ስምንት

38,700,000) የሆነውን

እንዲውል የማድረግ

የወጣበት ቀን ፤

ለእርሻ ያርያር

የተ

የገንዘብ ሚኒስትር

ድምሩ ሐያ አንድ ሚ

21,100,000) የሆነውን

እንዲውል የማድረግ

የወጣበት ቀን ፤

ለቴክኒክ ርዳታ ፕ

ገኘውን የብድር ስምም

የገንዘብ ሚኒስትር

ድምሩ ሦስት ሚሊዮን

3,900,000) የሆነውን

እንዲውል የማድረግ

የወጣበት ቀን ፤

የመግቢት ቀን ፡ የካቲት 11 ቀን ፡
እንዲሁም የግድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶል ፡
3,900,000) የሆነውን ገንዘብ በሰዎች በተመለከተ ዕቅዶች መሠረት በሥራ ላይ
ደምሩ ሦስት ሚሊዮን ዘጠኝ መቶ ሺህ በ፲፱፻፳፯ ደርሞንግ ራይትብ (አስ ዲ-ኦር
የገንዘብ ሚኒስትር በብድር ሰዎችን የተገኘውን በልዩ ልዩ ገንዘብ ሆኖ ጠቅላላ
ኃ. ም. 44ኛ ዓመት ቁጥር 7
አዋጅ ቁጥር 276/1977
ገኘውን የብድር ሰዎችን ግጽጽቲያ አዋጅ ፡
ለተከሰተ ርዳታ ፕሮጀክት ግብአዊያ እንዲረዳ ከዓለም አቀፍ የልማት ግንባር የተ

6

የመግቢት ቀን ፡ የካቲት 11 ቀን 1977
እንዲሁም የግድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶል ፡
21,100,000) የሆነውን ገንዘብ በሰዎች በተመለከተ ዕቅዶች መሠረት በሥራ ላይ
ደምሩ ሐያ አንድ ሚሊዮን አንድ መቶ ሺህ በ፲፱፻፳፯ ደርሞንግ ራይትብ (አስ ዲ-ኦር
የገንዘብ ሚኒስትር በብድር ሰዎችን የተገኘውን በልዩ ልዩ ገንዘብ ሆኖ ጠቅላላ
ኃ. ም. 44ኛ ዓመት ቁጥር 7
አዋጅ ቁጥር 275/1977
የተገኘው የብድር ሰዎችን ግጽጽቲያ አዋጅ ፡
ለአርፕ ምርምር ፕሮጀክት ግብአዊያ እንዲረዳ ከዓለም አቀፍ የልማት ግንባር

8

የመግቢት ቀን ፡ የካቲት 11 ቀን 1977
እንዲሁም የግድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶል ፡
38,700,000) የሆነውን ገንዘብ በሰዎች በተመለከተ ዕቅዶች መሠረት በሥራ ላይ
ደምሩ ሠላሳ ሰዎችን ሚሊዮን ሰባት መቶ ሺህ በ፲፱፻፳፯ ደርሞንግ ራይትብ (አስ ዲ-ኦር-
የገንዘብ ሚኒስትር በብድር ሰዎችን የተገኘውን በልዩ ልዩ ገንዘብ ሆኖ ጠቅላላ
ኃ. ም. 44ኛ ዓመት ቁጥር 7
አዋጅ ቁጥር 274/1977
ግት ግንባር የተገኘውን የብድር ሰዎችን ግጽጽቲያ አዋጅ ፡
በደብተኛውን የተለከሙትን ፕሮጀክት ግብአዊያ እንዲረዳ ከዓለም አቀፍ የል

7

የመሠረት በሥራ ላይ
ርዳታ (አስ
ልዩ ልዩ ገንዘብ ሆኖ

አቀፍ የልማት ግንባር

አንቀጥ 4/1967
ቀን በልዎችን ለመር
በገቢ ላይ የሚከፈል
የሰውን እየቀረጠ የማ
የሚመረጥ ወር አንስተ
መዋል ፡
ቀድሞ ከአገባዊ ደርጅ
አዋጅን ለግብአዊያ ከአ
ለአቀፍ የልማት ግንባር
ገንባታውን ከየካቲት

ተከታታይ የመግ አዋጅ ፡

የተሸከርካሪ ገዥና አጠቃቀም አዋጅ ፡

አዋጅ ቁጥር 277/1977

ኃ. ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 8

ግናቸውም ወደ ኢትዮጵያ የሚገባ ወይም በኢትዮጵያ ውስጥ የሚመረት ተሸከርካሪ የትራንስፖርትና መገናኛ ሚኒስቴር በመመሪያ የሚያወጣውን መመዘኛ (ስፔሲፌኬሽን) ግንኙነት እንዳለበት በዚህ አዋጅ ተወስኗል፤ ከዚህ ጋርም በመንግሥት በሚወጣ መመሪያ መሠረት ካልሆነ በስተቀር ግንኙነት ሰው የግል ተሸከርካሪ ወደ አገር ውስጥ ግስገባት እንደማይችል በአዋጁ ላይ ተመልክቷል። የዲፕሎማቲክ ሚሲዮኖች፣ ዓለም አቀፍ ድርጅቶች እና ሠራተኞቻቸው ተሸከርካሪዎችን ወደ አገር ውስጥ የሚያስገቡበት፣ የሚያስወጡበትና ለሌላ ወገን የሚያስተላልፉበት ሁኔታ በሚኒስትሩ በሚወጣ መመሪያ እንደሚወሰን አዋጁ ይገልጻል።

ከዚህ ውጭ ያሉ ተሸከርካሪዎች የአገሪቱን የኢኮኖሚ ልማት ለማፋጠንና ለስራላገልግሎት ማበቃላት አገልግሎቶች እንደሚውሉ አዋጁ አመልክቶ የመንግሥትና የሕዝባዊ ድርጅቶች ተሸከርካሪዎች የሚገዙበትና የሚሸጡበት ሁኔታ መንግሥት በሚያወጣው መመሪያ እንደሚወሰን ይደነግጋል። የመንግሥትና የሕዝባዊ ድርጅቶች ተሸከርካሪዎችም የትራንስፖርትና መገናኛ ሚኒስትሩ በሚያወጣው መመሪያ መሠረት በጥቅም ላይ ይውላሉ ሲል አዋጁ ይወስናል።

ከዚህ ጋርም የንግድ ተሸከርካሪዎችና የመለዋወጫ ዕቃዎች ወደ አገር ውስጥ ስለሚገቡበት ሁኔታ፣ ስለታከሰ ፈቃድና ስምሪት፣ እንደዚሁም በስምሪት ረገድ የሚነሳ ክርክር ስለሚወሰንበት ሁኔታ፣ እና ስለጋራዦች ፈቃድ አሰጣጥና አመዳደብ አዋጁ ዝርዝር መመሪያ ይሰጣል።

የወጣበት ቀን ፡ መጋቢት 15 ቀን 1977 ።

የኢትዮጵያ የሥራ አመራር ኢንስቲትዩት ማቋቋሚያ አዋጅ ፡

አዋጅ ቁጥር 278/1977

ኃ. ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 9

በአንድ ዋና ሥራ አስኪያጅ ሥራ አስፈጻሚነት የሚመራና ተጠሪነቱ ለሚኒስትሮች ምክር ቤት ስብሰባ ጽ/ቤት የሆነ «የኢትዮጵያ የሥራ አመራር ኢንስቲትዩት» እየተባለ የሚጠራ ራሱን የቻለና የሕግ ሰውነት ያለው የመንግሥት መሥሪያ ቤት በዚህ አዋጅ ተቋቁሟል።

ኢንስቲትዩቱ ከሚኒስቴር መ/ቤቶችና አግባብ ካላቸው ከሌሎች የመንግሥት መሥሪያ ቤቶች የተውጣጡ አባላት የሚገኙበት የመማክርት ገባኤ ያለው ሲሆን ዓላማዎቹም ስለመንግሥት ተቋሞች አመራርና አስተዳደር ለመንግሥት ምክር መስጠት፣ ሠራተኞችን በሥራ አመራርና በተዛማጅ መስኮች ማሠልጠን፣ የሥራ አመራር ሙያ ማሠልጠኛ

ለካሉችን ግስተባበርና ምር ግድረገና በውጭ መስጠት ናቸው።

ከኢንስቲትዩቱ ተገንጦት ማትረብ፣ ሲረገጡ ተቋሞች የሥራ አሰሪዎች ማሠልጠኛ ለካሉት የሚሰጡትን የምስክር ዓበር መወሰን፣ የሥራ በቃቸውን ማረጋገጥ፣ የትምህርት ፕሮግራሞች የተሻሩ ሕጎች፤

1. የሥራ አስኪያጅ
2. የፕብሊክ ሊድ
3. የመንግሥት ሙያተኞች ትልቁ
4. የመንግሥት 269/1955 እንደ የወጣበት ቀን ፡

ለገላና መስና ዝርዝር

የገንዘብ ሚኒስትር ድምሩ እንደ ሚሊዮን እየገደበለጠ ገንዘብ በሕግ የግድረገ ሥልጣን በዚህ የወጣበት ቀን ፡

ለቴሌኮሙኒኬሽን ገንዘብ

የገንዘብ ሚኒስትር ድምሩ ከሐያ ለራት ሚሊዮን

ይበልጥ ገንዘብ በብድሩ ስምምነት በተመለከቱት ሁኔታዎች መሠረት በሥራ ላይ እንዲውል የማድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶታል ።
የወጣበት ቀን ፡ መጋቢት 25 ቀን 1977 ።

14

ለወተት ሀብት ልማት ማጠናከሪያና ማልሚያ እንዲውል ከአፍሪካ የልማት ፈንድ የተገኘውን ብድር ማጽደቂያ አዋጅ ፤

አዋጅ ቁጥር 281/1977

ኃ. ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 11

የገንዘብ ሚኒስትር በብድሩ ስምምነት የተገኘውን በልዩ ልዩ ገንዘብ ሆኖ ጠቅላላ ድምሩ ከሐያ ሁለት ሚሊዮን አንድ መቶ ሰባ ሺህ ዩኒትስ ኦፍ አካውንት (ዩኤ 22,170,000) የማይበልጥ ገንዘብ በስምምነቱ በተመለከቱት ሁኔታዎች መሠረት በሥራ ላይ እንዲውል የማድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶታል ።

የወጣበት ቀን ፡ ሚያዝያ 15 ቀን 1977።

15

የ1977 የበጀት አዋጅ ።

አዋጅ ቁጥር 282/1977

ኃ. ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 12

ከሐምሌ 1/1977 ጀምሮ እስከ ሰኔ 30/1977 በሚፈጸመው አንድ የበጀት ዓመት ጊዜ ውስጥ በአዋጁ በሚገኘው ሠንጠረዥ ውስጥ ለተጠቀሱት ሥራዎችና አገልግሎቶች 3,983,015.133 (ሦስት ቢሊዮን ዘጠኝ መቶ ስማንያ ሦስት ሚሊዮን አሥራ አምስት ሺህ አንድ መቶ ሠላሳ ሦስት ብር) ወጭ ሆኖ እንዲከፈል በዚህ አዋጅ ተፈደቅል ።

የወጣበት ቀን ፡ ሚያዝያ 16 ቀን 1977 ።

16

የኢትዮጵያ ቴሌኮሙኒኬሽን ቦርድ የተቋቋመበት አዋጅ ማሻሻያ

አዋጅ ፤

አዋጅ ቁጥር 283/1977

ኃ. ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 13

የኢትዮጵያ ቴሌኮሙኒኬሽን ቦርድ የተቋቋመበት አዋጅ (አዋጅ ቁጥር 131/1945 እንደተሻሻለ) በዚህ አዋጅ ተሻሻሎ የተፈቀደለት የቦርዱ ዋና ገንዘብ (ካፒታል) መቶ ሚሊዮን ብር (ብር 100 ሚሊዮን) እንዲሆን ተደርጓል ። ድልድሉም እያንዳንዱ ድርሻ አንድ ሺህ ብር (ብር 1000) ሆኖ በሙሉ በመንግሥት በሚያዝ በመቶ ሺህ (100 ሺህ) ድርሻዎች እንዲከፋፈል በዚህ አዋጅ ተደንግጓል ።

ዋጋው ስድሳ ሚሊዮን ለው የኢትዮጵያ መንግሥት በቦርዱ ሂሳብ ውስጥ ይልቅ ጥቶ እንደሆነ በአዋጁ ተ

የተሻሻሉ ሕጎች ፤

የኢትዮጵያ
እንደተቋቋመ

ሀ/ አንቀጽ 1

ለ/ አንቀጽ 17

የወጣበት ቀን ፡ ፌ

የዓለም አቀፍ

የገንዘብ ሚኒስትር ድምሩ ሠላሳ አንድ ሚሊዮን 31,300,000) የሆነውን ገንዘብ እንዲውል የማድረግ ሥልጣን

የወጣበት ቀን ፡ ፌ

ለእርሻ ኢንዱስትሪና ጽሚያ ከኢጣሊያ ሪፐብሊክ

የገንዘብ ሚኒስትር የን ስድስት መቶ ስልሳ ገንዘብ በስምምነቱ በተሰጠ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተ

የወጣበት ቀን ፡ ነ

የገንዘብ ሚኒስትር በብድሩ ስምምነት የተገኘውን መጠን አንድ መቶ ሃምሳ ሚሊዮን ስድስት መቶ ስልሳ ሺህ የአሜሪካን ዶላር (የአሜሪካን ዶላር 150,660,000) የሆነውን የገንዘብ በስምምነት በተመለከተ ሁኔታዎች መሠረት በሥራ ላይ እንዲውል የማድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶልል።

የመግቢት ቀን ፡ ነሐሴ 7 ቀን 1977 ።

አዋጅ ቁጥር 285/1977

ኃ.ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 14

አንርፕ ኢንዱስትሪና ለኃይል ማመንጫ ዕድገት ፕሮጀክቶችና ፕሮግራሞች ማሰራጀት ስልጣን ሲሰጥ ለገንዘብ በስምምነት በተመለከተ ሁኔታዎች መሠረት በሥራ ላይ እንዲውል የማድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶልል።

18

የገንዘብ ሚኒስትር በብድሩ ስምምነት የተገኘውን በልዩ ልዩ የገንዘብ ሆኖ ጠቅላላ ድምር ሠላሳ አንድ ሚሊዮን ሦስት መቶ ሺህ በፒሮግራም ድርጅታትባ (ኢ.ባ.ዲ. አር 31,300,000) የሆነውን የገንዘብ በስምምነት በተመለከተ ሁኔታዎች መሠረት በሥራ ላይ እንዲውል የማድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶልል።

የመግቢት ቀን ፡ ሐምሌ 15 ቀን 1977 ።

አዋጅ ቁጥር 284/1977

ኃ.ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 13

የዓለም አቀፍ የልማት ማኅበር የሰጠውን ብድር ማጽደቅ አዋጅ ።

17

የመግቢት ቀን ፡ ሐምሌ 15 ቀን 1977 ።

ሀ/ አንቀጽ 17 (ሀ) ።

ሀ/ አንቀጽ 16 ።

የኢትዮጵያ ኮሌክቲቪዝም ቦርድ የተቋቋመበት አዋጅ ቁጥር 131/1945 እንደተሻሻለ ፤

የተሻሻሉ ሕጎች ፤

የኢትዮጵያ መንግሥት ሆኖ ይኸውም የሚሰጠበው እ. ኤ. ኤ. በ1983 መደረግ በበርዶ ሂሳብ ውስጥ በሰጠታ ርዕስ ካልውሃ ከበርዶ ጠቅላላ መጠበቂያ ሂሳብ ተውጣ ጥቶ እንደሆነ በአዋጁ ተወስኗል።

የገንዘብ ሚኒስትር በብድሩ ስምምነት የተገኘውን መጠን አንድ መቶ ሃምሳ ሚሊዮን ስድስት መቶ ስልሳ ሺህ የአሜሪካን ዶላር (የአሜሪካን ዶላር 150,660,000) የሆነውን የገንዘብ በስምምነት በተመለከተ ሁኔታዎች መሠረት በሥራ ላይ እንዲውል የማድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶልል።

የገንዘብ ሚኒስትር በብድሩ ስምምነት የተገኘውን መጠን አንድ መቶ ሃምሳ ሚሊዮን ስድስት መቶ ስልሳ ሺህ የአሜሪካን ዶላር (የአሜሪካን ዶላር 150,660,000) የሆነውን የገንዘብ በስምምነት በተመለከተ ሁኔታዎች መሠረት በሥራ ላይ እንዲውል የማድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶልል።

የገንዘብ ሚኒስትር በብድሩ ስምምነት የተገኘውን መጠን አንድ መቶ ሃምሳ ሚሊዮን ስድስት መቶ ስልሳ ሺህ የአሜሪካን ዶላር (የአሜሪካን ዶላር 150,660,000) የሆነውን የገንዘብ በስምምነት በተመለከተ ሁኔታዎች መሠረት በሥራ ላይ እንዲውል የማድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶልል።

የገንዘብ ሚኒስትር በብድሩ ስምምነት የተገኘውን መጠን አንድ መቶ ሃምሳ ሚሊዮን ስድስት መቶ ስልሳ ሺህ የአሜሪካን ዶላር (የአሜሪካን ዶላር 150,660,000) የሆነውን የገንዘብ በስምምነት በተመለከተ ሁኔታዎች መሠረት በሥራ ላይ እንዲውል የማድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶልል።

የገንዘብ ሚኒስትር በብድሩ ስምምነት የተገኘውን መጠን አንድ መቶ ሃምሳ ሚሊዮን ስድስት መቶ ስልሳ ሺህ የአሜሪካን ዶላር (የአሜሪካን ዶላር 150,660,000) የሆነውን የገንዘብ በስምምነት በተመለከተ ሁኔታዎች መሠረት በሥራ ላይ እንዲውል የማድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶልል።

የገንዘብ ሚኒስትር በብድሩ ስምምነት የተገኘውን መጠን አንድ መቶ ሃምሳ ሚሊዮን ስድስት መቶ ስልሳ ሺህ የአሜሪካን ዶላር (የአሜሪካን ዶላር 150,660,000) የሆነውን የገንዘብ በስምምነት በተመለከተ ሁኔታዎች መሠረት በሥራ ላይ እንዲውል የማድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶልል።

ለሁለት መርከቦች መገንጠያ እንዲውል ከኢጣሊያ ሪፐብሊክ መንግሥት የተገኘውን

ብድር ግጽደቂያ አዋጅ ፡

አዋጅ ቁጥር 286/1977

ኃ. ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 14

የገንዘብ ሚኒስትር በብድሩ ስምምነት የተገኘውን መጠኑ ወላባ ሁለት ሚሊዮን የአሜሪካን ዶላር (የአሜሪካን ዶላር 32,000,000) የሆነውን ገንዘብ በስምምነቱ በተመለከቱት ሁኔታዎች መሠረት በሥራ ላይ እንዲውል የግድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶታል ፡
የወጣበት ቀን ፡ ነሐሴ 7 ቀን 1977 ፡

20

ለሰድስተኛው የቲሌኮሙኒኬሽን ፕሮጀክት ግብረጸግሪያ እንዲረዳ ከኢጣሊያ ሪፐብሊክ መንግሥት የተገኘውን ብድር ግጽደቂያ አዋጅ ፡

አዋጅ ቁጥር 287/1977

ኃ. ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 14

የገንዘብ ሚኒስትር በብድሩ ስምምነት የተገኘውን መጠኑ ሐያ አምስት ሚሊዮን የአሜሪካን ዶላር (የአሜሪካን ዶላር 25,000,000) የሆነውን ገንዘብ በስምምነቱ በተመለከቱት ሁኔታዎች መሠረት በሥራ ላይ እንዲውል የግድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶታል ፡
የወጣበት ቀን ፡ ነሐሴ 7 ቀን 1977፡

21

ለሰድስት የገጠር ከተሞች የመጠጥ ውሃ የግዳረስ ፕሮጀክት ግብረጸግሪያ እንዲረዳ ከጀርመን ፌዴራል ሪፐብሊክ መንግሥት የተገኘውን ተጨማሪ ብድር ግጽደቂያ አዋጅ፡

አዋጅ ቁጥር 288/1977

ኃ. ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 14 ፡

የገንዘብ ሚኒስትር በብድር የተገኘውን ዘጠኝ ሚሊዮን ዘጠኝ መቶ ሺህ ዶላር ግርዝ (9,900,000) በስምምነቱ ውስጥ በተመለከቱት ሁኔታዎች መሠረት በሥራ ላይ እንዲውል የግድረግ ሥልጣን በዚህ አዋጅ ተሰጥቶታል ፡

የወጣበት ቀን ፡ ነሐሴ 7 ቀን 1977 ፡

የሕግ ክፍል

በሐረግ

በአንድ ዋና ሥራ
ኮሚሽን ተቆጣጣሪነት ሥራ
በሕግ የሰውነት መብት
ግሥት የልግነት ሥራ ደር
የድርጅቱ ዓላማ የሆነ
የህቴል አገልግሎት ግዴታ
አንዱ መሆኑን ደንቡ ያውቃል
ለድርጅቱ የተፈቀደው
ብር 27,597,151 (ሐያ ስድስት
አንድ) የሆነ መንገድ ካፒታል
የተሻረ ደንብ ፡ የሕግ
21/1967 ፡
አውጭው ባለሥልጣን
ደንቡ ከገንዘብ
የወጣበት ቀን ፡ ታኅሣሥ 21 ቀን 1967 ፡

የብሔራዊ አድራሻ

በአንድ ዋና ሥራ
ኮሚሽን ተቆጣጣሪነት ሥራ
በሕግ የሰውነት መብት
ባለ የሚጠራ የመንግሥት
የድርጅቱ ዓላማ ተፈጻሚ
ባሩም ተራሮችን ተቀብሎ
ፋሪ አገልግሎት ሥራዎችን
ጧል ፡
የድርጅቱ ካፒታል
በሙሉ ተከፍቷል ፡
አውጭው
ደንቡ
የወጣበት ቀን ፡ ታኅሣሥ 21 ቀን 1967 ፡

3

የኢትዮጵያ ንግድ ሥራ ድርጅት ማቋቋሚያ ደንብ ፡

ደንብ ቁጥር 90 /1977

ኑ. ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 4

በአንድ ዋና ሥራ አስኪያጅ ሥራ አስፈጻሚነት የሚመራና በኢትዮጵያ ቱሪዝም ኮሚሽን ተቆጣጣሪነት ሥር የሚተዳደር ኃላፊነቱ ከንብረቱ በላይ የማይሆን ፣ በሕግ የሰውነት መብት የተሰጠው «የኢትዮጵያ ቱሪስት ንግድ ሥራ ድርጅት» እየተባለ የሚጠራ የመንግሥት የልማት ሥራ ድርጅት በዚህ ደንብ ተቋቁሟል ።

የድርጅቱ ዓላማ ለቱሪስቶች የሚሆኑ ዕቃዎችን መሸጥ ሲሆን ፣ ከተግባሮቹም መካከል ለቱሪስቶች የሚሆኑ የመታሰቢያ ዕቃዎችን ማምረት ፣ የመታሰቢያ ዕቃና ከተረጉ ነፃ የሆኑ ዕቃዎች መሸጫ ሱቆችን ማቋቋም ፣ ማደራጀት ፣ ማካሄድና ማስፋፋት ፣ የመሳሰሉ ይገኙበታል ።

የድርጅቱ ካፒታል ብር 2,753,000 (ሁለት ሚሊዮን ሰባት መቶ ሃምሳ ሦስት ሺህ) መሆኑንና ይህም በሙሉ መከፈሉን ደንቡ ይገልጣል ።

አውጭው ባለሥልጣን ፣ የኢትዮጵያ ቱሪዝም ኮሚሽን ፣

ደንቡ ከግንቦት 6 ቀን 1977 ጀምሮ የጸና ይሆናል ።
የወጣበት ቀን ፣ ታኅሣሥ 24 ቀን 1977 ።

4

የኮንስትራክሽን ዲዛይን ድርጅት ማቋቋሚያ ደንብ ፡

ደንብ ቁጥር 91/1977

ኑ. ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 10

ዓላማው በሚኒስቴሩ የሥራ ኃላፊነት ክልል ውስጥ የዲዛይን ሥራ መሥራት ፣ ማንኛውም የኮንስትራክሽን ሥራ በዲዛይን መሠረት መከናወኑን መቆጣጠር የሆነ የገንዘብ እንቅስቃሴውን በሚመለከት በአዋጅ ቁጥር 163/1971 መሠረት የሚተዳደር «የኮንስትራክሽን ዲዛይን ድርጅት» በመባል የሚታወቅ መሥሪያ ቤት በዚህ ደንብ ተቋቁሟል ።

ለድርጅቱ የተፈቀደው ካፒታል ብር 15,000,000 (አሥራ አምስት ሚሊዮን) ሲሆን ከዚህ ውስጥ ብር 6,000,000 (ስድስት ሚሊዮን) በጥሬ ገንዘብና በዓይነት ተከፍጓል ።

አውጭው ባለሥልጣን ፣ የኮንስትራክሽን ሚኒስትር ፣

የወጣበት ቀን ፣ መጋቢት 25 ቀን 1977 ።

5

የመንግሥት ማስታወቂያ

ቁጥር 25/1977 ፣

ኑ. ጋ. 44ኛ ዓመት ቁጥር 15

ሹመት ።

አውጭው ባለሥልጣን ፣ የጊዜያዊ ወታደራዊ አስተዳደር ደርግ ።